T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

TÜRK HUKUKUNDA MADEN RUHSATI VE SİCİLİ

DOKTORA

Hazırlayan
Hayrettin KURT

Danışman
Prof. Dr. Ramazan ÇAĞLAYAN

Şubat 2020
KIRIKKALE

KABUL VE ONAY

Prof. Dr. Ramazan ÇAĞLAYAN danışmanlığında Hayrettin KURT tarafından hazırlanan Türk Hukukunda Maden Ruhsatı ve Sicili adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalında Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

.../02/2020

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../.../2020

Enstitü Müdürü

Yüksek Lisans Tezi / Doktora Tezi / Sanatta Yeterlilik Çalışması / Dönem Projesi olarak sunduğum ***TÜRK HUKUKUNDA MADEN RUHSATI VE SİCİLİ*** adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
age.	: Adı Geçen Eser
AYM	: Anayasa Mahkemesi
C.	: Cilt
ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirmesi
D.D.	: Danıştay Dergisi
DDDGK.	: Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulu
Dp.	: Dipnot
E.	: Esas
EPDK	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
ETKB	: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
GVK	: 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
ha	: Hektar
HD	: Hukuk Dairesi
İbid.	: Aynı eser
İHİD	: İdare Hukuku İlimleri Dergisi
İMMB	: İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği
İPC	: İdari Para Cezası
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KVK	: 5220 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu
m.	: Madde
MAPEG	: Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü
MİGEM	: Maden İsleri Genel Müdürlüğü
No	: Numara
RG.	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa

S	: Sayı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kanunu
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMMOB	: Türkiye Maden Mühendisleri Odaları Birliği
UMREK	: Ulusal Maden Kaynak ve Rezerv Raporlama Komisyonu
vd.	: ve devamı
VUK	: 213 sayılı Vergi Usul Kanunu
Y.	: Yargıtay
YBGK	: Yargıtay Büyük Genel Kurulu
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
YTK	:Yetkilendirilmiş Tüzel Kişiler.

ÖZET

Ülkemizde madenler üzerindeki hak iktisabı esas olarak maden ruhsatı ile mümkündür. Maden ruhsatı, madencilik faaliyetine başlamadan önce alınması gereken ve idare tarafından verilen bir izin belgesidir.

Bu belge, devlete ait olan tasarruf yetkisini kullanma süresine bağlı olarak kişilere vermektedir. Buradaki tasarruf yetkisi, temelde üretilen madenler üzerindedir. Üretilen madenler üzerinde hak sahibi her türlü tasarruf yetkisine sahip kılınmakta ayrıca bunları rehne konu edebilmektedir.

Diğer taraftan, sahibine tasarruf yetkisi veren ruhsat, devlet tarafından kurulmuş bir sicile tescil edilmekle hüküm ve sonuçlarını doğurur. Sicil, o sahada faaliyet gösteren hak sahibine, hakkın ileri sürülebilmesi bakımından hukuksal güvence sağlayarak, üçüncü kişilere karşı da hukuksal güven verir.

İşte maden sicili de bir sicil olarak maden üzerindeki hakların sicile tescil edilmesi ile çift taraflı bir hukuki koruma sağlamaktadır. Bu sicil aynı zamanda, devlet hakkının ya da vergilerin takip edilmesini amaçlar. Böylelikle, her bir maden sahası için devlet hakkının kaybı ya da vergi ziyaının oluşması engellenerek, madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğunu belirten anayasal ilke hayatiyet bulacaktır.

Madenler, yaşam için vazgeçilmez ekonomik değer taşıyan elzem sınırlı doğal kaynaklardır. Bu kaynakların aranması, çıkartılması, üretim aşamaları izin veya ruhsata bağlanmak suretiyle kayıt altına alınmakta ve bu faaliyetlerde bulunacak kişiler için yasal hak ve yükümlülükleri başta maden kanunlarında tesis edilmektedir. Bazı ülkeler, bu doğal kaynakları arzın mülkiyetine tabi tutarken, bazı ülkeler ise arzın mülkiyetinden bağımsız ya da serbest madenler gibi, bazıları ise karma sistem ile kendilerine özgü rejimler uygulamaktadır.

Ülkemizde 3213 sayılı Maden Kanunu, madenlerin aranması, işletilmesi, madenlerde hak sahibi olunması ve terki ile ilgili esas ve usulleri düzenlemektedir. Bu çalışmada, Maden Ruhsatı ve Sicili gerek Türk Hukuku anlamında gerekse de farklı hukuk sistemleri açısından irdelenecektir. Türk hukuku bakımından maden ruhsatlarına ilişkin işlemler, arama ruhsatı, işletme ruhsatı ve işletme izni verilmesi, ruhsat sahiplerinin hak ve yükümlülükleri, maden sicilindeki işlemler ve konuya ilişkin yüksek yargı kararları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Maden hukuku, maden ruhsatı, maden sicili, maden siciline hakim olan ilkeler, rödövans sözleşmesi.

ABSTRACT

In Turkey, the acquisition of rights on mines is mainly possible with mining licence. A mining licence is a permit that must be obtained before starting mining activities and issued by the administration.

This document empowers the person with the state's power of disposition depending on the duration of use. The power of dispositon here is based primarily on the mines produced.

On the produced mines, the owner of the right is entitled to have the power of disposition in any case and also be able to subject them to pledge. On the other hand, the license that grants the owner the power of disposition, has effect and bear consequence by being registered in a registery established by the state.

The mine register also provides a bilateral legal protection by registering rights on the mine as a register. This register, at the same time, aims to monitor the right of the state or the taxes. Thus by preventing the loss of the right of the state or loss of tax for each mine site, the constitutional principle indicating that the mines are under the sovereignty of the state will get vitality.

Mines are essential natural resources that have indispensable economic value for life. The research of these sources, their removal, production phases are recorded by permitting or registering; and, the legal rights and obligations of the people who will act in these activities are firstly stated in mining laws. Some countries subject these natural resources to land ownership, (…), while others implement their own regimes with a mixed system.

In Turkey, The Mining Law numbered 3213, regulates the priciples and procedures of the exploration and operation of mines, the right to possession of mines and abandonment of mine. In this study, the Mining Registration and License will be examined in terms of both Turkish Law and different legal systems. In terms of Turkish

law; the procedures related to mining licenses, exploration license, operation license, rights and obligations of license holders, transactions in mining registry and decisions of higher judicial bodies regarding the subject will be examined.

Key words: Turkish mining law, mining licence, mining register, principles that dominate the mining register, the royalty contract.

İÇİNDEKİLER

G İ R İ Ş 13

BİRİNCİ BÖLÜM

MADEN RUHSATI VE SİCİLİNİN MAHİYETİ

I.GENEL OLARAK 17

II. RUHSAT VE SİCİL KAVRAMLARI VE ARALARINDAKİ HUKUKSAL İLİŞKİ 24

A.Ruhsat Kavramı 24

B. Sicil Kavramı 28

C. Ruhsat ve Sicil Arasındaki Hukuki İlişki 30

III. MADEN RUHSATI VE SİCİLİ KAVRAMLARI İLE TARİHSEL GELİŞİMİ 31

A.Maden Ruhsatı Kavramı 31

B.Maden Sicili Kavramı 34

C.Türk Hukukunda Maden Ruhsatı ve Sicilinin Tarihsel Gelişimi 36

Ç.Türk Hukukunda Maden Ruhsatı ve Sicilinin Hukuki Niteliği 40

IV. DİĞER RUHSAT VE SİCİLLER İLE KARŞILAŞTIRILMASI 46

A.Tapu Sicili 46

B. Ticaret Sicili 48

C. Gemi Sicili 50

Ç. Esnaf ve Sanatkâr Sicili 52

D. Sanayi Sicili 54

E. Sınai Mülkiyet Sicili 55

F. Araç Sicili 57

G. İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatı 59

Ğ. Yapı Ruhsatı 60

H. Elektrik Piyasası Lisansları 61

V. BAZI ÜLKELERDE MADEN RUHSATI VE SİCİLİNİN DURUMU 63

A.Amerika Birleşik Devletleri 64

B.Almanya 67

C.Güney Afrika 69

Ç.Avustralya 72

D.Arnavutluk 75

E. Avusturya 80

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA MADEN RUHSATLARI

I.Ruhsat Türleri 84
A.Arama Ruhsatı 92
1.Arama Ruhsatı Kavramı 92
2. Başvuru Usulü 94
3. Ehliyet 95
B. İşletme Ruhsatı 95
1.İşletme Ruhsatı Kavramı 95
2.Başvuru Usulü 98
3.Ehliyet 98
II. Arama ve İşletme Ruhsatlarında Öncelik Hakkı 99
III.Arama ve İşletme Ruhsatlarının Edinilmesi 100
A.Maden Sahalarının İhale Yoluyla Edinilmesi 101
1.İhale talebinin yapılması ve değerlendirilmesi 105
2.Büyük ve küçük alanların ve sahaların ihale edilmesi 106
3.Tesis şartına bağlı ihale 107
4.Çakışan işletme ruhsat sahalarında yeni bir maden bulunması, özel alanlar ile çakışan sahaların ihalesi 109
5.İhale İşlemleri 110
a.İhalenin sonuçlanması 112
b.İhalenin kesinleşmesi 113
c.İhalenin ertelenmesi ve iptali 114
ç.İhale sonucunun ilanı ve tebligat 115
d.Ruhsatlandırma 116
B.Maden Ruhsatının Devir Yoluyla Edinilmesi 116
C.Maden Ruhsatının Miras Yoluyla Edinilmesi 118
Ç.Maden Ruhsatında İcradan Satış veya Mahkeme Kararı ile Edinilmesi 119
IV.Maden Ruhsatının Sona Erme Halleri 121
A.Ruhsatın İdarece İptali 121
B.Ruhsatların sürenin dolmasıyla sona ermesi 127
C. Ruhsatların mahkeme tarafından iptal edilmesi 128
Ç.Ruhsatların geri alınması 128
V.Ruhsatların iptaline dair idari işlemin iptal edilmesi 132
VI. Maden Ruhsatı Üzerinde Kısıtlayıcı Hukuki İşlemler 134

VII. Arama Dönemleri, İşletme İzni ve İşletme Faaliyeti 139
A.Ön Arama Dönemi 142
B. Genel Arama Dönemi 143
C. Detay Arama Dönemi 145
Ç. Fizibilite Dönemi 147
D.İşletme Ruhsatı 148
E. İşletme İzni 150
F.İşletme Faaliyeti 153
VIII. Rödövans Sözleşmesi 157
A.Rödövans Sözleşmesi Kavramı 157
B.Rödövans Sözleşmesinin Hukuki Niteliği, Tarafları, Şekli ve Konusu 159
1.Hukuki Niteliği 159
2.Tarafları 161
3.Şekli 161
4.Konusu 162
5.Rödövans Sözleşmesinin Kapsamı 163
6.Rödövans Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Sonuçları 165
IX. Maden Hukukunda İdari Yaptırımlar 173
X. Maden Ruhsatlarında Özel Durumlar 183
A.Maden Bölgesi 183
B. Buluculuk Hakkı 197
C. Büyük Kömür Havzalarının Birden Fazla Ruhsata Bölünebilmesi 203
Ç. Madencilik Teşviği 205

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA MADEN SİCİLİ, MADEN SİCİLİ İŞLEMLERİ, MADEN SİCİLİNİN HUKUKİ ETKİLERİ VE MADEN SİCİLİNE HÂKİM OLAN İLKELER

I. Maden Sicilinde Sistemler ve Sicil Teşkilatı 210
A.Maden Sicilinde Sistemler 211
1.Kayıt sistemi 211
2.Tasdik sistemi 212
3.Tapu sicili sistemi 212
B.Türkiye'de Sicil Teşkilatının Tarihçesi ve Mevcut Sicil Teşkilatı 215
II. Maden Sicilinin Tutulma Usulü 215
A.Sicil Kayıtları 216
B.Sicilin Açılması ve Kapanması 219

C.Sicile Kayıt Esasları 220
Ç.Sicil Dosyaları 221
III. Sicile İşlenen Hukuki İşlemler 223
A.Sicilin Hukuki Mahiyeti 223
1.Sicil Kayıtlarının İç Etkileri 223
a.Bildirici Etki 224
b.Kurucu Etki 225
c.Düzeltici Etki 226
2.Sicil Kayıtlarının Dış etkileri 226
a.Olumlu Etki 226
b.Olumsuz Etki 229
3.Etkilerin Gerçekleşme Zamanı 230
4.Sicil Kayıtlarının Etki alanı 230
5.Sicil Kayıtlarının İspat Hukuku açısından Etkileri 231
B.Sicile İşlenen Hukuki İşlemler 234
1.Tescil 234
2.Tadil 237
3.Terkin 238
4.Rödövans, haciz, rehin, ipotek, ihtiyati tedbir bilgilerinin işlenmesi 240
C.Sicil İşleminin Şartları 242
Ç.Sicil İşlemlerine Karşı Başvuru Yolları 243
1.İdareye Başvuru 243
2.Mahkemeye başvuru 245
3.Kararların Hukuki Niteliği 248
IV.Maden Siciline Hâkim olan İlkeler 249
A.Maden Sicilinde Aleniyet İlkesi 249
1.Aleniyet Kavramı 249
2.Hukuki Neticeleri 250
3.Ayni aleniyet ilkesi 251
B.Sınırlı sayı ilkesi 252
C.Tescil ilkesi 252
Ç.Belirlilik ilkesi 254
D.Sebebe bağlılık ilkesi 254
E.Zaman yönünden öncelik ilkesi 255
F.Maden siciline güven ilkesi 255

1.Genel Bilgi 255
2.Unsurları 257
a.İktisap eden üçüncü bir kişi olmalıdır: 257
b.Sicildeki tescile güvenilmelidir 258
c.Ayni bir hak iktisap edilmelidir 259
ç.İktisap eden iyiniyetli olmalıdır 259
d.İyiniyetli üçüncü kişinin iktisabı geçerli olmalıdır 260
e.İyiniyetli üçüncü kişinin iktisabının sonuçları 260
G.İdarenin sorumluluğu 261
1.Sorumluluk türleri 261
a.Kusur sorumluluğu 261
aa.Hukuka aykırılık unsurunun bulunması ve kusur ilişkisi 264
bb.Kusurun ispatı 265
cc.Kusurun derecelendirilmesi 265
çç.Hizmet Kusuru-Kişisel Kusur 266
dd. Rücu meselesi 267
ee.Sorumluluğun şartları 268
(1)Zarar maden sicilinin tutulmasından doğmalıdır 268
(2)Maden sicilinin tutulması hukuka aykırı olmalıdır 270
(3)Maden sicilinin tutulmasından bir zarar doğmuş olmalıdır 271
(4)Sicilin tutulmasındaki eksiklik ile gerçekleşen zarar arasında uygun illiyet bağı bulunmalıdır 271
(5)Maden sicili görevlisinin kusuru şart değildir 271
b.Kusursuz sorumluluk 271
2.Dava Açma Süresi 273
SONUÇ 275
KAYNAKÇA 284

G İ R İ Ş

Madenler, ekonomik değer taşıyan doğal kaynaklardır. Yaşam için vazgeçilmez nitelikteki ihtiyaçların karşılanması bu doğal kaynakların çıkartılması, işlenmesi ve kullanılması ile mümkündür. Sınırsız insan ihtiyaçlarına karşılık tabiatta doğal olarak bulunan bu kaynakların verimli kullanılması gereklidir. Maden rezervinin sınırlı olması bu rezervden eşit olarak yararlanmayı da zorunlu kılmaktadır. Bu kaynakların ekonomik bağımsızlık bakımından taşıdığı değer, çıkarılması, değerlendirilmesi gibi hususlara yönelik esas ve usulleri belirleyen hukuki düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu kaynaklara atfedilen önem kimi zaman ülkemizde olduğu gibi anayasal düzeyde kural konulmasına dahi yol açmıştır.

Bu çalışmada, madenlerin aranmasından başlayarak işletme faaliyetine geçinceye kadar, tüm maden çıkarma ve üretim sürecinin izin ya da ruhsata bağlamak suretiyle kayıt altına alma şeklindeki ülkesel tercihler de bir yöntem olarak incelenmektedir. Madenlerin hukuki rejimi de ülkelere göre farklılık göstermektedir. Bazı ülkeler, bu doğal kaynakları arzın mülkiyetine tabi tutarken, bazı ülkeler ise arzın mülkiyetinden bağımsız ya da serbest madenler gibi kendine özgü rejimlere konu etmektedirler.

Petrol ve doğalgaz gibi fosil yakıtların yakın bir gelecekte tükeneceğine yönelik bilimsel araştırmalar, ülkelerin ulusal madencilik faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin hukukî düzenlemelerini daha ayrıntılı bir şekilde oluşturmaya yöneltmektedir. Ekonomik ihtiyaçların sürekli artması, ticari ilişkilerin daha karmaşık hale gelmesi, madenlerin üretilmesi, işletilmesi ve kullanılmasından kaynaklanan hukuki sorunları da beraberinde getirmektedir.

İdare ile üçüncü kişiler arasındaki hukuki ilişkilerin çeşitlenmesi, farklı ekonomik ihtiyaçların ortaya çıkması ile bağlantılıdır. Bunun gibi, tabiatta doğal olarak bulunan madenlerin, arzdan çıkarıldıktan sonra menkuller gibi ticari işlemlere konu edilmesi, bunların her aşamada kayıt altına alınmasını zorunlu kılmaktadır. Özellikle linyit ve taşkömürünün termik santrallerde elektrik üretimi için kullanılmasında olduğu gibi taşıdıkları ekonomik değerin çokluğu ile temel enerji

ihtiyacı olan elektriğin üretilmesindeki katkısı bakımından madenler son derece önem taşımaktadır.

Diğer taraftan, madenlerin tabi oldukları hukuk rejimi, bulunduğu ya da çıkarıldığı ülkenin siyasî ve hukukî anlayışı ile bağlantılıdır. Örneğin, linyit madeninin çıkarılması, çıkarılan bu madenin lavvar tesislerinden geçirilmesi, ileri teknoloji gerektiren termik santrallerde yakılması gibi bir dizi faaliyet, büyük finansal kaynağa sahip olan yatırımı gerekli kılmaktadır. Termik santrallerin temel hammaddesi olan linyitin, başlıbaşına bir ekonomik değere sahip olması, bu kaynağın çıkarılması için öncelikle faaliyet iznine tabi kılınmasını, sonrasında bu faaliyetin üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için devlet tarafından korunması rejimi anlamına gelen sicil sistemini gerekli kılmaktadır.

Madencilik faaliyetlerinin bu gereksinimi karşılamak amacıyla pek çok ülkede sicil sistemi oluşturulmuş ve madencilik faaliyeti yapacak kişiler için işlem güvenliği sağlanmıştır. Zira ilgisi olan kişiler, bu kayıtlar üzerinden madenler hakkında önemli hukuki bilgiler elde edebileceklerdir. Maden sicilinin bu amaçları gerçekleştirebilmesi için madencilik faaliyetinde temel olarak maden ruhsatına, maden ruhsatının devredilebilmesine, maden ruhsatı üzerinden rödövans yolu ile maden ocağının işletilebilmesine ilişkin hususların maden siciline kayıt yolu ile tescil edilmesi gereklidir. Bu çerçevede yasal düzenlemelere bakıldığında maden sicilindeki bilgilerin ilgililere açık olduğu anlaşılmaktadır.

Maden sicili, madencilik faaliyetlerinin yapılabilmesi için hukuki işlemlerin kayıt altına alındığı, bu açıdan da hukuki etki ve sonuçları bulunan bir sicildir. Bu etkiler, sicil kaydının konusu üzerinde ya da ilgililer üzerinde doğmaktadır. Ayrıca bu etkiler, kimi zaman sicil ilgililerinin menfaatine kimi zaman da üçüncü kişilerin menfaatine doğmaktadır.

Maden sicili, önemli fonksiyonlara sahip bulunmasına rağmen Türk hukukunda yeteri kadar incelenmemiştir. Sicilin sahip olduğu etkilerin, hukuki uyuşmazlıklarda bir çözüm aracı olarak kullanılmadığı da görülmektedir. Bu **sebeple** maden sicili ile ilgili halen pek çok konu açıklığa kavuşturulmamıştır. Çalışmamız, bu

konudaki problemleri dikkate almak suretiyle, bazı çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışmada, maden ruhsatı ve maden sicili tüm yönleriyle ele alınmış, Türk maden mevzuatına kaynaklık eden Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya ve Güney Afrika gibi bazı ülke hukuklarındaki düzenlemeler yeri geldikçe karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bu çerçevede çalışmamız şu şekilde oluşturulmuştur.

Birinci bölümde, maden ruhsatı ve sicil kavramının, tarihsel gelişimi, işlevleri ve diğer siciller ile farklı yönleri üzerinde durulmuştur. Burada, sicil ve ruhsat kavramları açıklanmış, sonrasında maden ruhsatı ve maden sicili Türk ve yabancı hukuk sistemleri bakımından benzer ve farklı yönleri ele alınmak suretiyle incelenmiştir.

Aynı şekilde, maden sicili, Türk hukukundaki diğer siciller ile karşılaştırılmış ve bu siciller ile benzerlikler ve farklılıklar üzerinde durulmuştur. Türk hukukunda mevcut olan bazı sicillere kısa bir şekilde yer verilerek maden sicili organizasyonu, faaliyeti ve hukuki işlevleri yönünden mukayese edilmiştir.

İkinci bölümde, maden sicili ve ruhsatının Türk hukukundaki görünümü ile maden sicilinin tutulması, örgütlenmesi ve görevlileri, ruhsat alma dönemleri, yaptırımlar, ruhsatın devri ve intikali ile maden ruhsatı ve maden siciline ilişkin işlemler ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu bölümde maden siciline hakim olan ilkeler, sicilin tescil, tadil ve terkin yönünden incelenmesi ile Türk maden hukukunda yaygın olarak kullanılan bir sözleşme türü olan Rödövans sözleşmeleri tetkik edilmiştir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde, Türk hukukunda maden sicili ve ruhsatlarına ilişkin adli ve idari yargı kararları incelenmiş, Maden sicilinin tutulması ve ruhsatın verilmesinden doğan sorunlar irdelenmiştir. Söz konusu işlemler yapılırken uygulamada karşılaşılan ve yargı organlarına intikal eden vak'a incelemelerine yer verilmiştir. Özellikle maden ruhsatı ve siciline ilişkin yargı organlarından kaynaklanan farklı kararların uygulamayı nasıl etkilediği açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde sicile yönelik haklar, şerhler ile rödövans sözleşmesinin hukuki etkileri de ayrıca ele alınmıştır.

Çalışmamızın sonunda ise, maden sicili ve ruhsatına ilişkin vardığımız bulgular genel çerçevesi ile ele alınmış olup görüş ve değerlendirmelerimize yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
MADEN RUHSATI VE SİCİLİNİN MAHİYETİ

I.GENEL OLARAK

Madenler çok eski çağlardan beri demir-çelik endüstrisinin hammaddesi olarak kullanılmaktadır. İlk çağlardan beri sınırsız insan ihtiyaçları için temel bir girdi olarak kullanılan madenler günümüzde de özellikle bu endüstrinin zaruri bir hammaddesi olarak önemini korumaktadır[1].

Örneğin bir bilgisayar yapmak için otuzdan fazla, bir araba üretmek için kırktan fazla metalik ve metalik olmayan hammaddeye ihtiyaç vardır. Alüminyum, demir ve çinko bir arabanın gövde imalatı için gerekliyken, bir arabada bulunması gerekli katalizör için plantinyum veya paladyum ve elektronik aksam için bakır gereklidir. Hatta mobil telefonlar bile lityum, tantalum, kobalt ve antimon gibi kırktan fazla farklı hammaddeyi gerekli kılmaktadır[2].

Bunun gibi endüstriyel madenler, insan ihtiyaçları için son derece önemlidir. Yine, kalsiyum karbonat, kağıt üretimi ve plastik işlemesinde dolgu malzemesi, boya ve cilada genişletici, atık gazların desülfürizasyonu için ve tarımda gübre olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda seramik ve cam endüstrisinde yapıştırıcı, kozmetik üretiminde temizleyici olarak da yer almaktadır. Örneğin kalsiyum karbonat diş macunlarında da bulunmaktadır.

---

[1] Bu çalışmamızda madenlerin değişik anlamlarından ziyade hukuki bakımdan ne anlama geldiğinin somut bir ifadesi olan 'ruhsat' ve 'sicil' kavramı açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca bkz. Erdoğan GÖÇER, *Maden Hukuku,* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No:441, Sevinç Matbaası, Ankara 1979, s. 7; Hamza AKTAN, *İslâmda Madenlerin Hukuki Statüsü,* Atatürk Üniversitesi Yayınları No:633, İlahiyat Fakültesi Yayınları No:9, Araştırmalar Serisi No:6, Erzurum 1986, s. 39; Ömer GÜNAY, *Maden Hukuku, Kavramlar-İlkeler-Tanımlar,* Seçkin Yayıncılık, Ankara, Şubat 2016, s. 19; Ayferi GÖZE, *Maden ve Petrol Hukukumuz,* Ders Notları, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1976, s. 1; *Madenlerimizin İstismar Durumu ve Düzeltilmesi İçin Düşünülenler,* MTA Yayınları, Ankara, 1961; Özcan UÇKAN, *Türk Hukukunda Madenciliğe İlişkin Haklar ve Bunların Ticaret Şirketlerine Sermaye Olarak Getirilmesi,* Anadolu Üniversitesi Yayınları No:8, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları No:3, Eskişehir, 1983, s. 4.

[2] Galip ESMER, *Mevzuatımızda Gayrimenkul Hükümleri ve Tapu Sicili,* Tapu ve Kadastro Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 64.

Diğer taraftan madenler, inşaat malzemelerinin hammaddesi olarak, yol, palet ve kanalizasyon inşaatı ile konut, ofis ve endüstriyel binalar için geniş bir uygulama alanında kullanım sahasına sahiptir. Bir konut için 450 ton demir, çelik, kum, çakıl hammaddesi gerekliyken 80 metrekarelik bir apartman dairesi için de bu madenlerden yaklaşık olarak 100 ton hammadde gereklidir. Bir kilometrelik karayolu için ise bunlardan yaklaşık 160.000 ton hammadde gerekmektedir[3].

Madenlerin, inşaat ve sanayi endüstrisinde zorunlu kullanım alanlarına sahip olması maden hukukunu geliştirmiştir. Maden hukuku, madenler üzerindeki mülkiyetin kime ait olduğu[4], kullanım hakkı, hakkın ruhsata bağlanması ile devrin sicil üzerinden gerçekleşmesi gibi madencilik faaliyetinin yapılabilmesi gibi bazı zorunlu fonksiyonlara haizdir. Esasında, inşaat ve sanayi endüstrilerine ait hammaddelerin sınırlı olması, bunların çıkarılması ile farklı endüstrilerde kullanılmasını hukuk kurallarına tabi tutmak suretiyle hem kaynakların verimli kullanılması hem de bunlardan eşit bir şekilde yararlanılması mümkün kılınmıştır.

İnşaat ve sanayi üretiminin temel hammaddesi olan madenler, bunların çıkarılmasını, üretilmesini ve kullanılmasını etkin, verimli ve kaynak israfına sebebiyet vermeyecek bir yaklaşımla ele almalıdır. Bu yaklaşım, madencilik projelerinin doğru bir şekilde hazırlanması ile başlamaktadır. Bu şekilde hazırlanan madencilik projeleri, madenin ve maden sahasının etüd, fizibilite ve keşfi gibi araştırma ve değerlendirme aşamalarından sonra madenin etkin, verimli ve kaynak israfına sebebiyet vermemesi neticesini doğuracaktır.

Yine bu çerçevede madencilik projeleri genellikle çeşitli aşamalardan oluşmaktadır. Bu aşamanın ilki prospeksiyondur. Prospeksiyon, madenin arama aşamasıdır. Bu aşamada, madenin bulunduğu saha, vs. gibi bulgular elde edilerek bir sonraki aşama olan keşif aşamasına geçilir. Keşif aşaması, madenin araştırma ve değerlendirme aşamasıdır. En son aşama ise madenin üretilmesi ve işlenmesidir.

[3] Günter Tiess, Legal Basics of Mineral Policy in Europe, An overview of 40 countries, SpringerWienNewYork, 2011, Germany, s. 1.
[4] Hikmet Sami TÜRK, "Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun Üzerinde Açıklamalar", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Yayın Tarihi: 1979 Sayı: 1-4 Cilt: 36, s. 83.

Böylesine karışık bir işlem süreci açık, net ve belirli mevzuatı, bir idari otorite ile önleyici ve caydırıcı tedbirleri de gerekli kılmaktadır.

Maden çıkarma süreci, yerleşim yerlerine yakın ya da uzak olması gibi lokasyon ilişkisi, belirsizliği tahmin etmesi, dinamik çalışma şekli, arazi yüzeyinin geçici kullanımı, arama sırası, keşif, işletme ve kapanma evrelerinin yanı sıra bazı riskler ve tehlikeleri bünyesinde barındıran çok faktörlü bir süreçtir. Bunun gibi çok faktörlü bir süreçle baş edebilmek için, maden hukukunda bazı özel düzenlemelere yer vermek gereklidir. Özellikle günümüzde artan hammadde fiyatları karşısında güvenli bir hammadde arzı sağlamak için farklı çıkarlar arasında adil bir rekabet dengesi kurulması zorunludur.

Yine maden hukuku, ekonomik, sosyal ve mekâna bağlı bir faaliyet bağlamında sürdürülebilirlik ilkesini de dikkate almalıdır. Bunun anlamı, bir madencilik faaliyeti yalnızca çıkarma sürecini değil aynı zamanda maden üretiminin sona ermesinden sonra yeterli bir restorasyonun yapılması sürecini başka bir deyişle madenin kapatılarak, insan ve çevre sağlığına uyumlu hale getirilmesi aşamasını da planlamalıdır. Somutlaştırırsak, madencinin sorumluluğu ancak maden alanının yeniden kullanımı için hayatın olağan akışı ve genel hayat tecrübelerine göre kabul edilebilir koşullarda tamamen tehlikeden arındırılması halinde sona ermektedir[5]. Bunun sonucunda, madencilik faaliyetlerinin ekonomik olmasının yanında çevre ve insan sağlığı bağlamında çevresel etkilerinin bulunduğunu anlamaktayız.

Maden hukuku, kamu mülkiyeti ile özel mülkiyete ilişkin çatışma alanları göz önüne alındığında, her iki mülkiyete ilişkin açık, net ve ayrıntılı düzenlemeleri ihtiva etmelidir[6]. Bu çatışma alanlarının varlığından dolayıdır ki madencilik faaliyetinin yapılabilmesine ilişkin düzenlemeler ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Böylesine ayrıntılı bir düzenleme alanının bir ihtiyaçtan mı yoksa kazuistik bir alışkanlıktan mı kaynaklandığı da tartışılabilir.

Madencilik faaliyetlerinde çatışma alanlarının varlığı, özellikle sanayi endüstrisinde kendini göstermektedir. Sanayi endüstrisi, madenlerin temel girdi

[5] TİESS, a.g.e, s. 8.
[6] Mustafa TOPALOĞLU, *Maden Hukuku İle İlgili Makaleler,* Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 5.

alanlarından biri olup, nihai tüketim malzemelerinin üretildiği ve seri üretim faaliyetlerinin mekanik yoğun olarak yapıldığı bir endüstridir. Diğer taraftan madenciliğe ilişkin düzenlemelerde, çevre, madencilik, ekonomi, enerji, finans, ticaret, arazi kullanımı gibi hususlarda görev ve yetkileri belirlenmiş olan değişik idarelere ilişkin mevzuatların, düzenleme alanları itibariyle çakıştığı da görülmektedir. Örneğin bir çökelti (depozit), madencilik faaliyetiyle uyumlu olmayan bir yerde bulunuyorsa, yetkili makam hangi kullanım şeklinin yüksek önceliğe ya da kamu yararına sahip olduğuna karar verebilme hususunda takdir yetkisine sahip olmalıdır[7]. Bu takdir yetkisi, ülke kaynaklarının dengeli ve adil bir şekilde dağıtılması için bizce zorunludur. Zira, farklı yararlar arasında en üstün yararı bulmak ancak takdir yetkisi ile mümkündür.

Maden hukuku, kamu hukukundan doğan hak ve ödevlerin yanı sıra, özel hukuktan doğan hak ve menfaatleri de bütünsel bir yaklaşımla ele almalıdır. Ancak bu konuda maalesef bütünsel bir yaklaşımı bulmak hiç de mümkün değildir. Maden Kanununun günümüze kadar yapılan değişiklikleri incelendiğinde, bu düzenlemelerde kimi zaman madencilik sektörünün, kimi zaman sanayi endüstrisinin kimi zaman da devletin üstün ya da özel düzenlemelerden yararlandırıldığı müşahade edilmektedir. Günübirlik ya da palyatif düzenlemeler hukuksal güvenliğin yanında maden kaynaklarının da verimsiz kullanımına neden olmaktadır. Diğer taraftan, kanunların uzun ve ayrıntılı yazılması da bu konuda yaşanan hukuksal çatışma alanlarını daha da muğlak bir hale dönüştürmektedir.

Günümüz maden hukukunda yatırımcıların rolü ile idarenin görev ve yetkilerinin belirlenmesi, mülkiyet hakları ile madene ilişkin sınırlı ayni hakların netleştirilmesi, madene ilişkin jeolojik bilgiler, yatırımcılar için keşif ve kullanım raporları, keşif ve üretime yönelik maliyet ve yatırım desteği konusunda kapsamlı bilginin sunulmasına ilişkin bir mevzuat, madencilik faaliyetini bütünsel bir şekilde

[7] "Uluslararası alandaki mineral yataklarının başlıcaları okyanus tabanlarındaki polimetalik yumrulardır. Kimyasal çökelmeyle oluşan bu yatakların önde gelen özellikleri; okyanus tabanlarında yaklaşık 5000 metre derinlikteki, yüzbinlerce kilometrekarelik alanda, birkaç santimetre kalınlığında bulunan iki boyutlu yataklar olmalarıdır. Bünyelerinde % 25 dolayında manganez içeren bu yumrular, manganez yumruları olarak da anılırlar. Fakat ekonomik önemleri toplam olarak % 3'den az oranda içerdikleri, nikel (% 1), bakır (% 1) ve kobalttan (0,05) ötürüdür. Yumrular içerisinde kazanılabilecek miktarda ayrıca molibden, vanadyum ve titanyum da bulunmaktadır." Bkz. M. Işık Turgay, "Deniz Hukuku ve Denizlerdeki Mineral Kaynakları", Madencilik, Haziran, 1984, Cilt XXIII, Sayı: 2, s. 47.

ele almaya uygun çözümler getirebilecektir[8]. Bu çerçevede, temelde bir kamu hukuku disiplini olan maden hukuku, özel hukuk disiplinlerini de ihtiva eden karma bir yapıya sahip olmalıdır.

Bu çalışmamızda da maden ruhsatları ile maden sicilinin kamu hukukunun yanı sıra özel hukukla da kesişen yönlerine dolayısıyla karma bir muhtevaya sahip olduğuna bu gerekçelerimizle yer verilecektir. Hemen her alanda temel hammadde olarak kullanılan madenlerin hukuk sistemlerinde farklı düşünce ve saiklerle düzenleme konusu edilmeleri de çeşitli insan ihtiyaçları için temel bir girdi olması ve gelecekte de bu ihtiyacın devam edecek olmasından dolayıdır.

Ülkemizde ise 1982 Anayasasının 168 inci maddesine göre madenler, devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bu hüküm, madenlerin devletin mülkiyetine tabi olduğu anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle arzın maliki olan veya arz üzerinde çeşitli haklara sahip olanlar, bu arzdaki madenler üzerinde herhangi bir hakka kendiliğinden ya da doğrudan sahip değildirler. Bu hak mutlak surette ve doğrudan devlete aittir. Anayasa, arzın mülkiyeti ya da toprak mülkiyeti her kime ait olursa olsun, içindeki madeni kullanma, yararlanma ve semerelerinden istifade etme hakkı veren mutlak tasarruf yetkisini devlete vermiştir. Bu tasarruf yetkisi, devlet bakımından da sınırsız değildir. Zira, madenlere ilişkin sınırlama yetkisi ancak kamu yararı olması halinde mümkündür. Diğer taraftan devlet, madenleri, şekil ve şartlarını kanunla belirlemek koşuluyla üçüncü kişilere işletmek amacıyla devredebilecektir.

Madenlerin aranması ve işletilmesi ayrı usullere bağlanmıştır. Madenlerin aranmasında ruhsat sahibinin daha sınırlı bir yetkisi bulunmakta iken, madenlerin işletilmesinde ruhsat sahibi daha kapsamlı bir yetkiye sahiptir. Ülke ekonomisi bakımından önemi ve bizatihi sahip olduğu iktisadi değer dikkate alındığından, madenlerin hukuki çerçevesinin kanunla belirlenmesi son derece önem taşımaktadır. Buna göre, her vatandaş, hüküm ve şartlarına uygun olarak madencilik faaliyeti yapabilme hakkına sahiptir. Zira, maden hakları medeni hakları kullanmaya ehil her Türk vatandaşına ve Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına uygun olarak kurulmuş tüzel kişiliği haiz her şirkete verilir.

[8] TİESS, a.g.e, s. 9.

Bu önemin bir sonucu olarak; her bir madenin çıkarılacağı sahada arama ve işletme faaliyetleri ruhsat ve sicil ile kayıt altına alınmaktadır. Belirtmek gerekir ki ruhsat, maden çıkartmak isteyen üçüncü kişinin izin belgesi, sicil ise bu belgenin kayıt altına alındığı bir kayıt ortamıdır. Dolayısıyla ruhsat ve sicil kavramları bu çerçevede birbirleriyle sıkı bir anlam ve ilişkiye sahiptir. Ruhsat, maden çıkartmak için gerekli olan yetki belgesini, sicil ise bu yetki belgesinin fiziksel ya da elektronik ortamda kayıt altına alınmasını ifade etmektedir. Böylelikle maden hakkı da takip edilebilecektir.

Maden ruhsatı ve sicili, madene, maden çıkarılmasına, madenin işletilmesine ilişkin izni ve bu faaliyetlerin güvence altına alınmasını ifade etmektedir. Zira salt maden sahasını arama ve işletme faaliyetleri için fiilen elde etmek yeterli olmamakta, bu sahanın maddî haklar bakımından herkese karşı ileri sürülmesinin güvence altına alınması gerekmektedir. İşte bu rejim, bir ruhsat ve sicil ile mümkündür.

Anayasa Mahkemesi madenlerin özel mülkiyet konusu edilemeyeceğini, madenlerin devlete ait ve devletin tasarrufunda bir nesneler düzeni olduğunu kabul etmektedir[9]. Kanımızca Anayasa Mahkemesi, nesneler düzeni kavramı ile madenin bir eşya olduğunu ifade etmekte, ancak bu eşya, eşya hukuku anlamında değil, özel ve istisnai bir eşya anlamına gelen "nesneler düzeni" ile ifade edilmeye çalışılmaktadır. Anayasa Mahkemesinin "nesneler düzeni" ifadesi, soyut ve muğlak bir kavramdır. Zira, madenler, başka mal ve eşyalar gibi başkasına satılabilen ya da intikal eden bir taşınır hükmündedir. Anayasa Mahkemesinin, nesneler düzeni ile neyi ifade ettiği ya da belirli bir hukuk disiplinini mi ima ettiği net değildir. Diğer taraftan arzdan koparılmamış, hala maden filizi olarak toprağın içinde yer alan madenlere nasıl bir kavramlandırma yapılacaktır bu da izah edilememiştir. Madenin arzdan çıkarıldıktan

[9] Anayasa Mahkemesi'nin 16.2.1965 tarihli ve E. 1963/126, K. 1965/7 sayılı Kararı. Konu ile ilgili olarak kararda geçen ifade şu şekildedir: "*Anayasa tabiî servetleri ve kaynaklarını Medeni Kanun hükümlerine bağlı özel mülkiyet düzeninin kapsamı dışında bırakmakta olanlara Devletin Devlet olmak niteliği ile eli altında tuttuğu nesneler düzeni içinde yer verilmektedir. Her iki düzen başka başka koşullara ve kurallara bağlıdır; değişik niteliktedir; aralarında birbirlerine karıştırılmalarını önleyecek bellilik ve kesinlikte sınırlar vardır. Anayasa'nın 130 uncu maddesi, tabiî servetlerin ve kaynaklarının Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğunu açıklamakla aynı zamanda bunların mülkiyet konusu olamayacağını da hükme bağlamıştır. İçmeğe ve yıkanmağa özgü, şifalı sıcak ve soğuk maden suları, tabiî servetler ve kaynakları deyiminin kapsamı içindedir. Aslında mülkiyet düzenine bağlı bulunmayan bir nesnede mülkiyetin devri de öncelikle söz konusu olamaz.*"

sonra bireysel mülkiyete konu edilebilmesi ve esasında taşınır olarak işlem görmesi "nesneler düzeni" kavramı ile açıklanamaz. Bu çerçevede, Anayasa Mahkemesinin bu kavramsallaştırmasına katılmıyoruz. Kaldı ki, mülga Türk Kanunu Medenisi döneminde arzda bulunan ve taşınmaz olarak kabul edilen "madenler", yeni Türk Medeni Kanunu'nda bu belirlemeye tabi tutulmamış, bizatihi 3213 sayılı Maden Kanunu hükümlerine tabi tutulmuştur. Dolayısıyla "nesneler düzeni" ibaresi yerine 3213 sayılı Kanunda tüm unsurları ve tabi olduğu hukuk rejimi belirlendiğine göre arzda bulunan madenler için farklı bir kavramsallaştırmaya gerek de bulunmamaktadır. Bize göre "madenlerden" kasıt, tam da 3213 sayılı Kanunda hüküm ve koşulları belirlenen madenlerdir. Bundan "devletin hüküm ve tasarrufunda bulunan madenler"i anlamak gerekmektedir. Burada başka bir kavramsallaştırma yapmaya ihtiyaç da bulunmamaktadır.

Dolayısıyla Anayasa, madenlerin, devletin hüküm ve tasarrufu altında olmasının yanında arama ve işletme hakkının da devlete ait olduğunu kabul etmiştir[10]. Burada iki kavram göze çarpmaktadır: Tasarruf ve hak. Anayasa, madenler ile ilgili olarak neden sadece hak ya da neden sadece tasarruf kavramını kullanmamıştır. Anayasa'ya göre madenler, devlet için serbest tasarruf alanı ve bu hüküm, Anayasa'nın 48. maddesindeki özel teşebbüs hürriyeti ile birlikte değerlendirildiğinde Anayasa koyucunun özel teşebbüs hürriyeti ile çelişmeyen ancak ayrı bir hukuki rejime sahip olan madenleri özel olarak düzenlemek istediği sonucunu doğurmaktadır[11].

Anayasanın 168. maddesi uyarınca tabii servetler ve kaynaklar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. 3213 sayılı Maden Kanunu; madenlerin aranması, işletilmesi, üzerinde hak sahibi olunması, madenlerin ruhsatlandırılması usul ve esaslarını düzenlemektedir. 3213 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde maden haklarının neler olduğu tanımlanmış, 4 üncü maddesinde ise madenlerin devletin hüküm ve tasarrufunda olduğu belirtilmiştir. Anayasa'nın 168

[10] Anayasa m. 168.
[11] TÜRK, a.g.m, s. 86.

inci maddesinde geçen devletin hüküm ve tasarrufundaki yerler ifadesinin tanımı ve kapsamı konusunda yüksek yargı organlarının farklı değerlendirmeleri bulunmaktadır.

Anayasa Mahkemesi, tabii servet ve kaynakların özel mülkiyete tabi olmayacağını belirterek devletin hüküm ve tasarrufunda olan yerler ifadesini, "devletin devlet olma niteliği ile eli altında tuttuğu nesneler düzeni içinde yer verdiği mallar" şeklinde belirlemiştir[12]. Bu belirlemede tanımdan ziyade, devletin egemenlik yetkisinin bir sonucu olarak bazı malların özel mülkiyete tabi olmasa da gözetilmeye ve korunmaya layık olduğu vurgulanmaktadır. Madene ilişkin mevzuat, yargı kararları ve içtihatlar göstermektedir ki; madenlerin kamu yararına en uygun şekilde idare edilmesi ve kullanılması devletin hükümranlık hakları gereğindendir. İşin bu niteliği itibariyle de sözü edilen milli servetin aranması ve işletilmesi faaliyetleri aslında bir kamu ameliyesi ya da kamu hizmeti olarak kabulünü zorunlu kılmaktadır.

Buraya kadar ki açıklamalarımızda maden hukukunun özel ve istisnai düzenlemeler içeren bir yapıya sahip olduğunu, madenler üzerinde üçüncü kişilerin mülkiyet hakkına sahip olamayacağını, bu hakkın münhasıran devlete ait olduğunu açıkladık. Devlet madenlerden istifade edilebilmesi için münhasıran kendisine ait olan mülkiyet hakkının yerine çıkarılma, üretilme ve süresi belirli olan ruhsat ve bu ruhsatın üzerine kayıt edilerek herkese karşı ileri sürülebilme hakkını veren sicil sistemini kabul etmiştir. Aşağıdaki başlık altında ruhsat ve sicil kavramları ile bunlar arasındaki hukuksal ilişki bu çerçevede ele alınacaktır.

II. RUHSAT VE SİCİL KAVRAMLARI VE ARALARINDAKİ HUKUKSAL İLİŞKİ

A.Ruhsat Kavramı

Ruhsat kelime anlamı itibariyle izin, müsaade, izin belgesi ya da ruhsatname anlamına gelmektedir[13]. Doktrinde ruhsat, *"Tekel niteliğinde olmayan bir kamu hizmetinin, idare tarafından verilen izin üzerine özel kişilerce de görülebilmesi"*[14]*;*

[12] 16.02.1965 tarihli ve E:1963/126, K:1965/7 sayılı karar.
[13] https://sozluk.gov.tr/; Metin GÜNDAY, *İdare Hukuku,* İmaj Yayınevi, Ankara 2013, s. 361.
[14] Bahtiyar AKYILMAZ/Murat SEZGİNER/Cemil KAYA, *Türk İdare Hukuku,* Seçkin Yayıncılık, Ankara-İstanbul 2017, s. 631.

;kamu hizmeti olarak kabul edilen bir faaliyetin idarenin vereceği bir izinle özel kişilere gördürülmesi [15] *;kamu hizmetinin özel kişilerce statüter ilişki içinde gördürülmesi*[16]*; devlet veya diğer kamu tüzel kişilerince mevcut bir Özel hukuk gerçek veya tüzel kişisine bir kamu hizmetini yerine getirme yetkisi verilmesi* [17] şeklinde tanımlara sahiptir. Yine inşaat ruhsatı, yapı ruhsatı gibi Türk hukukunda bir hakkın verilmesini sağlamak ya da bir hakkı tanımak için verilen izin ve belge anlamlarında da kullanılmaktadır[18]. Genel anlamda "ruhsat" idarenin, idari işlem yoluyla belirli tür etkinliklere izin vermesi, bu etkinlikleri düzenlemesi ve iptal etmesi gibi muhtevaya sahiptir. Bu kavram, belirli tür etkinliklerin yerine getirilebilmesine imkân veren "ehliyet"'i de ifade etmektedir[19]. Bazı yazarlar, ruhsatın, bir kimseyi veya yeri önceden mevcut bir statüye sokan ve ona objektif bir hukuki durum sağlayan şart-tasarruf olduğunu ileri sürmektedir[20]. Yine, kamu hizmeti olarak kabul edilen bir faaliyet, idare lehine tekel konusu edilmemişse, bu faaliyetin idarenin vereceği bir izin ile özel kişilere gördürülebileceği de belirtilmektedir[21]. Bu usulde, her ne kadar hizmet özel kişilere gördürülse de idarenin hizmeti gören kişinin üzerinde geniş bir denetim ve gözetim yetkisi bulunmaktadır[22].

Kamu hizmetinin bir özel hukuk kişisi tarafından işletilme usulü ile bir özel hukuk kişisini bir kamu hizmetinin ifası ile görevlendirmede ruhsat veya lisans modeli bir görevlendirme usulü olarak görülmüş, tek taraflı görevlendirme ile bunun mümkün olacağı, bu görevlendirmenin ise bir sözleşme bağıtlanması olmadığı da ifade edilmiştir [23]. Kamu hizmetinin görülüş usulü olarak ileri sürülen bu görüşler, geleneksel kamu hizmeti yaklaşımına uygun olmakla birlikte özel hukuk kişilerine yaptırılan benzeri işleri açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Örneğin kamu özel işbirliği modeli ile yap işlet ya da yap işlet devret sözleşmeleri yanında yap kirala devret ya da yap kirala modellerinin kamu hizmeti mi olduğu ya da özel hukuk alanında mı olduğu sorularına cevap verilemeyecektir.

---

[15] GÜNDAY, a.g.e, s. 362.
[16] Turgut TAN, *İdare Hukuku,* Turhan Kitabevi, 6.Bası, Ankara, Eylül 2017, s. 375.
[17] Ender Ethem ATAY, *İdare Hukuku*, 3. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2012, s. 595.
[18] http://www.sozluk.adalet.gov.tr/ruhsat.
[19] Sedat ÇAL, *Türk İdare Hukukunda Ruhsat,* Seçkin Yayınevi, İkinci Baskı, Ankara, 2012, s. 23.
[20] İlhan ÖZAY, *Günışığında Yönetim,* s.151.
[21] GÜNDAY, a.g.e, s. 314.
[22] GÜNDAY, a.g.e, 314.
[23] Yahya Kazım ZABUNOĞLU, *İdare Hukuku,* C.1, Yetkin Yayınları, Ankara 2012, s. 527.

Kamu makamlarının verdiği bir izine ya da müsaadeye dayanılarak bir faaliyet yapılabilmesine ruhsat denilmektedir. Ruhsatın bu tanımı, kamu hizmetinin görülüş usulüne göre ruhsatı ifade etmektedir. Kolluk işlemi olarak ruhsat, idare tarafından bir faaliyetin kamu düzenine uygun yürütülmesi için belirlenen kriterlere uygun şekilde yürütülebilmesi için idare tarafından verilen izni ifade etmektedir.

Ruhsatın idare hukukundaki maddî vesikasına ise ruhsatiye ya da ruhsatname denilmektedir[24]. Bir kamu hizmetini yerine getirmek için gerçek veya tüzel kişilerin, devlet ya da kamu tüzel kişilerince yetkilendirilmesi neticesinde ruhsat veya lisans yönteminin bir kamu hizmetinin yürütülmesi için yeterli olduğu belirtilmekte[25] olup, hizmeti yürütmek isteyenler açısından ruhsat şartlarının önceden belirlenmesinin nesnellik sağlayacağı da ifade edilmektedir[26]. Diğer taraftan, idarenin verdiği hakları ifade etmek üzere lisans, izin ve belge kavramları da kullanılmaktadır[27]. Ruhsat, izin gibi kavramlar, genelde idari işlemi ifade etmekte ve birbirleri yerine kullanılmaktadır. Temelde bu kavramlar, bir etkinliği yapmak için idare tarafından verilen hak ya da izin anlamındadır.

Ruhsatları, idari işlem kuramı açısından şart-tasarruf olarak kabul edenler[28] olduğu gibi, kurucu işlem olarak kabul edenler[29] de bulunmaktadır. Aynı şekilde, ruhsat verilmesinin birbirinden bağımsız hukuksal sonuçlar doğurduğu durumlar mevzuatımızda hayli çoktur. Örneğin, yapı ruhsatı ile işyeri açma ve çalıştırma ruhsatının her biri, bağımsız bir idari işlem niteliğindedir. Bu ruhsatlardan birinin verilmemesi diğer ruhsatın verilmesini etkileyebilir.

Yapı kullanma ruhsatı ile işletme ruhsatı birbirini tümleyen ruhsatlardır. Bunlardan birinin olmaması diğerinin hukuksal sonuç doğurmasını engeller[30]. EPDK

[24] Muhlis ÖĞÜTCÜ, *Çevre Kolluk İşlemleri,* Yayımlanmış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İzmir, 2000, s. 231.
[25] Ender Ethem ATAY, *İdare Hukuku,* 5. Bası, Ankara 2016, s. 625.
[26] ATAY**,** a.g.e, s. 626.
[27] ÇAL, a.g.e, s. 27.
[28] Lütfi DURAN, *İdare Hukuku Meseleleri,* Gözden Geçirilmiş İlaveli Yeni Yayın, İÜHF Yayını, İstanbul, 1964, s. 615.
[29] Kemal GÖZLER, *İdare Hukuku-1,* Ekin Kitabevi, Bursa, 2003, s. 37.
[30] ÇAL, a.g.e, s. 39.

tarafından verilen önlisans, ön izin ya da kısmî ruhsat uygulaması olarak görülebilmektedir[31]. İlgilerin, mevzuattan kaynaklanan yükümlülüklerini belirli süre ile yerine getirmeleri şartına bağlı olarak verilen önlisans, sürenin sonunda lisans almaya hak kazandırmaktadır.

İdare, bir idari işlem uygulamak suretiyle kesin ve yürütülebilir nitelikte olacak şekilde, üçüncü kişilere bir hak ya da yararlanma imkânı veriyorsa bu durum ruhsat ya da izin olarak değerlendirilebilecektir. Ancak bir faaliyetin tek bir ruhsat ya da izin ile yürütülebilmesine kimi zaman imkân da bulunmamaktadır. Örneğin, maden ruhsatı alınması aşamasına kadar geçen süre içinde diğer idari izin ya da ruhsatı almak zorunludur.

İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatı, inşaat ruhsatı gibi ruhsatlar nihai işlemin bütünleyici ya da zincir işlemleri olarak değerlendirilir[32]. Nihai ruhsatın verilmesi aşamalarına kadar alınması gereken bunun gibi her bir ruhsat tek başına, kesin ve yürütülebilir ve ayrıca iptal davasına da konu edilebilir işlemler olacaktır[33]. Dolayısıyla ruhsat dediğimizde, tek başına bir idari işlem ve buna bağlanan hukuksal sonuçtan değil, zincirleme işlemler ve bunlara bağlanan sonuçlardan bahsetmekteyiz.

Maden ruhsatı, idari kolluk fonksiyonu bakımından, işyeri açma ve çalışma ruhsatı ile benzerlik taşımaktadır. Buna göre, idare, kamu hizmetinin planlayıcısı ve hizmetin kontrol edilmesi ve hizmete nezaret edilmesinden sorumlu olarak, toplumun dirlik ve esenliğine uygun bir ruhsat vermekle zorunludur. Burada kişilerin ruhsatı talep etmesi hak ise de idarenin dirlik, esenlik ve sağlık unsurlarına göre ruhsat vermesi bir ödev ve sorumluluktur. İdari kolluk yetkisinin kullanım usullerinden biri olan ruhsat usulünde, idare bağlı yetkiye de sahiptir. Buna göre, mevzuatın gerektirdiği kuralların somut olaya uygulanabilmesi, bu gerekliliklerin gerçekleşip gerçekleşmemesine göre geçerlik kazanacaktır. Gereklilikler gerçekleşirse idare ruhsat verecek, gerçekleşmezse ruhsat verilmeyecektir. Aynı durum işyeri açma ve çalışma

[31] ÇAL, a.g.e, s. 39.
[32] D. 17.D., E. 2015/11412, K.2016/441, T. 28.01.2016; D. 8.D. E.2007/3190, K.2008/3516, T. 14.05.2008; D. 8.D. E. 2010/3000, K.2013/1929, T.13.03.2013; D.8.D., E.2007/1518, K.2008/2488, T.04.04.2008; D.8.D., E.2010/8756, K.2013/962, T.14.02.2013; D.8.D., E.2013/5211, K.2013/8692, T.26.11.2013.
[33] ÇAL, a.g.e, s. 38.

ruhsatında da belirgindir. İdare, gayrisıhhi müesseseler bakımından gerek ruhsatın verilmesi aşamasına kadar gerekli ön inceleme ve hazırlıkları yapmak gerekse ruhsat verildikten sonra hizmetin iyi işlemesini sağlayacak tedbirler almakla yükümlüdür[34].

B. Sicil Kavramı

Sicil, hukuksal ilişkilerden doğan hak, menfaat, hukuki olay ya da sözleşmelerin herkese karşı ileri sürülebilmesi için devlet tarafından tutulan resmi kayıtlardır[35]. Yine, bazı hak ve hukuksal olayların doğumu ve ispatını temin etmek için devlet tarafından tutulan sicil ve kütükler resmî sicil[36] hükmündedirler. Türk Medeni Kanunu'nun 7. maddesine göre, resmi sicil ve senetler, belgeledikleri olguların doğruluğuna kanıt oluşturmaktadırlar.

Türk hukukundaki sicillerin yasal dayanağı da TMK. m.7'dir[37]. Aynı şekilde sicile, defter ve kütük gibi isimler de verilmektedir[38]. Diğer taraftan Türk hukukunda farklı türde sicilller de tutulmaktadır. Bunlara, trafik sicili, esnaf ve sanatkârlar sicili, sanayi sicili, ticaret sicili vb. çok çeşitli alanlarda tutulan siciller örnek gösterilebilir[39].

Sicil kavramı, sicil kütüğü anlamında da kullanılmaktadır[40]. Bu anlamıyla sicil, bazı hukuki işlemlerin, bu iş için oluşturulmuş bir sisteme kayıt edilmesini ifade eder. Örneğin, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun ilga edilen 109 uncu maddesinin başlığı "Memur kütüğü, numarası, cüzdanı, özlük dosyası" iken, 6111 sayılı Kanunun 109 uncu maddesi ile madde başlığı "Memur bilgi sistemi, özlük dosyası" şeklinde değiştirilmiştir.

---

[34] TAN, a.g.e, s. 651.
[35] Mehmet Emin BİLGE, *Ticaret Sicili*, Beta Yayınları, 1.Bası, İstanbul, 1999, s. 6.
[36] Y. 23.HD. E. 2016/3602, K.2016/4830, T.31.10.2016; Y.2.HD., E.2015/9253, K.2015/10173, T.13.05.2015. Söz konusu Yargıtay kararında sicil, *"iptal edilmedikçe belgeledikleri olguların doğru kabul edileceği"* şeklinde ifade edilmiştir.
[37] Salâhaddin KARDEŞ, *Ansiklopedik Hazine Malları Sözlüğü*, Maliye Bakanlığı, Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı, Yayın No: 2004/364, Ankara 2004, s. 765.
[38] BİLGE, a.g.e, s. 6.
[39] BİLGE, a.g.e, s. 6.
[40] Bkz. İsmail DEMİR, "Yeni Bağlama Kütüğü Rejimi Üzerine Değerlendirmeler", AÜHFD, 64 (1) 2015, s. 117.

Kanun koyucunun bu değişiklikteki amacına bakıldığında, memurların, personel rejimi ile ilgili hususlarda oluşturulacak bir bilgi sistemine göre kayıt altına alınmasının arzu edildiği anlaşılmaktadır. Bu bilgi sisteminde memurların memuriyet ile ilgili tüm başarı, yeterlik, ehliyet, kademe ilerlemesi, derece yükselmesi, emeklilik ve hizmetle ilişkileri özlük dosyasında tutulacaktır. Aynı şekilde 657 sayılı Kanunun 110 uncu maddesi, memurların sicil dosyalarının tutulmasına ilişkin hüküm ihtiva etmekteydi[41]. Ancak söz konusu hüküm 6111 sayılı Kanunun 117 nci maddesi ile kaldırılmış olup, sicil dosyası ibaresi özlük dosyası ibaresi şeklinde değiştirilmiştir. Yine bu Kanunun 111-120 inci maddelerinde memurların sicil dosyaları ile sicil raporlarının tutulmasına ve sicil yönetmeliğine ilişkin hükümler kaldırılmış, disiplin hukuku terminolojisi olan sicil yerine özlük terminolojisi kullanılmıştır[42].

Dolayısıyla 657 sayılı Kanun anlamında da bir sicil tutulmakta olup bu sicil, işlevsel olarak tıpkı diğer siciller gibi bilgilendirme amaçlıdır. Diğer taraftan sicilin toplum hayatındaki işlevleri birbirlerinden farklıdır. Bazı sicillerde[43] aleniyet, bazı sicillerde[44] ise salt kayıt yapılması sicilin işlevini yerine getirmektedir. Yine, sicillerin bazıları kurucu nitelik[45] taşırken bazıları bildirici nitelik[46] taşımaktadır. Sicilin tutulması görevi ise gemi sicili memurları, tapu sicil memurları, ticaret sicili memurları gibi bizatihi ilgili sicili düzenleyen kanunla düzenlenen ve devlet tarafından görevlendirilen memurlar eliyle olabileceği gibi, kanunla böyle bir görevlendirme veya yetkilendirmenin bulunmadığı durumlarda doğrudan devlet tarafından görevlendirilen memurlar eliyle de yapılabilmektedir[47].

---

[41] Düzenleme, memurların hukuki durumlarının korunmasını temelde sicil raporlarına bağlamaktaydı. Düzenlemenin, 6111 sayılı Kanun ile kaldırılması isabetli olmuştur. Ayrıca bkz. D.1.D., E.2004/676, K.2004/479, T.23.12.2004.
sının esas alındığı, memurların başarı, yeterlik ve ehliyetlerinin tespitinde, kademe ilerlemesinde, derece yükselmesinde, emekliye ayrılmasında veya hizmetle ilişkilerinin kesilmesinde, hizmet gerekleri yanında özlük dosyalarının göz önünde bulundurulması esas alınmıştır." denilmektedir. http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0971.pdf. Kanun koyucunun neden sicil ibaresi yerine memur bilgi sistemi oluşturduğuna ilişkin madde gerekçesinde net ifadelere yer verilmemekle birlikte kanaatimizce disiplin hukukundaki sicil puanı ve memurun puana göre kademelendirildiği bir yapı yerine disiplin, başarı vs. gibi memurun özlüğünü ilgilendiren ve onun mali ve özlük hakları ile memuriyette ilerlemesine yol açan genel bir unsur olarak kabul edilmiştir.

[43] Örneğin Ticaret siciline kayıt ve ilan, üçüncü kişilerin sicile güven duyarak işlem tesis etmesini sağlamaktadır.

[44] Örneğin Trafik siciline kayıt edilen bir aracın ayrıca kayıt edildiğine ilişkin bir ilana gerek duyulmamaktadır.

[45] Ayrıntılı bilgi için bkz. BİLGE, *Ticaret sicili.*

[46] Bkz. Şahsi hal sicilleri, evlenme, boşanma, ölüm vb.

[47] BİLGE, a.g.e, s. 9; Ayrıca bkz. 3213 sayılı Maden Kanunu m. 38/2'ye göre oluşturulan maden sicilinin tutulmasında görevlendirilen sicil memurları.

C. Ruhsat ve Sicil Arasındaki Hukuki İlişki

Kamusal bir hakkın ya da menfaatin ilgililere verilmesi, idari işleme bağlı bir izni gerekli kılmaktadır. Bu iznin herkese karşı ileri sürülebilmesinin temin edilmesi devlet tarafından kayıt altına alınmasını gerekli kılmaktadır. Ruhsat, idari işlemin hukuksal neticesinin gerçekleştiği hak ve menfaat sağlayan şartı, sicil ise bu şartın etki alanıdır. Sicile bağlanan ruhsat, herkese ileri sürülebilir bir hak haline dönüşür. Ruhsat, bir kimsenin devlet tarafından izin verilen belirli bir faaliyeti yapabilme izni iken sicil, bu faaliyet izninin üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesine imkân veren bir kayıt sistemidir[48].

Bu kayıt sistemi kanunla kurulmuş olup, verilmiş olan ruhsatın işlenebilmesine de cevaz vermelidir. Türk hukukunda maden sicili dışında, trafik sicili gibi bazı sicillerin de verilmiş olan ruhsatın sicile işlenebilme kabiliyetine sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ruhsat ve sicil, birel işlem şeklinde verilen ruhsat ile genel bir kayıt düzenini ifade eden sicilin birbiriyle doğrudan ve dolaylı etkileşimini ifade etmektedir.

Maden Yönetmeliği'nin 4. maddesinin on birinci fıkrasında da ruhsat ve sicil arasındaki bağı ifade etmek üzere, ruhsat hukuku ile ilgili bilgilerin kayıt edildiği yer, maden sicili olarak tanımlanmıştır. Ruhsata bağlı hüküm ve sonuçlar ancak sicil üzerinde etki doğurabilirler. İdarenin tek taraflı bir işlemi ile özel kişilere vermiş olduğu ruhsat, sicil üzerinde kurucu veya bildirici etkileri haiz olup, sicile işlenmeyen bir ruhsatın devlet tarafından sağlanan hukuki korumadan yararlanamayacağı da açıktır. Niteliği itibariyle "idari bir izin"[49] olarak da kabul edilen ruhsat, bir faaliyetin yapılabilmesine yönelik devletin rızasını göstermektedir. Böyle bir rıza verilmekle hemen hükümlerini doğurmaya başlamaz.

[48] Y.12.HD., E.2013/35295, K.2014/1595, T.23.01.2014; Y.12.HD., E. 2013/128/14, K.2013/22746, T.18.06.2013; YHGK, E.2015/3115, K.2016/864, T.29.06.2016; YHGK., E.2017/361, K.2019/173, T.19.02.2019.
[49] D.8.D., E.1988/780, K.1989/347, T.27.04.1989.

Bundan dolayı, verilen rıza ile bu rızanın hükümlerini doğurabileceği bir kayıt sisteminin oluşturulması ve aradaki hukuki bağın kurulması gerekmektedir. İşte hukuk düzeninde bu bağı ifade etmek üzere oluşturulan sisteme "sicil" denilmektedir. Dolayısıyla ruhsat ile sicil ilişkisi, idari bir işlemin/onamın/rızanın hükümlerini doğurması için devlet tarafından tutulan bir sicil sistemi ile kayıt altına alınması olarak da ifade edilebilir. Bu bağın hukuka uygun olarak tutulması ruhsattan doğan tüm hakların sicil üzerinde gerçekleşmesi ile tamam olur. Ruhsat ile sicil, ikisini de oluşturan iradenin devlet olması bakımından benzerlik taşımaktadır. Aynı şekilde, her ikisi de hukuk düzeninin sonuç bağladığı kurumlardır. Ruhsat ve sicil kanun tarafından düzenlenir. Her ikisi de idari bir işleme bağlı olan bir sebep ögesini zorunlu kılar. Bir ruhsatın hukuk düzeninde ileri sürülebilmesi, ancak sicile kaydı ile mümkündür.

Ruhsatın verilmesi ve devredilmesi ile üzerinde rehin, ipotek ve haciz işlemleri tesis edilmesi sicil üzerinden gerçekleştirilir. Ruhsat, ilgili olduğu maden grubuna bağlı ve kanuni sürelere uygun olarak verilirken sicil, bu sürelerin takibi ve muhtemel hak çatışmalarının önlenmesi gibi işlevleri yerine getirir. Yine sicile kayıtlı bir hakkın tedavülü, ruhsat ile mümkündür. Sicile kayıtlı bir ruhsat ile ilgili olarak tasdikname de verilebilir. Sicile kaydolan bir ruhsatın kaybolması, verilmiş olan hakkın da ortadan kalkması sonucunu doğurmayacaktır. Sicile kayıtlı bir ruhsat için ilgililerine ruhsat sureti verilebilir. Sicil üzerinde kayıtlı ruhsatın, vergi ve devlet hakkı gibi bazı devlet alacaklarının takibi ve tahsili açısından da önemi bulunmaktadır.

III. MADEN RUHSATI VE SİCİLİ KAVRAMLARI İLE TARİHSEL GELİŞİMİ

A. Maden Ruhsatı Kavramı

Herhangi bir maden sahasında belli bir madeni aramak ya da işletmek üzere başvuran gerçek ve tüzel kişilere, o sahaya münhasır olmak üzere yetkili idare tarafından verilen izin belgesine maden ruhsatı denir[50]. Madenlerin çıkarılması ya da

[50] KARDEŞ, a.g.e, s. 643; D.8.D., E.1996/4862, K.1997/2482, T.23.09.1997; D.6.D., E.1997/7130, K.1999/3313, T.15.06.1999; D.14.D., E.2013/4021, K.2014/10506, T.26.11.2014; D.8.D., E.2014/6656, K.2014/9520, T.02.12.2014; D.8.D., E.2018/1665, K.2018/3371, T.20.06.2018; D.8.D., E.2002/1638, K.2003/358, T.23.01.2003; D.13.D., E.2005/269, K.2005/975, T.28.02.2005.

ameliyesi faaliyeti[51], devlet tarafından verilen bir izne uygun olarak yerine getirilir. İlgili kişiler, faaliyetin başlangıcında belli koşulları yerine getirmeleri halinde kendilerine verilen izin ile maden çıkarma ya da ameliye faaliyetine girişebilirler. Bu izne, Türk hukukunda "*maden ruhsatı"* denilmektedir.

Maden ruhsatı, maden arama ya da çıkarma faaliyetinde bulunacak kişiler için bir çok hak ve yükümlülük getirmektedir. Bu kişiler, bir taraftan maden arama ve çıkarma faaliyetleri için menfaat elde ederken, diğer taraftan devlete karşı bazı yükümlülüklere muhatap kalmaktadırlar. Bu yükümlülükler genelde parasal bir yükümlülük şeklinde ortaya çıkmakla birlikte, farklı sorumluluk esaslarını da gündeme getirmektedir. Özellikle maden sahalarının işyeri güvenliği kurallarına uygun hale getirilmesi, daimi nezaretçi gözetiminde madenin sürekli olarak murakabe altında tutulması bunlara örnek gösterilebilir.

Türk hukukunda maden ruhsatı denilince, arama ve işletme ruhsatını anlamaktayız. Mülga 6304 sayılı Kanun döneminde buna işletme imtiyazı da dâhildi. 3213 sayılı Maden Kanunu, madencilik faaliyetinin ancak arama ruhsatı ile mümkün olduğunu kabul etmektedir[52]. Arama ruhsatı, madencilik faaliyetinin ilk adımı olup bu ruhsatı almadan madencilik ile ilgili hiçbir faaliyet yapılamaz. Arama ruhsatı, belirli bir alanda maden arama faaliyetlerinde bulunulabilmesi için verilen yetki ya da izin belgesi olarak da kabul edilmektedir.

İşletme ruhsatı ise, madencilik işletme faaliyetlerinin yürütülebilmesi için verilen yetki ya da izin belgesini ifade etmektedir. İşletme ruhsatı, arama ruhsatı dönemlerinin tamamlanmasından sonra verilen bir ruhsat olup, maden sahasının hukuken işletmeye hazır olduğunu gösterir. Ancak, sahanın hukuken işletmeye hazır olması fiilen madencilik faaliyeti yapılması için yeterli değildir. Bunun için hak sahibinin işletme izni de almak suretiyle sahayı fiilen işlemeye hazır hale getirmesi beklenir. İşletme ruhsatı alan bir kişi, bu ruhsata ilişkin kanuni yükümlülüklerini yine

[51] Erdoğan GÖGER, *Maden Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No:441, Sevinç Matbaası, Ankara, 1979, s. 190.
[52] Yaşar KAYSERİLİ/Mustafa TOPALOĞLU, *Türk Maden Hukuku ve Yeraltı Zenginlikleri Mevzuatı,* Kazancı Hukuk Yayınları No: 75, İstanbul 1990, s. 68.

kanunda belirlenen süreler içerisinde yerine getirmelidir. Aksinin olması durumunda idari yaptırımlara muhatap olunacaktır.

İşletme ruhsatı, maden rezervinin tespit edilmesi, faaliyet yapılacak sahanın madenciliğe elverişli olması ve bazı izinlerin ikmal edilmesi halinde sahanın işletme faaliyetine hazır olduğunu gösterir. Arama aşaması ya da dönemleri tamamlandıktan sonra ruhsat sahibi işletme ruhsatı alma hakkına sahip olur. Burada, işletme sınırları, madenlerin işletmeye alınma sıraları, işletme projesi gibi bazı bilgilerin yetkili idareye verilmesi gerekmektedir[53]. Maden ruhsatları, "idari izin" olarak kabul edilirler. Burada hüküm ve tasarrufu devlete ait olan madenlerin aranması ve işletilmesi hakkı özel kişilere devredilmektedir[54].

Maden ruhsatları ile ilgili hukuki ihtilafların görüleceği ve çözümleneceği yargı yeri idari yargıdır. İdare mahkemeleri bu davalara ilk derece mahkemesi olarak bakar. İdare Mahkemelerinin nihai kararlarına karşı Bölge İdare Mahkemesi istinaf merci olarak yetkili olup bu kararların temyizen incelemesini Danıştay ilgili dairesi yapmaktadır. Söz konusu davalar ile ilgili husumet MAPEG'e karşı yöneltilecektir[55]. Yetkili idare mahkemesi, ruhsatın hüküm ve sonuçlarını doğuracağı yer idare mahkemesidir.

Dolayısıyla bir mermer ocağına ilişkin arama ruhsatının verilmesi, verilmemesi ya da hükümden düşmesi ile ilgili davalar, söz konusu maden ocağının bulunduğu yer idare mahkemesinin yetkisindedir. Maden ruhsatlarına ilişkin değerlendirme süreçlerinin uzun sürelere bağlanması, madencilik faaliyetinin ticari niteliğine çok uygun değildir. Madencilik firmalarının idari değerlendirme süreçlerini önceden bilebileceği, kısa ve belirli ruhsat değerlendirme süreleri bu faaliyetin niteliğine daha uygundur[56].

[53] Yetkili İdare, 3213 sayılı Kanunun 1985 tarihindeki kabulünde "Maden Dairesi" iken, bugün için "MAPEG" olarak kabul edilmektedir.
[54] KAYSERİLİ/TOPALOĞLU, a.g.e, s. 103.
[55] KAYSERİLİ/TOPALOĞLU, a.g.e, s. 103.
[56] TOPALOĞLU, "Madencilikle İlgili Yasal Düzenlemelerdeki Küresel Eğilimler ve Türkiye Uygulaması, s. 146.

B. Maden Sicili Kavramı

Maden sicili, kavramsal olarak sicile ilişkin hukuksal işlemlerin, vakıaların veya olayların tutulduğu, idarenin sicil kütükleri ve belgeleri anlamında kullanılmaktadır[57]. Maden sicili, maden hakları ve faaliyetlerine ilişkin kayıtların tutulduğu bir sicildir. Madene ilişkin haklar ancak tescil ile doğar[58]. Maden sicili, üçüncü kişilerin maden üzerinde haklar kazanılmasına, açıklanmasına ve sona ermesine hizmet eden, hukuksal güvenliğin sağlanmasını amaçlayan, TMK.m.7 anlamında resmî nitelikli, kamuya açık (alenî) bir sicildir.

BİLGE[59], maden haklarının doğumu için sicile kaydın zorunlu olduğunu, madenler üzerinde iktisap edilecek hakların, maden siciline kayıt edilmekle doğacağını ve sicilin bu yönüyle kurucu bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedir. 3213 sayılı Maden Kanunu'nun "Sicilin teşkili ve özellikleri" başlıklı 38 inci maddesi madenler üzerinde iktisap edilecek hakların tescil edilmedikçe hüküm ifade etmeyeceğini kabul etmektedir.

Maddenin gerekçesine bakıldığında, maden sahasındaki madencilik faaliyetlerine ilişkin bilgilerin tek merkezde toplanması, madencilik ile ilgili teknik bilgi ve bilimsel verilerin sağlıklı bir şekilde tutulabilmesi amacı ile maden sicilinin tutulmasını öngörmüştür. Gerekçede ayrıca, maden sahalarının herhangi bir şekilde hukuki kullanım hakkının ortadan kalkması durumunda söz konusu sahaların cevher durumu ile ilgili kayıtların dağılması önlenecek ve böylece madencilik ile ilgili gelecekteki faaliyetlere ışık tutulacağı belirtilmektedir.

Maden sicilinin tutulmasından kaynaklanan zararlara ilişkin açılacak davalarda sorumluluk devlete aittir. Bu sicilin tutulması ile ilgili sicil görevlilerinin kasıt ve kusurları ile özel kişilerde oluşan zararlardan dolayı zararın tazmin edilmesi devlet

[57] Yavuz FINDIKGİL, *Maden Hukuku,* İstanbul Teknik Üniversitesi Kütüphanesi, Sayı: 656, İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası, Gümüşsuyu, İstanbul 1966, s. 414.
[58] Mustafa TOPALOĞLU, *Maden Hukuku,* Karahan Yayınları, Birinci Baskı, Ocak, 2011, Adana, s. 298. Bkz. GÖĞER, a.g.e, s.121 ve devamı.
[59] BİLGE, a.g.e, s.33.

tarafından karşılanacaktır. Bu ihtilaflardan dolayı açılacak davalarda yetkili yargı yeri kasıt ve kusurları ile sicili yanlış tutan, bir kaydı silen ya da hukuka aykırı bir kayıt yapan sicil memurunun bulunduğu yer idare mahkemesidir.

Maden sicilinden doğan ve ancak sicil memurunun kasıtlı ve kusurlu bir davranışı dışında bir hakka ilişkin diğer hukuki ihtilaflarda görevli mahkemeler, idare mahkemeleridir. İdare Mahkemeleri maden sicilindeki bir idari işlemden doğan ihtilafları görmeye yetkili idare mahkemesi sıfatıyla bakar. Bu davalar ile ilgili açılacak davalar, söz konusu sicil işleminin hüküm ve sonuçlarını doğuracağı yer idare mahkemesinde görülecektir.

Maden haklarının bir sicile kaydedilmesi gerekliliği ile ilgili olarak çok sayıda mahkeme kararına rastlamak mümkündür. Danıştay, 3213 sayılı kanunda öngörülen maden hakları dışında da kira sözleşmelerinin dahi bu sicile kaydedilmesine ilişkin olarak şu kararı vermiştir:

"*Bu durum karşısında, yapılan kira sözleşmesinin tarafları bağlaması ve üçüncü kişilere karşı da öne sürülebilecek haklar içermesi nedeniyle, Maden Kanununun 38 inci uygulama Yönetmeliğinin 66 ncı maddeleri uyarınca aleni olan ve ilgili madene yönelik tüm bilgileri içeren maden siciline kira ve benzeri sözleşmelerin işlenmesini doğal karşılamak gerekir.''*[60]

Söz konusu Danıştay kararından da anlaşılacağı üzere, madene ilişkin hemen her türlü hakkın ileri sürülebilmesi ancak sicile tescil edilmesi halinde mümkün olacaktır. Zira maden sicili, o maden sahasının hafızası niteliğinde olup hukuksal bir olay ve işleme dayanması koşuluyla her türlü hak bu sicil ile varlık kazanacaktır. Özellikle madencilik faaliyetlerinin entegre bir üretim tesisini gerektirmesi, sanayi ve ticaret gibi farklı sektörlerin ilgi alanına girmesi, buradan istihraç edilecek hammaddenin, imalat sanayinde kullanılması, ihracat yoğun bir üretim girdisi olması gibi özellikleri sicilin önemini ortaya koymaktadır.

[60] Danıştay 1. Daire, E. 1997/3, K. 1997/13, T. 31.01.1997.

C. Türk Hukukunda Maden Ruhsatı ve Sicilinin Tarihsel Gelişimi

Türk hukukunda maden ruhsatı ve siciline ilişkin kavramlandırma ve buna bağlı olarak mülkiyet tartışmaları, temelini ilk dönem islam hukukundan Osmanlı hukuk sistemine, oradan da Türkiye Cumhuriyeti hukuk sistemine aktarılan bir anlayışla yapılmıştır. Maden ruhsatı ve sicilinde anahtar kavram, madenin mülkiyetidir. Madenin mülkiyeti ise maden rezervinin mülkiyeti ile rezervden ayrılmış madenin mülkiyeti olarak ikiye ayrılmaktadır[61].

İslam hukukunda maden mülkiyetinin kime ait olacağı ile ilgili görüş birliği bulunmamaktadır. Bazı İslam hukukçuları, malikin müslüman olması şartıyla özel araziden istihsal edilen madenlerin arazi sahibine ait olması gerektiğini ileri sürerken[62] bazıları ise kamu menfaatini bireysel menfaate üstün tutmak suretiyle bu madenlerin arazi sahibine ait olamayacağını ileri sürmektedirler[63].

Osmanlı döneminde ise madenler ile ilgili olarak 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi'ne kadar hukuki bir metin bulunmamaktadır. Bu Kanunname'ye kadar madencilik, fermannameler ve fetvalar ile idare edilmiştir. Söz konusu ferman ve fetvalar, madencilik ile ilgili bir nevi ruhsat ya da izin işlevi görmekteydi. Dolayısıyla madenler de devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmaktaydı. Reaya, maden sahalarının kiracısı/işleticisi olarak devletin murakabesi altında madencilik faaliyeti yapabilmekteydi.

1858 Arazi Kanunnamesi yürürlüğe girdikten sonra madenler yasal statüye sahip kılınmıştır. Kanunname'nin 107.maddesi, rezervde bulunan ve rezervden ayrılmış madenlerin mülkiyetinin devlet hazinesine ait olduğunu kabul etmiştir. Bu madenler, altın, gümüş, demir, kömür ve tuz madenleri gibi iktisadi ihtiyaçlara matuf madenler ile diğer tüm madenlerdir. Araziyi kullananların, madenleri üretme ve satma hakları bulunmamaktadır. Yine miri araziler için de tasarruf hakkı hazineye ait

[61] Suat ŞİMŞEK, *Türk Hukukunda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı*, Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2011/413, Ankara 2011, s. 117.
[62] Mahmud TALEGANİ, *İslam ve Mülkiyet*, Çeviren: Ahmet Saidoğlu, Yöneliş Yayınları, İstanbul 1989, s.133.
[63] Hüseyin HATEMİ, *Eski Hukukumuzda Mülkiyet Kavramı ve Medeni Kanun Dönemi ile Karşılaştırılması*, Medeni Kanun'un 50.Yılı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1977, s. 203.

bulunmaktadır. Kanunname, miri arazi ile vakıf arazileri için özel bir düzenleme getirmiştir. Buna göre, maden çıkarma ameliyesinden dolayı arazinin işlenememesi karşılığında hak sahiplerine gelir ödemesi yapılması hüküm altına alınmıştır. Metruk ve mevat arazide ise beşte bir hazineye, geri kalan kısım ise madeni bulan kişiye tahsis edilmiştir. Söz konusu husus buluculuk hakkına da kaynak teşkil etmiştir[64].

Türk hukukunda maden ruhsatı ile ilgili diğer bir hukuki düzenleme, 1861 tarihli Maadin Nizamnamesi ile devam ettirilmiştir. Bu Nizamname, maden mülkiyeti ile toprak mülkiyetini birbirinden ayırarak farklı mülkiyet konusu yapmıştır[65]. Söz konusu Nizamname, Osmanlı tebaasından olanların ruhsat alabilmelerine imkân vermekteydi. Buna göre, ruhsat alacak olan kişiler, vergi ödeyebilmek, tazminat ödeme gücüne sahip olmak ve kefil göstermek gibi yükümlülüklere tabi idiler.

1862 tarihli Paris Anlaşmasıyla madenler ile ilgili yeni bir döneme girilmiş, yerli halkın verdiği vergi ve resimler gibi Osmanlı tebasından olmayanların da bu vergi ve resimleri vermesi koşuluyla emlak tasarrufu serbest kılınmıştır. Bu anlaşma ile birlikte 1865 yılında Balıkesir'de Boraks madenlerini işletme imtiyazı "DESMAZURES" isimli bir Fransız şirketine verilmiştir. Zaten bu anlaşmadan birkaç yıl sonra da Maadin Nizamnamesi kabul edilmiştir.

Daha sonra 1869 tarihli Maden Nizamnamesi, ruhsat süresini doksan dokuz yıla çıkarmış ve yatırımcının önünü açmıştır[66]. 1810 tarihli Fransız Kanunu'ndan ilham alınarak yapılan Maadin Nizamnamesinden sonra, 1954 yılında Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanun çerçevesinde Amerikalı Uzman Dr. NOrchcutt ELY'ye Maden Kanunu hazırlama görevi verilmiştir[67].

6309 sayılı Maden Kanunu ise 3 Mart 1954 tarihinde kabul edilmiş olup tabiatta basit, mürekkep veya mahlut[68] halde bulunan bazı maddeleri maden kabul

[64] ŞİMŞEK, a.g.e, s. 119.
[65] Nejat TAMZOK, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminden Çok Partili Döneme Madencilik Politikaları, 1861-1948", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Yıl: 2008, Cilt: 63, Sayı: 4, s. 181.
[66] Özkan KESKİN, 'Osmanlı Devleti'nde Maden Hukukunun Tekâmülü', OTAM, 29/Bahar 2011, s. 127.
[67] http://www.maden.org.tr, Murat TURAN, Madenciliğimizin Tarihsel Gelişimi, s. 51.
[68] Alaşım, katışık

etmiştir. Kanunun 1 nci maddesinde sayma suretiyle belirlenen maddeler arasında altın, gümüş, bakır, kurşun, çinko, uranyum, toryum, radyum, maden kömürü ve kükürt gibi bazı maddeler bulunmaktadır. Kanunun 2 nci maddesinde ise torba hükme yer verilmiştir.

Buna göre, Kanunun 1 inci maddesinde taşocakları ya da özel kanununda belirtilmeyen maddeler ile belirtilmekle birlikte bu kanunlardan hangisinin kapsamına girdiği anlaşılamayan maddeler ile ilgili tereddüt oluştuğunda bu tereddütü gidermeye Sanayi Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla Maden Kanunu hükümleri uygulanabilecektir.

Kanunun 9 uncu maddesi, madenlerin arama ruhsatnamesine bağlı olduğunu belirtmektedir. 10 uncu maddesi ise arama ruhsatnamesinin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisine ve yalnız bir kişiye verilebileceğini kabul etmiştir. Ayrıca arama ruhsatnamesinin süresi iki yıl olup bu süre uzatılmayacaktır. Kanunun 12 inci maddesine göre, arama ruhsatnamesi ancak bir cins maden için verilecektir. Maddeye göre, ruhsat talebinin 1 inci maddede sayılan veya 2 nci maddeye göre Kanun kapsamına girmesine karar verilen maden isimleri bazında yapılması gerekmektedir. Talep dilekçesinde hangi maden için ya da bu madenin hangi minerali için müracaat edildiği yazılır.

Bununla birlikte, arama sırasında, arama hakkına konu madenle alaşımlı ya da katışık olan bir maden zuhuruna denk gelinirse ve bu durum birlikte işletmeyi zorunlu kılarsa, arama hakkı sahibi, fenni bilgilendirmenin idareye yapılması koşuluyla ve kanunen başka bir sakınca da bulunmaması halinde, bu madenler de arama ruhsatnamesinin kapsamına girecektir.

Kanunun 13 üncü maddesine göre, arama ruhsatnamesi alabilecek kişiler, medeni hakları kullanmaya ehil Türk vatandaşı veya madencilik yapabileceği statüsünde yazılı ve Türk Kanunlarına göre kurulmuş olan hükmi şahsa ya da yetkili İktisadi Devlet Teşekkülüne ve diğer kamu idaresine aittir.

Bu madde ile yerli madenciliğin teşvik edildiği de anlaşılmaktadır. Kanun arama ruhsatnamesini özel olarak düzenlemiş olmasına rağmen, arama ruhsatının sonunda işletme hakkı ya da işletme ruhsatnamesinin verilebilmesine ilişkin Ekonomi ve Ticaret Vekaletini yetkili kılmıştır. Maden arama ruhsatından sonra gelen dönem işletme hakkı esas alınarak düzenlenmiş ve bu hak verilmediği müddetçe madencilik ameliyesinin yapılamayacağı hüküm altına alınmıştır.

Dolayısıyla madenlerde işletme hakkı ikiye ayrılmış olup, medeni hakları kullanmaya ehil Türk vatandaşları ile Türk şirketleri, yetkili İktisadi Devlet Teşekkülü ile ilgili Kamu İdaresi İşletme ruhsatnamesi alabilirken, bu süre 10 yıldan az ve 15 yıldan fazla olamayacaktır. İşletme imtiyazı da gerçek kişiler dışında madencilik yapabileceği statüsünde yazılı ve Türk kanunlarına göre kurulmuş yalnız limited veya anonim şirkete veya bu hususta yetkili İktisadi Devlet Teşekkülü ile ilgili Kamu idaresine verilecektir. İşletme imtiyaz süresi 40 yıldan az 99 yıldan çok olamayacaktır.

Özellikle enerji arz güvenliğinin sağlanması için büyük rezervli linyit gibi madenlerin elektrik üretimi gibi enerji kaynağı için kullanılabilmesi uzun vadeli işletme imtiyazını gerekli kılmaktadır. İşletme imtiyazı, büyük montanlı maden rezervleri açısından gündeme gelmekte olup Kanunun 63 üncü maddesine göre Sanayi Bakanlığınca sözleşme ve şartnamenin hazırlanması ve bunların Danıştay tarafından incelendikten sonra Başbakanlığa gönderilmesi, sonrasında da Bakanlar Kurulu kararı ile tamam olur[69]. 6309 sayılı Kanun 1985 tarihli 3213 sayılı yeni Maden Kanunu ile birlikte mülga olmuştur.

3213 sayılı Kanun, 6309 sayılı Kanun döneminden kalma ruhsatları, kazanılmış hak kabul ederek, bu ruhsatları korumuş ve sürekliliğini sağlamıştır. Türk hukukunda maden sicili sistemine geçilen 3213 sayılı Kanuna kadar, kayıt, kütük, defter kavramları hep maden sicilini ifade etmek için kullanılmıştır. Dolayısıyla madene ilişkin belirli hak ve menfaatlerin ya da yükümlülüklerin devlete ve üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi devlet tarafından güvence altına alınmıştır. Zira, ekonomik değer taşıyan maden ya da maden cevheri, ticarete konu olmaları halinde devletin güvence altına alması anlamına gelen bir sicil ile korunmuştur.

[69] Mülga 6309 sayılı Kanun m. 63.

Maden sicili, ilk defa 6309 sayılı Maden Kanunu ile düzenlenmiştir. Bu Kanundan önce, Maadin Nizamnamesi döneminde maden sicili yerine kullanılan kayıt defteri ibaresi geçmektedir[70]. İllerde, maden kayıt defterinin tutulması amacıyla Taşra Maden İşlerine Dair Tarifname neşredilmiştir[71]. Maden sicili daha sonra 3213 sayılı Maden Kanunu ile değiştirilmiş, bu Kanunun 38 inci maddesi ile de müstakil ve özel bir sicil olarak kalmaya devam etmiştir.

Söz konusu Kanuna ilişkin 6 Kasım 2010 tarihli ve 27751 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin "Sicil Kayıtları" başlıklı 38 inci maddesi maden siciline ilişkin esas ve usulleri belirlemiştir. Söz konusu Yönetmelik daha sonra 21 Eylül 2017 tarihli ve 30187 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Maden Yönetmeliği ile mülga olmuş olup, bu Yönetmeliğin 95 inci maddesi de sicil sistemine ilişkin mevcut yapıyı güncellenmiş bir şekilde devam ettirmiştir.

Ç. Türk Hukukunda Maden Ruhsatı ve Sicilinin Hukuki Niteliği

Maden ruhsatları, kamu ve özel hukuk kaynaklı farklı hukuk disiplinlerinin konusuna giren karma bir hukuk rejimine sahiptir. Bu durumun madencilik faaliyetleri bakımından bir avantaj mı yoksa devantaj mı olduğu uygulamaya bakılarak değerlendirilmelidir.

Maden ruhsatı verilmesinin bir idari işlem neticesine bağlanması ile ruhsat hukukunun sadece kamu hukuku kurallarına tabi olmadığı bilinmelidir. Kanun

---

[70] Serap TELLİ, *İdare Hukuku ve Uluslararası Hukuk Açısından Madenler,* S Yayınları, Ankara, 1989, s. 93.

[71] TELLİ, a.g.e., s. 93. Maden Dairesi Reisliğinin görev ve yetkileri Sanayi Bakanlığı kuruluş yasası md.3'te gösterilmiştir. Buna göre, mevzuatın uygulanması, maden sicilinin tutulması, madenciliğin geliştirilmesi, programlanması ve denetlenmesi Maden Dairesi Reisliğinin görevlerindendir. Belirtilen görev ve yetkiler, yasalaşamamış olan Madencilik Reform Tasarısında ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Belirtilen her iki düzenleme arasında temelde yatan ve maden endüstrisine yararı dokunacak bir fark yoktur. 17 Eylül 1946 yayın tarihli ve 4951 sayılı Bakanlıkların Kuruluşu Hakkındaki yasa md. 1'e göre devlet daireleri Başbakanın önerisi ve Cumhurbaşkanının onayı ile Bakanlıklara ayrılır. Bu hükümden yararlanarak 7.2.1964 tarihli bir kararname ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı kurulmuştur. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığına bağlı olan Daireler arasında Maden Dairesi Reisliği de yer almıştır. Bkz. Erdoğan GÖĞER, *Maden Hukuku,* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No:441, Sevinç Matbaası, Ankara, 1979, s. 150.

koyucunun meseleyi çözümlerken hakkın ihdas edilmesi ve tespiti için kamu hukukunu, hakkın tedavül edebilmesi için özel hukuku önceledi̇ği anlaşılmaktadır. Burada üzerinde durulmalıdır ki, madenler arzın içerisinde bulunduğu müddetçe, devletin koruması ve gözetimi altında bulunmakta olup, üretildikten sonra artık bir menkul mal gibi tedavül kabiliyeti kazanmaktadır. Bu kabiliyet ise madenin bir meta olmasından doğmaktadır.

Maden ruhsatları ile ilgili hukuki tartışmalara bakıldığında Yargıtay'ın, maden ruhsatlarını aynî hak olarak değerlendirdiği görülmektedir. Yargıtaya göre, verilen imtiyazlar bir aynî hak konusudur. Bu karar, doktrinde eleştirilmiştir[72]. Maden Kanunu hükümlerine göre verilen ruhsatların "aynî hak" olarak verilmesi, bunların hukuksal niteliğine uygun düşmemektedir. Aynî hak, sahibine eşya üzerinde doğrudan doğruya hâkimiyet bahşeden haklardır[73]. Oysa maden ruhsatı, sahibine, maden sahasında arama yapmak, işletme döneminde maden cevherini çıkarmak, bunlardan istifade etmek, her türlü tesis ve yatırımı yapmak gibi yetkiler sağlar.

Bu yetki, sınırlı süreler için ve sınırlı kullanım amacıyla verilmektedir. Ruhsat süresi ise belirli sürelerle sınırlıdır. Yine, madenlerin özel teşebbüsçe işletilmesine olanak veren ruhsatname ve imtiyazların bir idari sözleşme olduğunu ifade eden TÜRK, Anayasa'ya göre, madenlerle ilgili olarak özel kişilere tanınabilecek yetkilerin, işletme, çıkarma ve yararlanmaya ilişkin izinler olduğunu belirtmektedir[74]. TÜRK'e göre, Anayasa'da geçen "izin" ibaresi, tesadüfen kullanılmamış, idari izin anlamında kullanılmıştır. TÜRK'ün meseleye salt izin olarak bakması da maden ruhsatının karma bir muhtevaya sahip olmasını açıklayamamaktadır. Zira, Anayasa'da geçen izin ibaresi, birel işlem şeklindeki idari izni değil, kanunla kabul edilen genel bir izin verme durumunu ya da düzenleme işlevini ortaya koymaktadır. Yoksa, Anayasa'da izin ibaresi kullanıldı diye bunun tek taraflı ve kamu gücü kullanılarak verilen bir idari işlemden daha geniş ve genel bir yetki durumu olduğu açıktır.

[72] Selahattin Sulhi TEKİNAY, *Eşya Hukuku*, İstanbul 1970, s. 147; Kemal Oğuzman/Özer Seliçi, *Eşya Hukuku*, İstanbul 1975, s. 136.
[73] Safa REİSOĞLU, *Türk Eşya Hukuku,* Cilt 1, Giriş-Zilyedlik-Tapu Sicili ve Kadastro ve Tapu Tahriri Kanunu-Tapulama Kanunu, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No. 440, Altıncı Bası, Ankara 1980, s. 3.
[74] TÜRK, "Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun Üzerinde Açıklamalar, s. 87.

Maden ruhsatlarının, klasik anlamda bir kamu hizmeti sayılmamakla birlikte, kamu hizmetine yaklaşan bir muhtevaya sahip olduğu da ileri sürülmektedir. ONAR'a göre, maden imtiyaz ve ruhsatları, bir nevi kamu hizmeti biçimi alma eğilimi göstermektedir[75]. Anayasa'nın 168. maddesinde madenlerin aranması ve işletilmesi hakkının devlete ait olması, Anayasa koyucunun arama ve işletme hakkı hususunda devlete görev vermesi olarak yorumlanmaktadır[76].

TÜRK, Anayasa'da teşebbüs hürriyeti kabul edildikten sonra, madenlerin aranması ve işletilmesi görevinin kural olarak devlete verilmesini bir kamu hizmeti ödevi olarak kabul etmiştir. Bir kamu hizmetinin arızi olarak özel teşebbüs tarafından yapılması, kamu hizmeti niteliğini değiştirmeyecektir. Zira günümüzde dahi, niteliği itibariyle bir kamu hizmeti olarak yapılan faaliyetlerin, özel sektör eliyle yürütüldüğü bilinmektedir. Bir faaliyetin salt idare tarafından idarenin kendi araçları ile yapılması ile bu faaliyetin idarenin denetim ve gözetiminde yapılması da birbirinden farklı değildir.

TÜRK'ün, kamu hizmetini merkeze alan yaklaşımı, günümüzde özel teşebbüs eliyle yürütülen büyük montanlı hammadde üretimi gibi devletin yol, köprü vb. faaliyetleri için ihtiyaç olan alt yapı yatırımlarına cevap bulamamaktadır. Devlet, bizatihi bir aktör olarak faaliyeti yapan değil aksine hizmeti planlayan, programlayan ve regülasyonu oluşturan olarak sahada yer almaktadır. Yine, maden işletme hakkının kural olarak devlete ait olduğunu, işletme imtiyazı ile bu hakkın üçüncü kişilere gördürülmesi niteliğinin, aslında bir kamu hizmeti görülüş biçimi olduğuna ilişkin bir kararında Danıştay şunları belirtmektedir:

"…….Devletin, aslında kendisine düşen bir kamu hizmetini sözleşme ile özel kişilere yaptırması halinde de bir kamu hizmeti imtiyazından söz etmek gerekecektir. Maden imtiyazlarının kamu hizmeti niteliğinde olduğu, kamu hizmeti durumunu açıklıkla ortaya koyan söz konusu Anayasa hükmü yanında, 6309 sayılı Maden

[75] Sıddık Sami ONAR, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, C.II, Hak Kitabevi, İsmail Akgün Matbaası, 1966, s. 1374; "1935 yılında Maden Nizamnamesiyle 608 Numaralı Kanunun Bazı Maddelerini Değiştiren 2818 sayılı Kanunun Gerekçesi: "Maden imtiyazları yalnız sahiplerine bir taraflı hak bahsetmez. Bunların memlekete karsı vazife ve mecburiyetleri de vardır." Bkz. TÜRK, Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun Üzerinde Açıklamalar", s. 88.
[76] TÜRK, a.g.m, s. 88.

Kanununun madenlerin ulusal ekonomi ve kamu yararı gereklerine uygun biçimde işletilmemesi halinde Devlete işletme ruhsatı ve imtiyazını feshetmeye kadar varan geniş yetkiler tanıyan hükümleri ile de ayrıca kanıtlanmaktadır.

Bu görüşe karşı ileri sürülen itirazlar bir ölçüde haklı görülse bile, Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan madenlerden kişilerin yararlanması için izin verilmesi şeklinde tanımlanabilecek olan maden işletme imtiyazlarının idari sözleşmelerin bir türü olduğundan şüphe edilemez. Esasen doktrinde bu imtiyaz sözleşmelerinin, kamu hizmeti imtiyaz sözleşmeleriyle birlikte idari sözleşmelerin en tipik örneğini teşkil ettiği noktası üzerinde birleşilmektedir. Bu sözleşmelerle ilgili uyuşmazlıkların Danıştay'da çözümlenmekte olması da bu görüşü doğrulayan bir diğer kanıttır"[77].

Söz konusu Danıştay kararında, maden ruhsatlarının bir kamu hizmeti olarak görülmesinde, idarenin tek yanlı işlemi ile ruhsat üzerinde yetki kullanabilmesi, ruhsatın geri alınması, düzeltilmesi ve iptal edilmesi gibi işlem yapma kudretine sahip olması yatmaktadır. İdare, kamu gücüne dayanarak ruhsat üzerinde tek başına, icrai ve yürütülebilir işlem yapma yetkisine sahiptir.

İdare, kamu yararı gerekçesiyle de maden ruhsatları üzerinde değişiklik yapabilme kudretine sahiptir. Bu durum, maden ruhsatlarını, özel hukuk sözleşmelerinden ayıran önemli bir farktır. Maden ruhsatlarının idari izin prosedürüne uygun olarak geri alınabilmesi, iptal edilmesi ya da değiştirilebilmesi idari işlem kuramı açısından mümkün olduğuna göre, idareye ruhsat üzerinde özel ve ayrıcalıklı ve tekel niteliğinde bir yetki verilmiştir. Bu yetki, özel hukuk sözleşmelerinde bulunmayan özel ve ayrıksı bir yetkidir.

3213 sayılı Kanunda düzenlenmiş olan maden sicilinin hukuki anlamda bir sicil olup olmadığı, üzerinde tartışılması gereken bir diğer husustur. Mülga 6309 sayılı Kanun ile 3213 sayılı Kanun, maden sicilinin hukuki anlamda bir sicil olduğunu göstermektedir. Belirtilen kanunlarda sicil ibaresinin, maden sicili yerine kullanıldığı açıkça düzenlenmiştir. Kanun koyucu sicil kelimesini bizatihi düzenlemiş, bununla

[77] Danıştay Genel Kurulu, 24.10.1974 tarihli ve E. 1974/33, K. 1974/62.

birlikte "sicil" ibaresi yerine "kayıt" ibaresini de kullanmıştır. Dolayısıyla 3213 sayılı Kanunda sicil ile kayıt ibareleri kimi maddelerde yekdiğeri yerine kullanılan ibareler olarak göze çarpmaktadır. Özellikle 3213 sayılı Kanunun 38 inci maddesi sicilin teşkili ve özellikleri ile ilgili olarak ayrıntılı bir düzenleme getirmektedir. Bu çerçevede 3213 sayılı Kanun, tamamen müstakil ve bir kayıt düzeni ihtiva eden sicil kurmayı amaçlamıştır[78].

Maden sicili, Türkiye'de bugün sadece MAPEG bünyesinde tutulmaktadır. Sicilin, diğer sicillerden farklı olarak mahkeme nezdinde denetime tabi tutulacağına ilişkin bir hükme rastlanmamakta, bir hakkın sicile kayıt edilmesi ya da sicilde tutulmasından doğan ihtilaflarda hakkın niteliğine göre adli ve idari yargı yerleri görevli olabilmektedirler[79]. Madene ilişkin bir hak dolayısıyla ilgililer, genel hükümlere göre dava açma hakkına sahiptirler.

Genel hükümlerden anlaşılması gereken, hakkın niteliğine göre adli ve idari yargı yerlerinde dava açma hakkıdır. Maden sicili memurlarının yapmış oldukları iş ve işlemlerin idari işlem niteliğine sahip bulunmalarında ihtilaf bulunmamaktadır. Ayrıca maden sicilinin müstakil bir sicil sistemi ihdas ettiği ve sicile ilişkin özel bir kanun hükmü bulunmadığından dolayı kanun koyucunun sicil ilişkilerine müdahale amacı olmadığı da göze çarpmaktadır[80].

Maden sicilinin müstakil bir sicil olup olmadığı sicilin fonksiyonları dikkate alınarak anlaşılabilecektir. Bu sicil idare hukuku yanında, ticaret sicili, gemi sicili ve tapu sicili gibi bazı sicillerdeki özel hukuk fonksiyonlarına da sahiptir. Ancak bu sicil, ticaret sicili ile gemi sicili ve tapu sicilinde olduğu gibi sadece özel hukuk alanında değil aynı zamanda idare hukuku alanında da sonuç doğurmaktadır. Gerek ticaret sicili ve gerekse tapu sicili işlemlerine ilişkin Asliye Hukuk ya da Asliye Ticaret mahkemeleri Tapu Kanunu ve Ticaret Kanunu'na göre görevli mahkemeler olarak

[78] İsmail DEMİR, "Yeni Bağlama Kütüğü Rejimi Üzerine Değerlendirmeler", AÜHFD, 64 (1) 2015, s.117.
[79] Rödövans sözleşmesi gibi kişisel alacak hakkı doğuran sözleşmelerde adli yargı mercilerinin verdiği kararların maden siciline işlenmesi hakkın muhtevasından ileri gelmektedir.
[80] DEMİR, a.g.m, s. 118.

kabul edilirken, Maden Kanunu'nda bunun gibi özel görevli bir mahkeme kabul edilmemiş, genel yetkili yargı yeri idare mahkemeleri olarak kabul edilmiştir.

Maden hakkının niteliğine göre de görevli yargı yerine gidilebilmektedir. 3213 sayılı Kanun'dan sicil karinelerinden sicilin aleni olduğu, sicil kayıtlarının üçüncü kişilerce bilinmesinin zorunluluğu, sicil üzerindeki hakların iktisap edilmedikçe hüküm ifade etmeyeceği gibi hususlar anlaşılmaktadır.

Bu ilkeler Maden Yönetmeliği açısından da geçerlidir. Kanun'da cevherin rehnedileceği, madenin işletilmesi için gerekli olan şeyler üzerinde haciz ve ihtiyati tedbir konulacağı, maden üzerinde ipotek tesisi, irtifak ve intifa hakkı tesisi ile Türk Medeni Kanununun ipoteğe ilişkin hükümlerinin maden ipoteklerine de uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. 3213 sayılı Kanun "menkul rehni" ibaresini kullanmayıp "rehin" ibaresini kullanmayı tercih etmiş olsa da buradan gayrimenkul rehninin değil "taşınır rehni"nin kastedildiği anlaşılmaktadır. İpotek teriminden ise maden işletme ruhsatı ile bütün teşkil eden ve tapu sicilinde kayıtlı olan gayrimenkullerin kastedildiği anlaşılmaktadır[81].

3213 sayılı Kanundan sicilin aleni olduğu anlaşılmakta, ilgililerin sicil memuru huzurunda sicil kayıtlarını inceleyebilme hakkına sahip oldukları kabul edilmektedir. Bu hüküm, 3213 sayılı Kanunun sicilin açıklığı ilkesini benimsediğini göstermekte olup, maden siciline, diğer siciller gibi aleniyet kazandırmaktadır.

Yine ilgisini ispat eden kişiler, sicil kayıtlarından kendilerine bir suret verilmesini talep edebileceklerdir. Maden sicili, tapu sicili ve ticaret sicilindeki açıklık ilkesi, sicil kayıtlarının üçüncü kişiler açısından sicilin doğruluğu hususunda karine teşkil etmesini ya da sicile güven ilkesini mümkün kılmakta, böylelikle maden hakkına ilişkin bir hukuki sonucun doğmasına imkân vermektedir. Bu nitelikleri açısından açıklık ilkesi, hukuksal güvenliği sağlamaktadır.

[81] DEMİR, a.g.m, s. 118.

Bundan dolayıdır ki maden mevzuatı söz konusu ilkeyi açıkça düzenlemiştir[82]. Son olarak, maden sicili maden ruhsatlarının ve rödövans sözleşmelerinin idare hukuku yanında çevre hukuku, vergi hukuku ve özel hukuk açısından da izlenmesini sağlamak amacıyla öngörülmüş bir sicil niteliğindedir. Bu sicil, eşya hukuku alanında da hukuksal sonuçlar doğurmakta rehin ve ipotek tesisine imkân sağlamaktadır.

IV. DİĞER RUHSAT VE SİCİLLER İLE KARŞILAŞTIRILMASI

A.Tapu Sicili

Tapu sicili, bir taşınmaza ilişkin hak ve yükümlülüklerin resmî bir makam tarafından tutulmasını ifade etmektedir. Tutulan bu sicil, hak sahibi ve sicil ilgililerine gerek devlete gerekse üçüncü kişilere karşı hukuksal güvence sağlar. Tapu sicilinin taşıdığı hukuksal güvence, taşınmaza ilişkin işlem güvenliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Tapu sicili, gayrimenkuller üzerinde mevcut aynî hakların durumunu devamlı göstermek üzere, devlet tarafından ve devletin sorumluluğu altında, aynî aleniyet sistemine göre tutulan sicildir[83].

Mülga Türk Kanunu Medenisinin 632. maddesi, tapu siciline bağımsız ve sürekli olarak kaydedilen madenleri de taşınmaz olarak kabul etmekteydi[84]. Bu dönemde, madenlerin taşınmaz olarak kabul edilmesi, madenlerin doğal özellikleri dışında, işletme hakkına konu olmalarından dolayıydı[85]. Mülga Türk Kanunu Medenisi, taşınmazın bir gayrimenkul gibi tapu sicilinin beyanlar hanesine kayıt edilmesini zorunlu hale getirmiş ve madenlerin devredilmesini bu sicil üzerinden gerekli kılmıştı[86].

---

[82] DEMİR, a.g.m, s. 119.

[83] Safa REİSOĞLU, *Türk Eşya Hukuku*, Cilt 1, Giriş-Zilyetlik-Tapu sicili ve Kadastro ve Tapu Tahriri Kanunu-Tapulama Kanunu, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No. 440, Altıncı Bası, Ankara 1980; Y. 21 HD, E. 2011/10824, K.2011/11355, T. 11.10.2011; Y.21.HD, E.2015/2571, K. 2015/4092, T.12.05.2015; Y. 21.HD. E.2015/2458, K. 2015/3655, T. 05.05.2015; Y. 21.HD. E. 2016/4043, K. 2016/10962, T. 21.11.2016.

[84] TELLİ, a.g.e, s. 93. Y. 1. HD, E. 1999/7702, K.1999/8898, T.28.09.1999.

[85] TELLİ, a.g.e, s. 93. Y. 1.HD, E.1998/13243, K.1998/14641, T.22.12.1998.

[86] YBGK, E.1960/15, K.1960/7, T.18.04.1960, *"Medeni Kanunun 633 üncü maddesi, gayrimenkul mülkiyetini edinmek için tapu kütüğüne yazılmış olmayı şart kılmaktadır. Nihayet, Medeni Kanunun 910 uncu maddesinde tapu kütüğünün gayrimenkuller üzerindeki hakların durumunu gösterdiği ve bu kütüğün nasıl tutulacağının nizamname ile bildirileceği ve arazinin, madenlerin, gayrimenkul üzerindeki başlı başına ve sürekli ayni hakların tapu kütüğüne gayrimenkul olarak yazılacağı bildirilmiştir."*

Diğer taraftan madenlerin, tapu siciline taşınmaz olarak kaydedilmesi, temel olarak madenlerin bir aynî hak olarak kurgulanmasının doğal sonucuydu. Madenlerin işletmeye açılması ve bu şekilde ekonomiye kazandırılması, piyasa ekonomisinin canlandırılması neticesini doğurmuştur. Kanun koyucu madenleri, kendine özgü bir şekil ve muhtevaya kavuşturma düşüncesi ile tapu sicil sisteminden çıkarmış, münhasır ve müstakil bir yapıya dönüştürmüştür. Artık madenler ile ilgili işlemler, eskiden olduğu gibi tapu sicili üzerinde değil maden sicili üzerinde yapılacak olup bu sicil sisteminin kendine bağladığı hukuksal etki ve sonuçlardan yararlanacaktır. Tapu sicili, kural olarak taşınmazlar üzerindeki hakların açıklanmasına hizmet etmektedir. Bu çerçevede tapu sicili ile maden sicili devletin murakabesi altındadır. Bunun gibi tapu sicili ile maden sicili özel hukuk alanında uygulama alanına sahiptir.

Tapu sicili, Türk Medeni Kanunu ile Tapu Kanunu'nda, maden sicili ise Maden Kanunu'nda düzenlenmiştir. Bu benzerliklerinin yanında iki sicil arasında farklılıklar da bulunmaktadır. Tapu siciline, taşınmazlar üzerindeki aynî hakların kazanılması ve kaybedilmesi ile diğer haklara ilişkin hususlar kaydedilirken maden sicilinde ise maden hakları ve faaliyetlerine ilişkin hususlar kayıt edilir. Sicile kaydedilecek hususlar farklı şekilde düzenlenmiştir.

Tapu siciline nelerin kayıt edileceği daha ayrıntılı bir şekilde belirlenmişken, maden sicili bu kadar açık bir belirleme yapmamıştır. Tapu sicilinde kayda konu teşkil eden bazı hususların belirli süreler içinde talep edilmesi gerekli iken maden sicilinde ilgilileri kayıt etmeye zorlayan düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte her iki sicilde alenidir. Dolayısıyla ilgililer kayıtları istemeleri halinde inceleyebilir. Ancak tapu sicilinde ilgililerin sicil ile ilgilerini ispat etme zorunluluğu vardır. 3213 sayılı kanunda düzenlenen maden sicilinde ise bu yönde bir hüküm bulunmamaktadır.

Tapu sicilinde, sicilin gerçeği yansıtmaması durumunda üçüncü kişilerin sicile güveni korunmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 1023 üncü maddesinde tapu kütüğündeki tescile iyiniyetle dayanarak mülkiyet veya bir başka ayni hak kazanan üçüncü kişinin bu kazanımının korunacağı ifade edilmektedir. Tapu siciline kayıt edilen taşınmazlar ya da sair haklar sicile tescil edilmesinden itibaren söz konusu kayıt

gerçeğe uygun olmasa dahi üçüncü kişinin tapu siciline güveni korunmaktadır. Maden sicili açısından ise Türk Medeni Kanunu'nda olduğu gibi üçüncü kişilerin sicile güvenini koruyan bir hükme yer verilmemiştir.

Yine tapu siciline tescil edilen kayıtlar kurucu ya da ihdasi etkiye sahipken, maden sicili hem kurucu hem de bildirici niteliği haizdir. Bir hakkın doğumu, sona ermesi ve şümulü tapu sicili kayıtlarına[87] göre tespit edilir iken aynı durum maden sicili için belirli değildir. Tapu sicilinde bulunmayan bir hak üçüncü kişiler açısından var kabul edilemeyecektir. Bu durum tapu sicilinin olumsuz etkisini göstermektedir. Ancak bu belirleme maden sicilinde yoktur. Her iki sicile olumlu etki açısından bakıldığında, tapu sicilinde de maden sicilinde de kayıtlı bir hakkın bilinmediği iddiası dinlenmeyecektir.

B. Ticaret Sicili

Ticaret sicili, ticari işlemlerin güvenli bir şekilde yapılması için devlet tarafından kayıt altına alınmasını ifade etmektedir. Bu güvenin tesis edilmesi için devlet tarafından tutulan ve bir kayıt sistemi ihtiva eden sicil kurumu oluşturulmuştur. Ticari hayatın güvenli bir şekilde yürütülmesi, tacir, ticari işletme ve üçüncü kişiler arasındaki hak ve menfaatlerin hukuka uygun olarak tesis edilmesi için böyle bir sicile ihtiyaç bulunmaktadır[88].

Ticaret sicilini, *"ticari işletme ile ilgili münasebetlerin, tacirin ve üçüncü şahısların menfaatleri bakımından açıklanmasına hizmet eden bir müessese"* olarak tanımlayan ARSLANLI, ticaret sicilinin ihbari yönünü dikkate alarak bir tanımlama yapmış, ancak bu tanımlamada ticaret sicilinin kurucu niteliğine değinmemiştir[89].

[87] Türk Medeni Kanunu m. 1022, Aynî haklar, kütüğe tescil ile doğar; sıralarını ve tarihlerini tescile göre alır. Tescilin etkisi, kanunen öngörülen belgeler isteme eklenmiş veya geçici tescil hâlinde belgelerin uygun zamanda tamamlanmış olması koşuluyla yevmiye defterine yapılan kayıt tarihinden başlar. Bir hakkın içeriği, tescilin sınırları içinde, dayandığı belgelere göre veya diğer herhangi bir yolla belirlenir.

[88] Y. 21. HD., E.2018/3420, K.2019/3893, T.20.05.2019; Y. 23.HD., E.2015/4732, K.2016/1015, T.22.02.2016; Y. 8.HD, E.2015/22688, K.2018/15399, T.10.09.2018; Y. 11.HD., E.2017/877, K.2017/1727, T.22.03.2017; Y. 11.HD., E.2006/11591, K.2007/14201, T.12.11.2007; Y. 23. HD. E.2014/11205, K.2015/3386, T.07.05.2015; Y. 23. HD, E. 2015/6125, K.2016/926, T.19.02.2016; Y. 15. HD, E.2013/4376, K.2014/3448, T.21.05.2014; Y. 11.HD, E.2007/198, K.2008/2731, T.06.03.2008.

[89] Halil ARSLANLI, *Kara Ticareti Hukuku Dersleri Umumi Hükümler,* İstanbul 1959, s. 159.

DOMANİÇ ise, *"üçüncü şahıslar açısından bilinmesinde fayda ve zaruret bulunan, tacir kişilerle ilgili bazı işlemlerin kayıt edilmesine hizmet eden resmi sicile ticaret sicili"* demektedir[90]. Bu tanım, sicilin sadece tacir ile ilgili işlemlere konu edildiğini göstermektedir. Hâlbuki sicil salt taciri değil, ticari işletmeyi de konu edinmektedir.

Yine BİNATLI, ticaret sicilini, "*ticari işletme ile bununla ilişki kuran diğer işletmelerin ve üçüncü kişilerin menfaatlerini koruyucu nitelikte olan bir resmi kütük"* olarak tanımlamaktadır[91]. Bu tanımda da ticaret sicilinin sadece koruyucu işlevi ön plana çıkarılmıştır. Diğer taraftan, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun genel gerekçesinde, Avrupa ülkelerinde ticaret sicili reformunun ticaret sicilinin kütük şeklinde değil de elektronik ortamda tutulması ve buna bağlı olarak, tescile dayanak oluşturan belgelerin aynı ortamda dosyalanması ve saklanması, aleniyetin artırılması ile ticaret sicilinin olumlu ve olumsuz işlevinin genişletildiği ve geliştirildiği, görünüşe güven kuramının ticaret sicilinin merkezi haline getirildiği ifade edilmiştir.

Ayrıca AET'nin 68/151 sayılı birinci yönergesinin sicil sisteminin kurulmasında etken olduğu, kabul edilen ilkeler gereğince, ilan edilen içerikle tescil edilen husus arasındaki çelişkilerin üçüncü kişileri etkilemeyeceği ve üçüncü kişilere ileri sürülemeyeceği de ifade edilmiştir[92]. Bu tanımlardan yola çıkarak ticaret sicilini şu şekilde tanımlayabiliriz: Ticaret sicili, ticari hayatın güven ve istikrarının korunmasına; tacir, ticari işletme ve üçüncü kişiler arasında tesis edilen işlemlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesine hizmet eden, etki ve sonuçları kanunla oluşturulmuş ve devlet tarafından tutulan resmi bir kayıt sistemidir.

Yukarıdaki tanım yanında ticaret siciline kaydedilecek hakların bir takım özelliklerine değinmekte fayda bulunmaktadır. Ticaret siciline kayıt edilecek haklar bazı yönlerden bildirici bazı yönlerden kurucu etkiye sahiptir. Ancak maden haklarının doğumu açısından sicile kayıt kural olarak kurucu etkiye sahiptir. Özellikle ipotek, rehin gibi hakların doğumu açısından sicile tescil şarttır. Bu hakların sicile tescili kurucu etkiye sahiptir. Kuralın istisnası maden ruhsatının miras yoluyla intikali ile icra yolu ile satış halleridir. Bu durumda maden siciline yapılacak kayıt sadece bildirici

[90] Hayri DOMANİÇ, *Ticaret Hukukunun Genel Esasları,* Genel Esaslar, İstanbul 1988, s. 221.
[91] Y. Ziya BİNATLI, *İşletme Hukuku,* 3. Baskı, Ankara, 1978, s. 245.
[92] Bkz. http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0324.pdf, s. 19.

etkiye sahip olacaktır. Zira intikal ve cebri satış ile birlikte kurucu işlem gerçekleşmiştir. Bunun gibi maden sicilinde olduğu gibi ticaret sicilinde de üçüncü kişiler, kendilerine karşı sonuç doğurmaya başlayan sicil kayıtlarını bilmediklerini ileri süremezler. Ancak sicilin olumsuz etkisi bakımından sicile güven ilkesi ile ilgili bir hüküm ticaret sicilinin aksine maden sicilinde bulunmamaktadır[93].

C. Gemi Sicili

Gemi sicili, gemilerin mülkiyetine, üzerindeki aynî ve şahsi haklara ilişkin kayıtların tutulduğu bir sicil olup gemilere ilişkin kayıtlar, şerhler, itirazlar ile uyrukluk ve isimleri bu sicil üzerinde belirlenmiştir[94]. Gemi sicili üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar, Millî Gemi Sicili[95], İnşa Halindeki Gemilere Özgü Sicil[96] ve Türk Uluslararası Gemi Sicilidir[97]. Millî Gemi Sicili, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu[98] ve Gemi Sicili Nizamnamesi'nde[99] belirlenmiş olan sicildir. Bu nizamnameye dayanılarak, 13/03/1957 tarihli ve 4-8778 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile sicil çevreleri belirlenmiştir[100].

Türk Uluslararası Gemi Sicili ise, Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanun[101] (TUGS) ile bu Kanunun uygulama yönetmeliği[102] düzenlenmiştir. İnşa Halindeki Gemilere Mahsus Sicil ise Millî Gemi Sicilinin tutulduğu sicil daireleri ile aynı yerdedir. Söz konusu daireleri de MGS'ler gibi belirtilen Bakanlar Kurulu Kararı'na göre hukuki dayanağa kavuşturulmuştur[103].

Milli Gemi Sicili, deniz ticareti faaliyetindeki geminin tabi olduğu hukuku göstermekte olup, ülkemizde TTK'ya göre MGS oluşturulmuştur. Aynı şekilde İnşa

---

[93] M. Emin BİLGE, "İlanın Ticaret Sicilinin Sahip Olduğu Hukuki Etkiler Üzerindeki Rolü", A.Ü. Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt III, Sayı:1, s. 263.
[94] M. Emin BİLGE, *Ticaret Sicili*, Beta Yayınları, İstanbul, Haziran 1999, s. 28-30.
[95] Tahir ÇAĞA/Rayegan KENDER, *Deniz Ticareti Hukuku*, C. I, İstanbul 1997, s.72; Fahiman Tekil, *Deniz Hukuku*, İstanbul 2001, s.106.
[96] ÇAĞA/KENDER, a.g.e, s. 84; KENDER/ÇETİNGİL: a.g.e., s. 50; TEKİL, a.g.e., s.112.
[97] ÇAĞA/KENDER, a.g.e, s. 86.
[98] 14/2/2011 tarihli ve 9353 numaralı Resmî Gazete; 29/06/1956 tarihli ve 6762 sayılı TTK.
[99] 04/02/1957 tarihli ve 9526 numaralı Resmî Gazete, EK-XII.
[100] Mertol CAN, *Deniz Ticareti Hukuku*, Ders Kitabı, C.I., Ankara 2000, s. 32.
[101] 6/12/1999 tarihli ve 4490 sayılı Kanun.
[102] 23/06/2000 tarihli ve 24088 sayılı Resmî Gazete
[103] Mertol CAN, a.g.e, s. 49.

halindeki gemiler için kendisine has bir sicil mevcuttur. Bu sicil grubu gemi yapımı için gerekli olan kredinin temin edilmesi için yapım halindeki gemi üzerinde ipotek konulmasını zorunlu kılmaktadır[104].

Gemi sicilleri arasında kıyı ötesi sicilleri diye isimlendirilen, vergisel avantajları olan bir takım siciller de vardır ki, getirmiş olduğu vergisel kolaylıklar dolayısıyla bugün çoğu teşebbüs tarafından tercih edilmektedir. Bu sicil grubu, gelişmiş ülke filolarının kolay bayrak diye de isimlendirilen kıyı ötesi sicillere geçmelerine sebep olmuştur.

Ülkemizde kolay bayrağa kaçışların azaltılması için oluşturulan sicil Türk Uluslararası Gemi Sicili olup 4490 sayılı Kanunla kurulmuştur[105]. TUGS, müstakil bir sicil sistemi olarak gemilere ilişkin hukuki işlemlerin tescil ve şerh edilebildiği bir sicil olarak kurgulanmıştır. Bu sicil üzerinden geminin mülkiyet devri, ipotek, finansal kiralama sözleşmeleri gibi hukuksal işlemler yürütülebilmektedir.

TUGS, öngördüğü vergisel avantajların yanında bir sicilin sahip olması gereken her türlü hukuki korumaya da sahip kılınmıştır. Bunun dışında sicil üzerindeki hakların devri, rehin, ipotek, haciz gibi işlevlere sahip olması da TUGS'un müstakil bir sicil işlevine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Gemi sicilinin düzenlendiği 6102 sayılı TTK ile 4490 sayılı TUGSK, gemi sicilini ayni ve şahsi hakların kayıt altına aldığı müstakil bir sicil olarak kabul etmiştir. Söz konusu Kanunlarda düzenlenmeyen hususlar TTK ve TMK'ya atıf yapılmak suretiyle çözüme kavuşturulmuştur.

Gemi sicili sistemindeki bu atıfların maden sicil sisteminde bulunmadığını da belirtmek isteriz. Zilyetlik, mülkiyet, ipotek, intifa hakları gibi ayni hakların düzenlendiği TMK, sicile kayıt edilen bu haklar bakımından temel kanun niteliğindedir. Maden siciline ilişkin de aynı yaklaşımın benimsenmemesi uygulamada sorunlara yol açmaktadır. Bu açıdan, maden sicilinde de gemi sicili gibi TMK'ya atıf yönteminin benimsenmesi faydalı olacaktır.

[104] Y. 19.HD, E.2002/4247, K.2002/7931, T.19.12.2002.
[105] 4490 sayılı Kanun.

Gemi siciline kaydedilen haklar, bildirici ve kurucu etkiye sahiptir. Gemi sicilinde malik olarak kayıtlı bulunan kişi geminin maliki sayılmaktadır[106]. Bununla birlikte 6102 sayılı Kanunun 1001.maddesinin birinci fıkrasına göre gemi siciline kayıtlı bir geminin devri için malik ile devralanın devir hususunda anlaşmaları ve zilyetliğin geçirilmesi gerekmekte olup burada sicilin etkisi bildiricidir. Zira mülkiyet sicile tescilden önce geçirilmektedir. Sicil karineleri bakımından önemli olan bir husus da sicile güven ilkesi açısındandır. Zira gemi sicilinde lehine bir gemi ipoteği ya da ipotek üzerinde bir hak ya da intifa hakkı tescil edilmiş olan kişi o hakkın sahibi sayılmaktadır. Ancak sicile güven ilkesi maden sicilinde düzenlenmemiştir[107].

Ç. Esnaf ve Sanatkâr Sicili

Esnaf ve sanatkârlar sicili, hizmet ve meslek sahiplerinin, odalara bağlı olarak mesleki faaliyetlerini sürdürebilmelerine imkân veren, mesleğin korunması, güçlendirilmesi, geliştirilmesi ile bunların ulusal bir kayıt sisteminden izlenmesini sağlamak amacıyla oluşturulmuş resmi bir sicildir[108]. Söz konusu sicil, daimi olarak bir mesleki faaliyetin sürdürülebilmesi, vergi mükelleflerinin bilinmesi, örgün ve yaygın olarak bir mesleğin öğretilmesini sağlamak gibi işlevlere sahiptir. Ülkemizde bu sicil 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu ile düzenlenmiştir.

Bu sicil, ticaret davalarına bakan asliye hukuk mahkemeleri gözetiminde ve kurulu bulunduğu il idari sınırları içerisinde çalışmak üzere birlik bünyesinde ayrı bir birim olarak Esnaf ve Sanatkâr Sicil Müdürlüğü şeklinde örgütlenmiştir. Esnaf ve sanatkârlar sicili, oda üyelerinin sicile kaydedilmesi, kayıt ücreti, aidat, katılma payı ile mesleki faaliyetlerden dolayı düzenlenecek belge ve hizmet ücretlerine ilişkin bir takım bilgilerin kaydedildiği bir sicil olup, daha çok oda üyelerine yönelik bir sicildir.

---

[106] 6102 sayılı Kanun m. 974, "*Gemi sicilinde malik olarak kayıtlı bulunan kişi, geminin maliki sayılır*."
[107] Rayegan KENDER/Ergon ÇETİNGİL/Emine YAZICIOĞLU, *Deniz Ticareti Hukuku, Temel Bilgiler, Cilt-1,* On İki Levha Yayınları, İstanbul, Ekim 2012, s. 56; Bülent SÖZER, *Deniz Ticareti Hukuku-I, (Ders Kitabı), Giriş-Gemi Donatan ve Navlun Sözleşmeleri,* Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012, s. 52.
[108] Detaylı bilgi için bkz. 7/6/2005 tarihli ve 5362 sayılı Kanun m.67-70; bkz. Y. 21. HD, E. 2009/16167, K. 2009/16022, T.08.12.2009; Y. 4.HD, E. 2004/9376, K.2005/3754, T.11.04.2005; Y. 4. HD, E. 2010/8304, K. 2010/9143, T.20.09.2010; Y. 18. HD, E. 2014/9508, K. 2014/18357, T. 15.12.2014; Y. 21. HD, E. 2003/11246, K. 2004/421, T. 22.01.2004; Y. 21. HD. E. 2001/7868, K. 2001/8378, T.06.12.2001.

Esnaf ve sanatkârlar, çalışmaya başladıkları tarihten itibaren otuz gün içinde durumlarını bağlı oldukları sicile tescil ve sicil gazetesinde ilan ettirmek zorundadırlar[109].

Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde, Esnaf ve Sanatkârlar Birliği, ruhsat vermekle yetkili kurum ve kuruluşlara durumu bildirir ve bunun üzerine ilgili kurum ve kuruluşlar sicil kaydı yapılana kadar faaliyeti durdurur[110]. Esnaf ve sanatkârların mesleki faaliyette bulunabilmeleri ancak sicile kayıtla mümkündür[111]. Sicile kaydedilen esnaf ve sanatkârların ilgili odaya kayıt bilgilerinin gönderilmesi, sicil tarafından elektronik ortamda Ticaret Bakanlığı e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında gerçekleştirilir[112]. 5362 sayılı Kanunun 68.maddesinin üçüncü fıkrasına göre, esnaf ve sanatkârlar kayıt beyannamelerindeki hususlarda meydana gelen değişiklikleri en geç otuz gün içinde sicile bildirmek zorundadırlar.

Yine aynı maddenin dördüncü fıkrasında Esnaf ve Sanatkâr siciline kayıtlı iken, daha sonraki yıllarda yıllık alış veya satış tutarları ya da gayri safi iş hasılatı, esnaf ve sanatkâr sayılma hadlerini aşanlar kendileri istemedikçe ticaret siciline ve dolayısıyla Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bünyesindeki odalara kayda zorlanamazlar. Ancak, yıllık alış veya satış tutarları ya da gayri safi iş hasılatı, esnaf ve sanatkâr sayılma hadlerinin altı katını aşanların kayıtları, sicil marifetiyle ticaret siciline aktarılır.

5362 sayılı kanunun 68.maddesinin beşinci fıkrasına göre, tescili gerektiren olay veya işlemlerin tamamen veya kısmen sona ermesi veya ortadan kalkması halinde sicildeki kayıt ilgilinin talebi üzerine kısmen veya tamamen silinir. Sicil müdürü tarafından öldüğü belirlenen ve varisleri tespit edilemeyen esnaf ve sanatkârların sicil kayıtlarının silinmesi ve bu hususun Sicil Gazetesinde ilanı doğrudan ve ücretsiz olarak yapılır.

[109] Esnaf ve Sanatkârlar Sicili yerel sicillerden oluşmakta olup maden sicili gibi merkezi bir sicilden ayrışmaktadır.
[110] 5362 sayılı Kanun m. 68/1. Esnaf ve sanatkârlar sicilinde re'sen işlem yapılabilirken maden sicilinde sicil memurunun re'sen işlem yapma yetkisi bulunmamaktadır.
[111] Burada sicile kayıt kurucu etkiye sahiptir.
[112] Maden sicilinde de elektronik sicil kayıt sistemi tutulmaktadır.

Yine aynı maddenin altıncı fıkrasına göre ise, bu durumdaki işlemlerden 492 sayılı Harçlar Kanununda belirtilen harçlar tahsil edilmez. Sicil işlemleri, sicil müdürleri ve personeli tarafından elektronik ortamda Bakanlık e-esnaf ve sanatkâr veri tabanında gerçekleştirilir. Görüleceği üzere Esnaf ve Sanatkârlar sicili, maden sicil sisteminden farklı olup mahkemeler gözetiminde ve kurulu bulunduğu il idari sınırları içinde çalışmak üzere kurulmuştur. Maden sicili ise bağlı bulunduğu idarenin nezaretinde olup ayrıca bir mahkeme denetimi ve gözetimi altında tutulmamaktadır.

Ancak mahkeme denetiminin bulunmaması bu sicilin tamamen denetimsiz olduğu anlamına da gelmez. Zira, devletin sicil üzerindeki denetleme yetkisi her zaman için mümkün bulunmaktadır. Diğer taraftan maden sicilinin de tıpkı bu sicil gibi bir mahkeme gözetiminde faaliyet göstermesi sicil işlemlerine ilişkin itirazların daha hızlı ve çözüm alıcı bir yapıya sahip olmasını sağlayacaktır.

D. Sanayi Sicili

Sanayi sicili, işletmelerden sanayi işletmesi niteliğine sahip olanların kaydedildiği bir sicildir. Bu sicil aleni değildir. Sanayi sicili, Sanayi Sicili Kanunu ile düzenlenmiştir[113]. Bu sicilde, sanayi işletmelerinin kuruluşu, faaliyeti, sermayesi, makine ve tesislerin cinsi, nev'i, miktarı, imal ve üretim güçleri ile bunların ekonomik ve teknik durumlarını belirten ve her sanayi işletmesinin veya kolunun özelliklerine göre Sanayi Bakanlığınca tespit edilip ilan edilecek ve ayrıca ilgililerden bir beyanname ile istenecek olan bilgiler kaydedilir. Sanayi sicili de, aynî ve şahsi haklara ilişkin bir sicil öngörmemekte olup sicile kayıtlı üyelerin işletmelerine ilişkin bazı bilgi ve belgelerin kaydedildiği bir sicildir[114].

Sanayi sicilinin, diğer siciller gibi ayni ve şahsi hakların kaydedilmesinden ziyade, sanayi faaliyetini hedef alan bir yapısı bulunmaktadır. Bu sicilde, ticari faaliyete ilişkin hak ve vecibelerin kayıt altına alınması ya da üçüncü kişilere ileri sürülebilmesi, sicile güven ilkesi, aleniyet ya da üçüncü kişilerin iyiniyetinin ortadan

[113] 17/4/1957 tarihli ve 6948 sayılı Kanun; Y. 3.HD. E. 2014/2474, K. 2014/3959, T.13.03.2014.
[114] Bkz. Y. 19. HD, E. 2010/10157, K. 2011/4957, T. 14.04.2011; Y. 19.HD. E. 2010/8575, K.2011/3141, T. 10.03.2011.

kaldırılması gibi ilkeler yerini sadece bilgilendirme amacına bırakmıştır. Bu yüzden sanayi sicili bir nevi bilgilendirme sicili olarak işlev görmektedir.

Sanayi sicili, Sanayi Bakanlığına bağlı olarak tutulmaktadır. Sanayi siciline tescil ancak talep üzerine mümkündür. Bu sicil aleni değildir. Ancak Kanunun 7.maddesine göre alınmış olan bilgiler Bakanlık izni ile incelenebilir. Bunun dışında sicil memurları görevlerinin dışında sahip oldukları bilgileri hiçbir şekilde açıklayamazlar. Sanayi sicilinin aleni olmadığına ilişkin hüküm, bu sicilin üçüncü kişiler açısından herhangi bir olumlu ya da olumsuz etkiye sahip olmadığı sonucunu doğurmaktadır.

Sanayi sicilinde re'sen ya da ilgili makamların talebi üzerine bir tescil öngörülmemiştir. Sanayi sicili sisteminde, sanayi işletmelerini belirli süre içinde sicile tescil ettirmeyen kişiler, idari para cezası müeyyidesi ile karşılaşmaktadırlar[115]. Ancak maden sicilinde bu kayıtları yaptırmayanlar için bir ceza müeyyidesi öngörülmemiştir.

E. Sınai Mülkiyet Sicili

Marka, bir teşebbüsün mallarının veya hizmetlerinin diğer teşebbüslerin mallarından veya hizmetlerinden ayırt edilmesini sağlaması ve marka sahibine sağlanan korumanın konusunun açık ve kesin olarak anlaşılabilmesini sağlayabilecek şekilde marka sicilinde gösterilebilen kişi adları, sözcükler, şekiller, renkler, harfler, sayılar, sesler ve mallar ile bunların ambalajlarının biçimi olarak her tür işareti ifade etmektedir[116]. Marka sicili, bir teşebbüsün mallarının veya hizmetlerinin diğer teşebbüslerin mallarından veya hizmetlerinden ayırt edilmesini sağlayan ve marka sahibine korumanın konusunu açık ve kesin olarak gösteren bir sicildir.

Marka sicili, 22/12/2016 tarihli ve 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu ile düzenlenmiştir. Kanunun 2.maddesinin (i) bendinde sicil, sınai mülkiyet hakları ile

[115] 17/4/1957 tarihli ve 6948 sayılı Sanayi Sicili Kanunu m. 9.
[116] Reha POROY/Hamdi YASAMAN, *Ticari İşletme Hukuku,* Vedat Kitapçılık, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 14. Bası, İstanbul 2012, s. 437; Gökhan SAYAR, *Türk Hukukunda Marka Suçları,* Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı, İstanbul 2011, s.2; bkz.YHGK. E. 2017/1729, K. 2017/1186, T. 14.06.2017; YHGK, E. 2017/100, 2018/228, T.14.02.2018.

geleneksel ürün adlarına ilişkin bilgilerin yer aldığı kayıt ortamı şeklinde tanımlanmıştır. Marka sicili, aleni olup, talep edilmesi ve ücretinin ödenmesi şartıyla ilgilisine sicil sureti verilebilir[117]. Markalara ilişkin haklar, sicilde hak sahibi olarak görünen kişiler tarafından ya da bunlara karşı ileri sürülebilir. Sicilde hak sahibi olarak görünen kişiler, Marka sicilinin sağladığı hukuki koruma imkânlarından yararlanırlar. Marka sicili, bir ürün ya da hizmete ilişkin koruma sağlamaktadır.

Bu sicil üzerinde hakkın tesisi mümkün olabilmektedir. Sicil üzerindeki bir marka hakkı rehin gösterilebilmekte, sicilin aleniyeti ile üçüncü kişilere ileri sürülebilmesi gibi sicilin işlevleri bu sicil üzerinde görülmektedir. Marka, mutlak hakka konu olması, miras yolu ile intikal edebilmesi, teminat olarak gösterilebilmesi gibi hukuksal etkileri ile sicil üzerinde hukuksal sonuçlarını doğurmaktadır[118]. Bunun gibi, markanın hacze konu olması ile haciz işleminin sicile tescil edilmek suretiyle haciz merasiminin tamamlanması gibi işlemler, marka sicilinin müstakil bir sicil olarak hüküm ve sonuçlarını doğurmasını sağlamaktadır. Marka tescilinden doğan haklar münhasır olarak marka malikine aittir[119].

6769 sayılı Kanunun 7.maddesine göre marka maliki, tescilli marka ile aynı olan herhangi bir işaretin, tescil kapsamına giren mal veya hizmetlerde kullanılması, tescilli marka ile aynı veya benzer olan ve tescilli markanın kapsadığı mal veya hizmetlerle aynı veya benzer mal veya hizmetleri kapsayan ve bu nedenle halk tarafından tescilli marka ile ilişkilendirilme ihtimali de dâhil karıştırılma ihtimali bulunan herhangi bir işaretin kullanılması, aynı, benzer veya farklı mal veya hizmetlerde olmasına bakılmaksızın, tescilli marka ile aynı veya benzer olan ve Türkiye'de ulaştığı tanınmışlık düzeyi nedeniyle markanın itibarından haksız bir yarar elde edecek veya itibarına zarar verecek veya ayırt edici karakterini zedeleyecek nitelikteki herhangi bir işaretin haklı bir sebep olmaksızın kullanılması hallerinde bu fiillerin önlenmesini talep etme hakkına sahiptir.

---

[117] Hakan KARAN/Mehmet KILIÇ, *Markaların Korunması 556 Sayılı KHK Şerhi ve İlgili Mevzuat*, Turhan Kitabevi, Ankara 2004, s. 374.

[118] Mücahit ÜNAL, "Marka Tescilinden Doğan Haklarla İlgili Hukuki İşlemler", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 18, Sayı 1, Yıl 2010, s. 241.

[119] Bkz. Y. 11. HD. E. 2014/13956, K. 2015/431, T. 15.01.2015; Y. 11.HD. E. 2005/2713, K. 2006/3127, T. 24.03.2006.

Marka sicili ile maden sicili arasındaki benzerlikler ve farklar şöyle açıklanabilir: Marka sicili ile maden sicili merkezi bir sicildir. Marka siciline tescilde ilan öngörülmüşken maden sicilinde ilan öngörülmemiştir. Marka siciline kayıt edilen bir hak süre ile sınırlı iken maden sicilinde kayıtlı bir ruhsat, ruhsat süresi boyunca geçerlidir. Tescilli bir marka, belirli bir süre içinde kullanılmaması halinde, marka hükümsüz sayılmaktayken, maden siciline kayıtlı bir ruhsattan doğan yükümlülüklerin belirli süreler içinde yapılmaması idari para cezası ve ruhsatın iptaline kadar gitmektedir. Marka siciline kayıtlı bir markanın hükümsüzlüğünü menfaati olanlar, Cumhuriyet Savcıları veya ilgili kamu kurum ve kuruluşları mahkemeden isteyebilirken, maden siciline kayıtlı bir ruhsatın hükümsüzlüğünü ileri sürebilecekler ile ilgili olarak herhangi bir mekanizma kurulmamıştır.

F. Araç Sicili

Araç sicili, araçlar üzerindeki hak sahipliğini gösteren, Emniyet Genel Müdürlüğü nezdinde ya da Noterlikler tarafından tutulan bir sicildir. Karayolunda hareket edecek olan araçların bu sicile ilk defa yola çıkacaksa ya da devir yapılarak tescil edilmesi şarttır[120].

Araç sicili işlemleri 7072 sayılı 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu yürürlüğe girene kadar Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yapılmakta iken bugün Türkiye Noterler Birliği koordinesinde noterlikler tarafından yapılmaktadır. Araç sicili üzerinde haklar, hacizler ve şerhler işlenebilir. Bu sicil araç satış ve devir işleminin yapılmasına hizmet etmektedir. Ayrıca sürücülere ya da trafik suçu işleyenlere ilişkin hukuki değişiklikler bu sicil üzerinden izlenmektedir. Araç sicilini düzenleyen 2918 sayılı Kanun Ek Madde 18/2. fıkrası, araç sicilleri ile bu sicillerin tutulmasına dayanak olan belgelerin gizli olduğunu, yetkili ve sorumlu olanlar ile teftiş ve denetim yetkisi olanlar ve mahkemeler dışında bu sicillerin kimse tarafından görülüp incelenemeyeceğini hüküm altına almıştır.

[120] Bkz. Y. 19.HD. E. 2009/2790, K. 2009/3133, T. 15.04.2009; y. 15. HD. E. 2004/6606, K. 2005/957, T. 22.02.2005.

Araç sicili, aleni bir sicil olmamakla birlikte sicil ilgilileri araç tescil iş ve işlemleri için bu sicile istinat edebileceklerdir[121]. 2918 sayılı Kanunun 20.maddesine göre, araçların haciz, müsadere, zapt, buluntu, trafikten men gibi işlemler nedeniyle icra müdürlükleri, vergi daireleri, milli emlak müdürlükleri ile diğer yetkili kurum ve kuruluşlar, satışı yapılan araçları satış tutanağının bir örneğini aracın kayıtlı olduğu trafik tescil kuruluşuna süresi içinde göndereceklerdir. Aracı satın alanlar gerekli bilgi ve belgeleri sağlamak suretiyle ilgili trafik tescil kuruluşundan 1 ay içinde adlarına tescil belgesi almak zorundadırlar. Diğer taraftan, alıcılar, tescil belgesi almak için süresinde başvurmamaları durumunda bu araçları alıcıları adına re'sen kayıt ve tescil etmeye de Emniyet Genel Müdürlüğü yetkili kılınmıştır.

2918 sayılı Kanunun 5.maddesinin üçüncü fıkrasına göre, araçlar üzerinde meydana gelecek değişiklikler ile sürücülerindeki değişiklikleri, bununla bağlantılı olarak haciz, rehin, ihtiyati tedbir gibi kısıtlayıcı şerhleri, tescil, tadil ve terkin işlemlerini elektronik sistemle de yapabileceklerdir. Buna göre, araç sicili, müstakil ve özel bir sicil sistemi kurmak suretiyle araçlara ilişkin hukuki işlemlerin kayıt edilmesine imkân vermektedir. Bu bakımdan araç sicili, Karayolları Trafik Kanunu'nda yasal dayanağa kavuşturulmuş ve kendine özgü bir sicil olarak kabul edilebilir.

Kanunun aynı maddesinde de araç sicili ile maden sicilinin benzerlik ve farklarına bakıldığında, araç sicillerini tutmakla görevli olan kurum Emniyet Genel Müdürlüğü olarak kabul edilmiştir. Ancak bu sicil İl Emniyet Müdürlükleri bünyesinde oluşturulmuş olup yerel siciller ile tutulacaktır. Araç sicilleri bugün için noterlikler tarafından tutulacaktır. Bu kapsamda yerel sicil uygulamasının devam edeceği anlaşılmaktadır. Maden sicili ise merkezi bir sicilde tutulmaktadır.

[121] Araç sicilinde aleniyetin etkisine ilişkin olarak Yargıtay, "*Araç rehin sözleşmesi oluşturulup trafik siciline de işlenerek aleniyet sağlandıktan sonra rehin alanın, trafik sicilindeki rehin şerhini kaldırmadan, davacının ekonomik durumunu korumaya yönelik iyiniyetli bir davranışla ve geçici iade amacıyla araç üstündeki zilyedliğini davacıya iadesi halinde, sözleşme gereçsiz olmaz, yürürlüktedir."* şeklindeki kararında aleniyete bağlanan hukuksal sonucu açıkça ortaya koymuştur. Bize göre de trafik ya da araç sicilindeki aleniyete bağlanan geçerlilik hukuksal belirlilik ilkesi bakımından da doğrudur. YHGK, E. 1999/11-43, K. 1999/67, T.10.02.1999.

Araç sicilleri aleni olmayıp gizlidirler. Bu çerçevede üçüncü kişilerin iyiniyeti korunmamaktadır. Maden sicili ise alenidir. Araç sicili üzerinde, haciz, rehin ve şerh gibi hukuki işlemler ve değişiklikler işlenebilir. Maden sicili üzerinde de benzer hukuki işlemler ve değişiklikler yapılabilmektedir.

G. İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatı

İşyeri açma ve çalışma ruhsatı, sıhhî ve gayrisıhhî işyerleri ile umuma açık istirahat ve eğlence yerlerinin ruhsatlandırılması ve denetlenmesi için verilen bir izin belgesidir[122]. Bu ruhsat, 14/6/1989 tarihli ve 3572 sayılı İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun ile düzenlenmiştir.

Kanunun 3.maddesine göre işyeri Açma ve Çalışma Ruhsatını vermeye yetkili idari merciler şunlardır: "*Belediye hudutları ve mücavir alan dışında kalan işyerleri ve işletmelere il özel idareleri, Belediye hudutları ile mücavir alan içinde kalan tüm işyerleri ve işletmelere belediyeler, Belediye hudutları ve mücavir alan içinde kalan işyeri ve işletmelerden büyükşehir belediyesi olan yerlerde; 2. ve 3. sınıf gayrisıhhi müesseseler için büyükşehir belediye başkanlığı, sıhhi ve sair işletmeler için ise büyükşehir belediyesi içinde kalan diğer belediye başkanlıkları"*.

Bu ruhsat alınmadan işyeri açılamaz ve çalıştırılamaz. Ruhsatların devredilmesi halinde de yeni ruhsat alınarak faaliyet gösterilebilir. Ruhsatlarda öngörülen hüküm ve şartların var olması işletme faaliyetinin yapılabilmesinin ön şartıdır. Aksi durumda ise ruhsatın iptal edilmesi ya da askıya alınması durumunda faaliyet geçici ya da daimi surette yapılamayacaktır.

[122] Bkz. D. 17.D, E. 2015/11412, K. 2016/441, T. 28.01.2016; Banka şubelerinin işyeri açma ve çalışma ruhsatı alması gerekli iken, 4603 sayılı Kanun ile Ziraat Bankası gibi kamu bankalarının bu ruhsat almadan faaliyet gösterebileceği şeklindeki Danıştay kararına katılmamaktayız. Zira, bir bankanın kamu sermayeli olması, faaliyetin yürütülmesi için gerekli olan güvenlik, sağlık gibi unsurlardan vareste tutulmasını gerektirmemelidir. Danıştay'ın, özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösteren ancak kamu sermayeli bir şirketin hangi gerekçeyle işyeri açma ve çalışma ruhsatı almadan faaliyet gösterebileceğine ilişkin kararında mantıklı bir açıklama yoktur. Bize göre, kamu sermayeli şirketlerden 4603 sayılı Kanuna göre faaliyet gösteren bankaların da bu ruhsatı almaları gereklidir. Bkz. D. 8. D. E. 2010/8756, K. 2013/962, T. 14.02.2013.

İşyeri Açma ve Çalıştırma Ruhsatı, tekel niteliğinde olmayan bir kamu hizmetinin, özel kişiler tarafından yürütülebilmesine imkân veren bir ruhsat türüdür. Bu ruhsat, özel kişinin talebi üzerine idare tarafından verilmekte ve idarenin tek yanlı işlemi ile tesis edilmektedir. Bu çerçevede İşyeri Açma ve Çalıştırma Ruhsatı, şart işlem olarak kabul edilebilir[123]. Bir ruhsat usulü olarak kabul edilen söz konusu ruhsatta, kamu hizmetinin asıl sahibi olan idare, hizmetin hüküm ve şartlarını tek başına belirleyebilmekte, özel kişi ise bu belirlemelere katlanmak durumundadır[124].

Ğ. Yapı Ruhsatı

Yapı ruhsatı, imar mevzuatına uygun olarak bir taşınmaz üzerinde inşaa yapma hakkı ile bu yapı üzerinde esaslı değişiklik yapılmasına izin verilmesi hakkı anlamına gelmektedir[125]. Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında kalan yerlerde planlar ile inşa edilecek resmi ve özel bütün yapıların inşa edilebilmesi için yapı ruhsatiyesi alınmak zorundadır. Bu ruhsat, yapının fennin gerekleri ile mahallin ve çevrenin özelliklerine göre yapılabilmesi, yapılar arasında uyum sağlamak, güzel bir görünüm elde etmek amacıyla verilen bir izin belgesidir. Söz konusu ruhsat alınmadan inşaata başlanamaz.

Yapı ruhsatı, 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu ile düzenlenmiştir. Yapı ruhsatı ya da yapı izin belgesi, taşınmaz malikine imar mevzuatına göre bir yapı yapmayı ya da mevcut bir yapıda önemli değişiklik, ilave bakım ve onarım yapabilmesine imkân veren bir izin belgesini ifade etmektedir[126].

Yapı ruhsatında idare tarafından bir kamu hizmetinin yürütülmesinin özel kişilere bırakılmasından ziyade esas itibariyle bir nevi kolluk faaliyeti yapılmaktadır. İmar mevzuatı ve eklerine uygun olarak bir yapının yapılması kamunun dirlik, esenlik

---

[123] Bahtiyar AKYILMAZ/Murat SEZGİNER/Cemil KAYA, *Türk İdare Hukuku*, Seçkin Yayınevi, 5. Baskı, Ankara 2014, s. 556.
[124] AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, a.g.e, s. 556.
[125] Sadık ARTUKMAÇ, *Türk İmar Hukuku,* Ankara, Turhan Kitabevi, 1979, s. 12; bkz. D. 6.D., E. 2007/1012, K. 2008/2047, T. 01.04.2008; D. 6. D., E. 2004/5694, K. 2006/3891, T. 14.07.2006; D. 6.D., E. 2013/3144, K. 2017/11821, T. 27.12.2017; D. 6.D., E. 2007/9448, K. 2009/9414, T 09.10.2009; D. 6.D., E. 2008/12154, K. 2010/10561, T. 29.11.2010; D. 6.D. E. 2009/3325, K. 2013/975, T. 19.02.2013; D. 14. D., E. 2015/10132, K.2016/92, T. 20.01.2016; D. 6.D. E. 2009/7811, K. 2010/5, T. 11.01.2010.
[126] M. Deniz YENER, "Yargıtay Kararları Kapsamında İmara Aykırı Yapılarda Tescil ve Tazminat Talepleri", Cevdet Yavuz'a Armağan, s. 2669.

ve sağlığını hedef alacağından dolayı idare öncelikle kolluk yetkisi ile bir yapının ruhsatına uygun olup olmadığını denetlemektedir. Yapı ruhsatı, bir binanın inşaatına başlanabilmesi için gerekli çevresel ve fenni iş ve işlemlerin yerine getirilmesi koşulu ile idare tarafından verilmektedir. Buradaki idareden kasıt belediye veya valiliklerdir. Ruhsat almış bir yapıda değişiklik yapılması durumunda da yeniden ruhsat alınması gerekmektedir. Bu açıdan maden ruhsatı ile yapı ruhsatı benzerlik taşımaktadır. Zira Maden Kanunu'na göre alınmış olan bir maden ruhsatı, bölünme ya da taksir durumunda yeni ruhsatın alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Yapı ruhsatı almak için belediye veya valiliklerdeki bu iş için oluşturulmuş birimlere müracaat edilmesi gerekmektedir. Bu talep dilekçe ile yapılır. Ruhsat ve ekleri incelenerek eksilik ve yanlışlık bulunmaması halinde en geç otuz gün içinde yapı ruhsatiyesi verilecektir. Şayet ruhsat ve eklerinde eksiklik ve yanlışlık varsa, müracaat tarihinden itibaren en genç on beş gün içinde başvurucuya söz konusu durum bildirilecektir. 3213 sayılı Kanunun 22.maddesine göre eksiklik ve yanlışlıklar giderildikten sonra yapılacak müracaattan itibaren en geç on beş gün içinde yapı ruhsatiyesi verilebilecektir.

Maden Yönetmeliğinin 8.maddesinin birinci fıkrasına göre maden ruhsatına müracaatlarda I. Grup (a) bendi madenler için büyükşehir belediye olan illerde valiliklere diğer illerde ise il özel idarelerine, diğer grup madenlerde MAPEG'e müracaat edilecektir. Maden ruhsatlarına başvuru yapmak için inşaat ile yol yapımında kullanılan ve tabiatta doğal olarak bulunan kum ve çakıllar için İl özel idarelerine başvurulacaktır. Ancak diğer grup madenlerde ruhsat başvurusu MAPEG'e yapılacaktır.

H. Elektrik Piyasası Lisansları

Elektrik Piyasası'nda bir izne dayalı olarak ticari faaliyette bulunmak lisansla mümkündür. Lisans, izin belgesi, ruhsat, lisanslama, idari izin vb. anlamlarda kullanılmaktadır[127]. Elektrik piyasası lisansları, enerji sektörünün yapılandırılması,

[127] Sibel CENGİZ, "Türkiye'nin Elektrik Enerjisi Piyasasında Yeniden Yapılanma", Yönetim Bilimleri Dergisi, (4:1) 2006, s. 138; Kazım AYDIN, *Türkiye Elektrik Piyasasında Fiyat Değişimlerinin Analizi,* Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, Şubat 2010, s. 62; B. Fatih

yeni kurulan şirketlerin enerji sektörüne girebilmesi ve böylece rekabetçi piyasa oluşturulması amacıyla oluşturulmuştur[128].

Elektrik kamu hizmeti, elektrik piyasasındaki serbestleşmeden sonra artık tekel niteliğindeki kamu hizmetlerinden ayrılmış olup özel hukuku kişileri tarafından gerçekleştirilebilecek faaliyetler arasına dâhil edilmiştir. Bununla birlikte, elektrik kamu hizmetinin asıl düzenleyicisi devlet olup, özel hukuk kişilerince yürütülen bu hizmetlerin gözetiminden ve denetlenmesinden de hizmetin asıl sahibi olan devlet sorumludur. Diğer taraftan, elektrik piyasası faaliyetlerinin kamu hizmeti niteliğinden uzaklaşarak bir piyasa faaliyeti haline evrilmesi de 6446 sayılı Kanunla hukuki bir temele oturmuştur[129].

14/3/2013 tarihli ve 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nun *Tanımlar ve Kısaltmalar* kenar başlıklı 3. maddesinin birinci fıkrasının (t) bendinde lisans "Tüzel kişilere piyasada faaliyet gösterebilmeleri için bu Kanun uyarınca verilen izni," şeklinde tanımlanmıştır. Lisans, 6446 sayılı Kanun uyarınca verilen özel ve ayrıksı bir izindir. Bu izin, diğer Kanunlar uyarınca alınması gereken idari izinler gibi olup, idarenin tek taraflı bir işlemine dayalı olarak verilen ve verildiği anda hukuksal sonuçlarını doğurmaya başlayan bir izindir. 6446 sayılı Kanun'un 4.maddesi lisans alınması gereken faaliyetleri[130] saymıştır.

Bu maddede sayılan faaliyetler için lisans alınması zorunludur. Kanun'un 4.maddesinin ikinci fıkrasına göre bu piyasa faaliyette bulunmanın temel koşulu özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişi olmaktır. Kanun'un 5.maddesinde lisans esasları düzenlenmiştir. Buna göre, lisans süresi azami 49 yıldır. Lisans almak ve tadil etmek için EPDK'ya lisans bedeli ödemek zorunludur. Tüzel kişiler lisans almak yanında diğer kanunlar uyarınca yapılması gereken yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır. Lisans esaslarına aykırı hareket etmenin sonucu, ihlalin niteliğine göre

DOĞAN, "Teiaş'ın Uyguladığı Cezai Şartların Hukuka Uygunluğu", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:4, Sayı:1, Yıl, 2013, s.62.

[128] Sibel CENGİZ, "Türkiye'nin Elektrik Enerjisi Piyasasında Yeniden Yapılanma", Yönetim Bilimleri Dergisi (4:1) 2006 Journal of Administrative Sciences, 125.

[129] Yakup GÖNEN, "Elektrik Piyasası Faaliyetlerinin Kamu Hizmeti Niteliğine İlişkin Bir Değerlendirme", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIV, Y. 2010, Sa. 2, s. 360.

[130] Üretim, iletim, dağıtım, toptan satış, perakende satış, piyasa işletim, ithalat, ihracat faaliyeti.

idari yaptırımdır. Elektrik piyasasında önlisans ve lisanslandırmaya ilişkin usul ve esaslar ise 2/11/2013 tarihli ve 28809 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan *Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği*'nde belirlenmiştir.

Elektrik piyasası lisansları, kamu hizmeti görülüş usullerinden birisidir. Burada da hizmetin asıl sahibi idare olup, lisans sahibi hizmeti fiilen yerine getirmek zorunda olan kişidir. 6446 sayılı Kanun öncesi ve sonrasında da özel kişiler ya da bazı kit'ler idareden lisans almak suretiyle elektrik piyasası faaliyetlerini yerine getirebilmekteydiler. Elektrik piyasası lisansları EPDK tarafından verilmekte olup, başvurucunun gerekli bilgi ve belgeleri sunması ve lisansın mevzuata uygun olması durumunda idarenin lisans vermesi bağlı yetki durumunu ifade eder.

V. BAZI ÜLKELERDE MADEN RUHSATI VE SİCİLİNİN DURUMU

Madencilik faaliyeti, bir ülke ekonomisinin en önemli unsurlarından birisidir. Büyük maden rezervlerine sahip olan ülkeler, bu ekonomik rezervi ülke ekonomisine kazandırmak, büyük sermaye gerektiren maden ameliye ya da çıkarma faaliyeti için yabancı yatırımcıyı ülkeye çekmek, yabancı yatırımcı için cazip bir ortam oluşturmak gibi hususlar için madencilik mevzuatlarını güncellemişlerdir[131].

Özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Almanya ve Avustralya gibi büyük maden rezervlerine sahip olan ülkeler, madencilik faaliyetlerine yüzyıllar öncesinden başlamışlar ve bu faaliyetleri ülke ekonomisine ve hatta uluslararası ticarete konu etmişlerdir. Yine Avrupa Birliğinin maden stratejisi, hammadde inisiyatifi adı altında 2011 yılında kod olarak yayımlanmıştır. Bu kod, üçüncü ülkelerdeki hammaddelere

[131] Maden haklarının güvenliğinin sağlandığı (ruhsat güvencesi) en önemli ülkelerden birinin Peru'da kurulduğu ileri sürülmektedir. Bkz. Mustafa TOPALOĞLU, "Madencilikle İlgili Yasal Düzenlemelerdeki Küresel Eğilimler ve Türkiye Uygulaması", Scientific Mining Journal, 2018, 57 (Special Issue), s. 145. Şili gibi bazı ülkeler, ruhsat verme işlemlerindeki değerlendirme süresi yargısal izin sürecine dönüştürülmüştür. Bkz. TOPALOĞLU, a.g.m, s. 146. Kazakistan ve Endonezya, yabancı sermaye piyasalarında yabancılaşmayı önlemek için işletme ruhsatları ihale yöntemi ile verilmektedir. Çin Anayasası'na göre, devletin hüküm ve tasarrufu atlında olan madenlerin kontrolü Hükümete aittir. Madenlerin aranması ve işletilmesinde hükümet yetkili ise de, özellikle son dönemlerde yabancı sermaye ortak yatırım teşebbüsleri aracılığı ile yabancı yatırımcılara da madencilik faaliyeti izni verilmektedir. TOPALOĞLU, a.g.m, s. 148; John P. Williams, "Global Trends and Tribulations in Mining Regulation", Journal of Energy & Natural Resources Law, Vol.30, No.4, 2012, s. 392; Kendra E. DUPUY, "Community Development Requirements in Mining Laws", The Extractive Industries and Society 1 (2014), s. 200.

erişim için fırsat eşitliği, Avrupa Birliği'nde hammadde arzının sürdürülebilirliği, kaynak verimliliği ve geri dönüşüm konularındadır. AB ülkelerinde, en önemli maden kanunu reformu Finlandiya Maden Kanunudur. Bu kanun, devlet hakkı öngörmemekte olup, devlete madencilik firmalarında azınlık hissesine sahip olma hakkı tanımaktadır[132].

Aşağıda maden rezervi ve madencilik faaliyeti büyük ve önemli bazı ülkelerdeki maden ruhsatı ve sicili ile ilgili bazı hususlara değinilecektir.

A. Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri, madenciliğe yüzyıllar öncesinden başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri gibi maden yoğun bir ekonomi madencilik mevzuatı içinde ruhsat ve sicil konusuna özel önem vermiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde madencilik faaliyetleri açısından önem taşıyan üç tip arazi bulunmaktadır. Bu araziler, Federal Araziler, Eyalet Arazileri ve Özel Mülkiyet arazileridir[133].

Federal araziler için geçerli olan madencilik mevzuatları şunlardır: 1872 tarihli Maden Arama Kanunu [134], 1920 tarihli Maden İşletme Kanunu, 1946 tarihli Reorganizasyon Kanunu, 1953 tarihli Dış Kıt'a Sahanlığı Arazileri Kanunu ile Atıkların Atılması Hakkındaki Kanundur[135]. Maden Arama Kanunu, katı formdaki madenlerde damar tipi ve plaser tipi maden parsellerinin idare edilmesini düzenlemektedir. Maden İşletme Kanunu, kömür, taşkömürü ve bitümlü şeyl gibi madenleri düzenlemektedir. Reorganizasyon Kanunu, federal arazilerdeki katı formda bulunan madenlerin işletmesini düzenlemektedir[136].

---

[132] TOPALOĞLU, Madencilikle İlgili Yasal Düzenlemelerdeki Küresel Eğilimler ve Türkiye Uygulaması, s. 149; John Dobra/Matt Dobra, "State Mineral Production Taxes and Mining Law Reform", Resources Policy 38 (2013), s. 162.

[133] Melih TURHAN, *Madencilikte Önemli Bazı Ülkelerde Maden Hukuku İle İlgili Mevzuat,* Türkiye Madenciler Derneği Armağanı, Mayıs 21, s. 7.

[134] https://en.wikipedia.org/wiki/General_Mining_Act_of_1872, E.T.22.01.2020.

[135] Bunu tadil eden Kanun, 1955 tarihli Çok Yönlü Yüzeysel Kaynaklar Kanunu'dur.

[136] Antonio NİETO/Alek DUERKSEN, "The effects of mine safety legislation on mining technology in the USA, Int. J. Mining and Mineral Engineering, Vol. 1, No.1, 2008, s. 96.

Dış Kıt'a Sahanlığı Arazileri Kanunu, deniz yetki alanlarında bulunan madenleri düzenlemektedir. Atıkların Atılması Hakkındaki Kanun ise, madenlerin döküm yerlerinde nasıl dökületeceğini düzenlemektedir. Federal Arazilerde madenlerin idaresinden federal hükümet ile İçişleri Bakanlığı'na bağlı Arazi Yönetimi Bürosu sorumludur[137]. Bakanlıkta bulunan departmanlar, bu arazilerde bulunan madenlerin korunması, geliştirilmesi ve karot almak suretiyle kayıt edilmesinden sorumludurlar[138].

1872 Tarihli Maden Arama Kanunu, Amerika Birleşik Devletleri vatandaşlarının madencilik faaliyeti yapabilmesine izin veren bir kanundur. Bu kanun, sadece Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı olan ya da Amerika Birleşik Devletleri vatandaşlığına başvurmuş olan kişilerin maden arama ve işletme faaliyeti yapabilmesine imkân vermektedir. Kanun damar tipi maden parselleri ile plaser tipi maden parselleri şeklinde ikili bir ayrım getirmektedir. Her bir tip maden için yapılacak başvuru parsel bazında olacaktır[139].

1872 tarihli Kanuna göre, imtiyaza bağlanmamış ya da patent almamış madenleri buluculuk hakkına sahip bir kişi işletebilecektir. Özellikle herhangi bir imtiyaz ya da patenti olmadığı halde fiilen bir maden sahasını işletenler için bu duruma özel işletme hakkı verilebilecektir. Bu şekilde imtiyazı bulunmayan maden sahasında 1955 yılından sonra yapılan başvurularda, arama, üretim ve cevher hazırlama faaliyetleri de kısıtlanmıştır. Bu Kanun, bir ruhsatın elde tutulması için yıllık bazda asgari 100 dolarlık üretim yapılmasını zorunlu kılmıştır[140].

Yine Kanuna göre, maden sahasında sondaj, jeolojik araştırma ve inceleme, etüt, tetkik ya da diğer faaliyetlerin yapılmaması, ruhsatın iptalini ve sahasının ruhsata açık hale gelmesine yol açabilir. 1872 Tarihli Kanuna göre imtiyaz almak için, maden bulucusunun, Arazi İdaresine başvurması gerekmektedir. Bu başvuru ile birlikte

[137] TURHAN, a.g.e., s. 8; bkz. https://thelawreviews.co.uk/edition/the-mining-law-review-edition-8/1209378/united-states, E.T. 22.01.2020.
[138] "Petrol ve Doğal Gaz Bürosu", "Endüstriyel Mineraller" ve "Katı Yakıtlar Bürosu", "Madenler Bürosu" ve "Jeolojik Harita Alma Bürosu"
[139] TURHAN, a.g.e, s. 9;
bkz.https://www.blm.gov/programs/energy-and-minerals/mining-and-minerals/about, E.T.22.01.2020.
[140] TURHAN, a.g.e, s. 11.

şunların da teslim edilmesi gerekmektedir: sahanın işaretlenmiş olduğunu gösteren belgenin, arazi idaresi tarafından tescil edilmesi ve bunun gazetede ilan edilmesi, vatandaşlığın ispat edilmesi, işaretli harita, maden sahasının bulundurduğu madenlere ilişkin bilgi ve belge, en az 500 dolarlık faaliyet belgesi, maden sahasının nasıl elde edildiğini gösterir özet[141].

Ruhsat başvurusu, arazi idaresine başvuru ile başlamaktadır. Başvuru ve ilan ile üçüncü kişiler mevcut başvurudan haberdar edilir. Böylelikle üçüncü kişilerin itiraz etme imkânı korunmuş olur. Dava açılması durumunda ise Arazi idaresi başvuruyu askıya alarak işlemleri durdurur. İmtiyaz hakkı, hakkın sahibine arazinin yeraltı ve yerüstü kaynakları üzerinde tasarruf edebilmesini sağlar. İmtiyazlı sahalardan devlet hakkı da alınmaz. 1872 tarihli Kanun, daha sonradan elde edilen federal arazilere uygulanmayacaktır[142].

Bu arazilerde, taşkömürü, linyit, bitümlü şeyl gibi madenler, arama ruhsatı, ihale edilerek verilen işletme ruhsatı ile üretilir. Arama ruhsatı, önce başvuran başvurucuya iki yıllık bir süre için verilmektedir. Ruhsat alanı, 1024 hektardan fazla olmayacaktır. Bir maden sahasında kıymetli bir maden yatağının bulunması durumunda arama ruhsatı sahibinin bu ruhsat sahası ile sınırlı olmak üzere öncelikli "İşletme Hakkı" alma yetkisi bulunmaktadır. İşletme Ruhsatının süresi, şartları ve ödenecek devlet hakkı yapılacak "Özel bir Anlaşma" ile belirlenir. Ancak işletme ruhsatının süresi yirmi yılı geçemez. Arazi üzerinde yetkisi bulunan daire ile Amerika Birleşik Devletleri "Jeolojik Araştırmalar Dairesi" nin onayı ile verilebilir. On yılı geçmemek üzere İçişleri Bakanlığının belirlediği şartlarla müteaddit defalar uzatılabilir[143].

Değerli madenlerin bulunduğu sahalar, ihalede en yüksek teklifi veren kişiye teslim edilir. İşletme ruhsatının büyüklüğü 1024 hektarı geçemeyecektir. İşletme ruhsatı, devlet hakkı, maden üretim ve işletme faaliyeti gibi hususların yer aldığı

[141] TURHAN, a.g.e, s. 11.
[142] TURHAN, a.g.e, s. 12; Carol Ann WOODY/Robert M. HUGHES/Eric J. WAGNER/Thomas P. QUİNN/Leanne H. ROULSON/Lori M. MARTİN/ Kitty GRİSWOLD, The Mining Law of 1872: Change is Overdue, Fisheries, Volume 35, Issue 7, s. 325.
[143] TURHAN, a.g.e, s. 13, bkz. https://www.law.cornell.edu/uscode/text/30/21, E.T. 22.01.2020.

şartnameye konu olur. Bunların dışında şartnamelerde daha ayrıntılı hususlara da yer verilebilir[144].

1920 tarihli kanun[145], taşkömürü, linyit, fostfat gibi metalik olmayan madenleri ihtiva etmektedir. Devlet hakkı ödenmesine gerek kalmadan bazı madenlerin üretilmesine imkan sağlayan Kanun % 12,5 devlet hakkı alınmasını zorunlu tutmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri'nde kıt'a sahanlığında bulunan madenlerin çıkarılması 1953 tarihli Denizaltı Maden Yataklarına İlişkin Kanun ile mümkün olmuştur. Bu sahada bulunan madenler ile petrol ve doğalgazın çıkarılmasında uygulanacak kurallar için Amerika Birleşik Devletleri İçişleri Bakanlığı yetkili olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nde petrol ve doğalgaz çıkarılması, ihale usulü ile ruhsata bağlanmaktadır. İhale, nakit bir bedel ile bakanlık tarafından tespit edilecek ve % 12,5'ten az olmayacak bir üretime bağlı devlet hakkı ödemesi ile artırılmaktadır. Bu ruhsat, beş yıl olarak verilmekte ve müteakip yıllara sari uzatılabilmektedir. Petrol ve doğalgaz dışında kükürt için işletme ruhsat süresi on yıldır[146].

B. Almanya

Bazı maden hak ve ruhsatlarındaki hukuksal karmaşayı ortadan kaldırmak amacıyla Alman Federal Kanunu, yüzyıllar öncesinden kalma bölgesel nitelikteki kanunları birleştirmiştir. Bir kısmı ortaçağdan kalma olan bu hak ve ruhsatların devam edebilmesi için Federal Kanun, hak ve ruhsatları öngördüğü yeni tiplere dönüştürmeyi zorunlu kılmıştır[147].

Almanya'da, maden ruhsatları şu şekildedir:[148] İzin[149], maden mülkiyeti[150] ve muvafakatname[151]. İzin, madenlerin aranması ve çıkarılması hakkını sağlar. Maden

[144] TURHAN, a.g.e, s. 13.
[145] Bazı Madenlerin İşletilmesi Hakkındaki 1920 Tarihli Kanun.
[146] TURHAN, a.g.e, s. 14.
[147] Yazan: Johann-Christian Pielow/Çeviren: Mehmet Zelkifli YILDIRIM, "Almanya'da Maden Hukuku", Küresel Bakış, Yıl:4, Sayı: 14 (Temmuz 2014), s. 14.
[148] m.6.
[149] YILDIRIM, a.g.m, s. 14.
[150] Bergwerkseigentum, m.9.
[151] Bewilligung, m.8..

mülkiyeti, madenlerin aranması, üretilmesi ve temellük edilmesine imkân tanımaktadır. Muvafakatname ise niteliği itibariyle izin gibi olup, bazı sınırlı ayni hakların tesis edilebilmesi açısından mülkiyet hakkına yaklaştırılmıştır. Ruhsatlar, başvurucu açısından yeterlik, kapasite[152], ekonomik rezerv[153] ve faaliyetin rantabıl olması bakımından değerlendirilerek hak sahipliği oluştururlar. Bu hak sahipliği, bağış veya terk suretiyle meydana gelmektedir[154].

Almanya'da belirtilen bu üç ruhsat çeşidi anayasal teminat altındadır[155] [156]. Söz konusu haklar, çalışma ve teşebbüs hürriyetine ilişkin bir temel hak olarak değerlendirilmektedir[157]. Bu ruhsat tipleri anayasal teminat altına alınmış olsa da maden sahasının üstün kamu yararı ile çatışması durumunda, menfaatler dengesinin çevre gibi konular dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Ruhsat verilmesinin reddedilmesinde dikkate alınan kriterler bu çerçevede ele alınmaktadır[158].

Ruhsat sahibinin, sahayı işletme ve üretim yapma sorumluluğu sürelerle netleştirilmiştir. Gerçekten de ruhsat sahibi madencilik faaliyetini öngörülen sürelerde yapmaz ya da devam ettirmezse söz konusu eylemsizliğin haklı bir sebebe dayanmaması ya da mücbir sebep bulunmaması durumlarında ruhsatının iptaline gidilebilecektir.

Bu süreler: İzinde bir yıl, muvafakatnamede üç yıl, maden mülkiyetinde ise on yıldır[159]. Bu hareketsizlik sebepleri dışında da genel hükümlere göre ruhsatlar iptal edilebileceği geri de alınabilecektir[160].

[152] m.11/6 ve m.7.
[153] m.12(1)3 ve mad. 13/2.
[154] David D. CARON, "Deep seabed mining; A comparative study of US and West German municipal legislation", Marine Policy, Volume 5, Issue 1, January 1981, s. 8.
[155] Anayasa mad. 14(1).
[156] YILDIRIM, a.g.m, s. 15.
[157] Anayasa m. 12(1).
[158] BBergG m. 11-13.
[159] m.18, BBergG.
[160] Pielow/Çev:Yıldırım, a.g.m, s. 16; Caron, a.g.m, s. 12.

C. Güney Afrika

Güney Afrika Cumhuriyeti modern madencilik mevzuatına sahiptir. Ülkede 1 Mayıs 2004 yılında yürürlüğe giren Maden ve Petrol Kaynaklarının Geliştirilmesi Kanunu, 1991 tarihli Maden Kanunu'nun[161] yerini almıştır. 2004 tarihli Kanunla birlikte siyahlar ve beyazlar arasındaki ayrımcılık da ortadan kalkmıştır. Zira 1991 tarihli Kanun siyahların madencilik faaliyeti yapmalarına izin vermemekteydi[162].

2004 tarihli Kanun, Ülkenin serbest piyasa ekonomisine geçmesi ile eş zamanlı yürürlüğe girmiştir. Kanun, her ölçekte madenciliği teşvik etmektedir. 2004 tarihli Kanun, her ölçekteki firmalara jeolojik bilgilerin temin edilmesinde, hukuki yardım ve işletme açısından zaruri pazarlama faaliyetlerinde destek olmaktadır. Bu destekler ile ilgili olarak 2004 tarihli Kanun bazı özel hükümler ihtiva etmektedir [163].

2004 tarihli Kanun, bu tarihten önce istihsal edilen maden ruhsatlarına[164] ilişkin geçiş hükümlerine sahiptir. Bu Kanun, Ülkede bulunan tüm madenleri koruma görevini de Devlete tevdi etmiştir.

G. Afrika Cumhuriyeti vatandaşlarının maliki olduğu maden kaynaklarının korunmasından devlet sorumludur. Kanun, madenlere ilişkin kod kanun niteliğindedir. Başka kanunlarda yer alan ve bu kanunla çelişen hükümler varsa, bu Kanun hükümleri geçerlidir. Kanunda geçen maden şu şekilde tanımlanmaktadır: Yerin altında katı, sıvı veya gaz halinde doğal olarak veya jeolojik hareketlerle meydana gelen şeyler madendir. Bu tanıma taş, kum, kaya, toprak, çakıl ve çökeltiler de dâhildir. Turba ve petrol ise maden tanımına girmemektedir.

Ülkede dört tip ruhsat bulunmaktadır: Keşif İzni[165]: Yeraltında bulunan madenin jeolojik açıdan incelenerek aranması için gerekli olan izin olup sadece iki

[161] Mineral and Petroleum Resources Development Act, (MPRDA); P. J. Badenhorst, "Security of Mineral Tenure in South Africa: Carrot or Stick?", Journal of Energy & Natural Resorces Law, Vol.32, No.1, 2014, s. 6.
[162] TURHAN, a.g.e, s. 17; Ralph Hamann, "Corporate social responsibility, partnerships, and institutional change: The case of mining companies in South Africa", Natural Resources Forum/Volume 28, Issue 4, s. 285.
[163] TURHAN, a.g.e, s. 22.
[164] Eskiden verilmiş hakları ifade etmektedir.
[165] Reconnaissance permission.

yıllık süre için geçerlidir. Arama Ruhsatı[166]: Keşif izninden sonra, madenin arama ameliyesi için gerekli olan olağan süresi beş yıl olup toplamda sekiz yıl için verilen bir ruhsattır. Bu ruhsatın hitamında işletme ruhsatına geçilebilir. Bekletme İzni[167]: Arama ruhsatından işletme ruhsatına geçiş aşamasında, piyasa koşulları nedeniyle bu geçişin yapılamamasını ifade etmek üzere faaliyet tatili de denilen bir izindir. Bu iznin olağan süresi üç yıl olup toplamda beş yıl için verilebilmektedir. Bu iznin alınması, ilgilisine ruhsat sahasında öncelik hakkı vermektedir[168].

İşletme Ruhsatı [169] : Arama ruhsatından sonra işletme ruhsatı safhasına geçilmektedir. Bu ruhsatın süresi otuz yıl olup otuz yıl olarak her defasında uzatılabilir. Ruhsat müracaatları, maden haritası üzerinde belirlenmiş olan bloklara yapılarak işaretlenir. Bu bloklar, koordinat alanları ve sınırları belirli arazileri göstermektedir. Söz konusu araziler, önceden yetkili idare tarafından işaretlenmişlerdir.

Bu araziler, kara ülkesi ile karasuları ve münhasır ekonomik bölge sınırları içinde yer alan denizel yetki alanlarındadır. Ruhsat müracaatları, yetkili bölge idaresine yapılır. Ruhsat için ruhsat harcı yatırılır. Hukuken başka haklarla kayıtlı olmayan sahalar, ruhsat müracaatına açıktır. Yetkili bölge idaresine yapılan müracaatlar, on dört gün içinde Bakanlığa gönderilir. Bakanlık ise kendisine gönderilen müracaatlar hakkında otuz gün içinde olumlu ya da olumsuz bir karar vermek durumundadır. Kararın gerekçesi de yazılarak ilgilisine bilgi verilir.

Eski Kanun döneminde alınmış ve muafiyetleri de bulunan bazı ruhsatların 2004 tarihli Kanuna uygun olarak değiştirilmesi gereklidir. Eski Kanun dönemindeki çevre yönetim planları şayet 2004 tarihli Kanundan önce tamamlanmamışsa, söz konusu eksiklikler 2004 tarihli Kanuna göre bitirilmiş sayılacaktır. Arama ruhsatı ile işletme izninin devri mümkün değildir. Arama ruhsatı sahipleri, işletme hakkının elde edilmesine öncelik hakkına sahip değildir. Ancak bakanlık onayı ile madencilik faaliyetine kredi bulabilmek için ipotek verilebilir[170].

[166] Prospecting rights.
[167] Retention permit.
[168] E.Swart, "The South African Legislative Frame Work For Mine Closure", Departmant of Minerals and Energy, s.3.
[169] Mining Right.
[170] Mineral and Petroleum Resources Development Act, http://www.energy.gov.za/files/esources/pdfs/energy/liquidfuels/act28r.pdf, E.T.22.01.2020

Güney Afrika'nın maden kanunu gereğince ruhsat sahibinin hak ve yükümlülükleri arama hakkı ve arama tutma izni sahiplerinin hak ve yükümlülükleri olarak güvenceye bağlanmıştır. Bu hak ve yükümlülükler; yıllık harçların ödenmesi, çevre yönetim planına uyulması, yetkili kuruma altı ayda bir satılan madenin market koşulları ve tutma iznine tabi olmasını gerektiren koşullarının bir rapor halinde sunulması, iznin düzenlenmesinden sonra dört ay içinde faaliyetlere başlanmasıdır[171].

İşletme hakkı sahiplerinin hak ve yükümlülükleri ise ruhsatın yürürlük tarihinden itibaren bir yıl içerisinde faaliyete başlanması, mali yeterliliğin sağlanması, yapılan madencilik faaliyetinin telafisi olmayan çevre kirliliklerine neden olmasının önlenmesi, her yıl yapılan üretim ile ilgili yetkili idareye rapor sunulması, devlet hakkının ödenmesidir. Bakanlık maden üretiminden sonraki aşamada cevherin zenginleştirilmesi aşamasını teşviklendirmektedir. Bunun için yazılı bildirimde bulunulması şarttır[172].

İşletme izni sahiplerinin hak ve yükümlülükleri ise ulusal su kanununa uyulması ve su kaynaklarının korunması, devlet hakkının ödenmesi, madencilik faaliyetine ait bütün finansal ve teknik bilgilerin ilgili kayıt bürosunda muhafaza edilmesi, madencilik faaliyetlerine ilişkin gelişmelerin düzenli olarak yetkili kuruma sunulması ve kar-zarar hesaplarının yapıldığı denetlenmiş finansal raporların sunulmasıdır. Bu hak ve yükümlülükler dışında Güney Afrika'da madencilik yapılamayacak alanlar belirlenmiştir.

Ancak bu alanlara sürdürülebilir kalkınma gereği, ulusal çıkarların korunması adına yapılması gerekli madencilik faaliyetlerinde, sunulacak çevre yönetim planları ve programları çerçevesinde faaliyetlerin gerçekleştirilmesine kısıtlı olarak izin verilmiştir. Bu alanlar aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir. Ulusal Parklar Kanunu[173] uyarınca belirlenen alanlar, toplu konutların bulunduğu alanlar, tren yolu, mezarlık ve umumi yolların bulunduğu alanlar, devlet tarafından tahsis edilmiş Resmi Gazete'de

[171] TURHAN, a.g.e, s. 21; Badenhorst, a.g.m, s. 7.
[172] TURHAN, a.g.e, s. 23; Swart, a.g.m, s. 4.
[173] 57 Nolu Kanun,1976

yayımlanmış kamu amaçlı kullanılacak alanlarda madencilik faaliyetlerine kısıtlama getirilmektedir[174].

Güney Afrika'da madencilik faaliyetlerinin ihlali, yüklü para ve hapis cezaları içermektedir. Yüklü para ve hapis cezası aynı anda da verilebilmektedir. Bu suçlar aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir: Ruhsat olmadan üretim yapılması, çevre yönetim planı sunulmaksızın üretim yapılması, Güney Afrika sınırlarında üretilen madenin, yatırımcı tarafından yurt dışında zenginleştirme işlemine tabi tutulması istendiği zaman, bunun Bakanlığa yazılı şekilde bildirip onay alınmadığı takdirde ve bu ihlalin tekrarlandığı her gün için 500,000 R[175]'ye ulaşan para cezası ödenmek durumundadır. Madencilik faaliyetlerinden etkilenecek yerel halk ile ilgili olarak bakanlığa bilgi sunulmaması durumunda; 100,000 R para cezası ya da iki yılı aşmayan hapis cezası söz konusudur. Ya da bu iki ceza aynı anda uygulanabilmektedir.

İdari para ve hapis cezaları dışında ruhsatın iptaline sebep olan durumlar ise aşağıdaki şekilde sıralanabilmektedir: Onaylanmış olan çevre yönetim planında belirlenen yükümlülüklerin ihlal edilmesi ve bu ihlallerin kasıtlı yapılması halinde, ruhsat sahibine verilen maden haklarına ilişkin yükümlülüklerin kasıtlı ihlali, yetkili idareye sunulan belgelerde yanıltıcı beyanların yapılması ve bunların kasıtlı gerçekleştirilmesi halinde ruhsat iptal edilmektedir[176].

Ç.Avustralya

Avustralya'da ruhsat sahibi maden aramak amacıyla ruhsatlı bölgeye temsilci, işveren ve gerekli araç ve gereçlerle girebilme hakkına, maden aramak amacıyla sahada kuyu, sondaj ve tüneller açmak, ocak ve basamaklar oluşturmak dâhil gerekli tüm çalışmaları yürütmek ve sondaj veya diğer metotlarla cevher ya da diğer materyalin kalite ve miktar veya boyutunu araştırma hakkına sahiptir[177].

---

[174] Rebecca A. ADLER/ Marius CLAASSEN/ Linda GODFREY/Anthony R. TURTON, "Water, mining, and waste: An historical and economic perspective on conflict management in South Africa", The Economy of Peace and Security Journal, ISSN 1749-852X, Vol.2, No.2 (2007), s.33.
[175] Güney Afrika Randı. 1 Güney Afrika Randı, 0, 41 TL'ye eşittir. 17 Şubat 2020 tarihli kur.
[176] ADLER/ CLAASSEN/ GODFREY/TURTON, s. 38.
[177] Carol A. TİLT/Christopher F. SYMES, "Environmental disclosure by Australian mining companies: environmental conscience or commercial reality", Accounting Forum Vol. 23, No.2, June 1999, s. 138.

Bunun yanında ruhsatlı bölgeden numune hazırlama ve test çalışmaları için gerekli miktarda cevher, materyal veya maddeyi üretebilme ve alma hakkına, bakanlığın yönlendirmesi dâhilinde maden arama faaliyetleri dâhilinde kullanmak üzere ruhsatlı sahadan geçen doğal kaynak, akarsu, göl ve göletten su almak veya su yatağını değiştirme hakkına, arama ruhsat sahası dâhilinde arama tutma ruhsatı alabilme ve arama tutma ruhsatı alması durumunda ise üretime konu olacak madenin her türlü etüdünü (market durumu, çevresel etkiler, madenin işletme öncesi fizibilite çalışmaları vb.) yapabilme hakkına da sahiptir[178].

Bakanlığın onayı dâhilinde arama ruhsatı, arama tutma ruhsatı, maden hakkındaki pay satılabilir, devredilebilir, ipotek edilebilir. Ayrıca bu ruhsatlar paylara da bölünebilmektedir. Bu durumda ruhsat müracaatları esnasında bu payların bildirilmesi gerekmektedir. Yetkili idare arama ruhsat döneminin ikinci yılının sonunda ruhsat alanının yarısından az olmayacak şekilde küçültülmesini talep edebilmektedir.

Ruhsatların iki şekilde terki söz konusudur. Birincisi; ruhsat sahibinin kendi isteği ile terkidir. İkincisi ise; bakanlık ruhsat sahibinin arama ruhsatı bölgesinin tamamından ya da bir kısmından feragat etmesini talep edebilir: Bu feragati aşağıda belirtilen alanlar için ruhsat sahibinin ödediği kira bedelini (ruhsatın feragata konu olan kısmı ya da tamamı) iade etmek üzere isteyebilmektedir.

Bunlar: Kamu rekreasyon veya eğlence alanları, kırsal bölgelerin korunması, tarihi ve kültürel yerlerin korunması ve muhafazası, milli veya kamuya ait parklar veya bahçeler, flora ve faunanın korunması, kıyıların korunması, su depolama amaçları, demiryolları, yollar, drenaj ve boru hatlarının inşası veya onarımı ile ormancılık veya ağaçlandırma alanlarıdır.

Avustralya (Kuzey Bölgesi) maden kanunu gereğince ruhsat sahibinin hak ve yükümlülükleri aşağıdaki gibidir. Maden aramaya yönelik olarak jeolojik, jeokimyasal veya jeofizik araştırmaların yapılması, ruhsat alınması esnasında belirtilen asgari harcama tutarlarının arama ruhsatı ve arama tutma ruhsatı dönemlerinde

[178] TURHAN, a.g.e, s. 26.

gerçekleştirilmesi, her ruhsat döneminde, elde tutulan alanlar için yıllık kira bedeli ödenmesi, ruhsat sahasında bulunan maden kaynağının doğrulanmasının akabinde ruhsat sahasında bulunan madenlerin muhtemel ekonomik ve bilimsel potansiyeli konusunda yetkili kuruma yazılı bildirimde bulunulması, arama sondajları esnasında karşılaşılan yeraltı su kaynakları hakkında bilgi ve numuneleri elde ederek bunların yetkili kuruma sunulması, arama tutma, arama ruhsatı ve işletme ruhsatının her yıl dönümünde şu bilgileri içeren yıllık bir rapor sunulması[179]: arama faaliyetleriyle ilgili yapılan toplam harcamaların (bir sonraki yıl yapılacak harcamaların da belirtilmesi) detayları, ruhsatlı sahada gerçekleştirilen tüm jeolojik, jeokimyasal ve jeofizik araştırmalar ve araştırmaları yorumlamak için gerekli tüm veri, harita, karot, log ve kayıtlar.

Arama döneminde tespit edilen madenin hiç bir şekilde satışının gerçekleştirilmemesi gerekmektedir. Müsteşarlığın yazılı onayı olmadan numune veya test amacıyla gerektiği miktardan fazla cevherin ruhsat sahasından götürülmemesi gerekmektedir. Arama ruhsat alanlarının terk edilmesi halinde mutlaka rapor sunulması gerekmektedir.

Raporlar arama döneminde yapılan bütün faaliyetlere ilişkin bilgileri içermelidir. Yapılmaması halinde idari para cezası uygulanmaktadır. Bu hak ve yükümlülükler dışında aşağıda belirtilen alanlarda gerçekleştirilecek faaliyetler ve ruhsatlı sahanın çevresinde bulunan arazilerdeki şahısların yasal faaliyet ve haklarına müdahale etmeyecek şekilde yürütülmesi gerekmektedir: Ruhsatlı sahada mevcut bulunan yol, demir yolu, telefon veya telgraf hatları, enerji hatları, su boru hatları, barajlar, rezervuarlar veya gaz, petrol, sıvı atık boru hatları veya depoları, bölgede yürürlükte olan yasayla kutsal sayılmış yerli halka ait tarihi yer ve eserler. Avustralya Kuzey Bölgesi maden kanununa göre ruhsat iptali şu hallerde söz konusu olmaktadır: ruhsatlara ilişkin harçların ödenmemesi ve rödövans sözleşmelerinde belirtilen hükümlere uyulmaması[180].

Batı Avustralya'da arama ve madencilik hakları devlete irtifak hakkı başvurusu yapmak suretiyle elde edilmektedir. Arama lisansı, prospeksiyon lisansı, maden

[179] TURHAN, a.g.e, s. 27; TİLT/SYMES, a.g.m, s. 140.
[180] TURHAN, a.g.e, s. 28; TİLT/SYMES, a.g.m, s. 141.

kiralama, genel amaçlı kiralama, çok amaçlı lisans, tutma lisansı, altın özel prospeksiyon lisansı, idare tarafından lisans veya kiralama konusu yapılabilmektedir[181].

Batı Avustralya, 1978 tarihli Madencilik Kanunu uyarınca, adli ve idari fonksiyonları bulunan madencilik müdürü/sorumlusu ile [182] oluşturulmuştur [183]. Bu müdür ya da sorumlu, madenciliğe ilişkin bazı hak ve itirazları karara bağlamak üzere, idari ve yargısal nitelikleri haiz, vali tarafından atanabilen bir başvuru merciidir. Madencilik müdürü ya da sorumlusu, idari ve adli yetkileri bulunan ancak yargılama fonksiyonu olmayan bir otoritedir.

Bu görevlilerin ücreti, başvuruda bulunan ilgili kişiler tarafından yatırılmak suretiyle madencilik ile ilgili uyuşmazlık karara bağlanır. Bu görevliler Vali tarafından atanabilir. Söz konusu görevlilerin yapmış olduğu madenciliğe ilişkin faaliyetler yargısal nitelikten ziyade idari niteliği haizdir. Maden müdürü/sorumlusu, maden hakları ile irtifak hakkı planının yapılması veya prospeksiyon amaçlarıyla özel mülkiyete girmek için "izin" verebilir[184].

D. Arnavutluk

Arnavutluk madencilik faaliyetlerinin yasal temeli, 2004 tarihli ve 6291 sayılı Kanun ile tadil edilen 1994 tarihli 2 No'lu 7796 sayılı Maden Kanunu'dur [185]. Kanun'un VII. Bölümündeki 21 ilâ 29. maddeler prospeksiyon ruhsatına, 30 ilâ 43.maddeler arama ruhsatına ilişkindir. Kanun'un VIII. Bölümündeki 63 ve 64.maddeler 4. Grup madenler için ve inşaat materyallerine ilişkin prospeksiyon ve arama izni maden haklarını düzenlemektedir[186].

---

[181] Cont. Firm: Jackson McDonald Lawyers, "Basics of Mining Law-Selected Jurisdictions, Globalaw The International Law Group", GlobalMine Basics of Mining Law, s. 12.

[182] Warden of mines.

[183] Mark GERUS, "The Functions and Powers of The Warden of Mines In Open Court and The Reform of Warden's Court Procedure Under The Mining Act 1978 (WA), (2003) 22 ARELJ Functions of Warden of Mines & Reform of Court Procedure under Mining Act 1978, s.189.

[184] GERUS, a.g.m, s. 190.

[185] TİESS, a.g.e, s.15.

[186] Bkz.https://www.asser.nl/upload/eel-webroot/www/documents/national/albania/mining.pdf, E.T.12.15.2019.

Kanun'un IX. Bölümündeki 76 ilâ 87. maddeleri, 5. ve 6. Grup madenler için maden haklarını ihtiva etmektedir. Kanun'un XIII. Bölümündeki 102 ilâ 104.maddeler maden ruhsatları sicilini düzenlemektedir. Arnavutluk Maden Kanunu ise aşağıdaki maden kategorilerinden oluşmaktadır:

a. Birinci grup: Metal madenler
b. İkinci grup: Metal dışı madenler
c. Üçüncü grup: Kömür ve bitüm
d. Dördüncü grup: Madenler ve İnşaat
e. Beşinci grup: Değerli taşlar
f. Altıncı grup: Yarı değerli taşlar[187].

Arnavutluk'ta devlet, maden haklarının verilmesinden tüm gerçek ve tüzel kişilere karşı sorumludur. Maden Kanunu'nun 15 ML[188] maddesine göre, sorumlu bakanlık, maden haklarını verme konusunda yetkili olan otoritedir. Prospeksiyon ruhsatı ("Arama ruhsatı") Maden Kanunu 21 ilâ 29.maddeler arasında düzenlenmiştir. Gerçek ve tüzel kişinin başvurusuna bağlı olarak yetkili otorite Prospeksiyon ruhsatı verir. Kanun'un 22. maddesine göre, Ruhsat verilen arama alanı 400 m^2'yi geçmemeli, bu alan parçalanmamalı ve kanuna uygun olarak verilen başka bir arama ruhsatının konusu olan herhangi bir alanı kapsamamalıdır. Arama ruhsatı için azami uzatma süresi bir yıldır. Arama ruhsat başvuru için aşağıdaki hususların yerine getirilmesi gerekmektedir (Madde 25)[189].

a. Başvuru sahibinin adı ve adresi
b. Maden endüstrisi alanındaki deneyimlerinin yanı sıra, başvuru sahibine ihtiyaç duyulan finansal kaynakların ve teknik kapasitelerin özellikleri;
c. Bir haritayı içeren potansiyel alanın açıklaması;
d. Önerilen arama programının özellikleri, önerilen yöntem mantığı, maliyetlerin tahmini ve program yürütmenin zaman sınırları[190].

[187] TİESS, a.g.e, s. 15, 16; Albania Mining Laws and Regulations Handbook, Strategic Information and Basic Laws, s. 12.
[188] ML: Maden Law (Arnavutluk Maden Kanunu)
[189] TİESS, a.g.e, s. 16
[190] TİESS, a.g.e, s. 17.

Başvurunun alınmasından itibaren 60 gün içinde, Bakan, başvuru sahibine arama ruhsatı başvurusu konusundaki kararını bildirmelidir (Madde 26). Prospektif ruhsat belgesi aşağıdaki hak ve yükümlülüklere sahiptir (Madde 27 ve 28 ML). Ruhsat belgesine sahip olan kişi ruhsat verilen alana, zeminde veya altında bulunan maden aramalarının gerçekleştirilmesi için gerekli veya vazgeçilmez personel, araç, aksesuvar ve ekipmanlarla birlikte girmek yetkisi verir.

Prospektif ruhsat belgesine sahip olanlar, ekonomik menfaati bulunan tüm madenlerin durumu hakkında yazılı olarak yetkili makama rapor vermek zorundadır (Madde 28)[191]. Madde 30 ilâ 43, arama ruhsatının verilmesini düzenlemektedir. Teknik ve mali araçlar / kaynaklar göz önüne alındığında, yetkili makam arama ruhsatı verir. Bu amaçla başvuru sahibi, Madde 31'e göre aşağıdaki veri ve belgeleri hazırlamalıdır;

a. Başvurucunun isim ve adres bilgileri,
b. Başvuranlar minerallerin aranmasında tecrübe sahibi olmalıdır,
c. Başvuran ruhsat almak için ihtiyaç duyduğu mevcut finansal ve teknik kaynakları göstermek zorundadır,
d. Alanın bir haritasını içeren ruhsat için önerilen alanı göstermek zorunadır,
e. Önerilen keşif metodolojisini belirtmek zorundadır[192].

Önerilen çalışma programı ve çalışma planı, son başvuru tarihlerini ve uygulanması için ayrılan tahmini bütçeyi içermelidir. Bir arama ruhsatı, mal sahibine ruhsat verilen alanda belirtilen madenleri arama hakkını garanti eder (Madde 30 ML). Başvurunun alınmasından itibaren 60 gün içinde yetkili makam başvuru sahibine kararını bildirmelidir[193]. (Madde 33)

Arama ruhsatı için ilk süre iki yıldır ve ruhsat sahibi tarafından talep edilmesi halinde en fazla üç uzatma olacak şekilde bir yıl daha devam ettirilebilir. Arama ruhsatının uzatılması için başvuru, mevcut izin süresinin dolmasından en az 30 gün önce İdareye sunulmalıdır. (Madde 34) Bu süre uzatmalarının mümkün olabilmesi için

[191] TİESS, a.g.e, s. 17; Arbi SHEU/Florjan VLADİ, "Mining Cadastre System a Necessity for Permits Management in Albania,", International Journal of Science and Research, Volume 4, Issue 11, November 2015, s. 510.
[192] TİESS, a.g.e, s. 17.
[193] TİESS, a.g.e, s. 17.

ruhsat sahibinin verilen ruhsatas uygun olarak mali yükümlülüklerini yerine getirdiğini yetkili makamın kabul etmesi ve keşfin devamı için ikna edici bir çalışma programının sunulması gerekir. Ruhsat belgesinin yürürlüğe girmesinden sonraki 90 gün içinde, ruhsat sahibinin sahadaki çalışmalara başlaması gerekir (Madde 35 ML).

Bir arama ruhsatı için ruhsat verilen azami alan sınırı 200 $km^{2'}$dir ve bu saha parçalanmamalıdır. (Madde 36 ML). Arama ruhsatına sahip olan bir kişi aynı anda birden fazla ruhsat alabilir. (Madde 37 ML). 38. Maddeye göre, arama ruhsat sahibi, ruhsat verilen arama alanının bir bölümünü zamansal sınırlarına uygun olacak şekilde ve aşamalı olarak terk etmek zorundadır.

İlk zaman sınırının sonunda, ruhsat sahibi izin verilen alanın en az % 40'ını terk etmelidir. Arama ruhsat sahibi, madenlerin aranması için yapılan çalışmaların, arama ruhsatına uygun olarak eksiksiz ve ayrıntılı bir kaydını tutmalıdır. Bu kayıtlar, Arnavutluk'taki yetkili makamların incelemesine hazır tutulmalıdır. (Madde 42 ML). Arama ruhsat sahibi, maden ruhsatına başvuru izninin sona ermesinden önce hak kazanır (Madde 43)[194].

Madde 44 - 62 ML, işletme ruhsatıyla ilgili hükümleri düzenlemektedir. Yetkili makam, gerçek veya tüzel kişilere, finansal ve teknik kaynakları göz önünde bulundurarak ve madencilik tecrübesine göre işletme ruhsatı verir. Bu ruhsat, münhasır alanlarda olacak şekilde bir veya daha fazla maden işletme hakkını garanti eder (Madde 44).

Kanun'un 45.maddesi, işletme başvurusunun içeriğini düzenlemektedir. İşletme ruhsatı başvurusu için aşağıdaki hususların yerine getirilmesi gerekmektedir:

a. Başvuranın adı ve adresi;

b. Bir harita dahil olmak üzere, işletme ruhsatının talep edildiği alanın belirlenmesi;

c. İşletme ruhsatı talep edilen maden veya madenlerin 1, 2 veya 3. Grup'ta belirtilmesi[195];

[194] TİESS, a.g.e, s. 18; SHEU/VLADİ, a.g.m, s. 515.
[195] TİESS, a.g.e, s.18; Mineral, Mining Sector Investment and Business Guide, Volume 1, Strategic Information and Regulations, Global Investment Center, USA, 2012, s. 34.

İşletme ruhsatına başvuran kişinin mali ve teknik kapasitesinin tüm ayrıntılarını ve madencilik alanındaki tecrübesine ilişkin bilgileri idareye sunması gereklidir (Madde 46 ML)[196].

Bir maden işletme ruhsatının, ruhsat verilen azami faaliyet alanı 15 km^2'dir ve bu alan parçalanamaz. Maden işletme ruhsatına sahip olan bir kişi aynı anda birden fazla ruhsat alabilir (Madde 48 ML). Maden işletme ruhsatı belgesinin süresi yirmi yıla kadardır ve ruhsat sahibinin talep etmesi durumunda her birinin beş yıla kadar uzatılması mümkündür. Bu uzatmanın yapılabilmesi için bir önceki zaman limitinin son tarihinden en az bir yıl önce uzatma talebinde bulunulması gerekmektedir[197]. (Madde 49 ML) 63. madde, prospeksiyon ve arama ruhsatını düzenlemektedir. Bir arama ruhsatının azami süresi iki yıldır ve 30 km^2'lik bir alanı kapsamaktadır (Madde 63).

Ruhsatın uzatılması, kişinin yürütmek istediği faaliyetin özelliklerine bağlıdır. Bir arama ruhsatı olması durumunda başvuru sahibi devlete, izin verilen alanın 100 SFr / km^2 eşdeğeri ücretini ödemek zorundadır[198]. İşletme ruhsatı 66 ilâ 75.maddelerde düzenlenmiştir. Madde 70'e göre işletme ruhsatı için aşağıdaki hususların yerine getirilmesi şarttır:

a. Başvuranın adı ve adresi;
b. Ruhsatın uygulandığı madenleri tanımlamak.
c. Ruhsatın başlangıç zaman sınırını belirlemek;
d. Madenlerin ve inşaat malzemelerinin işletilmesi ücretinin ödenmesi amacıyla, başvuru sahibine uygulanan mali kaynakların detaylarını sağlamak;

Kanun, Yetkili makam, başvurunun alındığı tarihten itibaren 30 gün içinde bir taş ocağı ruhsat başvurusu ile ilgili karar vermelidir (Madde 71 ML). Madde 69 b ML'ye göre işletme ruhsatı, inşaat malzemeleri istihsal izni veren özel bir izindir. Taş ocağı ruhsatının azami süresi, her yıl birbiri ardına yenilemeye tabi olan on yıldır[199].

[196] TİESS, a.g.e, s.18.
[197] TİESS, a.g.e, s.19; Mineral, Mining Sector Investment and Business Guide, s. 35.
[198] TİESS, a.g.e, s.20; Eastern European Countries Mineral Industry Handbook, Volume 1, Strategic Information and Regulations, International Business Publications, USA, 2015, s. 27.
[199] TİESS, a.g.e, s.20; Eastern European Countries Mineral Industry Handbook, s. 28.

Arnavutluk Maden Kanunu 15. maddesine göre madencilikten sorumlu ana makam Ekonomi, Ticaret ve Enerji Bakanlığı'dır (Maden Genel Müdürlüğü'nden sorumlu bakanlık). Bakan, Maden Genel Müdürlüğü'nü temsil eder (Madde 16 ML). Maden Yasası ihlallerinde bulunulurken art arda 180 günden daha uzun bir süre madencilik faaliyetine ara verilmesi, yetkili makamca maden ruhsatının iptal edilmesi sonucunu doğurur[200]. (Madde 106 ML).

E. Avusturya

Avusturya madencilik faaliyetlerinin yasal temeli, 2009 tarihli 115 sayılı Kanunla değiştirilen 38 sayılı Maden Kanunu'dur ('Mineralrohstoffgesetz') [201] . Kanun'da arama ve işletme ruhsatları şu maddelerde düzenlenmiştir: Arama ruhsatı 8. ve 9. madde, arama ruhsatına hak veren 10. ve 11. madde, ruhsat başvurularında değişikliklerin kabul edilemezliği madde 12, arama ruhsat süresinin uzatılması madde 13, arama ruhsatının devri madde 14, arama ruhsatlarının sona ermesi 15. ve 16. madde[202], maden ruhsatları 22 ve 23.madde, maden mülkiyeti kataloğuna kayıt 40 ilâ 43.madde, arama ruhsatlarının devri ve işletmenin feshi 51 ila 53.madde, maden ruhsatlarının devre dışı bırakılması 54 ilâ 65.madde, maden ruhsatlarının geri çekilmesi 66 ve 67.madde, maden ruhsat sahipliği 84.madde[203].

Hammaddeler ile ilgili sahiplik hakları, Avusturya Maden Kanunu'nda belirlenmiştir. Maden haklarının verilmesinden ise devlet sorumludur. Madencilik hakkı, sanayi ve ticaret amacıyla maden kaynaklarını arama ve/veya işletme hakkıdır. Maden hakkı sahibi, madencilik hakkını, kanunun hükümlerine uygun olarak, imtiyazla edinmiş olan gerçek veya tüzel kişidir. Madde 1 (14)

Maden Kanununa göre, madencilik hakları şunlardır. Arama hakkı: Arama ruhsatı ile devlete ait hammaddeler bakımından devletin arama hakkı. İşletme hakkı:

[200] TİESS, a.g.e, s.21
[201] TİESS, a.g.e, s.25; bkz. E. P. YOUNGMAN, *Mining Laws of Autria,* US Dept. Of Commerce, Bureau of Mines, 1931, Dijital ortama aktarma 15.09.2009, Michigan University, s.8.
[202] TİESS, a.g.e, s.25; Minerals Yearbook 2006, Area Reports: International 2006, Volume III, s.1.
[203] TİESS, a.g.e, s.27, 28.

Hammaddeler için serbest madencilik=maden ruhsatı[204]. Devlete ait hammaddeler: Devlete ait hammaddeleri üretme hakkı. Hidrokarbonlar hariç, devlete ait hammaddelerin çıkarılması için onaylanmış işletme planı. Arazi sahibine ait hammaddeler için: İşletme planı (maden hakkının eşdeğeri).

Avusturya Maden Kanunu, arama aşaması ile işletme aşaması arasında maden haklarının edinilmesine ilişkin ayrım yapmaktadır. Arama aşaması ikiye ayrılır: Maden araması (prospeksiyon); ekstrakte edilip edilmeyeceğini belirlemek için hammadde oluşumunun incelenmesi (arama)[205]. Avusturya Maden Kanunu'nda prospeksiyonun yanı sıra her bir hammadde kategorisi için farklı bir arama kuralı bulunmaktadır.

Prospeksiyon (Maden Kanunu m. 6 ve 7), "serbest madencilik" ve toprak sahibine ait hammaddelerde, aramanın ilk aşamasında, hangi hammaddenin bulunacağı belli olmadığı için, "serbest madencilik" ile arazi sahibine ait hammadde arasında ayrım yapmak mümkün değildir. Aramanın ilk aşamasında sadece idari otoriteye bir bildirim yapmak ve her yılın sonunda sonuçlarla ilgili bir rapor sunmak yeterlidir[206].

Devlete ait hammadde: Devlete ait hammaddelerin aranması ayrı olarak düzenlenir. Yasal nedenlerden dolayı aramalar devlete aittir. Bir madenin çıkarılmaya değer olup olmadığını belirlemek bakımından, "serbest maden" hammaddeleri ile "serbest maden" hammaddelerinin oluşumlarını incelemek için, bir arama izni ("Schurfberechtigung") gereklidir (ML).

Devlete ait hammaddelerin aranmasında devlet tekel yetkisine sahiptir. (Madde 68 ML); İdare, arama faaliyetlerini onaylamak zorundadır. Kaya tuzu ile ilgili hakların kullanılması, Austrian Salinen AG'ye aittir[207]. Madencilik ruhsatları yasal yetkilendirmeyi gerektirmektedir. Bu ruhsatların kullanılması için başka yetki ve

[204] TİESS, a.g.e, s.28.
[205] Tiess, a.g.e, s.29; Yvonne SCANNELL, "The Regulation of Mining and Mining Waste in the European Union", 3 WASH. & LEE J. ENERGY, CLIMATE, & ENV'T 177 (2012), s. 215, dip. not.199.
[206] TİESS, a.g.e, s.29.
[207] TİESS, a.g.e, s.31.

izinler de gereklidir. Devlete ait hammaddelerin yanı sıra (hidrokarbonlar hariç) "serbest madencilik" ile ilgili maden işletmesini yetkilendirmek için bir işletme planı gereklidir. Arazi sahibi hammaddelerinin yüzeysel ve yeraltı işletmesi için bir işletme planı hazırlamalıdır; Bu plan "serbest madencilik" ve Devlete ait hammaddelerin kullanım planına kıyasla ek düzenlemeler içermektedir[208].

Arama ruhsatları belirlenmiş süreler için verilir; geçerlilik süreleri belirli koşullar altında uzatılabilir. Mülkiyet haklarının bulunmadığı serbest maden hammaddeleri için işletme ruhsatları açık uçludur. Bununla birlikte, ruhsat alınması, üretim prosesinin fiilen gerçekleştirilmesini gerektirmektedir. Bu şart yerine getirilmezse, işletme ruhsatı geri alınabilir.

Arazi sahibinin hukuku uhdesindeki madenler için, üretim ruhsatının geçerlilik süresi, medeni hukuk kurallarına göre belirlenmektedir. Çoğu durumda, ruhsatlar yalnızca birkaç yıl için geçerlidir, maden işletmeleri için işleme ve işletme ruhsatları genellikle işletme dönemi için geçerli olmaktadır[209].

Arazi sahibinin madenlerle ilgili işletme ruhsatının geçerlilik süresi medeni hukuk kurallarına göre karara bağlanır. Çoğu durumda, ruhsatlar yalnızca birkaç yıl için geçerlidir, maden işletmeleri için proses ve işletme ruhsatları genellikle işletme dönemi için geçerli kalmaktadır. İşletme ruhsatı, mevcut yıl ve izleyen dört yıllık dönem için m adde 13'e göre verilir[210].

Prospeksiyon ve aramaların sürdürülmesi durumunda geçerlilik süresi yaklaşık beş yıl uzatılabilir. Maden sahaları için ruhsat sahibinin işletme sorumluluğu vardır. Madde 44 uyarınca, "serbest madencilik" kapsamındaki hammaddelerin çıkarılması, işletme ruhsatının yasal olarak verilmesinden iki yıl sonra başlamak zorundadır. Madde 45 uyarınca, hak sahibi kişi yılda en az dört ay maden üretmek zorundadır. "Serbest madencilik" ve devlete ait hammaddelerin çıkarılması için işletme planı beş yıllık bir süre için hazırlanmalıdır. (Madde 112 ML). Bazı şartlar altında, sürenin

[208] TİESS, a.g.e, s.31; SCANNELL, a.g.m, s. 215, dip. not.199.
[209] TİESS, a.g.e, s, 32.
[210] TİESS, a.g.e, s, 32.

kısaltılması veya uzatılması mümkündür. Beş yıldan daha fazla bir kesinti olursa, bir kullanım planı da gereklidir[211].

[211] TİESS, a.g.e, s, 33.

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRK HUKUKUNDA MADEN RUHSATLARI

I.Ruhsat Türleri

Türk hukukunda ruhsat, bir idari işlem olarak idarenin talep üzerine tek yanlı iradesiyle yapmış olduğu bir şart işlem olarak kabul edilmektedir[212]. Maden ruhsatı da bir şart işlem olarak idari işlem de bulunması gereken her unsurun yer aldığı bir idari işlemdir. Maden ruhsatı, idari işlemlerde bulunan kamu gücünü kullanarak yapılma, rızası olsun ya da olmasın kişi ya da nesnelerin hukuki durumunu değiştirme ve tek yanlı irade açıklaması olarak kabul edilmektedir[213].

Bireylerin günlük yaşamlarının her yönüne girmiş olan idare, toplumun ortak gereksinimlerini belirleyip, onları karşılayacak kararları hızla almak durumundadır. Hızlı kalkınmanın gereği olarak idare üstlendiği görevleri yerine getirebilmek için, kamu gücünden kaynaklanan bir takım üstün yetkilerle donatılmak zorundadır [214].

Kamu hizmetinin aksamaması, kamu hizmetini belirleyen kuralların da hizmetin özelliklerine göre konulması, tanzim edilmesi ve böylece işin her zaman verimli bir şekil ve surette işlemesinin temini, kuralların, hizmetin teknik mahiyetine ve icaplarına uydurulması için idareye kamu hizmetleri sahasında, bilhassa teknik işlerde, ayrıntılı meselelerde bir *"tanzim salahiyeti"* verilmesiyle mümkündür[215].

---

[212] AKYILMAZ, SEZGİNER, KAYA, *Türk İdare Hukuku*, s. 373; Sevda Gültekin GÖKTOLGA, *"Yapı Ruhsatları Açısından Kazanılmış Hak",* Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, 2014, s. 35; ÇAL, a.g.e, s. 37; Atıf KIR, *Kamu Hizmetinin Görülme Usullerinden Ruhsat Usulü ve Elektrik Piyasası Örneği,* Yetkin Yayınları, Ankara, 2013, s. 120; Turan YILDIRIM/Melikşah YASİN/Nur KAMAN/H. Eyüp ÖZDEMİR/Gül ÜSTÜN/Okay TEKİNSOY, *İdare Hukuku,* On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Kasım 2016, s. 517.

[213] AKYILMAZ, SEZGİNER, KAYA, s. 373.

[214]Turgut TAN, *"Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Yönetimin Düzenleme Yetkisi", "Anayasa Yargısı",* 3. cilt, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara, 1987, s. 203.

[215] Sıddık Sami ONAR, *"İdare Hukukunun Umumi Esasları"* - I. Cilt, Akgün Yayınları, İstanbul, 1966, s. 371-372.

Toplumsal ihtiyaçların karşılanması ve devlet işlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini teminen; kanun koyucu; kanunun dışında kalan hususların; *"idarenin düzenleyici işlemleriyle düzenlenmesi"* ve bu konuda *"yürütmeye yetki verilmesini"* temin etmiştir[216].

Yürütme ve idarenin genel düzenleyici işlem tesis etme yetkisinin kaynağı, niteliği ve kullanılma biçimleri, idare hukukunun tartışılan en önemli konularından birisidir. Bu tartışma, Anayasa hukukunu da ilgilendirmektedir. Bu konuda ilk üzerinde durulması gereken husus, idarenin düzenleme yetkisinin niteliğidir. Bir başka deyimle, idarenin düzenleme yetkisinin özerk olup olmadığı, anayasa ve yasalarda kendisine yetki veren bir dayanak olmadan bir konuyu serbestçe düzenleyip düzenleyemeyeceği, bu yetkinin türev bir yetki olup olmadığı, anılan konunun özünü oluşturmaktadır[217].

İdarenin düzenleme yetkisinin yasaya dayanması, kural olarak Türk hukukunda bir zorunluluktur. Gerek 1982, gerek daha önceki 1924 ve 1961 Anayasalarında yürütmenin düzenleme, dolayısıyla genel, objektif, kişilik-dışı hukuk kuralları koyma yetkisine sahip olduğu görülmektedir. 1924 Anayasası tüzüklerden, 1961 Anayasası tüzük ve yönetmeliklerden açıkça söz etmiştir.

1961 Anayasasında 1488 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile yürütmenin düzenleyici işlemleri arasına kanun hükmünde kararnameler de eklenmiştir. 1982 Anayasasında ise, her üç düzenleyici işlem türüne yer verilmektedir. Görülmektedir ki, Cumhuriyetin bütün Anayasalarında yürütme organının düzenleyici işlemler yapma yetkisi, doğrudan doğruya anayasadan doğmaktadır. Ancak anayasada böyle açık bir hüküm olmasa bile, yürütme organının düzenleme yetkisine sahip olduğu, bu yetkinin yürütme ve idare fonksiyonunun mahiyetinden doğduğu söylenebilir.

Bir defa, devlet hayatının pratik zorunlulukları, böyle bir sonuca varmayı gerekli kılmaktadır. Özellikle, karmaşıklaşmış, uzmanlaşmış ve çok geniş alanlara yayılmış olan modern devlet hayatı içerisinde bütün genel, objektif, kişilik-dışı hukuk kurallarının yasama organı tarafından konulması gerektiğini savunmaya imkân yoktur. Buna, yasama organının

[216] AKYILMAZ/ SEZGİNER/KAYA, a.g.m, s. 403.
[217] A. Şeref GÖZÜBÜYÜK/Turgut TAN, *"İdare Hukuku",* Cilt 1, *"Genel Esaslar",* Turhan kitabevi, Ankara, 2001, s. 100-101.

ne çalışma süresi, ne teknik uzmanlığı, ne de hayli ağır işleyen çalışma usulleri elverir[218]. 1982 Anayasası'nın 124'üncü maddesinin 2'nci fıkrasında,*"Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzelkişileri, kendi görev alanlarını ilgilendiren kanunların ve tüzüklerin uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak şartıyla, yönetmelikler çıkarabilirler."* hükmü yer almaktadır. Anayasa'nın *"Devletin temel amaç ve görevleri"* başlığını taşıyan 5 inci maddesine göre; *"Devletin temel amaç ve görevleri,… insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."* Anayasa'nın *''İdarenin Bütünlüğü ve Kamu Tüzel Kişiliği''* başlığını taşıyan 123 üncü maddesine göre; *"İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır."* Anayasa'nın Kamu Hizmetiyle İlgili Hükümler kısmında düzenlenen ve *''Genel Hükümler''* başlığı taşıyan 128 inci maddesine göre;*"Devletin, kamu iktisadî teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği aslî ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür."* Anayasa ile kanunla düzenlenmesi zorunlu olan konular belirtilmiştir.

Bu konular dışında, dinamik bir yapıya sahip olan idare hususunda, tüm detayların kanunla düzenlenmesi yoluna gidilmemiştir. Bu gibi hâllerde idareye gerekli olan takdir yetkisine dayalı ve idari yargı denetimine tabi düzenleyici işlem yapma yetkisi verilmiştir. İdare, bu düzenleyici işlem yapma yetkisine dayanarak, maden ruhsatlarının şekil ve içeriğini belirleyebilmekte bunu yaparken kaynağı hep Anayasa ve Kanunlar olmak zorundadır.

Anayasa Mahkemesi;

"Anayasa'nın 7. maddesine göre, yasama organı anayasal sınırlar içinde kalmak kaydıyla herhangi bir alanı düzenleme yetkisine sahip bulunmaktadır. Anayasa'da kanunla düzenlenmesi öngörülen konularda, yürütme organına genel, esasları ve sınırları belirsiz bir düzenleme yetkisinin verilmesi olanaklı değildir. Yürütmenin düzenleme yetkisi, sınırlı, tamamlayıcı ve bağımlı bir yetkidir"[219].

[218] Cengiz ARIKAN, Türk Anayasa Hukukunda Yasama Yetkisinin Devredilmezliği İlkesi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Tezi 2011 Ankara s.116
[219] AYM, E.2013/65, K.2014/93, KT.22.5.2014.

"Anayasa'nın açıkça kanunla düzenlenmesini öngörmediği konularda ise kanunda çok genel ifadelerle düzenleme yapılarak, ayrıntının yürütmeye bırakılması mümkündür. Anayasa'da münhasıran kanunla düzenleme yapılması öngörülmeyen konularda yürütme organının doğrudan ve ilk elden düzenleyici işlem yapabileceği düşünülebilirse de yasamanın asliliği ve yürütmenin türevselliği gereği idari işlemlerin kanuna dayanması zorunluluğu vardır. Nitekim, Anayasa'nın gerek yürütme yetkisinin kanunlara uygun olarak kullanılacağını ifade eden 8. maddesi, gerekse yönetmeliklerin kanunların uygulanmasını sağlamak üzere ve bunlara aykırı olmamak kaydıyla çıkarılabileceğini belirten 124. maddesi bu zorunluluğa işaret etmektedir. Ancak, bu durumda kanunda belirlenmesi beklenen çerçeve, Anayasa'nın kanunla düzenlenmesini öngördüğü durumdakinden çok daha geniş olabilecektir. Başka bir ifadeyle, Anayasa'ya göre mutlaka kanunla düzenlenmesi gerekmeyen bir konu, kanuni dayanağı olmak kaydıyla idarenin düzenleyici işlemlerine bırakılabilir."[220]

Anayasa Mahkemesi'nin kararlarında yer aldığı gibi Anayasa'da özellikle kanunla düzenlenmesi öngörülen konular dışında, kanun koyucu yasal çerçeveyi çok daha geniş bir şekilde belirleyebilir:

"Madde gerekçesinden de anlaşılacağı üzere, yasama yetkisinin devredilemezliği, esasen kanun koyma yetkisinin TBMM dışında başka bir organca kullanılamaması anlamına gelmektedir. Anayasa'nın 7. maddesi ile yasaklanan, kanun yapma yetkisinin devredilmesidir. Bununla birlikte, çok geniş yorumlandığında yasama yetkisinin devredilemezliği ilkesi kanunla düzenlenmesi gereken konuların yürütmeye bırakılmasını da yasaklamaktadır. Bu noktada Anayasa gereğince kanunla düzenlenmesi gereken hususlarla diğerleri arasında bir ayrım yapmak gerekmektedir. Anayasa temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması (m.13), vergi ve benzeri mali yükümlülüklerin konması (m.73) ve memurların atanmaları, özlük hakları vb. (m.128) gibi bazı konularda düzenlemenin münhasıran kanunla yapılmasını öngörmektedir. Bu konularda kanunun temel esasları, ilkeleri ve çerçeveyi belirlemeden düzenleme yetkisini yürütmeye bırakması yasama yetkisinin devredilemezliği ilkesine aykırılık teşkil edebilmektedir"[221].

[220] AYM, E:2011/42, K:2013/60, T.9.5.2013.
[221] AYM, E.2011/42, K.2013/60, T.9.5.2013.

Yukarıdaki değerlendirmeler ve Yüksek Mahkeme kararlarından anlaşılacağı üzere Anayasa koyucu, kural olarak, tabii servet ve kaynaklar üzerinde tasarruf yetkisini devlete vermiş, ancak hangi tabii servet ve kaynağın aranacağını ve işletileceğini, bu faaliyetlerin Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle nasıl yapılacağını kanunun vereceği açık izne bağlamıştır. Aslında maden ruhsatı, kanunun açık izin verdiği bir yetkiyi ifade etmektedir. Tabii servet ve kaynaklar ya da madenler üzerinde mutlak tasarruf yetkisi devlete aittir. Gerçek ve tüzelkişiler ise bunlar üzerinde, arama ve işletme hakkına sahip olmaktadırlar. Arama ve işletme hakkına sahip olmak madenler üzerinde kısmen yararlanma hakkına imkan verir. Kanun koyucu, Anayasa'da çerçevesi çizilen yararlanmanın sınırını Maden Kanunlarında "imtiyaz/işletme hakkı/ruhsat" ile belirlemiştir. Dolayısıyla ancak sınırları belirlenmiş bir maden ruhsatındaki yetki ile maden sahasında madencilik faaliyeti yapılabilecektir.

Yine Türk hukukuna göre madenler, devletin hüküm ve tasarrufu altında olup, içinde bulundukları arzın mülkiyetine tabi olmadıklarına göre, arzın maliki ile madenler arasında bir mülkiyet ilişkisinin varlığından da bahsedilemeyecektir. Dolayısıyla arzın maliki ile madenler arasındaki hukuki ilişkide özel mülkiyet ilişkisi söz konusu olamaz[222].

Buna karşılık, madenler ile arzın malikine bir mülkiyet ilişkisi bahşetmeyen Anayasa 168 delaletiyle 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 4 üncü maddesi, madenler ile devlet arasında kamu hukukuna dayanan bir ilişki tesis etmiştir ki bu ilişki ancak ruhsat ile mümkün olmak lazım gelir. Bu çerçevede madenler üzerinde tesis edilebilecek haklar kısaca ilk müracaat (takaddüm), arama ruhsatnamesi, buluculuk ve işletme ruhsatıdır[223].

Türk hukukunda yer kabuğunda bulunan ve su kaynakları içerisinde yer alan, bunun yanında ekonomik değer taşıyan jeotermal, petrol, doğalgaz ve su kaynakları dışında kalan her madde maden sayılmaktadır. Madenlerin gruplandırılması bakımından doktrinde iki tür görüş bulunmaktadır. Bunlardan birincisi madenin mevzuatta tarif edilmesi esasına dayanan sistemdir. İkincisi ise tadadi sistemdir. Dolayısıyla bu sistem madenlerin bir cisim olarak sayılmasından ibarettir[224].

[222] Mustafa ASULA, *Türkiye'de Medeni Kanun Bakımından Maden Rejimi ve Mülkiyeti*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1968, Ankara, s. 55.
[223] 3213 sayılı Kanun m. 5.
[224] FINDIKGİL, a.g.e, s.2.

3213 sayılı Maden Kanunu ise aşağıda da görüleceği üzere tadadi sistemi kabul etmiştir. Mülga 6309 sayılı Maden Kanunu madenlerin tadadi sistem ile tarif edilmesi esasına dayanan sistemlerden mürekkep bir model öngörmüştü. Mülga kanun, madenin tadad edilmesinin kanuna eklenmesi esnasında unutulan maden grupları açısından doğurabileceği sakınca ile madenin tarif edilmesinin idareye bir keyfiyet verebileceğini öngörerek öncelikle madenlerin tadad edilmesini kurala bağlamış, sonrasında ise yetkili bir merci kararı ile tadad sisteminin mahzurlarını da gidermiştir. 3213 sayılı Maden Kanunu ise doğrudan tadad sistemini kabul etmiş ve yetkili bir merciye takdir yetkisi de vermemiştir[225]. 3213 sayılı Maden Kanununda ruhsat türleri itibariyle madenler aşağıdaki gibi sayılmışlardır:

I. Grup	I(a) İnşaat ve yol yapımında kullanılan kum, çakıl
	I(b) Tuğla Kili, Çimento Kili, Marn, Trasa, Çimento ve Seramik sanayisinde kullanılan kayaçlar
II. Grup	II(a) Kalsit, Dolomit, Kalker, Granit, Andezit, Bazalt (agrega, mıcır veya öğütülerek kullanılacak kayaçlar)
	II(b) Mermer, Traverten, Granit, Andezit, Bazalt (blok olarak üretilen taşlar)
III. Grup	Eriyik halde bulunan tuzlar, karbondioksit (CO2) gazı (jeotermal, doğal gaz ve petrollü alanlar hariç), Hidrojen Sülfür (petrol kanunu hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla)
IV. Grup	a) Endüstriyel ham maddeler (madenler isimleri ile sayılmıştır)
	b) Enerji ham maddeleri (madenler isimleri ile sayılmıştır)
	c) Metalik madenler (madenler isimleri ile sayılmıştır)
V. Grup	Kıymetli ve yarı kıymetli madenler (madenler isimleri ile sayılmıştır)
VI. Grup	Radyoaktif Madenler ve diğer radyoaktif maddeler.

3213 sayılı Maden Kanunu, madenleri tadad etmekle kalmamış, maden grupları itibariyle de verilecek ruhsat alanlarını da sınırlandırmıştır. Bu sınırlandırmaların, bir kurala bağlanarak ve de Kanunda düzenlenmesi maden arama ve işletme faaliyetlerinin belirli bir sahada yapılabilmesini sağladığı, bu açıdan

[225] FINDIKGİL, a.g.e, s. 2-3.

madencilik faaliyeti ile uğraşan kişilere hukuksal güvence verdiği tartışılmazdır. Aşağıda ruhsatların verilmesi esnasında belirlenen alan sınırları gösterilmektedir.

Ruhsat Grubu	Ruhsat Türü Ruhsat Alanı(ha)	Ruhsatın Veriliş şekli
I I (a) İşletme Ruhsatı	10	İl Özel İdaresince ihale
I (b) İşletme Ruhsatı	50	MAPEG
II (a-c) İşletme Ruhsatı	100	MAPEG
II (b) Arama Ruhsatı	100	MAPEG
III Arama Ruhsatı	500	MAPEG
IV Arama Ruhsatı	2000	MAPEG
V Arama Sertifikası	1000	MAPEG
VI Arama Ruhsatı	5000	MAPEG

Ruhsat müracaatı sırasında farklı maden grupları için farklı kıstaslar da uygulanmaktadır. Kanun'un 16 ncı maddesi hükümlerine göre;

1) I(a) grubu madenlerde[226] özel mülkiyete tâbi alanlar ihale edilemez. Mülkiyet sahibinin kendi mülkiyeti üzerinde ruhsat talep etmesi halinde ise bir bedel alınmamaktadır. Bu alanlar mülkiyet sahibinden izin alınması durumunda İl özel idareleri tarafından belirlenen muhammen bedelin ödenmesi ile üçüncü kişilere devredilebilmektedir.
2) Tamamı denizlerle yapılan III[227], IV[228] ve VI. Grup ruhsat müracaatları

[226] İnşaat ile yol yapımında kullanılan ve tabiatta doğal olarak bulunan kum ve çakıl.
[227] Deniz, göl, kaynak suyundan elde edilecek eriyik halde bulunan tuzlar, karbondioksit (CO2) gazı (jeotermal, doğal gaz ve petrollü alanlar hariç) Hidrojen Sülfür (7/3/1954 tarihli ve 6326 sayılı Petrol Kanunu hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla).
[228] a) Kaolen, Dikit, Nakrit, Halloysit, Endellit, Anaksit, Bentonit, Montmorillonit, Baydilit, Nontronit, Saponit, Hektorit, İllit, Vermikülit, Allofan, İmalogit, Klorit, Sepiyolit, Paligorskit (Atapuljit), Loglinit ve bunların karışımı killer, Refrakter killer, Jips, Anhidrit, Alünit (Şap), Halit, Sodyum, Potasyum, Lityum, Kalsiyum, Magnezyum, Klor, Nitrat, İyot, Flor, Brom ve diğer tuzlar, Bor tuzları (Kolemanit, Uleksit, Borasit, Tinkal, Pandermit veya bünyesinde en az %10 B2O3 içeren diğer Bor mineralleri), Stronsiyum tuzları (Selestin, Stronsiyanit), Barit, Vollastonit Talk, Steattit, Pirofillit, Diatomit, Olivin, Dunit, Sillimanit, Andaluzit, Dumortiorit, Disten (Kyanit), Fosfat, Apatit, Asbest (Amyant), Manyezit, Huntit, Tabiî Soda mineralleri (Trona, Nakolit, Davsonit), Zeolit, Pomza, Pekştayn, Perlit, Obsidyen, Grafit, Kükürt, Flüorit, Kriyolit, Zımpara Taşı, Korundum, Diyasporit, Kuvars, Kuvarsit ve bileşiminde en az %80 SiO2 ihtiva eden Kuvars kumu, Feldispat (Feldispat ve Feldispatoid grubu mineraller), Mika (Biyotit, Muskovit, Serisit, Lepidolit, Flogopit), Nefelinli Siyenit, Kalsedon (Sileks, Çört). b) Turba, Linyit, Taşkömürü, (2) Antrasit, Asfaltit, Bitümlü Şist, Bitümlü Şeyl, Kokolit ve Sapropel (Petrol Kanunu hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla). (1)(2) c) Altın, Gümüş, Platin, Bakır, Kurşun, Çinko, Demir, Pirit, Manganez, Krom, Civa, Antimuan, Kalay, Vanadyum, Arsenik, Molibden, Tungsten

50000 hektara kadardır. Denizlerde alınan; Kokolit, Sapropel ve Hidrojen Sülfür ruhsat sahipleri, arama ruhsat yürürlük tarihinden itibaren bir yıl içerisinde aşağıda belirtilen şartlara haiz olmak zorundadır. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı veya Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına bağlı bir şirketi en az bir yönetim kurulu üyeliği ile bir denetçi üye verme ve sermaye koyma şartı aramadan, en az %10 hisse olmak kaydıyla şirketine ortak almak talep edilen alanın müracaata uygun olması halinde, iki ay içerisinde; Ön inceleme raporu, Arama dönemi faaliyetlerinin yerine getirilebilmesi için gerekli olan mali yeterliliği de içeren bir maden arama projesi, Raporun ve projenin uygun bulunması halinde harç ve teminatın yatırılması ile arama ruhsatı verilmektedir.

Madencilik faaliyetleri ile kamu yararı niteliği taşıyan yatırımların birbirlerini engellemesi, maden işletme faaliyetinin yapılamaz hale gelmesi, yatırım için başka alternatif alanların bulunamaması durumunda, madencilik faaliyeti ve yatırımla ilgili karar, Kurul tarafından verilir[229].

Kamu yararı niteliği taşıyan alanlar; devlet ve il yolları, otoyollar, demir yolları, havaalanı, liman, baraj, enerji tesisleri, petrol, doğalgaz, jeotermal boru hatları, su isale hatlarıdır. Maden arama döneminde, arama yapılan alanın özel mülkiyete konu olması halinde, ruhsat sahibi Bakanlığa müracaat ederek irtifak ve/veya intifa hakkı tesisi isteyebilir. Yapılan faaliyetlerin sahaya zarar vermesi durumunda, ruhsat sahibi adli mercilerce tespit edilen tazminatı arsa sahibine ödemek ve sahayı kullanılabilir durumuna terk etmekle yükümlüdür. İşletme ruhsatı döneminde ise işletme faaliyetleri

(Volframit, Şelit), Kobalt, Nikel, Kadmiyum, Bizmut, Titan (İlmenit, Rutil), Alüminyum (Boksit, Gipsit, Böhmit), Nadir toprak elementleri (Seryum Grubu, Yitriyum Grubu) ve Nadir toprak mineralleri (Bastnazit, Monazit, Ksenotim, Serit, Oyksenit, Samarskit, Fergusonit), Sezyum, Rubidyum, Berilyum, İndiyum, Galyum, Talyum, Zirkonyum, Hafniyum, Germanyum, Niobyum, Tantalyum, Selenyum, Telluryum, Renyum. ç) Uranyum, Toryum, Radyum gibi elementleri içeren radyoaktif mineraller ve diğer radyoaktif maddeler.

[229] Daha az maliyet harcayarak kaliteli ve süratli bir şekilde kamu yatırımlarını gerçekleştirmek amacıyla, birçok yatırım alanı gerçek/tüzel kişilerin iştirakine sunulmuştur. Yatırımın niteliğine göre belli şartları yerine getiren yatırımcılar, proje tamamlandığında toplumun hizmetine sunarak kamu yatırımlarının gerçekleşmesine olanak sağlamaktadır. Gelişmiş ülkelerde de uygulanan bu modelde, ülkemiz için gerekli stratejik kamu yatırımları başta olmak üzere gerçek/tüzel kişilerin gerçekleştirdiği birim maliyetin en küçük olduğu yatırımlar ve ticari amaç taşıyan yatırımların da, istihdam başta olmak üzere vergilerle sağladığı katma değeri tartışılmayarak kamu yararı niteliğinde kabul edilmelidir. Bu nedenle ülkeye katma değer sağlayan her türlü yatırımın, gerçekleştirildiği alanda maden rezervinin ve madenciliğe ait yatırımların çakışması durumda, ortaya çıkan durumu değerlendirmenin sistematiği 3213 Sayılı Maden Kanunu'nun 7. Maddesi ile belirlenmiştir.

için gerekli olan özel mülkiyete konu taşınmaz, taraflarca anlaşma sağlanamaması durumunda işletme ruhsat sahibinin talebi ile Bakanlıkça kamu yararı kararı verilebilir. Arama ruhsat süresi çeşitli dönemlere bölünmüş olup, bu dönemlerde ruhsat sahibinden asgari arama faaliyetleri ve yatırım harcamaları gerçekleştirmesi talep edilmektedir. Arama süresi en fazla yedi yıldır. Bu süre dışında bir uzatma (yenileme) yapılamamaktadır. I. ve II. grup maden ruhsatları ise sadece üç yıl olarak verilmektedir[230].

A.Arama Ruhsatı

1.Arama Ruhsatı Kavramı

Ülkemizde madenlerin aranması faaliyeti, arama ruhsatı alınması ile mümkündür. Arama ruhsatı alınması, 3213 sayılı Kanun ve Maden Sahaarı İhale Yönetmeliği'nin gerektirdiği koşulların yerine getirilmesine bağlıdır. Arama ruhsatı, medeni hakları kullanmaya ehil Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına, madencilik yapabileceği statüsünde yazılı Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına göre kurulmuş tüzelkişiliği haiz şirketlere, yetkisi bulunan KİT'ler ile bunların müessese, bağlı ortaklık ve iştirakleri ile diğer kamu kurum, kuruluş ve idarelerine verilir. Arama ruhsatı gerçek veya tüzel kişi ancak bir tek kişiye verilir[231].

Arama ruhsatı, kural olarak sahibine işletme ruhsatı verilmesini öngörmektedir. Danıştay; arama ruhsatının, koşulların gerçekleşmesi halinde ilgilisine işletme ruhsatı verme hakkı bahşedeceğine ilişkin kararında, idarenin koşulların oluşmasına ragmen idarenin işletme ruhsatı vermemek gibi bir takdir yetkisinin bulunmadığını kabul etmiştir.

"Öte yandan, Maden Kanununun ön işletme ruhsatı verilmesi durumunu düzenleyen 19 uncu maddesinde, arama ruhsatı sahibinin arama ve rezerv tesbit çalışmalarının olumlu bir gelişme gösterdiğini, arama ve diğer faaliyetlere bir süre daha devam edilmesiyle daha büyük işletme veya tesis kurma imkânlarının doğabileceğini beyanla ön işletme projesi vererek ön işletme ruhsatı talebinde bulunabileceği, işlemlerini tamamlayan arama ruhsatı sahibinin ön

[230] 3213 sayılı Kanun m. 46.
[231] 3213 sayılı Kanun m. 6/2.

işletme ruhsatı almaya hak kazanacağı, belirtilmekte, işletme ruhsatı için müracaat başlıklı 24 üncü maddesinde, ise, ruhsat sahibinin, arama veya ön işletme ruhsat süresi sonuna kadar ilgili daireye müracaatı ve işletme ruhsatı talebinde bulunması ile işletme ruhsatı hakkı doğacağı kesin bir anlatımla hükme bağlanmış bulunmaktadır. Görüldüğü gibi, koşulların gerçekleşmesi halinde ön işletme ve işletme ruhsatı verilmesi arama ruhsatının tabii bir sonucu olup, ilgili dairenin arama ruhsatı hak sahibine ön işletme veya işletme ruhsatı vermemek gibi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır."[232]

Arama ruhsatı, Maden Yönetmeliği'nin 4.maddesinde şu şekilde tanımlanmaktadır, "Belirli bir alanda, belli bir süreyle maden arama faaliyetlerinde bulunulabilmesi için verilen yetki belgesi". Arama ruhsatı verilmesi talebinde bulunan kişiler, öncelikle ruhsat bedelini yatırmalı, bu belge ile birlikte Yönetmeliğin EK-6 numaralı belgesi ile ön inceleme raporunu, maden arama projesini ve mali yeterlik belgesini, müracaat tarihinden itibaren 2 ay içinde MAPEG'e vermelidir.

Söz konusu belgeler verildikten sonra bir arama ruhsatı düzenlenerek maden siciline bu ruhsat işlenir. Bu işlemlerin bizatihi ilgilisi tarafından yapılması şarttır. Bunun yapılmaması halinde ise talep edilen saha üçüncü kişilerin müracaatına açık hale gelecektir.

Bir maden sahasına müracaat edilmesinin birden fazla alana hak sağladığı durumlar da bulunmaktadır. Bu tür durumlarda, müracaat sahibi iki ay içinde her alana karşılık gelecek ruhsat bedelini ödeyerek bu alanların da arama ruhsatına bağlanmasını talep edebilir.

Maden Yönetmeliği'nin 14. maddesinin üçüncü fıkrası, müracaatçıyı gereksiz bürokrasi ile meşgul etmemek için, müracaatçıya bir hak vermektedir. Buna göre, müracaatçının, Genel Müdürlükte başka bir idari işlem için imza beyanı, sirküleri, Ticaret Sicil Gazetesi örneği, oda sicil belgesi bulunması halinde bunların dilekçede beyan edilmesi ve yapılacak kontrolde doğruluğunun anlaşılması halinde başvuru için

[232] Danıştay 1. Daire, E. 1989/123, K. 1989/148, T. 11.10.1989.

bu durum yeterli kabul edilmektedir. Arama ruhsatı verilmesinin diğer bir koşulu da, müracaatçının vadesi geçmiş vergi borcunun bulunmamasıdır[233].

Yine aynı Yönetmeliğin 14.maddesinin dördüncü fıkrasına göre, borcun vergi dairesine yatırılması ve ödeme makbuzunun süresi içinde Genel Müdürlüğe verilmesi zorunludur. Ön inceleme raporu, maden arama projesi, mali yeterlilik belgesi ile vadesi geçmiş borcun bulunmadığına ilişkin belgelerin tümünün süresi içinde Genel Müdürlüğe verilmemesinin yaptırımı ise, ruhsat alanlarının müracaatı takip eden günden itibaren ikinci ayın son gününü takip eden ilk iş günü herhangi bir işleme gerek kalmaksızın yeni müracaatlara açık hale gelmesidir. Bu durumda işletme ruhsat taban bedeli dışındaki ruhsat bedeli iade edilir.

2. Başvuru Usulü

Türk hukukunda madenler, devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Kıta Avrupası sistemine uygun olarak bulunduğu arzın mülkiyetine tabi değildir. Maden ruhsatları, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın bağlı kuruluşu olan Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü'nce[234] (MAPEG) verilmektedir. 3213 sayılı Kanunun 16 ncı maddesine göre, ruhsat müracaatları aşağıdaki şekilde yapılmaktadır:

Müracaatlar ruhsat taban bedeli yatırılarak yapılır. Müracaatlarda öncelik esastır. 1/25.000 ölçekli topoğrafik harita koordinatları esas alınarak tespit edilen noktalarla sınırlandırılmış alanlar için müracaat yapılmaktadır. Aynı grup ruhsatlar birbiri üzerine verilemez. Kazanılmış haklar korunmak kaydı ile ayrı grup ruhsatların birbiri üzerine verilebilmesi belirli koşullarda mümkündür. Maden hakkı müracaatı, hükümden düşmüş, terk ya da taksir edilen alanlar itibariyle ihaleyle de yapılabilir.

[233] 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 22/A maddesi kapsamında vadesi geçmiş borcun bulunmadığına ilişkin belge.

[234] Mülga 19/2/1985 tarihli ve 3154 sayılı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile söz konusu Bakanlığın ana hizmet birimi olarak kurulan Maden İşleri Genel Müdürlüğü, 9/7/2018 tarihli ve 30473 sayılı 3. Mükerrer Resmî Gazete'de yayımlanan 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) 7 inci maddesine göre mülga olmuş, aynı KHK'nın 118 inci maddesi ile Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG) olarak Bakanlığın bağlı kuruluşu olarak yeniden düzenlenmiştir.

3. Ehliyet

3213 sayılı Kanunun 6 ncı maddesine göre, maden hakkı; Medeni hakları kullanmaya ehil Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına, Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre kurulmuş tüzel kişiliği haiz şirketlere ve madencilik konusunda yetkisi bulunan kamu iktisadi teşebbüsleri[235] ile müesseseleri[236], bağlı ortaklıkları[237] ve iştirakleri[238] ile diğer kamu kurum, kuruluş ve idarelerine verilmektedir. Kanuna göre maden hakkı sayma usulü ile belirlenmiş olup kanunda belirtilmeyen kişiler maden hakkı sahibi olamayacaklardır. Kanunun 6.maddesinin birinci fıkrasında 14.2.2019 tarihli ve 7164 sayılı Kanunla "madencilik yapabileceği statüsünde yazılı" ibaresi madde metninden çıkarılmıştır. Maddede yapılan değişiklikle, artık statüsünde "*madencilik yapabileceği yazılı*" olma şartı aranmaksızın her türlü şirket madencilik faaliyeti yapabilecektir. Düzenleme, şirketlerin 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda da benimsendiği üzere artık hak ehliyetlerinin sınırının "işletme faaliyet konusu" ile sınırlanmayacağı anlamına gelmektedir. Yine yapılan düzenlemede işletme konu sınırı, bir başka deyişle ultra vires ilkesi kaldırılmak suretiyle şirketin işletme faaliyetinde artık ileri sürebileceği bir sınır kabul görmeyecektir. Bundan sonra şirketin yönetim kurulu ile genel kurulun işlem ve eylemlerinde daha dikkatli olmaları gerekecektir.

B. İşletme Ruhsatı

1.İşletme Ruhsatı Kavramı

Madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olup, içinde bulundukları arzın mülkiyetine tabi olmamaları, esasen bir mülkiyet ilişkisinin madenler ile özel kişiler arasında bulunmadığı anlamına gelmektedir. Devlet, bu mülkiyet ilişkisine benzeyen ancak kamu hukukunda sonuç doğuran bir izin ya da ruhsat yöntemi ile özel kişiler ve

[235] 233 sayılı KHK'nın A-İktisadi Devlet Teşekkülleri başlığı altında ilgili Bakanlığı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı olan, Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK), Türkiye Kömür İşletmeleri (TKİ), ETİ MADEN İşletmeleri Genel Müdürlüğü örnek gösterilebilir.
[236] TKİ'nin Garp Linyit Müessesesi, Orta Anadolu Linyitleri Müessesesi, Ege Linyitleri İşletmesi, Seyitömer Linyitleri İşletmesi; TTK'nın Kozlu Taşkömürü İşletme Müessesesi, Karadon Taşkömürü İşletme Müessesesi, Üzülmez Taşkömürü İşletme Müessesesi bunlara örnek gösterilebilir.
[237] ETİ Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğüne bağlı Eti Zeolit A.Ş., Bigadiç Bor İşl. Md., Emet Bor İşl. Md., Bandırma Bor ve Asit Fab. İşl. Md., Kırka Bor İşl. Md., Kestel Bor İşl. Md. bunlara örnek gösterilebilir.
[238]TKİ'nin iştirakleri olan Kömür İşletmeleri A.Ş. ile Yeni Çeltek A.Ş. bunlara örnek gösterilebilir.

idare arasındaki hukuki bağı tesis etmektedir. Bu hukuki bağ, maden hukukunda işletme ruhsatı olarak karşımıza çıkmaktadır. İşletme ruhsatı, sahibine serbestçe tasarruf etme yetkisi vermeyen ancak hüküm ve koşulları verilen ruhsatta belirlenmiş işletme faaliyeti yapma yetkisi veren bir idari işlemle doğan bir belgedir. Bu belge, idarenin tek taraflı, kamu gücüne dayanan, icrai, kesin ve yürütülebilir bir işlemi ile doğmaktadır[239].

İşletme ruhsatının mevzuatımıza göre verilme usulü şu şekildedir: Arama ruhsatı süresi tamamlandıktan sonra kural olarak işletme ruhsatı talep edilir. Diğer taraftan I (b)[240] ve II (a) Grubu[241] ruhsatlandırma işlemleri sonucunda işletme ruhsatı talep edilmesi halinde, işletme projesi ile genel arama faaliyet raporu hazırlanır. Bu grup ruhsatlar, diğer maden ruhsatlarına nazaran daha kolay erişilebilmektedir. İstanbul Cebeci maden ocakları bu grup ruhsatlar açısından olumsuz bir örnektir. Zira, bu kadar kolay bir ruhsat prosedürü bu grup madenlerin verimliliğini menfi etkilemektedir. İşletme projesi, maden haritaları ve gerekli tüm belgeler MAPEG tarafından mevzuata uygunluk yönünden değerlendirildikten sonra dosyada eksiklik bulunması durumunda bu eksiklik ruhsat sahibi tarafından tamamlatılır. Bu işlemlerin akabinde MAPEG maden sahası denetimi için bir heyet teşkil eder. Sonrasında bu heyet sahayı mevzuata ve gerçeğe uygunluk açısından tektik eder. Heyetin sahada yapacak olduğu tetkik, niteliği itibariyle bir incelemeden ibarettir. Bir başka deyişle heyet, sahanın mevzuata uygunluk yönünden incelemesini yaparken, beyan edilen ya da temin edilen belgelerle sahanın gerçek durumunu yansıtıp yansıtmadığını araştıracaktır. Heyetin bu tetkik ya da inceleme faaliyeti, takdir yetkisini içermez. Maden sahası ile bu sahadaki madenin istenilen gruba uygun olması ve heyetin bağlı yetkisi çerçevesinde uygun görüş vermesi halinde işletme ruhsatı verilmesi için süreç başlatılır. İşletme ruhsat teminatı ve işletme ruhsat harcının yatırılması ile işletme ruhsatı verilir.

3213 sayılı Kanunda Taşocakları nizamnamesi dönemindeki işletme ruhsatları bakımından özel bir düzenlemeye gidilmiş olup ruhsat sahiplerinin kazanılmış hakları

[239] UÇKAN, a.g.e, s. 81; GÖĞER, a.g.e, s. 207; GÖZE, a.g.e, s. 18.
[240] I (b) grubu madenler: Tuğla-kiremit kili, çimento kili, marn, puzolanik kayaç ile çimento ve seramik sanayilerinde kullanılan ve diğer gruplarda yer almayan kayaçlar.
[241] II (a) grubu madenler: Kalsit, Dolomit, Kalker, Granit, Andezit, Bazalt gibi kayaçlardan agrega, hazır beton ve asfalt yapılarak kullanılan kayaçlar.

da korunmuştur[242]. Yapılan düzenlemeye göre, 3213 sayılı Maden Kanunu kapsamına alınan madenler için Taşocakları Nizamnamesine göre verilmiş yürüyen ruhsatların intibakı yapılmıştır. Düzenlemede ruhsat sahipleri Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 6 ay içinde harç ve teminatlarını yatırarak 1. grup (a) bendi madenler için faaliyet alanlarının koordinatları ile il özel idarelerine diğer grup madenler için işletme projesi ile MAPEG'e müracaat ederek 3213 sayılı Kanuna intibak yaptırmak zorunda olup, süresinde intibakı yaptırılmayan ruhsatların iptal edileceği düzenlenmiştir[243]. Kanun, önceki kanun döneminden gelen hakları korumak suretiyle kazanılmış hak oluşturmuştur. Düzenleme bu yönüyle olumludur. Zira, Taşocakları Nizamnamesine göre verilen ruhsatlar bakımından hak sahiplerine kazanılmış hak tanımak, idari istikrar ilkesi bakımından da uygun olmuştur. Böylelikle hak sahipleri kadimden gelen ruhsatların intibaklarını yaptırma imkanına kavuşturulmuştur.

İşletme ruhsatının hak sahibine verilmesi ile 3213 sayılı Kanunda 7 inci madde izinleri ile ilgili süreç başlar. Bu süreç içinde hak sahibi mülkiyet izinlerini almak zorundadır. Bu izinler, ÇED raporunun hazırlanması, orman izinlerinin alınması, mera tahsis işleminin yapılması ile gayri sıhhi müessese izni gibi izinlerin alınması ile tamamlanır. İzinlerin alınmasını müteakip MAPEG'e bir dilekçe ekinde alınan izinlerin birer örneği teslim edilir. Böylelikle işletme izin süreci de başlamış olur. Maden işletme izni, maden projesinde koordinatları belirlenmiş saha için geçerlidir. Söz konusu alan I (b) ve II (a) grubu madenlerde 10 HA geçmeyecek şekilde seçilirken, diğer maden grupları için maden projesine göre seçilmektedir. İşletme izninin MAPEG tarafından olumlu bulunması üzerine işletme izni, çevre uyum teminatı yatırılarak tamamlanır ve ilgilisine verilir. Bu izin alındıktan sonra, saha için sevk fişi alınır ve sahaya teknik nezaretçi atanarak işletme ruhsatının işlemleri

[242] Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, E. 2011/258, K. 2012/46, T. 05.03.2012 "…*taraflar arasında sözleşme serbestisi esası çerçevesinde ilişki doğuran ve nitelik itibariyle özel hukuk alanını ilgilendiren bir sözleşme ilişkisi kurulduğu kuşkusuzdur. Bu durum karşısında, protokolün tarafların serbest iradeleri ile oluştuğu gözetildiğinde, sözleşmeden kaynaklanan rüsum bedelinin ödenmemesi gerektiği öne sürülerek, sözleşmenin feshi talebinde bulunulan davanın görüm ve çözümünde, adli yargının görevli olduğu sonucuna varılmıştır*."

[243] Danıştay, taşocaklarının Maden Kanununu kapsamına alındığı; ruhsat verilen madenlerden devlet hakkı adı altında bir payın her yıl madeni işletenlerden alınacağı ve bu yasa ile Taşocakları Nizamnamesinin yürürlükten kaldırıldığı; nizamnameye göre verilmiş ve yürüyen ruhsatların intibakının yaptırılmasının da zorunlu olduğu gerekçeleri ile ve davacının da ruhsatının yeni Kanuna göre intibakını da yaptırdığı dikkate alınarak mülga hale gelmiş bulunan nizamnameye göre düzenlenen sözleşmeye istinaden 2005 ve 2006 yılları için rüsum bedeli istenemeyeceği gerekçesi ile mükerrer tahsilata sebep olunmaması için bu konuda düzenlenmiş ödeme emrinin iptaline karar vermiştir. Bkz. E:2006/1145, K:2007/152, T.30.1.2007.

tamamlanır. Dolayısıyla tüm bu süreç tamamlandıktan sonra da sahada hukuken ve fiilen çalışma işlemleri bitmiş kabul edilir.

2.Başvuru Usulü

3213 sayılı Kanunun 24.maddesinin üçüncü fıkrasına göre İşletme Ruhsatına başvuru aşağıda şekilde gerçekleştirilmektedir: Tespit edilen madenin rezerv bilgilerini içeren detaylı arama faaliyet raporu ve maden mühendisi tarafından hazırlanan işletme projesi ve çevre uyum planı başvuru harcı ile birlikte yetkili idareye sunulmaktadır. Yetkili idare tarafından projede eksiklik tespit edilmesi halinde belirtilen süre içerisinde eksikliklerin tamamlanması gerekmektedir.

Aksi takdirde teminat iradı ve ruhsat iptali söz konudur. Kanunun 24 üncü maddesine göre işletme ruhsat süreleri: I(a) grubu madenlerde 5 yıl, diğer grup madenlerde ise 10 yıllık sürelerle verilmektedir. İşletme ruhsatı döneminde üretimde süreklilik sağlanması, yapılan yatırım ölçeğinin Maden Yönetmeliği'nde belirtilen değerler üzerinde olması ve çevre ile uyumlu çalışılması halinde ruhsat süresi 10 yıldan az olmamak üzere uzatılabilmektedir. Elli yıldan sonraki sürenin uzatılmasına Cumhurbaşkanı yetkilidir.

3.Ehliyet

İşletme ruhsatı da arama ruhsatında olduğu gibi, 3213 sayılı Kanunun 5.maddesi uyarınca, *"medeni hakları kullanmaya ehil T.C. vatandaşlarına, Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına göre kurulmuş tüzelkişiliği haiz şirketlere, bu hususta yetkisi bulunan kamu iktisadi teşebbüsleri ile müesseseleri, bağlı ortaklıkları ve iştirakleri ile diğer kamu kurum, kuruluş ve idarelerine"* verilir. İşletme ruhsatı gerçek veya tüzel tek kişi adına verilir. Arama ruhsatları başlığı altındaki ehliyete ilişkin hususlar burada da geçerlidir.

II. Arama ve İşletme Ruhsatlarında Öncelik Hakkı

Maden kaynakları tükenebilir kaynaklardır. Bu sebeple aynı cins maden, aynı sahada birden fazla kişi tarafından alınmak istenebilir. Bu kişiler arasında seçimin hangi ölçüte göre yapılacağı maden hukukunda tartışılmaktadır. Öncelik hakkı üzerinde dört farklı görüş bulunmaktadır. Bu görüşlerden ilki; idareye yapılan başvuru sırasına göre önceliğin verilmesidir[244]. Maden Yönetmeliği'nin 8.maddesinin beşinci fıkrasına göre yapılan müracaatların müracaat numarası, gün, saat ve dakika esas alınarak değerlendirilir hükmü bu durumu açıklar.

Bir diğer görüş, madencilik faaliyetinde ekonomik ve teknik gücü üstün olana öncelik verilmesidir[245]. Buradaki ekonomik ve teknik üstünlük farazi bir üstünlük değildir. İdarenin şartnamelere göre madencilik faaliyeti yapabilme yeterliliği araması önceliğin verilmesinin temel şartıdır. Bir başka deyişle bu yeteneğe sahip olan kişiyi idare belirlemelidir. Bu görüş, madencilik faaliyetinin niteliği itibariyle bir ticari faaliyet olduğunu dikkate alan bir görüş olup verimli madencilik yapılabilmesi bu görüşün nihai amacıdır. Ekonomik ve teknik yeterlilikte idarenin değerlendirme aracı açık arttırma usulüdür. Burada idare gelirini arttırmayı hedeflediği için başvuran kişilerin kapasitesini dikkate almakta böylece faaliyette süreklilik ile birlikte ekonomik ve verimli bir faaliyetin sürdürülmesi sağlanmaktadır. İhaleye girenler, ekonomik ve teknik yeterliliklerini ortaya koymakta böylece kapasiteleri de ortaya çıkmaktadır.

Bir başka görüş ise kamu ve özel kişi ayırımına göre önceliğin belirlenmesidir. Şayet başvuranlar arasında kamu tüzel kişileri varsa bunlara özel kişilere nazaran öncelik hakkı verilmelidir. Bu görüş de devletin tasarruf yetkisine mutlak olarak sahip olmasından dolayı "tabii öncelik hakkı" na sahip olduğunu gösterir.

Türk maden hukukunda bu görüşlerden ikincisi olan ekonomik ve teknik kapasite görüşü daha baskındır. Bu görüşün gerekçesi Türk madenciliğinin yeteri kadar ekonomik ve teknik imkanlara sahip olmadığı, ihracaata dönük madencilik

[244] GÖĞER, a.g.e, s. 169.
[245] MTA Yayınları, a.g.e, s. 2.

faaliyetlerinin yetersiz olduğu, dolayısıyla ancak bu iki eksiklik giderilmek suretiyle madenlerin ekonomik olarak katma değer oluşturacağıdır. Bu görüşe göre idare, isteklilerin yapabilecekleri yatırımları nesnel bir şekilde değerlendirebilmelidir. Ancak bugünkü şartlara göre idarenin nesnel değerlendirme yapıp yapamayacağı kuşkuludur[246].

Maden Yönetmeliği'nin 8 ve 11.maddelerine göre maden hakkı için ilk müracaat edene hak tanınmaktadır. II. Grup (b) bendi ve IV. Grup madenler için yapılan müracaatlarda öncelik hakkı esastır. Yapılan müracaatlar, müracaat numarası, gün, saat ve dakika esas alınarak değerlendirilir. Müracaata esas olan bilgileri ve sonucunu içeren belgeler müracaat sahibine verilir. Denizlerde yapılan kokolit ve sapropel ile ilgili arama ruhsatı müracaatları maden ismi belirtilerek yapılır. Maden ismi belirtilmeyen müracaatlar kokolit ve sapropele[247] hak sağlamaz. Müracaatta öncelik hakkı esastır.

Maden hukukunda öncelik (takaddüm) hakkı kuraldır. 3213 sayılı Maden Kanununun 3 ve 16 ncı maddeleri öncelik hakkını açıkça düzenlemiş olup bu sahalarda faaliyette bulunma hakkı ilk başvurana aittir. Öncelik hakkı, maden ruhsatı ile çakışan diğer yatırımlar açısından da uygulanır. Dolayısıyla bir sahada öncelik hakkını haiz bir maden ruhsatlı saha varsa bu alanda sonradan alınan HES lisansına göre öncelik hakkı uygulanır[248].

III.Arama ve İşletme Ruhsatlarının Edinilmesi

Maden ruhsatları ve sertifikaları ilgililerin talebi halinde ve herhangi bir hukuki sakıncanın bulunmaması durumunda, 3213 sayılı Kanunun 6 ncı maddesindeki maden haklarını kullanma ile ilgili zorunlulukları yerine getiren her gerçek veya tüzel kişiye devredilebilir. Bu devir işleminin geçerli olabilmesi için Bakanlık onayı şarttır. Yine 3213 sayılı Kanunun 5.maddesinin ikinci fıkrasına göre devir yapılmadan önce

[246] GÖĞER, a.g.e, s. 169
[247] "*Sapropel, deniz tabanında çökelmiş, iyi pekleşmemiş bitümce zengin siyah, siyah-koyu gri, gri, koyu kahve renkli renkler sunan jeolojik materyallerdir."* Hüseyin Rifat ÖZSOYU, "Sapropeller ve Sapropel Oluşumunda Killerin Evrimi", Doğal Kaynak ve Ekonomi Bülteni (2015) 20, s. 47.
[248] Mustafa TOPALOĞLU, Madencilik Sektöründe Yeni Tehlike; Maden Ruhsatları ile Çakışan HES ve RES Yatırımları, www.mtopaloglu.av.tr.

ruhsatların devredildiği tarihteki ruhsat bedelinin iki katı tutarında bedel alınır. Devir muamelesi, işlemin maden siciline şerh edilmesi ile tamamlanır.

Aynı maddenin dördüncü fıkrasına göre maden hak ve yükümlülükleri miras yolu ile de intikal etmektedir. Bu haklar ve yükümlülükler, miras bırakanların vekâleti ile Kanunun 6 ncı maddesinde belirtilen niteliklere sahip olan mirasçılardan birine ya da üçüncü kişilere devredilebilmektedir. Mirasçıların anlaşamamaları ya da ittifak edememeleri durumunda mirasçılardan birisinin müracaatı ile mahkeme mirasçılardan bu hakkın en ehil olanına tahsis edilmesine ya da bu mümkün olmazsa ruhsatın satılmasına karar verir. Mahkeme bu hususu basit muhakeme usulüyle çözümler. Eğer dava söz konusu değilse altı ay içerisinde intikal işlemleri tamamlanmayan ruhsatlar fesh edilir.

A. Maden Sahalarının İhale Yoluyla Edinilmesi

Türk hukukunda mermer, traverten, granit, andezit, bazalt gibi blok olarak üretilen taşlar ile dekoratif amaçla kullanılan doğal taşlar ile II. Grup (b) bendi ve turba, linyit, taşkömürü gibi IV. Grup madenler dışındaki ruhsatlar 3213 sayılı Kanunun 16.maddesine göre ihale ile verilir. 3213 sayılı Kanunun 2.maddesinin birinci fıkrasına göre inşaat ile yol yapımında kullanılan ve tabiatta doğal olarak bulunan kum ve çakıl gibi I. Grup (a) bendi madenler ise il özel idarelerince veya yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı tarafından ihale edilerek işletme ruhsatı verilir[249]. Kanun koyucunun, kum ve çakıl gibi madenlerin ihalesini mahalli idarelere bırakmasındaki saik kanımızca bu madenlerin mahallin ihtiyaçlarının karşılanmasında yerinde kullanılıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Kum ve çakıl gibi madenler, genellikle mücavir alanlar dışında bulunmaktadırlar. Bu madenlerin genellikle nehir yataklarından elde edilebilmeleri, yerleşim yerlerinin uzağında bulunmaları, büyükşehir belediyesi dışında genellikle il özel idarelerinin yetki alanında bulunmaları kanun koyucunun madenin bulunduğu yerin coğrafi özellikleri bakımından da yetkili idarenin tespitindeki tercihini ortaya koymaktadır.

[249] Ayrıca bkz. D.8.D., E.2014/10422, K.2015/4874, T.21.05.2015.

Yine 3213 sayılı Kanunun 30.maddesinin birinci fıkrasına göre, *"herhangi bir sebeple hükümden düşmüş, terk edilmiş veya taksir edilmiş alanlar ile II. Grup (b) bendi ve IV. Grup madenler dışındaki yeni alanlar ihale yolu ile ruhsatlandırılır. İhale ilanı Resmî Gazete'de yayımlanır. Maden ruhsat sahasının cinsi, rezervi, bulunduğu bölge, tenörü, istihdam, yatırım, ülke ihtiyaçları ve benzeri hususlar dikkate alınarak şartnamelerde açıkça belirtmek kaydıyla ara ve uç ürün üretme şartını içeren ihaleler yapılabilir."* Kanun, maden üretiminde sürekliliği sağlamak, teknolojik ve endüstriyel ürünlerin üretilmesini kolaylaştırmak, yerli üretimi artırmak saikiyle, ihalelerin ara ve uç ürün şartına bağlı olarak yapılabileceğini de kabul etmiştir. Bizce yerinde bir düzenleme olmakla birlikte, katma değeri yüksek olan ara ve uç ürüne ilişkin kanunda ayrıca bir düzenleme yapılması isabetli olurdu.

Kanunun 30.maddesinin üçüncü fıkrasına göre, "*yapılacak olan ihalelerde rezervin özellikleri dikkate alınarak ihaleye katılma şartları, taban ihale bedeli, ihale bedelini ödeme şekli ve süresi, üretim süreleri veya tesislerin yatırım süreleri ve diğer hususlar şartnameler ile belirlenebilir. Ruhsat sahaları arasında tek başına madencilik yapılamayacak büyüklükteki alanlara ruhsat verilmez. Bu alanlar bitişik ruhsat sahipleri arasında ihale edilir."* Ekonomik ve teknik yeterlilik yaklaşımını dikkate alan düzenleme ayrıca tek başına madencilik yapılamayacak alanlar açısından özel ve istisnai bir hüküm öngörmüştür. Buna göre, bir maden rezervi tek başına madencilik yapılmasına elverişli değilse bu rezervin bulunduğu saha, ruhsata açılmayacaktır. Düzenlemede ile tek başına madencilik yapılamayacak büyüklükteki bir sahanın ruhsata açılmayacak olması, söz konusu sahanın niceliksel olarak taşımış olduğu büyüklüğün kanımızca tek başına bir ruhsat sahibi tarafından işletilmemesi düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Burada rezervin mi korunmaya çalışıldığı ya da böylesine büyük bir ekonomik değerin tek başına bir kişiye verilmesinin ekonomik çıkarların kişi ya da gruplar arasında dengelenmesi düşüncesinde mi yattığı tartışılabilir. Ancak, sahip olduğu rezervin büyük olması yanında madenin stratejik önemi, askeri ya da yasak bölgelere yakınlığı, rezervin yakın zamanda tükenecek olması, madenin yüksek katma değerli üretim için ara ya da uç ürün olarak kullanılabilmesine ilişkin koşullar düzenlemede ayrıca yer almalıydı.

Yine kanunun 30.maddesinin üç ve dördüncü fıkraları uyarınca, "*İhalelik durumda olan ve madencilik yapılabilmesi için uygun büyüklükte olmayan sahalar, çevresindeki ruhsatsız alanlar veya diğer ihalelik sahalarla birleştirilerek ihale edilir. Havza madenciliğini geliştirmek ve jeolojik yapıyı aydınlatmak amacıyla yeni oluşturulan alanlar ile herhangi bir sebeple hükümden düşmüş, terk edilmiş veya taksir edilmiş sahalar, alan sınırlamasına bakılmaksızın birleştirilerek ihale edilebilir. Bu şekilde ihale edilen sahaların ruhsatlandırılmasında 16 ncı maddedeki alan sınırlaması aranmaz.*" Düzenleme ile, yukarıda da belirtmiş olduğumuz gibi uygun büyüklükte olmayan maden rezervinin ekonomik ve günün koşullarına uygun olarak elde edilmesine imkan sağlanması amaçlanmaktadır. Bu düzenleme ile kanun koyucunun sadece ekonomik büyüklük yaklaşımını değil küçük, verimsiz, jeolojik yapı açısından önem taşıyan ve havza madenciliği bakımından da elzem olan bir yöntemle başka bir deyişle belirtilen özellikteki sahaların birleştirilerek ihale edilmesi öngörülmektedir. Düzenlemede birleştirilerek ihale edilecek sahalara ilişkin koşullar sayılmak suretiyle belirtilen sahalarda madencilik yapılabileceği kabul edilmiştir.

Kanunun 30.maddesinin altıncı ve yedinci fıkrasına göre, *"mülga 6309 sayılı Maden Kanunu hükümleri uyarınca verilmiş olan ve bu Kanuna göre ruhsat hukuku devam eden çakışmalı işletme ruhsat sahalarında yeni bir maden bulunması hâlinde, çakışmalı alandaki maden hakkı bu ruhsat sahipleri arasında ihale edilerek ruhsatlandırılır. Sahaların ihalesinden elde edilen gelirler genel bütçeye gelir kaydedilir. Bu Kanun kapsamındaki iş ve işlemler için ihtiyaç duyulan ödenekler Bakanlık bütçesinde öngörülür."* Düzenleme ile çakışmalı ruhsat sahalarında yeni bir maden bulunması durumunda, menfaat çatışmasını dengeleyecek şekilde özel bir hüküm kabul edilmiştir. Bu hükme göre, eski maden hukuku döneminden gelen haklara öncelik verilmek suretiyle bu hak sahipleri arasında yeni madenlerin ihale edilmesi amaçlanmıştır. Çakışmalı alanların ruhsatlandırılmasında yaşanabilecek muhtemel hukuki ihtilaflara bir çözüm sağlamak düşüncesi ile getirilen bu düzenlemeyi olumlu buluyoruz. Ancak, çakışmalı alanlarda yeni bir madenin bulunmasına ilişkin getirilen yöntem her ne kadar mevcut ruhsat sahipleri arasındaki muhtemel hukuki ihtilafları gidermek gayesi taşısa da Anayasa m. 168 hükmü bakımından da sorun taşımaktadır. Zira, madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olması, bunlardan istifade bakımından da bir anlam taşımaktadır. Başka bir deyişle, madenler üzerinde hüküm ve tasarruf yetkisinin devlete ait olması aslında

onun bizatihi hakem olması ve hüküm verme hakkına tek başına sahip olmasını, bunun dışındaki kişiler açısından madenler üzerindeki hakları "eşitlik", "adalet", "rekabet" vb. ilkeleri çerçevesinde istifade edebilmelerini ifade eder. Kanun koyucu pratik mülahazalarla ve salt dava ya da hukuki ihtilafları gidermek amacıyla bu düzenlemeyi kabul etmekle birlikte ruhsat süresinin hitamına kadar ya da miras yoluyla devir halinde mirasçıların bu sahaya ilişkin hakları münhasıran kullanabilecek olmaları adil olmayacaktır. Meseleye salt ihtilaf vuku bulmamazı zaviyesinden bakılmamalıdır. Zira, madenler üzerinde tek başına hüküm ve tasarruf etme yetkisi asli olarak devlete aittir. Bunun dışındaki kişiler ise kanunda öngörülmüş süreler içinde bu hakları istimal edebilirler. Düzenlemenin bu hususlar itibariyle sorunlu olduğunu düşünüyoruz.

30.maddenin sekizinci fıkrası uyarınca bir sahanın ihalesinin iki defa yapılıp da bu sahaya müracaat olmaması durumunda söz konusu sahanın aramalara açık hale geleceği belirtilmiştir. Aramalara açık hale gelen bir saha her türlü takyidattan ari olarak herkese açık hale gelecektir. Söz konusu düzenleme, maden hakkı elde etmeyi erişilebilir bir hak olarak ortaya koyması bakımından da önemlidir.

Maden Sahaları İhale Yönetmeliğinin 2.maddesiyle de maden sahalarının ihale edilmesi ile ilgili olarak 3213 sayılı kanuna uygun hükümler getirilmiştir. Bir sahanın ruhsat hukukunun düşmesi ya da sahanın müracaata açık hale gelmesi, taksir edilen ya da madencilik faaliyeti yapılabileceği kesinleştirilen bir saha da ihaleye açık hale gelecektir. Aynı şekilde tek başına madencilik faaliyeti yapılamayacak bir alan, maden sahasında tesis kurulması zorunluluğu, havza madenciliği gibi geniş spektrumlu bir sahanın mevcudiyeti ile jeolojik yapının belirlenmesine yönelik amaçlar bir maden sahasının ihaleye açık hale gelmesinin hukuki sebepleri olabilecektir. 6309 sayılı mülga kanun döneminden gelen ruhsat hukukları ile çakışmalı olan yerlerde ilk defa bir maden bulunması, bir sahaya ilişkin kamu hukuku kısıtlamalarının kalkması da yine bir maden sahasını ihaleye açık hale getirebilecektir.

Maden ihalelerinin yapılma yöntemi, açık ihale şeklindedir. Diğer ihale yöntemlerinde olduğu gibi burada da teklifler kapalı olarak alınır. İhalede "geçerli kapalı tekliflerin aritmetik ortalamasının %50'sinin üzerinde kalanlar arasında açık artırma ihale usulü ile ihaleye devam edilir. Aritmetik ortalamanın %50'sinin üzerinde

tek teklifin kalması halinde, bu teklife göre ihale sonuçlandırılır.” İhale yapılmadan önce ihaleye başvuracak kişiler ihaleye katılmak için ihalenin yapılacağı gün ve saatte usulüne uygun olarak idareye başvuruda bulunmak zorundadır[250]. Maden Sahaları İhale Yönetmeliğinin 6.maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca başvuru yapacak kişilerin ihale öncesi hangi işlemleri yerine getirmeleri gerektiği belirtilmekte olup, buna göre başvurucular ihale belgelerini tam olarak, belirtilen tarih ve zamanda idareye teslim etmek mecburiyetindedir. Bu belgeler her bir teklif için ayrıca idareye sunulmalıdır.

1. İhale talebinin yapılması ve değerlendirilmesi

Bir maden sahasının işletilmesi için idareye, sahanın ihale edilmesi talebi yapılabilir. Bu talep maden ihale hukukunun temelindeki rekabet ve eşitlik ilkeleri çerçevesinde sahanın herkesin bilgisine sunulması niteliğindedir. Burada şunu da vurgulamak gerekir ki 3213 sayılı Maden Kanunu ve Maden Sahaları İhale Yönetmeliği’nde kendine özgü bir ihale modeli öngörülmüştür. Bu model maden sahaları ihalelerinin, genel ihale hukukundaki rekabet ve eşitlik ilkelerinden vareste olduğu anlamına da gelmez. Bu ihale neticesinde de ilgililer, bir maden sahasının

[250] İhaleye aşağıdaki belgelerle birlikte müracaat edilir:
a) Gerçek kişiler için:
1) Genel Müdürlükçe hazırlanan ihale müracaat formu (EK-2),
2) T.C. kimlik numarasını içeren noter tasdikli imza beyannamesi,
3) Vekaleten katılacakların noter tasdikli vekaletnamesi ile T.C. kimlik numarasını içeren imza beyannamesi,
4) Müracaatçı tarafından imzalanmış ihale şartnamesi ve şartname bedelinin ilgili banka hesabına yatırıldığını gösterir makbuz,
5) 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 22/A maddesi kapsamında vadesi geçmiş borcun bulunmadığına ilişkin güncel belge,
6) İhale teminatının bankaya yatırıldığına dair makbuz veya teminat mektubu,
7) İşletme ruhsat taban bedelinin ödendiğini gösterir makbuz,
8) Teklif mektubu (EK-4).
b) Tüzel kişiler için:
1) Genel Müdürlükçe hazırlanan ihale müracaat formu (EK-2),
2) Müracaatçı tüzel kişiye ait güncel şirket ana sözleşmesini, yönetim kurulunu ve şirketin ortaklarının pay oranlarını içeren Ticaret Sicil Müdürlüğünden onaylı Ticaret Sicil Gazetesi örneği,
3) Tüzel kişiyi temsile ve ilzama yetkili kişilerin onaylı imza sirküleri,
4) Vekaleten katılacakların noter tasdikli vekaletnameleri ve imza sirküleri, yetkili olarak ihaleye katılacakların yetki belgeleri,
5) Müracaatçı tarafından imzalanmış ihale şartnamesi ve şartname bedelinin ilgili banka hesabına yatırıldığını gösterir makbuz,
6) 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 22/A maddesi kapsamında vadesi geçmiş borcun bulunmadığına ilişkin güncel belge,
7) İhale teminatının bankaya yatırıldığına dair makbuz veya teminat mektubu,
8) İşletme ruhsat taban bedelinin ödendiğini gösterir makbuz,
9) Teklif mektubu

kullanım ya da işletme hakkını elde etmek suretiyle bu sahalar üzerinde "maden hakkı" kazanırlar.

Bir maden sahasının ihale edilebilmesine ilişkin şekil ve şartlar Maden Sahaları İhale Yönetmeliğinin 8.maddesinde belirtilmiştir. Buna göre bir sahanın ihale edilmesi, talep vaki olması halinde her zaman mümkündür. İhaleye çıkarılacak bir saha ile ilgili olarak ruhsat taban bedeli yatırılmalıdır. Bir saha ihaleye çıkarılırken ayrıca koordinatları da belirtilir. Böylece muhtemel hak kayıpları da önlenmiş olur.

Talepler idare tarafından değerlendirilerek uygun görülenler talep tarihi itibariyle ihalelik saha haline getirilir. Talep edilen bir sahanın idare tarafından değerlendirildikten sonra uygun görülmesine bağlanan sonuç ağırdır: Saha, ihalelik saha haline gelmez. Yine Genel Müdürlük, ruhsatlandırılmamış boş alanları talep olmaksızın değerlendirerek ruhsatlandırmaya uygun olan alanları ihalelik saha olarak belirleyerek, tek başına veya mücavirindeki ihalelik alanlarla birlikte tek saha olarak ihaleye çıkarabilir. Görüleceği üzere bu düzenlemede de idareye sınırsız bir yetki verilmiş olmakla maden sahasının ruhsatlandırmaya uygun olup olmayacağı konusu daha da tartışmalı bir hale getirilmiştir. Burada, değerlendirmenin nasıl yapılacağı ile ilgili herhangi bir hükme yer verilmediği görülmektedir. Bunun bilinçli bir tercih mi olduğu sorusuna ise maden mevzuatında cevap bulunmamaktadır. Aynı şekilde düzenlemede, bir sahanın ruhsata uygun hale getirilmesinin hüküm ve koşulları özellikle idare açısından tadadi bir şekilde belirtilmeliydi. Bunun yapılmayıp, idareye son derece geniş bir takdir yetkisi verilmesinin doğru olmadığı düşüncesindeyiz.

2. Büyük ve küçük alanların ve sahaların ihale edilmesi

Maden Sahaları İhale Yönetmeliğinin 9.maddesinin birinci fıkrasına göre, karşılıklı iki kenarı arasında yüz metre mesafe bulunan ve tek başına madencilik yapılamayacak kadar kçük maden sahalarına ilişkin özel ve ayrıksı bir hüküm getirilmiştir. Buna göre bu durumda olan sahalar birbirine bitişik en az iki ortak noktası bulunan ruhsat sahipleri arasında ihale yapılmak suretiyle verilir. Bu sahaya ilişkin ihalenin kazanılması, mevcut ruhsata ilave edilecek bir hakkı doğurur. Bu hak mevcut ruhsata bağlı bir haktır. Bir başka deyişle, sonraki ihale sonucu elde edilen hak, mevcut ruhsata ilave edilmekle tek bir ruhsat olarak hüküm ve sonuçlarını doğurmaya

başlayacaktır. Hükümde geçen yüz metre mesafesi, madenin cinsi, maden işletme yöntemi ve benzeri hususlar dikkate alınarak idare tarafından artırılıp azaltılabilir. Mesafe belirlemesinde salt madene ilişkin kriterler getirilmesi doğru bir yaklaşım olmamıştır. Bunun yerine çevre, şehircilik, tesis, fabrika, bazı kamu yatırımlarının varlığı, imar durumu gibi diğer disiplinlere ilişkin kriterler ile meseleye daha kapsamlı bir şekilde yaklaşılabilirdi. Düzenlemede, sahanın jeolojisi, konum, rezerv, işletme yöntemi, hammadde ve diğer ihtiyaçlara yönelik aynı gruptaki birden fazla saha için alan sınırlamasına bakılmaksızın tek teklif alınarak veya bir saha birden fazla sahaya bölünerek ihalenin yapılabileceği kabul edilmiştir. Sahanın etkin ve rezervin ekonomik olarak kullanılabilmesi için bu hükmü de olumlu bulmaktayız. Zira, belirtilen kriterler ile bir sahanın tek ya da birden fazla sahaya bölünmesi madenlerin işletilmesinden elde edilecek yararı kamu yararına yaklaştırmıştır. Madenlerin bu şekilde bir yarar gözeterek ihale edilebilmesi de Anayasa m. 168 hükmüyle uyumludur.

3. Tesis şartına bağlı ihale

Tesis şartı, maden sahalarının etkin bir şekilde ve ekonomiye değer üretmesi amacıyla ihaleye çıkarılmasıdır. Bunda amaç, daha ihale aşamasında başvurucunun maden sahasında tesis kurması ve maden üretiminde sürekliliğin sağlanmasıdır. Özellik arz eden linyit gibi bazı maden sahalarında tesis şartı, tesisin niteliği, sayısı ve süre kısıtlamasına bağlı olduğu için ekonomik aktivite ve dolayısıyla devletin bu tesisten elde edeceği gelir baştan öngörülebilecektir. Bu ihale usulü, son zamanlarda sıklıkla kullanılmakta ve olumlu sonuçlar da alınmaktadır.

Maden ruhsat sahasının cinsi, rezervi, bulunduğu bölge, tenörü, kalitesi, istihdam, yatırım, ülke ihtiyaçları ve benzeri hususlar dikkate alınarak ihale şartnamesinde açıkça belirtmek kaydıyla ara ve uç ürün üretme şartını içeren ihaleler yapılabilir. Bu ihalelerde rezervin özellikleri dikkate alınarak ihaleye katılma şartları, taban ihale bedeli, ihale bedelini ödeme şekli ve süresi, üretim süreleri veya tesislerin yatırım süreleri ve diğer hususlar ihale şartnamesi ile belirlenebilir[251].

[251] Muğla ili sınırları içerisinde bulunan Er: …., Er: ….. Er: …….ve Er: …….Numaralı IV. Grup (Boksit) Maden Sahalarının Uç Ürün Üretimine Yönelik Tesis Kurulumu Şartıyla İhale Edilmesine İlişkin Şartname 10.11.2018 tarihli ve 30591 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Bu ihale

6592 sayılı Kanun'un 15 inci maddesi ile değiştirilen 3213 sayılı Kanun'un 30 uncu maddesinin üçüncü fıkrasındaki düzenleme[252] ile madenlerin ihale yolu ile yapılan ruhsatlandırılmalarında madenin cinsi, rezervi, bulunduğu bölge, tenörü, istihdam, yatırım, ülke ihtiyaçları ve benzeri hususlar dikkate alınmak suretiyle gerçekleştirilecek bir ihale usulü getirilmiştir. Bu ihale usulü, ara ve uç ürün üretme şartına bağlı kılınmıştır. Kanun'da ara ve uç ürün şartına bağlı ihale usulü kabul edilmekle birlikte, bu ara ve uç üründen ekonomik ürünler, yüksek teknoloji ürünleri, arz güvenliği için kritik önemdeki ürünler vs. gibi hususlar itibariyle ayrıca belirleme yapılması bazı maden sahaları için doğru olurdu. Madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunması, bunların üretimden, üretim yöntemine ve hangi ihtiyaca göre üretileceğini de belirlemeyi gerekli kılmalıdır. Ancak Kanunda böyle bir belirleme yapılmamış olup, ruhsat sahibi üretimde serbest bırakılmıştır. Devletin benimsediği planlı ekonomi ve planlı büyüme ilkeleri, devlete ait madenlerin de hangi amaca göre üretileceğini içermeliydi. Ancak bu belirlemenin yapılmadığını belirtmek isteriz.

Diğer taraftan madde ile ayrıca, havza madenciliğini geliştirmek ve jeolojik yapıyı aydınlatmak amacıyla herhangi bir sebeple hükümden düşmüş, terk edilmiş veya taksir edilmiş sahaların alan sınırlamasına bakılmaksızın birleştirilerek ihale edilmesi imkânı getirilerek büyük çaplı yatırım yapılması ve iş sağlığı ve güvenliği ilkelerine uygun işletmecilik yapılması amaçlanmıştır. Ülkemizin maden kaynaklarından optimum faydanın sağlanması, madenlerin ham şekli ile ihraç edilmesinden ziyade işlenerek, ek katma değer sağlanarak ihracatın yapılması, istihdamın artırılması, ayrıca madenlerin rezerv bütünlüğünün sağlanarak işletilmesi amacıyla yasal düzenleme yapılmıştır.

şartnamesine göre; Buna göre, ihaleyi kazanan firma ilgili sahalardan üreteceği maden cevherini, yurt içinde kuracağı bir tesiste işleyerek 'Uç Ürün' haline getirip, UMREK Kodu'na göre ya da uluslararası akrediteye sahip (JORC, NI 43-101 vs) bir kodda ve Yetkin Kişilerce hazırlanmış olan kaynak/rezerv raporunu ve kuracağı tesiste işlenebilecek cevher ve üretilebilecek Uç ürün miktarını gösteren tesis kapasite ve fizibilite raporunu ihalenin onaylandığı tarihten itibaren en geç 4 yıl içinde Genel Müdürlüğe sunmak zorunda olacak. Bu tesisin ihale onay tarihi itibariyle 5 yıl içinde faaliyete geçirilmesi gerekiyor. http://www.migem.gov.tr/ihaleler/145_grup_ihale_sartname.aspx;

[252] "Maden ruhsat sahasının cinsi, rezervi, bulunduğu bölge, tenörü, istihdam, yatırım, ülke ihtiyaçları ve benzeri hususlar dikkate alınarak şartnamelerde açıkça belirtmek kaydıyla ara ve uç ürün üretme şartını içeren ihaleler yapılabilir. Bu ihalelerde rezervin özellikleri dikkate alınarak ihaleye katılma şartları, taban ihale bedeli, ihale bedelini ödeme şekli ve süresi, üretim süreleri veya tesislerin yatırım süreleri ve diğer hususlar şartnameler ile belirlenebilir."

Maden Sahaları İhale Yönetmeliğinin 10.maddesinin ikinci fıkrasına göre; "*en az ortak iki noktası bulunan ihalelik sahalar, alan sınırlamasına bakılmaksızın tek saha olarak tesis şartına bağlı ihale edilebilir ve Kanunun 16 ncı maddesindeki alan sınırlamasına bakılmaksızın tek ruhsat sahası olarak ruhsatlandırılabilir. İhalelik durumda olan sahaların çevresindeki ruhsatlandırılmamış boş alanlar veya diğer ihalelik sahalar, alan sınırlamasına bakılmaksızın tek saha olarak tesis şartına bağlı ihale edilebilir."* Bu sahaların alan sınırlamasına bakılmaksızın tek saha olarak ihale edilmesi, maden rezervinin korunması saikiyle maddeye konulmuş olup, aksi durum birbirine bitişik maden sahalarının ekonomik olmayacak bir şekilde üretilmesine sebep olabilirdi. Bu duruma örnek, İstanbul Cebeci maden ocaklarıdır. Cebeci maden ocakları, İstanbul'un inşaat kumu ihtiyacını karşılayan bir sahadır. Yönetmelik yürürlüğe girmeden önce, bu sahalardaki rezerv kaynak israfına sebebiyet verecek şekilde üretilmekteydi. Yönetmeliğin yürürlüğünden sonra bu sahadaki madenin, rantabıl olarak ve kaynak rezerv durumu bütünsel bir şekilde dikkate alınarak üretileceği kanaatindeyiz.

Birbirine mücavir olmayan ve rezervi bir bütünlük teşkil etmeyen ihalelik sahalar, alan sınırlamasına bakılmaksızın birlikte tesis şartına bağlı ihale edilebilir, bu sahalar ayrı ayrı ruhsatlandırılabilir. Bu Yönetmeliğin 9 uncu maddesinin üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkraları kapsamındaki sahalar, tesis şartına bağlı ihale edilebilir ve ruhsatlandırılabilir. Bu maddenin ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkraları kapsamı dışındaki ihalelik sahalar ve boş alanlar, tesis şartına bağlı ihale edilebilir ve ruhsatlandırılabilir." Yönetmelik, birbirine bitişik olmayan maden sahalarının tek ya da birlikte ruhsatlandırılabilmesi konusunda seçim getirmiştir. Buradada genel bir seçim yetkisi yerine, kaynağın önemi, ara ve uç ürün üretme potansiyeli dikkate alınarak bir model öngörülebilirdi.

4. Çakışan işletme ruhsat sahalarında yeni bir maden bulunması, özel alanlar ile çakışan sahaların ihalesi

Maden Sahaları İhale Yönetmeliğinin 11.maddesine göre, *"mülga 6309 sayılı Maden Kanunu hükümleri uyarınca verilmiş olan ve 3213 sayılı Maden Kanununa*

göre ruhsat hukuku devam eden çakışmalı işletme ruhsat sahalarında yeni bir maden bulunması hâlinde, çakışmalı alandaki maden hakkı bu ruhsat sahipleri arasında, bu Yönetmelik hükümlerine göre ihale edilerek, ihaleyi kazananın ihale yükümlülüklerini yerine getirmesi halinde söz konusu maden hakkı ihaleyi kazananın ruhsatına dâhil edilir. Yönetmelikle, eski maden hukuku rejiminden gelen ruhsat hakkı sahiplerine yeni bir hak verilmiştir. Bu hak, çakışmalı işletme ruhsat sahalarında herhangi bir maden bulunması halinde söz konusu olmaktadır. Yönetmeliğe göre bu madenin eski ruhsat hukukundan gelen bir madene ilişkin olmasına gerek olmayıp, "yeni bir maden" olması da çakışmalı ruhsat sahasında bulunan ruhsat sahipleri arasında ihale edilebilecektir. Düzenleme, ruhsat hukuku devam eden kişiler arasında geçerli iken, hiçbir şekilde ruhsat hukuku olmayan kişiler için geçerli değildir. Bu düzenleme ile ruhsattan kaynaklanabilecek çatışma asgariye indirilmeye çalışılmış olup sonuçları bakımından olumludur.

Yönetmeliğin aynı maddesinde "*Bu ihaleye ilişkin ilgili ruhsat sahiplerine tebligat gönderilir. Ayrıca Resmî Gazete'de ve Genel Müdürlük internet sitesinde Genel Müdürlükçe belirlenen taban ihale bedeli ve ihale tarihi belirtilerek ilan edilir. İhalelik durumdaki ruhsat sahalarının ilgili kurumlar tarafından Genel Müdürlüğe bildirilen özel alanlar ile çakıştığının tespit edilmesi halinde, bu sahalar ihaleye çıkarılmadan önce Genel Müdürlükçe ilgili kurumların görüşü alınarak ihale edilip edilmeyeceğine karar verilir."* hükmüne yer verilmiştir. Bu düzenleme de yukarıda izah edildiği gibi ruhsat hukukuna ilişkin çatışmaları giderme amacındadır. Yönetmelik ile ayrıntılı bir şekilde tebligat, ilanın nerede ve nasıl yapılacağı, bedel ve tarih belirlenmiştir. Yine isabetli bir şekilde, "özel alanlara" ilişkin istisnai bir hüküm kabul edilmiştir. Böylelikle "özel alanlar" ın hukuki rejimi maden sahası ihaleye çıkarılmadan önce ilgili kurumlara sorulmak suretiyle açıklığa kavuşturulmuştur.

5. İhale İşlemleri

Maden Sahaları İhale Yönetmeliğinin 13 ve 14.maddelerine göre, "*ihale komisyonu, Genel Müdürlükçe görevlendirilecek bir Genel Müdür Yardımcısının başkanlığında, daire başkanları ve konusunda uzman personelden olmak üzere beş*

asil ve beş yedek üyeden oluşur. İhtiyaç olması halinde birden fazla ihale komisyonları oluşturulabilir. İhale komisyonu eksiksiz toplanır ve kararlar çoğunlukla alınır. Mazereti nedeni ile ihale komisyonuna katılamayan asil üye yerine yedek üye katılır. Kararlarda çekimser kalınamaz. Karara katılmayan üye karşı oy gerekçesini karar altına yazarak imzalamak zorundadır. İhale ilanı Resmî Gazete'de yayımlanır. Ayrıca ihaleye açılan her bir saha için açıklayıcı ihale bilgileri Genel Müdürlük internet sayfasında ihale tarihinden en az on beş gün önce ilan edilir." Hükmü kabul edilmiştir. Düzenlemelere göre, önceki uygulamalarda çoğu zaman makam oluruna bağlanan ihale komisyonlarının ayrıntılı bir şekilde yönetmelikle belirlenmesi isabetli olmuştur.

Aynı Yönetmeliğin 15.maddesine göre ihaleye çıkarılacak sahaların ilanlarında aşağıdaki hususlar yer alır:

"a) Resmî Gazete ilanında:

1) İhaleye çıkarılacak sahaların Genel Müdürlük internet sayfasında ilan edileceği tarih, ihale şekli ve ihale bilgileri,

2) İlan edilen sahaların ihalesine katılmak için başvuru şekli,

3) Başvuru yapılmayan sahaların yeniden ihale edileceği.

b) Genel Müdürlük internet sayfasında:

1) Resmî Gazete ilan bilgileri,

2) İhale edilecek sahanın ili, erişim numarası, ruhsat grubu, alanı, pafta ve koordinatları,

3) Taban ihale bedeli, ihale teminat tutarı, işletme ruhsat taban bedeli ve ihale şartname bedeli ile bunların ödeme yerleri ve süreleri,

4) İlan edilecek sahalara ilişkin olarak, ihaleye katılanların ihale teklif zarfını teslim edeceği yer ve saat,

5) İhalenin yapılacağı yer, tarih ve saat."

Yönetmeliğin 16 ve 17.maddelerine göre "*ihaleye çıkarılacak sahalarla ilgili her ihale için Genel Müdürlükçe komisyon başkan ve üyelerine verilmek üzere; ihale şartnamesi ve ihalesi yapılacak sahaya ait bilgilerin yer aldığı bir dosya hazırlanır. Her ihaleyle ilgili bütün belge ve bilgiler, oluşturulan ihale işlem dosyasında muhafaza edilir. Taban ihale bedeli, işletme ruhsat taban bedelinden az olmamak kaydıyla Genel Müdürlükçe sahanın ruhsat safhası, konumu, rezerv bilgileri ve piyasa*

şartları dikkate alınarak belirlenir." Yine, burada da ihaleden önce hazırlanması gereken belge ve bilgilerin nasıl oluşturulacağında dair bir belirleme yapılmıştır. Ancak ihalede, piyasa şartlarından neyin kastedildiği belirli değildir. Piyasa şartları gibi muğlak bir ibare yerine, borsaya endeksli ya da "özel çekme hakkı" gibi piyasa şartlarından daha az etkilenecek bir para birimi maden fiyatlarındaki dalgalanmaya karşı bir kriter olabilirdi. Buradaki "piyasa şartları" ibaresinin doğru olmadığını düşünüyoruz.

Yine aynı Yönetmeliğin 18 ve 19.maddelerine göre "*ihalelerde ihale şartnamesinde belirtilen banka hesabına Türk Lirası cinsinden yatırılan nakit para veya bankalardan alınacak geçici ve süresiz teminat mektubu ihale teminatı olarak kabul edilir. İhale teminatı; işletme ruhsat taban bedelinden ve Genel Müdürlükçe belirlenerek Genel Müdürlüğün internet sayfasında ilan edilen taban ihale bedelinden az olmamak kaydıyla, müracaatçı tarafından verilen kapalı teklifin %20'sinden az olamaz. Aksi takdirde teklif geçersiz sayılır. Açık artırma için ek bir ihale teminatı alınmaz. Genel Müdürlük gerekli gördüğü hallerde, ihale şartnamesinde belirtilmek kaydıyla teminat miktarını ve oranını değiştirebilir. Kanun kapsamında ihaleye açılan ve ihalesine müracaat edilmeyen sahalar yeniden ihale programına alınır. Yapılacak yeni ihalede, taban ihale bedeli yeniden belirlenebilir."* Düzenlemede öngörülen ihale teminatının kapalı teklifin yüzde yirmisinden az olamayacağı şartının yerine en az ihale bedelini temin edebilecek herhangi bir ihale teminatının alınması tercihi, maden rezervine uygun ve üretim süresinin sonuna kadar yetebilecek bir teminat olabilirdi. Yüzde yirmi şartı, idarenin, sektöre ilişkin teşvik edici bir teminat anlayışının tezahürü olmakla birlikte, ayrıca kötüye kullanılabilecek bir orandır. Kapalı teklifin yüzde yirmisi, küsüratlı teklifler ile adi ortaklık şirketleri açısından sorunlu bir orandır. Bunun yerine en az ihale bedeli kadar teminatı depo etmek, madenler üzerindeki devlet hakkının korunması bakımından daha doğru bir yaklaşım olurdu.

a. İhalenin sonuçlanması

Maden Sahaları İhale Yönetmeliğinin 21.maddesinin birinci fıkrasına göre, *"ihale komisyonu, teklif edilen ihale bedelini uygun görmesi halinde; ihaleyi kazanan ilgiliye, ihale bedelini yatırması için on iş günü, ihaleye birden fazla kişinin katılması halinde ikinci ve sonraki teklif sahiplerine beşer iş günü süre verir. İhale bedeli*

yatırma takip çizelgesi sıralamasında kendisinden önceki müracaatçının yükümlülüğünü yerine getirmemesi durumunda, ihale bedelini yatırma sırası gelen müracaatçı, teklif ettiği ihale bedelini beş iş günü içinde ilgili yerlere yatırmak zorundadır." Bu fıkradaki ihale bedelinin komisyon tarafından uygun görülmesi hükmünün sorunlu olduğunu düşünüyoruz. Zira, teklif edilen ihale bedelinin uygun görülüp görülmemesi, idarenin takdir yetkisine göre değil bağlı yetkisine göre kabul edilmelidir. Komisyon, hangi bedeli, neye göre kabul ya da reddedecektir. Komisyonun, ara ve uç ürün şartına bağlı ya da tesis şartına bağlı ihalelerde üretimde süreklilik düşüncesini kabul etmekle birlikte, bu durum uygulamada sahaların amacına uygun ihale edilmemesi ya da farklı saiklerle ihale edilmesi sonucunu doğurabilecektir.

Aynı maddenin iki ilâ beşinci fıkralarında ise *"ihale bedeli yatırma takip çizelgesi, müracaatçıların takip etmeleri için Genel Müdürlük internet sayfasında yayınlanır. Müracaatçıya, ayrıca tebligat yapılmaz. İhaleyi kazananın ve sırası gelenin süresi içerisinde ihale bedelini yatırması zorunludur. Aksi halde müracaatçı hakkını kaybeder ve ihale teminatı irat kaydedilir. İhaleyi kazananlar ihale bedelini yatırıncaya kadar sıralamadaki diğer müracaatçıların ihale teminatları iade edilmeyerek bekletilir. Sırası gelen müracaatçının ihale bedelini yatırması halinde ihale süreci son bulur ve sıralamada sonra gelen müracaatçıların ihale teminatları iade edilir. İhale işlemi sonucunda değerlendirme dışı kalan teklif sahiplerinin ihale teminatları, ihaleden sonra iade edilir.* Maddede öngörülen husus, ihale bedeli yatırma usulünün belirlenmesidir. Bu usule göre, ihale bedelinin süresinde yatırılmamasına bağlanan hukuki sonuç önemlidir. Zira, aksi durumda müracaatçı hakkını kaybedecek ve ihale teminatı gelir kaydedilecektir. Diğer taraftan, ilk müracaatçının ihale bedelini yatırana kadar ikinci sıradaki müracaatçının teminatının bekletilmesi de olumludur. Hükümde, gerçekten ihaleyi almak ve sahada üretim yapmak isteyen iyiniyetli kişiler ile kötüniyetli kişilerin tutum ve davranışlarına böylesine ağır hukuksal sonuç bağlanması isabetli olmuştur.

b. İhalenin kesinleşmesi

Maden Sahaları İhale Yönetmeliğinin 22.maddesine göre *"İhale, Genel Müdürlük Makamının onayı ile kesinleşir. Sahaların ihalesinden elde edilen gelirler*

genel bütçeye gelir kaydedilir. Bu Yönetmelik kapsamındaki iş ve işlemler için ihtiyaç duyulan harcamalar Bakanlık bütçesinden karşılanır." Maddeye göre, ihalenin genel müdürlük makam onayı ile kesinleşmesi, işlem süresinin genel müdürlükte hitam bulması bakımından hız kazandırıcıdır. Bu düzenlemeden önce, ihale Bakanlık makam onayı ile sonlanmakta ve işlem süreci daha fazla zaman almaktaydı. Diğer taraftan, düzenlemede yer alan Yönetmelik kapsamındaki iş ve işlemlerden ihtiyaç duyulan harcamaların bakanlık bütçesinden karşılanması düzenlemesinin MAPEG'in özel bütçeli bir kuruluş olmasından sonra düzeltilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.

c. İhalenin ertelenmesi ve iptali

Maden Sahaları İhale Yönetmeliğinin 23.maddesine göre, idare ihaleyi "gerekli gördüğü hallerde erteleyebilir" ve "gerekli gördüğü hallerde iptal edebilir". Düzenlemeye göre idare, ihaleyi erteleme ve iptal kararını hiçbir gerekçe göstermeksizin alabilir. Türk idare hukukunda idarenin bir idari işlem için gerekçe belirtmesi kural olarak zorunlu değildir[253]. Bununla birlikte maden ihalelerinde gerekçe ilkesi, idarenin aldığı kararın şeffaflığı bakımından da faydalı sonuçlar doğuracaktır.

Böylesine katı bir hükümle idareye bir ihalenin ertelenebilmesi ve iptal edilebilmesi konusunda sınırsız bir yetki verilmesi açıkçası doğru da değildir. Ayrıca ilk bakışta idarenin sınırsız bir yetkiye sahip olduğu görülse dahi bu hükmün mahkemeler ile Bilgi Edinme Hakkı Kanunu karşısında uygulanma imkânı da bulunmamaktadır. İlk olarak, işlemin gerekçesi her halükarda mahkemelere verilmek zorundadır[254]. İkinci olarak, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu 12.maddesi çerçevesinde kamu kurum ve kuruluşlarının bilgi edinme başvurularını yazılı olarak ya da elektronik ortamda cevaplandırmaları zorunludur. Bu şekilde yapılan bir bilgi edinme başvurusuna idare, ihalenin hangi sebeple ertelendiğini belirterek cevap vermek durumunda kalacaktır. İhalenin ertelenmesi ve iptalinde, gerekçenin gösterilmesi idarenin hukuka uygun davranmasını sağlayacak, erteleme ve iptal işleminin

[253] Bahtiyar AKYILMAZ, "İdari İşlemlerde Gerekçe Yükümlülüğü", Prof. Dr. A. Şeref GÖZÜBÜYÜK'e Armağan, Turhan Kitabevi, Ankara, Mayıs 2005, s. 7.
[254] DİDİDGK, 17.10.1997 tarihli ve E.1995/769, K.1997/525.

yapılmasını gerektiren maddi ve hukuki sebepler açık ve anlaşılır bir şekilde gerekçede yer alacaktır. Bu durumun sağlayacağı hukuki sonuçlar açıktır: Bunlar savunma hakkının kullanılabilmesi ve idarenin hukuka uygun davranmasını temin etmektir.

Türk İdare hukukuna göre idari yaptırımlara karşı güvence olarak kabul edilen ve usule ilişkin ilkelerden olan "gerekçe ilkesi" işlemin hukuki sebebi ve fiilin tespiti açısından önem taşır[255]. Gerekçe ilkesi ile hakkında erteleme kararı alınan bir kişi, tesis edilen işlemin hukuki açıdan doğruluğunu da ortaya koyar[256]. İhalenin ertelenmesi, idari yaptırım gibi kişiler üzerinde maddi ve hukuki etki doğurmaktadır. Başka bir deyişle, ihaleye katılan kişiler, ihalenin ertelenmesi ile doğan hukuki sonuçtan doğrudan etkileneceklerdir. Sonuç olarak, ihalenin ertelenmesi ve iptalinin savunma hakkının etkin kullanılması ve ihalenin hukuka uygun hareket etmesi bakımından yeniden düzenlenmesinde fayda bulunmaktadır.

ç.İhale sonucunun ilanı ve tebligat

Maden Sahaları İhale Yönetmeliğinin 24.maddesine göre, *"Kapalı teklif vermesine rağmen ihale salonunda hazır bulunmayan veya ihalede hazır bulunup da ihale komisyonu tarafından hazırlanan ihale tutanağı ve ihale bedeli yatırma takip çizelgesini imzalamayan müracaatçılar ve ihaleye teklif verenler de ihale tutanağını ve ihale bedeli yatırma takip çizelgesini imzalamış sayılır. İhale tutanağı ve ihale bedeli yatırma takip çizelgesi tebligat yerine geçer. İhale sonuçları, Genel Müdürlük internet sayfasında ilan edilir. Bu Yönetmelik kapsamındaki ihale sonuçları ile ilgili ayrıca bir tebligat yapılmaz."* hükmü kabul edilmiştir. Maddenin birinci fıkrası, ihale salonunda hazır bulunmayan ve tutanağı ve çizelgeyi imzalamayanlara yükümlülük getirmektedir. Bu yükümlülük sonuçları itibariyle ağırdır. Zira, böylesi bir sonucun doğması, ancak Kanun ile yapılmalıdır. Yönetmelik, ölçülülük ilkesine aykırı bir şekilde hazır bulunmayan ve tutanağı imzalamayan ve takip çizelgesini imzalamayanlar açısından bir "zımni kabul" öngörmüştür. Kural olarak idari işlemlerde bir idari işlemden yararlanmayan kişiler için düzenleyici işlemlerle

[255] Hayrettin KURT, "İdari Yaptırımlara Karşı Güvenceler", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVIII, Y. 2014, Sa. 1, s. 142.
[256] Mustafa KARABULUT, *İdari Yaptırımların Hukuki Rejimi,* Turhan Kitabevi, Ankara 2008, s. 48.

yükümlülük getirilemez. Böylesi bir sonuç doğması isteniliyorsa bunun ancak bir Kanunla yapılması gerekirdi.

d. Ruhsatlandırma

Maden Sahaları İhale Yönetmeliği'nin 25.maddesine göre *"İhale bedelinin yatırıldığı tarihten itibaren ihaleyi kazanan ilgiliye, arama veya işletme ruhsatı düzenlenmesi için Maden Yönetmeliğinde belirtilen yükümlülükleri yerine getirmesi için iki ay süre verilir. Bu süre içerisinde yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda talep sahibi ruhsat hakkını kaybeder, yatırılan işletme ruhsat taban bedeli ve ihale bedeli iade edilmez, saha yeniden ihalelik saha durumuna getirilir."* Maden sahalarının ihale edilmesine ilişkin olarak yükümlülük öngören düzenleme uyarınca verilecek iki aylık süre, başvurucunun mücbir sebep ya da olağanüstü durumlarda da uygulanacak kesintisiz bir süre olarak değerlendirilmektedir. Düzenlemenin mücbir sebep ve olağanüstü halleri de kapsayacak bir istisnayı da içermesi ihaleyi kazanan kişiler açısından hakkın kazanılması bakımından daha doğru olacaktır.

B.Maden Ruhsatının Devir Yoluyla Edinilmesi

Maden ruhsatının devir yoluyla edinilmesi, bir hukuki işleme konu edilerek devredilmesi anlamına gelmektedir. Buradaki hukuki işlem, bir sözleşmeye dayanılarak elde edilecek olup her halükarda devir için maden sicili üzerinden devir işleminin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Maden ruhsatının devir yoluyla edinilmesi, maden haklarının güvenli bir şekilde devredilmesi bakımından önemlidir. Devir, maden ruhsatının bulma, işgal gibi hukuki olaylara konu edilmeden ve ancak bir hukuki işleme konu edilmek suretiyle devrine imkân verir. Devir yoluyla bu maden hakları, rehin ya da ipotek işlemlerine konu olabilecek ve madencilik faaliyeti yapan müteşebbisler, finansal sorunlarını da çözebileceklerdir[257]. 3213 sayılı Kanunun 5.maddesine göre *"maden üzerine tesis olunan haklar (ilk müracaat hakkı, arama ruhsatı, işletme ruhsatı) hisselere"*

[257] TOPALOĞLU, a.g.m, s.145. Yazar, ruhsat devirlerinde kamu otoritelerinin takdir hakkının azaltılarak, olası suç fiillerinin azalacağını ve ticari hayatın gerektirdiği hızın da artacağını ileri sürmektedir.

bölünememektedir. Maden hakkı ve buluculuk hakkı devredilebilmektedir. İşletme ruhsatı alındıktan sonra verilen işletme izni ise işletme ruhsatı ile bir bütün olarak devredilebilmektedir.

Maden Yönetmeliğinin 82.maddesinin bir ilâ dördüncü fıkralarına göre, maden ruhsatlarının devri için devreden ve devralanın anlaşması ve idarenin bu devri uygun bulması gerekmektedir. Ruhsat devir müracaatı yapmak için devredenin yapması gereken hususları şunlardır; devreden ve devralan tarafından Maden Yönetmeliği Ek form 21'in imzalanması, devreden gerçek kişi ise onaylı nüfus cüzdanı örneği, noter onaylı imza beyanı, tüzel kişi ise noter onaylı imza sirküleri, devreden gerçek veya tüzel kişilerin güncel adres bilgilerini gösterir belge, devreden tüzel kişi ise şirket kararı, devredenin vekili varsa noter onaylı vekâletnamesi, devreden tüzel kişi ise yönetim kurulu üyelerini, temsile ve ilzama yetkili kişi veya kişilerin yetki alanlarını ve sürelerini gösterir en son yayımlanmış Türkiye Ticaret Sicili gazetesi, devreden tüzel kişi ise Ticaret Sicili Müdürlüğünden alınacak TC Kimlik numaları ile birlikte yetkilileri ve ortakları gösteren belge/belgeler, devreden tüzel veya gerçek kişiye ait 6183 sayılı Kanun'un 22/A maddesi kapsamında vadesi geçmiş vergi borcu olmadığını gösterir belge ibraz edilmelidir.

Yine aynı maddeye göre, ruhsat devir müracaatı için devralanın yapması gereken hususlar ise şunlardır; devreden ve devralan tarafından imzalanan Maden Yönetmeliği Ek form 21, devralan gerçek kişi ise onaylı nüfuz cüzdanı örneği ile noter onaylı imza beyanı, tüzel kişi ise noter onaylı imza sirküleri, devralan gerçek veya tüzel kişilerin güncel adres bilgilerini gösterir belge, devralan tüzel kişi ise şirket kararı, devralanın vekili varsa noter onaylı vekâletnamesi, devral tüzel kişi ise vergi levhası kopyası, gerçek kişi ise vergi dairesini ve numarasını gösterir belge, devralan şirketin süresini, kuruluş amaçlarını gösterir Türkiye Ticaret Sicili gazetesi, yönetim kurulu üyelerini, temsile ve ilzama yetkili kişi veya kişilerin yetki alanlarını ve sürelerini gösterir en son yayımlanmış Türkiye Ticaret Sicili gazetesi, devral tüzel kişi ise Ticaret Sicili Müdürlüğünden alınacak TC Kimlik numaraları ile birlikte yetkilileri ve ortakları gösteren belge/belgeler, devralan tüzel veya gerçek kişiye ait 6183 sayılı Kanunun 22/A maddesi kapsamında vadesi geçmiş borcu olmadığını gösterir belge[258].

[258] FINDIKGİL, a.g.e, s. 393.

Bununla birlikte devir tarihine kadar hazırlanan işletme faaliyet raporunun verilmesi ve tahakkuk eden devlet haklarının ödenmesi gerekmektedir. Tüm mali eksikliklerin tamamlanması da zorunludur. Ruhsat sahibine uygulanmış idari para cezalarının tamamı tahsil edildikten sonra devir işlemi yapılır. Eksiklikleri tamamlanan ruhsatlar için devir zaptı hazırlanır. Devir zaptı işlemi yapan sicil memuru huzurunda devir eden ve devir alan tarafından imzalanır. Devir zaptının işlemi yapan sicil memuru, ruhsat sicil koordinatörü, daire başkanı tarafından paraflanması ve genel müdür yardımcılığı makamınca imzalanmasına müteakip onaylanması ve sicil kayıtlarına işlenmesi ile devir işlemi tamamlanır[259].

C.Maden Ruhsatının Miras Yoluyla Edinilmesi

3213 sayılı Kanunun 5.maddesinin dördüncü fıkrasına göre "*maden hakları miras yolu ile"* intikal etmektedir. 3213 sayılı Kanunun 5.maddesine göre bu hakların, bütün mirasçıların vekâletini taşıyan bir vekâletname ile medeni hakları kullanmaya ehil T.C. vatandaşı mirasçılara ya da üçüncü kişilere devredilebileceğini belirtmektedir. Mirasçılar anlaşamamaları durumunda mirasçılardan birinin müracaatı ile mahkeme, mirasçılardan bu hakka ehil olanlardan birine tahsis ya da bunun mümkün olmaması halinde ruhsatın satılmasına karar verebilecektir. Mahkeme yargılamayı basit muhakeme usulüne göre çözer. Şayet dava açılmaz ve altı ay içinde de intikal işlemleri yapılmazsa ruhsatlar kendiliğinden fesh edilecektir.

Maden Yönetmeliği'nin 83.maddesi, maden ruhsat ve sertifikalarının miras yolu ile intikalini daha detaylı bir şekilde düzenlemiştir. Buna göre; Maden ruhsat ve sertifikaları, buluculuk hakkı ve bunlarla ilgili hak ve yükümlülükler, miras yolu ile bir bütün olarak intikal eder. Bu haklar mirasçıların rızası olsa da bölünemez.

Mirasçıların altı ay içinde, intikal eden haklarını bir bütün olarak kullanması ve bu hakkı aralarından maden hakkı alabilecek birine ya da maden hakkı alabilecek özel ya da tüzel kişiye devretmek üzere Genel Müdürlüğe müracaat etmeleri zorunludur.

[259]http://www.migem.gov.tr/formlar-dok/2717389-dosyalar/Devir%20m%C3%BCracaat%C4%B1%20belgeleri.pdf

Aksi takdirde ruhsat iptal edilir. Mirasçıların anlaşamamaları halinde içlerinden birinin mahkemeye müracaat etmesi ve ruhsat ile ilgili konunun yargıya intikal ettiğini gösterir bir belge ve veraset ilamı ile birlikte Genel Müdürlüğe müracaat etmesi durumunda mahkeme sonucu beklenir.

Dava sonuçlanıncaya kadar, mahkeme, Kanuna göre durumu uygun olan birini mümessil olarak tayin eder. Ruhsatlarla ilgili hukuki sorumluluklar mirasçılara; cezai sorumluluklar mahkeme tarafından tayin edilen mümessile aittir. Mirasçıların mümessile, vekil tayin edilmiş ise vekile rücu hakları saklıdır.

Davanın verilen altı aylık yasal süreden sonra kesinleşmesi halinde, mahkemenin ruhsat hakkını verdiği kişinin mahkeme kararı ile birlikte iki ay içinde intikal için gerekli belgelerle Genel Müdürlüğe müracaat etmesi zorunludur. Aksi halde ruhsat iptal edilerek mirasçının Kanun ile ilgili hakları sona erer. Ölüm tarihinden itibaren altı ay içerisinde Genel Müdürlüğe intikal işlemleri için müracaat edilmediği takdirde, ruhsat iptal edilir. İntikal talebinin ruhsat süresi içinde yapılması zorunludur. Ancak ölüm tarihinin ruhsat süresinin son iki ayı içinde olması durumunda, Kanun ile ilgili yükümlülüklerin yerine getirilmesi için ruhsat süresi sonundan itibaren iki ay ek süre verilir[260].

Ruhsat/sertifika sahibinin vefatı ile intikal işlemi tamamlanıncaya kadar geçen sürede ruhsat hukukundan mirasçılar sorumludur. Devir ve intikal belgeleri ile gerekli işletme ruhsat taban bedeli makbuzunun ölüm tarihinden itibaren altı ay içinde Genel Müdürlüğe verilmesini takiben devir ve intikal işlemleri yürütülür. İntikal işlemi sonucunda ruhsatın mirasçılardan birine devir edilmesi halinde ruhsat devir bedeli alınmaz. Ancak ruhsatın, mirasçıların dışında üçüncü bir kişiye devir edilmesi halinde ruhsat devir bedeli alınır.[261]

Ç.Maden Ruhsatında İcradan Satış veya Mahkeme Kararı ile Edinilmesi

Maden ruhsatı, hukuki işlemlere konu edilebilir. Örneğin, bankadan kredi kullanmak için bu ruhsat üzerinde rehin tesis edilebileceği gibi, kredinin zamanında

[260] FINDIKGİL, a.g.e, s. 394.
[261] FINDIKGİL, a.g.e, s. 395.

ödenmemesi halinde de icra yoluyla satılabilir. Ruhsatın bu kabiliyeti, ticari işlemler yoluyla devredilebilmesine imkan verir. Yoksa ruhsatın bizatihi kendisi zaten devletin hüküm ve tasarrufunda olup, mülkiyet her zaman devlete aittir.

3213 sayılı Kanunun 40.maddesi uyarınca maden hakkı alacaklısı, alacağını tahsil etmek için maden ipoteğini genel hükümlere göre icra yoluyla sattırabilir. Maden üzerindeki hakkını elde etmek isteyen alacaklı, Maden Kanunu'ndaki hükümlere uymalıdır. Alacaklı, maden ipoteği ile borçlu ile arasında yapılmış bir resmî senet ya da idareden elde edeceği bir vesika ile alacaklı olduğunu ispat edecektir.

Satış istenilmesi durumunda, yetkili icra dairesi elinde bu kabil senet ya da vesika bulunanlar arasında satış yapacaktır. Durum böyle olmakla birlikte, maden gibi bir ülkenin en önemli yeraltı kaynağının kıymetini ve iktisadi kabiliyetini takdir etme yetkinliği olmayan bir icra organının maden hakkı satışında tek yetkili olması tartışmaya açıktır. Zira madenler, alelade bir menkul ya da bir taşınmaz mal gibi değerlendirilmemelidir[262]. İcradan satışa konu edilen bir maden ruhsatı ile diğer menkul ve gayrimenkul mallar bakımından satışın takdirinde bir fark yoktur. Bunun yerine, icradan satış bakımıından genel hükümler yerine özel hükümler vazedilmeliydi. Ayrıca, satışa ilişkin oranlar ile açık artırma usulü yine genel hükümler yerine özel hükümlerle düzenlenmeliydi. Bugün bir maden işletmesi, ticari faaliyetin kurulması ve devam ettirilmesi açısından büyük kredilere ihtiyaç duymaktadır. Bu faaliyetlerin banka kredisi kullanmadan devam ettirilmesi neredeyse olanaksızdır. Maden işletmesinin her zaman büyük riskler barındırması, kredilerin geri ödemesinde işletici bakımından da risk doğurmaktadır. Bir şekilde borcunu ödeyemeyen maden işleticisinin ruhsat üzerinde tesis ettiği ipotek, icradan satışa konu edilmesi halinde değerinden mutlak surette altında bir fiyatta el değiştirebilmektedir. 3213 sayılı Kanununda son on yıl içindeki düzenlemelerde de maalesef İcra ve İflas Kanunu'nda buna yönelik de bir düzenleme yapılmamıştır. Yapılacak bir yasal düzenleme, bu konuda temel kanun olan İcra ve İflas Kanunu'nda değerlendirilmeli, icradan satış usulü ile satış oranları için özel hükümler kabul edilmelidir.

[262] GÖĞER, a.g.e, s. 134.

Maden ruhsatının sahipliği, mahkeme kararı ile de değişebilir. Bir sözleşme ilişkisi, gerçek hak sahipliği, rehin vs. gibi hukuki sebepler dolayısıyla ruhsat sahipliğinin devredilmesi mümkündür. Devre ilişkin mahkeme kararı maden ruhsatının tescilinden önce hüküm ifade edecek olup, hüküm verildiği anda maden üzerindeki "hak" da kazanılmış olacaktır. Kararın verilmesi, maden hakkı üzerindeki hakkın elde edilmesi açısından kurucu nitelikte olup, mahkeme kararı dışında başkaca bir işlem, hükmün kurucu olması niteliği bakımından aranmaz. Mahkeme kararının daha sonradan maden siciline tescil edilmesi ise hakkın bildirici etkiye sahip olmasını ve aleniyetini sağlamak içindir.

IV.Maden Ruhsatının Sona Erme Halleri

Maden ruhsatının sona erme halleri, temel olarak ruhsatın idare tarafından iptal edilmesi süresinin dolması iptaline dair idari işlemin mahkeme kararı ile iptal edilmesi ve ruhsat verme işleminin idare tarafından geri alınması halleridir.

A.Ruhsatın İdarece İptali

Maden ruhsatının sona erme hallerinden birisi, ruhsatın iptal edilmesidir. Ruhsat iptali, idarenin uygulamaya yetkili olduğu ve bu itibarla 3213 sayılı Kanunun sonuç bağladığı bir müeyyidedir. Bu müeyyideler, tabii kaynak ve servet olan madenlerin kullanım hakkının devredildiği üçüncü kişilerin, yasal yükümlülüklerini yerine getirmemeleri durumunda ortaya çıkmaktadır.

Niteliği itibariyle bir idari yaptırım olarak da karşımıza çıkmaktadırlar. İdari yaptırımlar, idarenin kamu hizmeti, kamu düzeni ve kamu sağlığı gibi toplumsal faaliyetleri yürütürken doğrudan, tali ve re'sen kullandığı bir yetki ile üçüncü kişiler üzerindeki zor kullanma yetkisidir[263]. Yine maden ruhsatındaki yükümlülüklerini yerine getirmeyen ruhsat sahibi, idarenin kolluk yetkisi bağlamında ruhsatın iptali yaptırımına tabi tutulmaktadır. Bu alanda idareye tanınan yetkiler de ruhsatın iptal edilmesi, faaliyetin durdurulması, para cezası gibi idari müeyyidelerdir[264] Maden

[263] KURT, a.g.m, s. 132.
[264] Ramazan ÇAĞLAYAN, *İdari Yaptırımlar Hukuku,* Asil Yayın Dağıtım, 1.Baskı, Ankara, 2006, s. 8.

ruhsatının sona ermesi hallerinden belki de en önemlisi bu şekilde öngörülen ve ruhsat yükümlüsünün yerine getirmemesi durumunda uygulanan yaptırımlar ile ortaya çıkmaktadır.

Danıştay, maden işletme ruhsat sahibinin 3213 sayılı Kanunda öngörülen yükümlülükleri yerine getirmemesi halinde dolayısıyla aynı Kanunun 7. maddesinde sayılan izinlerin alınmaması/alınamaması, madencilik faaliyetinin çevre ve insan sağlığı açısından tehlikeli olacağı değerlendirilen veya madencilik faaliyetlerinin yasaklandığı sahalara yönelik verilen işletme ruhsatlarının iptali ile ilgili açılan davalarda, "*İdare Mahkemelerince keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılarak, işletme ruhsatının madencilik faaliyetinin yasaklandığı alana yönelik verildiğinin ya da işletme ruhsat sahası içerisinde yapılacak madencilik faaliyetlerinin, çevre ve insan sağlığı açısından tehlikeli olacağının tespiti halinde, işletme izni için gerekli izinlerin alınıp alınamayacağı beklenmeksizin, işletme ruhsatının iptal edileceği açıktır."* şeklinde karar vermiştir[265]. Bu hüküm, idari yaptırım hukuku bağlamında, idarenin "ruhsatın iptali" yaptırımı yetkisi ile donatıldığını açıkça ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan Danıştay'ın yukarıda belirtilen kararı, Danıştay'ın maden ruhsatı ve işletme izinlerini birbirine karıştırdığını da göstermektedir. Danıştay'ın ancak işletme izni süreci içindeki ÇED aşamasında incelenebilecek bir değerlendirme konusunun, işletme ruhsatı verilmesine bitişik bir kamu yararı incelemesi ile işletme ruhsatının iptal edilebilmesini kabul ettiği kararı, 3213 sayılı Kanunun ruhu ile uygun düşmemektedir. Zira, söz konusu kanun bizatihi işletme izni ile maden sahasının hukuksal sonuç doğurmasını kabul etmiştir. İşletme ruhsatında öngörülen saha, maden ruhsat sahibinin fiilen madencilik yapabileceği sahayı göstermemektedir. Bu saha işletme izninden sonra taksir edilmek suretiyle, sahanın işletmeye hazır hale getirilmesi durumunda bizatihi madencilik faaliyetine konu olacaktır.

Danıştay'ın aksi yöndeki bir başka kararına göre ise, *"..işletme ruhsatı sahibince işletme ruhsatı yürürlük tarihinden itibaren üç yıl içinde alınması gerekli olan çevresel etki değerlendirme kararı, işyeri açma ve*

[265] Danıştay 8. Daire, E. 2012/4828, K. 2015/5748, T. 09.06.2015.

çalışma ruhsatı ve mülkiyet izinleri ile başvurması halinde işletme izni düzenleneceği, üç yıl içerisinde bu yükümlülüğü yerine getirilmeyen ruhsatlar için her yıl 50.000,00 TL idari para cezası uygulanacağı, işletme ruhsat süresi sonuna kadar gerekli izinlerin alınamaması halinde de işletme ruhsat süresinin uzatılmayacağı anlaşılmakta olup, mevzuatta işletme ruhsatı yürürlük tarihleri arasında gerekli izinlerin alınarak işletme izni başvurusunda bulunulmaması halinde ruhsat iptalini öngören bir düzenleme bulunmamaktadır."[266] Danıştay bu kararında bizce haklı olarak, işletme ruhsat süresinin sonuna kadar işletme izni için gerekli olan ÇED raporunun alınabileceğini kabul etmekte olup, hakkın korunmasını işletme ruhsatı süresinin sonuna kadar güvence altına almıştır.

Yine Danıştaya'a göre, arama faaliyet raporunun süresi içinde verilmemesi, arama ruhsatının iptal edilmesini gerektirmeyecektir[267]. Danıştay'ın bu kararı da 3213 sayılı Maden Kanunu'nunda arama dönemleri sonuna kadar yerine getirilmeyen yükümlülüklerin sonucunda iptal yaptırımı değil, idari para cezası yaptırımı öngörmesi dolayısıyla Yüksek Mahkemenin aslında maden yatırımcısını koruma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Söz konusu Danıştay kararlarına ragmen, Kanun koyucu 7061 sayılı Kanun'un[268] 48. maddesi ile genel arama dönemi sonuna kadar ön arama ve genel arama faaliyet raporları ile yatırım harcama kalemlerine ait belgelerin idareye *"verilmemesi"* ile *"uygun bulunmaması"* hallerine ilişkin olarak ikili bir rejim öngörmüştür. Buna göre, belirtilen belgelerin idareye verilmemesi durumunda, arama ruhsatı doğrudan iptal edilecektir.

Ancak bu belgeler idareye verilmesine ragmen uygun bulunmaması durumuda idare tarafından ilgilisine bir ay içinde eksikliklerin giderilmesi için süre verilecek, bu süre içinde de belirtilen belgelerin "uygun bulunmaması" halinde arama ruhsatı iptal edilecektir. Madde, atıl ruhsatların ekonomiye kazandırılması açısından başka iptal yaptırımları da öngörmektedir. Buna göre, *"ruhsat izinlerinin idaresince olumsuz sonuçlandırılması"* ya da *"ruhsat izinlerinin sahibinden kaynaklanan nedenlerle alınamaması"* halleri de arama ruhsatının iptalini gerektirecektir.

[266] Danıştay 8. Daire, E. 2016/34, K. 2017/5608, T. 20.06.2017.
[267] Danıştay 8. Daire, E. 2011/754, K. 2011/3670, T. 13.07.2011.
[268] 28/11/2017 tarihli ve 7061 sayılı Bazı Vergi Kanunları ile Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.

7061 sayılı Kanun'un 48.maddesinde, detay arama dönemi sonuna kadar, raporların ve yatırım harcama kalemlerine ait belgelerin, idare tarafından "uygun bulunmaması" halinde eksikliklerin "bir ay içinde" giderilmesi ruhsat sahibine bildirilecektir. Belirtilen süre içinde verilen belgelerin idare tarafından "uygun bulunmaması" ile "arama ruhsat süresi sonuna kadar işletme ruhsat talebinde bulunulmaması" hallerinde ruhsat iptal edilecektir.

7061 sayılı Kanun'un Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sunulan gerekçesinde, "*Maden arama döneminde arama faaliyetlerini yapmadığı halde ruhsatları elinde bulundurup ceza ödemek suretiyle bir sonraki arama dönemlerine geçilebilmektedir. Madde ile, 3213 sayılı Maden Kanununun 17 nci maddesinde değişiklik yapmak suretiyle faaliyet yapılmayan dönemlerin olması halinde ruhsatların iptal edilerek gerçek anlamda madencilik yapmak isteyenlere fırsat verilmesi amaçlanmaktadır.*"[269] hususlarına yer verilmiştir. Maddenin gerekçesinden de anlaşılacağı üzere, uygulamada farklı sebep ve saiklerle ruhsatları elinde tutan kişilere ilişkin böylesine bir iptal yaptırımın öngörülmüş olması, madencilik faaliyetlerinin sürekliliğine fayda sağlayacaktır.

7061 sayılı Kanun, işletme ruhsatlarına ilişkin yeni bir idari yaptırım getirmiştir. Buna göre, işletme ruhsatının beş yıllık dönemi içinde, üretimin en az yapıldığı herhangi üç yılda toplam maden üretimi miktarı, ruhsat sahibinin projede beyan ettiği bir yıllık maden üretimi miktarının yüzde otuzundan az olması durumunda, ruhsat sahiplerine 50.000 Türk lirası idari para cezası verilecektir. Kademeli olarak, ilk idari para cezası verilmesinden geriye doğru üç yıllık dönemde yaptığı maden üretim miktarının projede beyan edilen yıllık üretim miktarının yüzde otuzundan az olması halinde ruhsat sahiplerine yine 50.000 Türk lirası idari para cezası takdir edilecektir.

Kanun, beş yıl içinde iki defa eksik üretim yapıp idari para cezası alan ruhsat sahiplerinin bu ruhsatlarını iptal etme yoluna gitmektedir. 3213 sayılı Kanun'un 24.maddesinin on ikinci fıkrasında değişiklik yapan 7061 sayılı Kanun'un

[269] TBMM Başkanlığı, 1/884 Esas Sayılı Kanun Teklifi, s. 58.

49.maddesine ilişkin TBMM Başkanlığı'na sunulan gerekçesinde ise şu hususlara yer verilmiştir: "*Ülkemizde yaklaşık 13.000 adet maden işletme ruhsatı yürürlükte olup, her birinin işletme projesi ve faaliyeti bulunmaktadır. Ancak ruhsat sahipleri, mevzuat kapsamında sunmuş oldukları projenin çok altında işletme faaliyeti yaparak maden rezervlerimizin ekonomiye kazandırılmasının geciktirilmesine sebep olmaktadırlar. İşletme döneminde projede öngörülen üretimi yapmadığında ruhsat sahibine idari para cezası verilmekte ve işletme ruhsatında herhangi bir faaliyet olmadan beklenilmekte ve böylece işleme ruhsatları atıl kalabilmektedir. Madde ile, 3213 sayılı Maden Kanununun 24 üncü maddesinde değişiklik yapılmak suretiyle işletme izin tarihinden itibaren son beş yılın herhangi bir üç yılında yaptığı toplam üretim miktarının projede beyan edilen bir yıllık üretim miktarının %30'undan az olmaması sağlanarak atıl duran maden sahalarının etkin olarak değerlendirilmesi hedeflenmektedir.*" [270] .Madde gerekçesinden de anlaşılacağı üzere, işletme ruhsatlarının atıl kalmasını önlemeye yönelik bu düzenlemenin Türk madenciliğine ve dolayısıyla Türk ekonomisine katkı sağlayacağı açıktır. Düzenleme, işletme dönemlerindeki üretimi artırmaya matuf bir yapı öngörmekle, 3213 sayılı Kanun kapsamındaki sahaların etkin ve verimli bir şekilde maden üretimine devam edilmesini sağlayacaktır.

Kanunun 7 nci madde izinleri alınmadan[271] 3 yıl içinde üç kez ya da daha fazla aykırılığın bulunması; gerçek dışı veya yanıltıcı beyanda bulunmak[272] suretiyle Kanun hükümlerinin uygulanmasının engellenmesi ve haksız şekilde hak iktisap edilmesi[273] eylemlerinin 3 yıl içinde üç kez ihlal edilmesi[274]; Ruhsat bedelinin yatırılmaması ya da eksik yatırılması halinde verilen 3 aylık sürede de bedelin tamamlanmaması halinde[275]; Genel arama dönemi sonuna kadar ön arama ve genel arama faaliyet raporları ile yatırım harcama kalemlerine ait belgelerin Genel Müdürlüğe verilmemesi halinde[276]; Genel Müdürlüğe verilen ön arama ve genel arama raporlarının veya

[270] TBMM Başkanlığı, 1/884 Esas Sayılı Kanun Teklifi, s. 58.
[271] ÇED raporu, işyeri açma ve çalışma ruhsatı, mülkiyet izni olmadan faaliyette bulunulması, kamu hizmeti veya umumun yararına ayrılmış yerlere ve bu tür tesislere 60 metre mesafe dâhilinde madencilik faaliyetlerinde Bakanlığın izninin olmaması, binalara 60 metre, özel mülkiyete konu araziye 20 metre mesafe dâhilinde ise mülk sahibinin izninin bulunmaması hallerinde.
[272] Maden üretiminin eksik ya da fazla gösterilmesi buna örnek gösterilebilir.
[273] Devlet hakkının eksik beyan edilmesi suretiyle haksız hak iktisap edilmesi bu duruma örnek gösterilebilir.
[274] 3213 sayılı Kanun m. 10/7.
[275] 3213 sayılı Kanun m. 13/1.
[276] 3213 sayılı Kanun m. 17/2.

yatırım harcama kalemlerine ait belgelerin uygun bulunmaması hâlinde 20.000 TL idari para cezası verilir ve eksikliklerin bir ay içinde giderilmesi ruhsat sahibine yazılı olarak bildirilir.

Tebliğ tarihinden itibaren eksikliklerin verilen sürede tamamlanmaması veya verilen ön arama ve genel arama faaliyet raporları ile yatırım harcama kalemlerine ait belgelerin uygun bulunmaması halinde [277] ; İlgili mevzuat kapsamında diğer kurumların, ruhsat sahibinin gerekli izinlere ilişkin başvurusunu olumsuz sonuçlandırması veya bu izinlerin ruhsat sahibinden kaynaklanan nedenlerle alınamaması halinde[278]; II. Grup (b) bendi, III. ve V. Grup ruhsatlarda ise genel arama dönemi sonuna kadar işletme ruhsat talebinde bulunulmaması halinde[279]; IV. Grup maden ruhsatlarında detay arama dönemi sonuna kadar Genel Müdürlüğe verilen raporların ve yatırım harcama kalemlerine ait belgelerin uygun bulunmaması halinde eksikliklerin bir ay içinde giderilmesi ruhsat sahibine yazılı olarak bildirilir[280].

Tebliğ tarihinden itibaren eksikliklerin verilen sürede tamamlanmaması veya verilen raporların ve yatırım harcama kalemlerine ait belgelerin uygun bulunmaması hâlinde ya da arama ruhsat süresi sonuna kadar işletme ruhsat talebinde bulunulmaması durumunda[281]; Fizibilite döneminin sonuna kadar Genel Müdürlüğe verilen fizibilite raporunun uygun bulunmaması hâlinde eksikliklerinin bir ay içinde giderilmesi ruhsat sahibine yazılı olarak bildirilir.

Tebliğ tarihinden sonra eksikliklerin verilen sürede tamamlanmaması hâlinde ya da arama ruhsat süresi sonuna kadar işletme ruhsat talebinde bulunulmaması durumunda[282]; Beş yıllık dönemde, üretimin en az olduğu herhangi üç yılında yaptığı toplam üretim miktarı projede beyan edilen bir yıllık üretim miktarının %30'undan az olması durumunda, ruhsat sahiplerine 50.000 Türk lirası idari para cezası verilir. İdari para cezasının uygulanmasından başlamak üzere, geriye doğru üç yıllık dönemlerde yaptığı toplam üretim miktarı projede beyan edilen yıllık üretim miktarının

[277] 3213 sayılı Kanun m. 17/2.
[278] 3213 sayılı Kanun m. 17/2.
[279] 3213 sayılı Kanun m. 17/2.
[280] 3213 sayılı Kanun m. 17/6, birinci cümlesi.
[281] 3213 sayılı Kanun m. 17/6.
[282] 3213 sayılı Kanun m. 17/7.

%30'undan daha az olması durumunda ruhsat sahiplerine 50.000 Türk lirası idari para cezası verilir. Bu fıkra kapsamında beş yıl içerisinde iki defa idari para cezası uygulanması halinde ruhsat iptal edilir[283].

3213 sayılı Kanuna göre, ruhsat iptali, ihlal edilen bir kuralın doğrudan sonucu olarak uygulanmamaktadır. Ruhsat sahibine, ihlal ettiği her bir kural[284] için önce idari para cezası müeyyidesi uygulanmakta, sonrasında ihlalin devam etmesi ve ağırlığına bağlı olarak ruhsat iptali müeyyidesi uygulanmaktadır. Bu yaklaşım, idari yaptırımların kademeli olarak uygulanmasını zorunlu kılmakla üçüncü kişilere güvence getirmektedir. İhlalin ağırlığına göre kademeli bir idari yaptırım uygulanması, ölçülülük ilkesi bakımından da zorunludur.

Anayasa Mahkemesi, *'....cezaların adaletli bir ölçü içinde konulmasının ceza hukukunun temel ilkelerinden birisi'* olduğunu belirttiği bir kararında[285] bu yaklaşımı vurgulamış, böylelikle 'ölçülülük' ilkesinin temel hak ve hürriyetler bakımından önemini vurgulamıştır.

B.Ruhsatların sürenin dolmasıyla sona ermesi

Bir idari işlemin yürürlükte kalacağı ya da geçerli olacağı süre önceden kanun koyucu tarafından belirlenebilir[286]. İdare, kanunda belirlenen süre için geçerli olacak bir idari işlemi tevsik etmekle kanunda öngörülen süre dışında bir uygulamaya da gidemez[287].

Örneğin, 3213 sayılı Kanunun 24/3 üncü maddesine göre; "I. Grup (a) bendi madenlerin işletme ruhsat süresi beş yıldır. Diğer grup madenlerin işletme ruhsat süresi, on yıldan az olmamak üzere projesine göre belirlenir." Hükmüne göre, İnşaat ile yol yapımında kullanılan ve tabiatta doğal olarak bulunan kum ve çakıl ruhsatlarında süre beş yıl olup bu süre sonunda ruhsatta kendiliğinden sona erecektir.

[283] 3213 sayılı Kanun m. 24/12.
[284] Bkz. 3213 sayılı Kanun m. 10, 13, 17, 24 üncü maddeleri.
[285] Anayasa Mahkemesi 06.06.1991 tarihli, E. 1990/35, K. 1991/13 tarihli kararı.
[286] Bahtiyar AKYILMAZ/Murat SEZGİNER/Cemil KAYA, *Türk İdare Hukuku*, Seçkin Yayınları, 5. Baskı, Ankara-İstanbul 2014, s. 433.
[287] AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, a.g.e, s. 433.

Diğer grup maden işleme ruhsatlarında ise Kanun asgari on yıl olmak üzere bir süre öngörmekte bu sürenin üstü ise ruhsatta belirlenen süre kadar uzamaktadır. Ancak her halükarda ruhsat süresi dolduğunda ruhsatta kendiliğinden sona ermektedir.

C. Ruhsatların mahkeme tarafından iptal edilmesi

Maden ruhsatının iptal edilme hallerinden birisi de mahkemece iptal edilmeleridir. Buradaki iptal, ancak bir iptal davası açılması halinde mesmudur. İptal davası, idarenin hukuka aykırı bir şekilde tesis etmiş olduğu işlemin yargı yerlerince iptal edilmesini sağlayan bir idari dava türüdür[288]. Maden ruhsatı, idare tarafından hukuka aykırı bir şekilde iptal edilen ilgililer, genel görevli yargı yeri olan idare mahkemesinde iptal davası açabileceklerdir.

Davacı, iptal işlemi nedeniyle menfaati ihlal edilen kişilerdir[289]. Burada başka bir kişiye idare tarafından verilen maden ruhsatı dolayısıyla, menfaati ihlal edilen kişi davacıdır. Başka bir kişiye verilen maden ruhsatı, maden sahasının çakışması, bir hakkın varlığı, ruhsatın devredilmesi gibi durumlarda iptal davasına konu edilebilir. İptal davasında yetkili idare mahkemesi, ruhsatın hüküm ve sonuçlarını doğurduğu yer mahkemesidir.

Ç.Ruhsatların geri alınması

Maden ruhsatının sona erme hallerinden biri de ruhsatın geri alınmasıdır. Bir idari işlem olarak tesis edilen maden ruhsatının geri alınması, bu ruhsatın geçmişe etkili olarak ortadan kaldırılmasıdır[290]. Maden ruhsatının geri alınması ile işlem baştan itibaren hiç yapılmamış gibi etki doğurmaktadır. Burada işlem tesis edilmeden önceki hukuki durum geçerli hale dönmektedir[291].

Maden ruhsatının geri alınması, idari işlemin geri alınması usulüne göre yapılabilir. İdari işlemin geri alınmasında yetki ve usulde paralellik ilkesi dikkate

[288] TAN, a.g.e, s. 777.
[289] İYUK, m. 2.
[290] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s. 419; AKYILMAZ, SEZGİNER, KAYA, a.g.e, s. 450.
[291] AKYILMAZ, SEZGİNER, KAYA, a.g.e, s. 451.

alınır[292]. Dolayısıyla bir idari işlemi, hangi makam hangi usulle yapmış ise bu makam ve aynı usul ile işlem geri alınabilir. Kural olarak idari işlemler hukuka uygunluk karinesinden istifa eder. Ancak idare, yapmış olduğu bir hukuksal işlemi tüm etki ve sonuçlarını da ortadan kaldırarak geçmişe etkili olarak kaldırabilir.

İdarenin geri alabileceği işlemler, işlemin düzenleyici-birel, hak yaratan-hak yaratmayan olmasına göre ayırımlanabilir. Hukuka uygun işlemlerde, hukuka uygun düzenleyici işlemler kural olarak geri alınamazlar. Ancak bu işlemler kaldırmaya konu edilebilir. Hukuka uygun birel işlemlerde, bu işlemlerin hak doğurmasına göre bir ayırımlanma yapılmaktadır. Buna göre, hukuka uygun ve hak doğuran birel işlemler, hiçbir zaman geri alınamazlar. Burada işlem geri alınamamakla birlikte, şartları oluştuğunda işleme son vermek mümkündür. Hukuka uygun ancak hak doğurmayan birel işlemlerde, bunların sırf hak doğurması geri alınması için yeterli değildir[293].

Hukuka aykırı işlemlerin geri alınmasında ise, durum biraz farklıdır. Zira, geri alma asıl burada söz konusu olmaktadır. Buradaki hukuka aykırılığın, mahkeme tarafından iptal gerektiren hukuka aykırılık ile aynı derecede olup olmadığı sorununa doktrinde mahkeme tarafındaki iptaldeki hukuka aykırılıktan daha geniş yorumlamak gerektiği, hizmetin yürütülmesine engel olan ya da daha iyi yürütülmesi için elverişli olmayan işlemlerin, iptal şartları oluşmasa da geri alınabileceği ifade edilmiştir[294]

Geri almada süre hukuki istikrar ve güven ilkesi temelinde belli bir süre ile sınırlı kabul edilmekle birlikte bazı işlemlerde bu süreye istisna getirilmektedir. Yokluk, açık hata ve hileli işlemler bakımından idari işlem her zaman geri alınabilecektir. Bu işlemler ilgililer bakımından da kişisel sonuç doğurmayacak, kanunun emredici hükümleri ile gerçeğe aykırı beyan ve idareyi yanıltmak suretiyle bir hak elde edilmesi korunmaya değer olmayacaktır[295]. Bu çerçevede madenler ile ilgili olarak bir kanun hükmü uyarınca mutlak surette kamu eliyle aranması ve işletilmesi gereken madenler açısından bor ve nükleer enerji hammaddelerine ilişkin aşağıdaki örnek verilebilir:

[292] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s.412.
[293] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s. 412.
[294] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s. 413.
[295] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s. 414-416.

Ülkemizde bor madenlerinin devlet eliyle aranmasını ve işletilmesini düzenleyen 01.10.1978 tarih ve 2172 sayılı Kanun kapsamında teşekküle devredilmiş, daha sonra 10 Haziran 1983 tarihli "Bor Tuzları, Trona ve Asfaltit ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit ve Demir Sahalarının Bazılarının İadesini Düzenleyen 2840 sayılı Kanun" ile "2172 sayılı Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanunla" kamu kuruluşlarına devredilen maden hakları yeniden düzenlenmiştir. Bor madeni ile ilgili 2840 sayılı Kanunun 2.maddesi "*Bor tuzları, uranyum ve toryum madenlerinin aranması ve işletilmesi devlet eliyle yapılır. Bu madenler için 6309 sayılı Maden Kanunu gereğince gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine verilmiş olan ruhsatlar iptal edilmiştir.*" şeklindedir.

Yürürlükteki 15.06.1985 tarihinde kabul edilerek yayınlanan 3213 sayılı Maden Kanunun 49 uncu maddesinde "*2840 sayılı Maden Kanunu hükümleri saklıdır. Ancak, bu kanunun yürürlük tarihinden sonra bulunacak bor, trona ve asfaltit madenlerinin aranması ve işletilmesi bu kanun hükümlerine tabidir. Bunların ihracatına ait usul ve esaslar Bakanlar Kurulu'nca tespit edilir*." esası getirilmiştir.

Ancak, 2840 sayılı Yasanın 2. maddesindeki "*Bor tuzları, uranyum ve toryum madenlerinin aranması ve işletilmesi devlet eliyle yapılır*" hükmündeki işletme ifadesinin bor tuzlarını ilgilendiren kapsamı konusunda zaman zaman tartışmalar yaşanmaktadır. Söz konusu husus ile ilgili olarak yasanın lafzında açıklayıcı ek bir ifade bulunmadığı gibi, gerek konuyla ilgili 2172 sayılı Kanun ve gerekse 2840 sayılı Kanunun gerekçelerinde konuya açıklık getirici herhangi bir husus yer almamaktadır.

Bununla birlikte, bugüne kadar, söz konusu "işletme" ifadesi bor madenlerinin aranmasından üretimine, zenginleştirilmesine, rafinasyonuna ve pazarlanmasına kadar uzanan bir çerçevede yorumlanmış ve bu yorum uygulamaya esas teşkil etmiştir. Danıştay'a göre, 2840 sayılı Kanunun değişik 2 nci maddesi uyarınca bor tuzlarının aranması ve işletilmesinin devlet eliyle yapılması zorunluluğu, bu madenin zenginleştirilmesini, rafinasyonunu ve pazarlamasını da kapsamaktadır. Bu nedenle Eti Holding A.Ş. tarafından ham bor ve işlenebildiği ölçüde rafine bor olarak yurt dışına ihraç edilerek satılan bor tuzları, aynı şekilde yurt içinde isteyen Türk vatandaşı

kişi ve şirketlere de satılabilir. Yine Yüksek Mahkeme, Türk vatandaşı kişi veya firmanın satın aldığı bor tuzunu ülke içinde kuracağı tesislerde işleyip elde edeceği ürünleri yurt içinde veya yurt dışında satabilmesinde hukuki bir engel bulunmadığı görüşündedir[296].

Bor tuzlarının ya da cevherlerinin Devlet eliyle işletilebileceğinin anlamı, bor tuzları üzerindeki işletme ruhsat haklarına ancak Devlet'in sahip olabileceği ve işletmesinin de ancak Devletin yetki verdiği ETİ Holding A.Ş. tarafından yapılabileceğidir. Devlet eliyle işletme dışında, bor işletme ruhsatları da tamamen 3213 sayılı Maden Kanunu hükümlerine tabidir.

Ayrıca 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 24/XIII maddesinde "*Ereğli Kömür Havzasındaki taşkömürü ve 2840 sayılı Bor Tuzları, Trona ve Asfaltit Madenleri ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit ve Demir Sahalarının Bazılarının İadesini Düzenleyen Kanunda sayılan bor tuzu, toryum ve uranyum madenleri için bu maddede yazılı süreler uygulanmaz.*" denilmek suretiyle bor madeni işletme ruhsatı süresinin diğer maden ruhsatları için öngörülen süre sınırına tabi olmayacağı anlaşılmaktadır[297]. Belirtilen bu iki yasal istisna dışında bor madenlerinin işletilmesi tamamen 3213 sayılı Maden Kanunu hükümlerine tabidir. Dolayısıyla bor maden ruhsatlarına da diğer madenler için 3213 sayılı Maden Kanununda öngörülen haklar ve kısıtlamalar uygulanır.

2840 sayılı Kanunun 2 nci maddesinde yer alan emredici hüküm gereğince, bor, trona ve uranyum ruhsatlarının aranması ve işletilmesinin devlet eliyle yapılması zorunlu olduğundan dolayı yalnızca kamu kurum ve kuruluşları ile hisselerinin tamamı kamuya ait olan şirketlere bu ruhsat düzenlenebilir. Söz konusu ruhsatların özel hukuk kişilerine verilmesi mümkün değildir.

---

[296] "2840 sayılı Yasanın değişik 2 nci maddesi uyarınca bor tuzlarının aranması ve işletilmesinin devlet eliyle yapılması zorunluluğunun, bu madenin zenginleştirilmesini, rafinasyonunu ve pazarlamasını da kapsadığı, ancak, Eti Holding A.Ş. tarafından ham bor ve işlenebildiği ölçüde rafine bor olarak yurt dışına ihraç edilerek satılan bor tuzlarının, aynı biçim ham bor ve rafine bor olarak yurt içinde isteyen Türk vatandaşı kişi ve firmalara da satılabileceği, Türk vatandaşı kişi veya firmanın satın aldığı bor'u ülke içinde kuracağı tesislerde işleyip elde edeceği ürünleri yurt içinde veya yurt dışında satabilmesinde hukuki bir engel bulunmadığı" Danıştay 1.D. 1.5.2000 gün ve E:2000/50, K:2000/67.

[297] Ereğli kömür havzaları ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Hamdi GENÇ, *Ereğli Kömür Madenleri (1840-1920),* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2007.

Bu çerçevede kanunun emredici hükümlerine aykırı olarak düzenlenen IV. Grup kapsamına giren arama ruhsatının verilemeyeceği, verilmesi halinde ise idarenin geri alma işlemi uygulayabileceği kanaatindeyiz. İdare, bu şekilde verilmiş bir ruhsat ile ilgili olarak geri alma işlemi uygulayarak, işlemin tüm hüküm ve sonuçlarını ortadan kaldırmalıdır. Ancak düzenlenen ruhsat uyarınca alınan ihale bedeli, ruhsat bedelleri, ruhsat taban bedeli, talep harcı, ruhsat harçları, 3213 sayılı Kanunun 12 nci maddesi kapsamında uygulanan idari para cezaları hariç olmak üzere uygulanan idari para cezaları da dâhil olmak üzere, talep edilmesi halinde ruhsat sahibinin söz konusu ruhsata ilişkin yatırım giderleri ise 3213 sayılı Kanun ve Maden Yönetmeliği uyarınca belirlenerek üçüncü kişilere ödenmelidir.

V.Ruhsatların iptaline dair idari işlemin iptal edilmesi

Bir maden ruhsatının idare tarafından iptal edilmesi halinde ilgililer bu işleme ilişkin idare mahkemesinde iptal davası açabilirler. İdarenin işlem ve eylemleri yargı denetimine tabidir[298]. İlgililer haklarında tesis edilmiş bir idari işlemin iptal edilmesi için her zaman yargı yerlerine başvurabilirler[299]. Bunun gibi bir maden ruhsatına ilişkin olarak üçüncü kişilerin menfaatlerinin ihlal edilmesi halinde, meydana gelen hukuki etkilerin giderilmesi için her zaman dava açılabilecektir[300].

Bunun dışında, idarenin bir maden ruhsatının iptaline yönelik işlem tesis etmesi halinde, idari yargı mercileri bu iptale yönelik işlemi denetleyebileceklerdir. Maden Kanunu'nunun 24 üncü maddesinin ikinci fıkrasına göre projedeki teknik eksiklikler, 6183 sayılı Kanunun 22/A maddesi kapsamında vadesi geçmiş borcun bulunmadığına ilişkin belge ve işletme ruhsat bedeli yapılan bildirimden itibaren üç ay içinde tamamlanmaması dolayısıyla ruhsatın iptal edilmesi işlemine ilişkin olarak Danıştay şu kararı vermiştir:

[298] Anayasa m. 125.
[299] İYUK m. 12, 13.
[300] İYUK m. 2/1-a.

"Olayda, davacıdan tamamlanması istenilen mali eksikliklerden ruhsat harcının üç aylık sürenin sona ermesinden bir gün sonra giderildiği gerekçesiyle dava konusu işlemin tesis edildiği görülmekte olup; yukarıda yer verilen usul hükmündeki aylık olarak hesaplanan sürelerde, sürenin tebliğ tarihini izleyen günden itibaren başlayacağına dair düzenleme uyarınca, eksikliklerin tamamlanmasına dair verilen üç aylık sürenin, davacıya bu muhteviyatlı yazının tebliğ edildiği 06/12/2011 gününü izleyen gün olan 07/12/2012 tarihinden itibaren başlatılması ve bu sonuçla da davacıya tanınan sürenin 07/03/2012 gününde sona erdiğinin kabulü gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durumda, ruhsat harcı ve teminatına dair mali eksiklikleri süresi içerisinde tamamladığı anlaşılan davacının işletme ruhsat talebinin reddi ile arama ruhsat süresi sona erdiğinden bahisle bu ruhsatın iptal edilmesine yönelik dava konusu işlemde hukuka uyarlık; bahse konu işlemin iptali istemiyle açılan davada verilen davanın reddine dair kararda da hukuki isabet bulunmamaktadır."[301].

Söz konusu Danıştay kararından da anlaşılacağı üzere, idare, Kanun'da öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda sınırsız bir iptal yetkisi ile donatılmamıştır. İdare, idari işlemlerdeki yetki, şekil, sebep, konu ve amaç ögelerine uygun davranmak suretiyle bir ruhsata ilişkin hangi hallerde iptal kararı alınması ve hangi hallerde iptal kararı alınmamasını hukuka uygun olarak değerlendirmelidir. Bunu yapmaması yapılan hukuka aykırı iptal işleminin yargı mercileri tarafından iptal edilmesi sonucunu doğuracaktır. Kanun'da öngörülen ruhsatın iptal edilmesi koşulları, her ne kadar bağlı yetki durumuna ilişkin ise de bu halde dahi kanunun sonuç bağladığı fiilin gerçekleşip gerçekleşmediği maddi vakıalar ortaya konulmak suretiyle açıklanmalıdır. Dolayısıyla idare, işlemin hukuksal nedeni ile maddi vakıayı ortaya koymalıdır[302]. İdare, iptal işlemi tesis ederken gerekçeye yönelmeli, işlemi yorumlamalı ve anlamlandırmalıdır. Böylelikle idare lüzumsuz başvurulardan da kurtulmuş olacaktır[303].

[301] Danıştay 8. Daire E. 2013/6479, K. 2015/12912, T. 28.12.2015.
[302] Mustafa KARABULUT, *İdari Yaptırımların Hukuki Rejimi*, Ankara, 2008, 183, Turhan Kitabevi, s. 48.
[303] Bahtiyar AKYILMAZ, "İdari İşlemlerde Gerekçe Yükümlülüğü", Prof. Dr. A. Şeref GÖZÜBÜYÜK'e ARMAĞAN, Turhan Kitabevi, Ankara Mayıs 2005, s. 7.

VI. Maden Ruhsatı Üzerinde Kısıtlayıcı Hukuki İşlemler

Arama ve İşletme ruhsatları gibi maden haklarının üzerinde kısıtlayıcı hukuki işlemlerin kurularak ticari işlem güvenliğinin korunabilmesi, bu hakların ayni hak gibi kuvvetlendirilmesine bağlıdır[304]. Yukarıdaki bölümlerde açıklandığı üzere maden ruhsatı, idare ile özel kişiler arasında bir kamu hukuki ilişkisi çerçevesinde tesis edilen hukuki bağa göre madenlerin aranması ve işletilmesi yetkisi vermektedir. Madenler üzerinde mülkiyet tesis edilemediğine göre, özel hukuk dışında ve ancak kamu hukukunda sonuç doğurabilen bir idari işleme göre bir izin ya da ruhsat tanzim edilmelidir ki buna maden ruhsatı demekteyiz.

Eşya üzerindeki iktidar haklarına aynî hak denilmektedir. "*Yeryüzünde mevcut olan, elle tutulabilen ve bir cismi olan varlıklar maddi malları teşkil eder. Şey, eşya ve ayn kelimeleriyle ifade olunabilen bu maddi mallar üzerindeki haklara ayni haklar denilir."*[305]. Medeni hukuka göre aynî haklar ise asli ayni haklar ve fer'i aynî haklar şeklindedir. Asli ayni haklar, doğumları, hükümleri ve sona ermeleri nisbi bir hakka ya da alacak hakkına bağlı olmayan haklardır. Mülkiyet ve irtifak hakları bunlara örnek gösterilebilir. Fer'i ayni haklar ise, doğumları, hükükmleri ve sona ermeleri nisbi bir hakka bağlı olan ikinci türden ayni haklara denilmektedir. Bunlar Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen menkul ve gayrimenkul rehin haklarıdır[306]. Ayrıca feri ayni haklar borcun güvencesini ya da teminatını oluşturan haklardır. Bu haklara göre, işletme faaliyeti için daha kolay kredi bulunabilmekte ve böylelikle işletmenin devamlılığı sağlanmaktadır. Teminat ise şahsî ya da aynî teminat şeklindedir. Şahsî teminata göre, kişi, şahsi kefalette bulunmak suretiyle borcu bizatihi üstlenmekte ve ödenmemesini kendi malvarlığı üzerinden garanti etmektedir.

Aynî teminat ise bir malvarlığının belirli bir malı üzerinde kurulmaktadır. Rehin, taşınır ve taşınmaz rehni olarak ikiye ayırımlanmaktadır. Taşınmaz rehni,

---

[304] TOPALOĞLU, "Madencilikle İlgili Yasal Düzenlemelerdeki Küresel Eğilimler ve Türkiye Uygulaması, s. 145.

[305] Erol CANSEL/Ali Naim İNAN, "Ayni Hak Kavramı, Taksimi ve Eşya Hukukunun Konusu", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayın Adı: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Yayın Tarihi: 1964 Sayı: 1 Cilt: 21, s. 347; Safa REİSOĞLU, *Türk Eşya Hukuku*, Cilt 1, Giriş-Zilyedlik-Tapu Sicili ve Kadastro ve Tapu Tahriri Kanunu-Tapulama Kanunu, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No.440, Altıncı bası, Ankara, 1980, s. 11 vd.

[306] CANSEL/İNAN, a.g.m, s. 359.

ipotek, irad senedi ve ipotekli borç senedi olarak 3'e ayrılmaktadır. Taşınmaz rehni tapuya tescil edilebilir. Esasında bu rehnin tapuya tescil edilmesi rehnin tedavül kabiliyetini kolaylaştırır. Taşınır rehni ise rehnedilen eşyanın değerinden alacağın elde edilerek alacaklının tatmin edilmesidir. Burada rehin, kıymete ilişkin bir hak olarak karşımıza çıkar[307].

Bankalar ile borç para veren diğer finans kuruluşları, kredilerinin teminatını madenin bizatihi kendisinde, dolayısıyla çıkarılmış cevher üzerinde tesis edebilmektedir. Bunun gibi madencilik faaliyetinin yapılmasına imkân veren araç ve gereçler, damardaki maden ile diğer işletme tesisleri de karşılık gösterilmek suretiyle teminat gösterilebilir. Madenin ekonomiye kazandırılmasından amaçlanan da salt cevher olarak çıkarılmış maden üzerinde değil bunun gibi damarda yatan madenin de rehin gösterilmek suretiyle madenciliğe dinamizm getirmektir.

İşletme ruhsatı süresinin uzun olması, kredi veren kuruluşlar için alacağın elde edilmesi açısından daha sağlam bir durumdur. Zira böylelikle madencilik faaliyeti uzun ve istikrarlı bir biçimde devam edecek, kredi veren kuruluşlar alacaklarına yüksek ticari faiz üzerinden kavuşmuş olacaklardır. Rehin sürelerinin, işletme ruhsat süresi kadar olması da maden ipoteği sistemine uygundur.

Mülga 6309 sayılı Maden Kanunu ile 3213 sayılı Maden Kanun hükümlerine göre damardaki maden değil üretilmiş cevher ile madencilik işletmesi için lüzumlu olan araç ve gereçleri rehnin konusuna dâhil etmiştir. Üretilen cevher, taşınır eşyadır. Bunun gibi lüzumlu araç ve gereçler de taşınır eşya olabilir. Bu takdirde, rehnin konusuna giren bu hususlar tapu siciline şerh verilerek rehin tesis edilmiş olur. Maden mevzuatı, rehin olacak hususların taşınır niteliğini esas almıştır.

3213 sayılı Maden Kanunu'nda hayvan rehni gibi taşınır ipoteği dikkate alınarak bir teslimsiz rehin kurumu olarak kabul edilen maden rehni kabul edilmiştir. Bir taşınmazın işletme hakkı ile kül teşkil etmesi mümkündür. Bu halde, taşınmazın kayıtlı olduğu tapu siciline de gerekli şerh verilmelidir. Maden yasasının rehin için esas aldığı cevher ile işletme araç ve gereçleri karmaşık niteliktedir. Yürürlükteki yasa

[307] GÖĞER, a.g.e, s. 130.

maden rehnine konu olan malların taşınır niteliğinin ağırlık taşıdığı kanısındadır. Yasa koyucu medeni hukuktaki hayvan rehninden (taşınır ipoteğinden) esinlenerek teslimsiz rehin kurumunu maden hukuku alanında da benimsemiştir[308].

Maden rehninde zilyetlik, fiilen kredi veren banka ve finans kuruluşuna devredilmeden rehin hakkı tesis edilmektedir. Bu durum 3213 sayılı Maden Kanununun 39 uncu maddesinde cevherlerin kabzedilmeksizin rehnedilebileceği şeklinde ifade edilmektedir.

Bu şekilde tesis edilecek rehin maden siciline kaydedilecektir. Cevher rehnine ilişkin olarak *GÖĞER*, Mülga 6309 sayılı Kanun'un "*taşınmaz ipoteğine ilişkin, Medeni Kanunun ayni haklar başlığını taşıyan dördüncü kitabının ikinci kısmının yirmiikinci babındaki hükümlerde yer alan ilkeler uygulanır. Bu ilkeler sabit derece, belirlilik, açıklık ve teminat olarak sıralanmaktadır. 6309 sayılı yasanın 108-112'nci maddeleri hükümleri belirtilen sonucu vermektedir*." tespitinde bulunmaktadır[309]. 3213 sayılı Kanunun 39 ilâ 45 inci maddeleri de taşınmaz ipoteğine ilişkin hükümlerin maden rehni ve ipoteği açısından da uygulanacağını belirtmekte olduğuna göre burada da sabit dereceler, belirlilik, açıklık ve teminat vasıflarının cevher rehni ile maden ipoteğinde bir hukuk dizgesi olarak mevcut olduğunu görmekteyiz.

Maden ipoteği de sicile kayıt edilerek kurulur. Bir borcun temin edilmesi için madenler üzerine birden çok sırada ve derecede ipotek tesis edilebilir. 3213 sayılı Maden Kanunu, Türk Medeni Kanun'da öngörülen taşınmazların ipotek edilmesine ilişkin hükümleri aynı hukuksal etkiye sahip ipotek hükümlerini kabul etmiştir.

Her ne kadar Yeni Türk Medeni Kanunu, madenleri artık taşınmazın konusu olmaktan çıkarmış olsa da halen dahi madenlerin, taşınmazlar gibi ipoteğe konu edilmelerinin maden hukuku açısından yerinde olup olmadığı tartışılabilir. Diğer taraftan ipotekte sıra ve dereceler sisteminin madencilik dinamizmine uygun düşmemektedir. Bunun yerine tescil tarihine göre sıra esasının kabul edilmesinin uygun olduğunu belirtmek isteriz.

[308] GÖĞER, s. 131.
[309] GÖĞER, s. 132.

3213 sayılı Kanunda rehin, ipotek ve kapsamı düzenlenmiştir. Buna göre, cevherin bizatihi kendisi rehnedilebilir, işletme ruhsatının kapsamına giren ve bu ruhsatla bütün teşkil eden *"Madenin işletilmesinde gerekli olan kuyular, ocaklar ve galeriler ile makineler, binalar, yer altında ve yer üstünde kullanılan her türlü nakil vasıtaları madenin çıkarılması, temizlenmesi, izabesi gibi cevherin kıymetlendirilmesine yarayan alet ve tesisler ve bir senelik işletme malzemesi"* alet ve malzemeler de 3213 sayılı Kanunun 42.maddesinin üçüncü fıkrasına göre ipotek kapsamına girer.

Maden işletilmesinde kullanılan makine, nakil vasıtları, alet ve tesisler ile bir senelik işletme malzemesinden ne anlaşılması gerektiği net değildir. Bizatihi madenin işletilmesi için gerekli olan örneğin mermer cevherinin nakledilmesinde kullanılan kamyon gibi taşıma araçlarının dışında bu cevherin sevk edilmesi, dolayısıyla ticari nakil faaliyeti kapsamındaki kamyon gibi araçlar da bu ipotek kapsamına girecekler midir? Bunların netleştirilmesi gerekmektedir.

Bunun gibi binek otomobiller, 4X4 arazi araçları da rehne konu işletmenin bir parçası olarak kabul edilecekler mi? Bu husus ile ilgili olarak Yargıtay, bizatihi maden işletmesi için lüzumlu olan araç, nakil vasıtası gibi araçları maden ipoteği kapsamında görmüş iken, kişisel kullanımın parçası olarak kullanılan araçları ise ipotek kapsamında görmemiştir. Bu karar, her iki ihtiyacın karma nitelik taşıdığı hususlara bir çözüm getirmemektedir. GÖĞER'e göre karma nitelik taşıyan araçlar da maden işletmesinin parçası kabul edilmeli ve ipoteğin kapsamına girmelidir[310].

Üzerinde rehin tesis edilen maden cevherinin tasarrufunda, maden hakkı sahibi sınırsız tasarruf yetkisine sahip bulunmamaktadır. 3213 sayılı Kanun'un 39 uncu maddesinin ikinci fıkrası, *"Bu kabil cevherlerin rehin süresi içinde satışı, rehin alan şahısların yazılı muvafakatı ile mümkündür."* hükmünü kabul etmiş olup, maden hakkı sahibinin cevher üzerinde serbestçe tasarruf yetkisini kısıtlamıştır[311].

[310] GÖĞER, s. 132.
[311] GÖĞER, s. 132.

Tapu sicilinde kayıtlı olan bir gayrimenkul üzerinde, maden işletme ruhsatı ile kül teşkil etmesi koşuluyla tapu siciline şerh verilebilecektir. Dolasıyla maden ipoteği, işletme ruhsatı alanları, ölçü ve koordinatlarında tesis edildiğine göre, öncelikle bir gayrimenkul bulunması lazımdır. Yalnız kanun koyucu, gayrimenkulün ipotek kapsamına girip girmediği hususunu açık bırakmış ve burada sadece ipotek konusu madenin üzerinde bulunduğu gayrimenkul ile ilgili olarak tapu siciline ipotekle takyidatlı şerhi verilebilmesini öngörmüştür. Bu şerh ile birlikte, maden hakkı sahibinin gayrimenkul üzerindeki tasarruf yetkisi de sınırlanmaktadır[312].

Maden ipoteği borçlusu, ipotek konusu borçtan şahsi malvarlığı ile sorumludur. Maden hakkının devredilmesi ile işletme ruhsat alanlarında da değişiklik olması durumunda var olan ipotek, hiçbir işleme ya da merasime hacet kalmaksızın yeniden oluşturulan ruhsat üzerinde de aynı hüküm ve koşullara göre devam edecektir. Üzerinde cevher rehni ya da ipotek tesis edilmiş bir maden üzerinden alacağını alamayan alacaklı, ipotek borçlusu ile devralanın şahsi malvarlığına müracaat ederek tüm alacağını talep edebilir.

Buradaki borç müteselsil bir borç olup, devreden ve devralan şahsi malvarlıkları ile ipotekle ya da cevher rehni ile takyid edilen borçtan tamamıyla sorumludurlar. Devreden ipotek borçlusunun kişisel sorumluluğu Medeni Kanuna göre şu hususlarda ortadan kalkmaktadır: *"Değerini aşan bir borç için ipotek edilmiş olan bir taşınmazı edinen kimse, borçtan şahsen sorumlu değilse, icra takibine başlanmadan önce, satın alma bedelini ödeyerek taşınmazı ipotekten kurtarabilir. Taşınmazı karşılıksız olarak edinen kimse de, takdir edeceği bedeli ödeyerek bu hakkı kullanabilir. İpotekten kurtarma hakkı, alacaklılara altı ay önce yapılacak yazılı ihbarla kullanılabilir. İpotekten kurtarma bedeli alacaklılar arasında sıralarına göre dağıtılır."* İpotekli maden hakkını devralan kişi bu koşullar çerçevesinde devir edenin şahsi borçlarından sorumlu tutulamaz[313].

Cevherlerin rehni, bir taşınır rehni olarak karşımıza çıkmaktadır. Maden Kanunu'nda öngörülen cevherlerin rehni, taşınırlar için Türk Medeni Kanununun yanı

[312] GÖĞER, s. 133.
[313] GÖĞER, s. 134.

sıra gemi rehnine yer veren TTK, ticari işletme rehnini düzenleyen Ticari İşletme Rehni Kanunu gibi özel ve ayrıksı bir rehin türüdür[314].

Cevher rehni ile maden ipoteği, sicile kayıt edilmekle varlık kazanmakta olup burada sicile kayıt inşai işlemdir. Cevher rehninin resmî biçimde yapılması ile ilgili olarak 3213 sayılı Kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanunun 39 uncu maddesinin birinci fıkrasındaki *"işletme ruhsat sahibinin Genel Müdürlüğe yazılı müracaatları üzerine bildirildiği şahıslara kabzedilmeksizin rehnedilebilir."* hükmü dışında bir kural da Kanun'da yoktur.

Bu husus Maden Yönetmeliğinin 98 inci maddesinde de tekrar edilmiştir. Taraflar arasında haricen yapılan sözleşmelerin idareyi bağlaması da mümkün değildir. Taraflar, medeni hukuka uygun olarak bir rehin ya da ipotek tesis etmek istemeleri halinde resmî şekle uygun bir sözleşme yapmalıdırlar. Maden rehni ile ipoteğinin son bulması genel hükümlere göre gerçekleşebilir. Örneğin borcun ifası, borcun yenilenmesi gibi hususlar bunlardan bazılarıdır[315].

VII. Arama Dönemleri, İşletme İzni ve İşletme Faaliyeti

Maden hukukuna göre, maden ruhsatı alındıktan sonra arama faaliyetlerine başlanılması gereklidir. Bu faaliyetler belirli dönemlere ayrılmışlardır[316]. Maden Yönetmeliği'nin 15.maddesinin birinci fıkrası uyarınca, II(b), III. ve. IV. Grup madenler için arama faaliyetleri, arama ruhsatı alınarak yapılır. Maden hukukunda, arama ruhsatları faaliyet dönemleri itibariyle sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma yine aynı Yönetmeliğin 16.maddesinin birinci fıkrasına göre: *ön arama, genel arama, detay arama ve fizibilite* dönemlerinden oluşmaktadır.

Kanun'da ve Yönetmelikte yapılan bu ayırım, kural olarak madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olmasına bağlanan sonuçlardır. Kanun koyucu, esasında mülkiyeti dolayısıyla tasarruf yetki ve kudreti devlete ait olan bu yeraltı

[314] Murat DOĞAN, "Teslime Bağlı Olmayan Sicilli Motorlu Taşıt Rehni", EÜHFD, C. XII, S. 3-4 (2008), s. 182.
[315] GÖĞER, s. 135.
[316] Hakan AKÇIN, "Türk Maden Hukuku Mevzuatındaki Son Gelişmeler ve Madenlerde Ölçme ve Planlamaya Olan Etkilerinin İncelenmesi", 8.Ulusal Mühendislik Ölçmeleri Sempozyumu, 19-21 Ekim 2016, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul, s. 4.

kaynaklarının arama döneminden işletme dönemine kadar hemen her aşamasında hüküm ve koşullarını kendisinin belirlediği dönemlere ayırmak suretiyle izlemekte ve her dönemin sonuçlarına göre bir sonraki arama dönemine hak sahipliğinin geçip geçmeyeceğine izin vermektedir.

Öyle ki, her bir arama dönemi için, ruhsat sahipleri, bir faaliyet raporu[317] hazırlayarak Yönetmeliğin 16.maddesinin ikinci fıkrasına göre, Genel Müdürlüğe bildirmek zorundadır. Bir arama döneminden diğerine geçiş, önceki dönemin bittiği ertesi günden itibaren başlamaktadır. Detay arama dönemi içinde fizibilite dönemi talebi bulunması halinde, Genel Müdürlük tarafından uygun bulunan arama ruhsatları, Maden Yönetmeliği'nin 16.maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, bu dönemin bittiği günün ertesi gününden itibaren fizibilite dönemine hak sağlamaktadır.

Arama dönemlerindeki yükümlülüklerin süresinden önce tamamlanması halinde ise dönem sonunu beklenmeden bir sonraki döneme geçme hakkı da verilebilmektedir. Yine, II. Grup (b) bendi, III. ve V. Grup madenlerde genel arama dönemi, IV. Grup madenlerde detay arama dönemi, IV. Grup (b), (c) ve (ç) bendi madenlerde talep olması ve Genel Müdürlüğün uygun görmesi halinde fizibilite dönemine ilişkin yükümlülükler yerine getirilmeksizin işletme projesi verilemeyeceği ve işletme dönemine geçilemeyeceği Maden Yönetmeliği'nin 16.maddesinin dördüncü fıkrasında hüküm altına alınmıştır.

Bununla birlikte, işletme projesi verildiği tarihe kadar arama döneminde yapılan harcamaları içeren listenin ekinde; fatura, gider pusulası, maaş ödemesi ve diğer harcamalara ilişkin belgelerin ayrı ayrı verilmesi, gerek duyulması halinde ise Genel Müdürlüğün istediği ek bilgi, belge ve açıklamaların verilmesi Maden Yönetmeliği'nin 16.maddesinin altıncı fıkrası uyarınca zorunlu tutulmuştur.

Süresi tamamlanmadan önce verilen arama faaliyet raporlarının kabul edilmemesi durumunda en geç ilgili süre sonuna kadar çalışmalara devam edilir ve

[317] Faaliyet raporu, 3213 sayılı Kanunun 3.maddesinde rushat sahalarında yürütülen arama faaliyetleri ile ilgili Genel Müdürlüğe verilmesi gereken belge olarak tanımlanmıştır. D.8.D, E. 2013/2304, K.2015/2790, T.08.04.2015.

yeni bir faaliyet raporu verilir. Arama ruhsatı dönemlerinde süresinden önce, sonraki arama dönemlerine ait faaliyet raporlarının Genel Müdürlüğe verilmesi durumunda verilen faaliyet raporlarının yetersiz bulunması halinde bu rapor, bir önceki dönemin arama faaliyet raporu yerine geçer.

Arama dönemi içinde işletme projesi[318] verilmesi durumunda ilgili faaliyet raporunda yer alan asgari faaliyetlerin yerine getirilmesi ve kaynak/rezerv raporu verilmesi zorunludur. Ruhsat sahasında arama faaliyet dönemlerinde el sondajı makinesi ile karotlu veya kırıntılı sondaj yapılabilir. Arama dönemlerinde ilgili harcamaların hazırlanan liste ekinde fatura, gider pusulası, maaş ödemesi ve diğer harcamalara ilişkin belgelerin ayrı ayrı verilmesi zorunludur.

Faaliyetler ile ilgili harcama beyanlarında herhangi bir uyumsuzluk tespit edilmesi durumunda harcamaların belgelendirilmesi zorunludur. Tespit edilen eksikliklerin bir ay içinde giderilmesi istenir. Aksi takdirde Kanunun 17 nci maddesi gereğince işlem tesis edilir. Arama ruhsatı döneminde arama faaliyetlerinin zaruri neticesi olarak ortaya çıkartılan madenin, teknolojik araştırma, geliştirme, pilot çalışmalar ve pazar araştırmaları yapmak üzere, sevkin gerekçesinin ve miktarının da yer aldığı Maden Yönetmeliği Ek-24'e göre hazırlanan arama faaliyet raporu, ÇED belgesi ve mülkiyet izni ile birlikte müracaat eden ruhsat sahibine, Genel Müdürlükçe uygun bulunan miktarda numunenin sevk edilmesine izin verilebilir.

Arama dönemlerinin belirli kısımlara ayrılarak ruhsat sahibinin her yıl asgari harcama gerçekleştirmesi ve bunu da belgelemesi bunun sonucunda bir üst arama aşamasına geçilmesinin doğru olmadığını düşünmekteyiz. Arama dönemlerini belirli kısmlara ayırmak yerine, jeolojik ve jeofizik çalışmalar ile sondaj çalışmalarının maden varlıklarına yönelik ayrıntılı veriler elde etmesini dikkate alarak ruhsat sahibinin dönemler arasında beklemeksizin ilerleyebilme hakkını sağlamak, bunu başarabilen ruhsat sahibini de teşvik etmek daha isabetli olurdu[319].

[318] D.8.D, E.2013/2304, K.2015/2790, T.08.04.2015.
[319] Mehmet TOPTAŞ/Selahattin ÇİMEN/Nevzat KAVAKLI, "5995 sayılı Maden Kanunu ile Yapılan Değişikliklerin Ruhsat Sayıları ve Toplanan Harç Gelirleri Üzerindeki Etkileri", MT Bilimsel, Yer Altı Kaynakları Dergisi, Yıl:3, Sayı:6, Temmuz:2014, s.27.

A.Ön Arama Dönemi

Ön arama dönemi, arama ruhsatı alındıktan sonra arama faaliyetinin ilk dönemi olarak kabul edilir. Bu dönem bir yıldır. Ön arama döneminde arama projesinde belirtilen faaliyetler ve yatırım harcamalarının gerçekleştirilmesi, ön arama dönemi faaliyet raporunun sunulması, gerekliliklerin yerine getirilmemesi halinde teminat iradı ile ruhsat iptali[320] bu dönemin temel aşamalarıdır.

Bu dönemin bir nevi maden arama faaliyetine hazırlık dönemi olarak kabul edildiği bilinmektedir. Ancak ön arama dönemi, süre ve kapsam olarak ruhsat sahibi için yetersiz ve kısır bir dönemdir. Zira, bu dönemin bir yıl gibi bir süre ile kısıtlanması, çoğu zaman süre azlığından dolayı madene ilişkin doğru tetkik ve analiz yapılamamasına neden olmaktadır[321]. Maden Yönetmeliği'nin 17.maddesinin birinci fıkrasına göre, ön arama dönemi, arama ruhsatının düzenlendiği tarihten itibaren bir yıldır. Bu dönemde, ön inceleme raporunda düzenlenen sistematik arama yöntemleri uygulanabilir. Bu yöntemler, mostra (yüzlek) tanımlama ve örnek alımı, jeolojik harita alımı ile jeokimya ve jeofizik gibi çalışmaları kapsamaktadır.

Maden arama sahasının geniş olması durumlarında belirtilen hazırlık işlemleri çoğu zaman vaktinde tamamlanamamaktadır. Zira bu dönem ileride çok daha kapsamlı bir şekilde yapılacak işletme faaliyetinin başlamasına esas teşkil eden temel dönemdir. Bu temel dönemin bir yıl gibi süre ile kısıtlanması uluslararası maden hukukuna göre de uygun düşmemektedir.

Maden Yönetmeliği'nin 17.maddesinin ikinci fıkrasına göre, *"ön arama döneminin sonuna kadar ruhsat sahibi, Yönetmeliğin EK-11'indeki faaliyet raporunu vermek zorundadır. Bu raporun uygun olarak verilmesi, genel arama dönemine hak sağlamaktadır"*.Genel Müdürlük tarafından, ön arama faaliyet raporunun veya yatırım harcama kalemlerine ait belgelerin uygun bulunmaması durumunda, tespit edilen eksiklerin bir ay içinde giderilmesi için ruhsat sahibi yazılı olarak uyarılır.

[320] 3213 sayılı Kanun m. 17/1.
[321] D. 8.D, E.2010/9899, K.2014/10418, T.17.12.2014; D.1.D, E.1998/302, K.1998/432, T.07.12.1998.

Aynı Yönetmeliğin 17.maddesinin üçüncü fıkrası ise, *"ruhsat sahibine yapılacak tebliğden itibaren bir ay içinde belirtilen eksikliklerin giderilmemesi ya da harcama kalemlerine ilişkin belgelerin Genel Müdürlük tarafından uygun bulunmaması halinde 3213 sayılı Kanunun 17. maddesinde öngörülen idari yaptırımlar uygulanacaktır. Bu yaptırımın uygulaması ile birlikte genel arama dönemine geçiş başlayabilecektir. Bununla birlikte ön arama faaliyet raporunun süresinde verilmemesinin yaptırımı da Kanunun 17.maddesine atıf yapılmak suretiyle kabul edilmiştir. Kanunun 17.maddesindeki idari para cezasının uygulanması ile faaliyet raporu ruhsat sahibinden istenilmeksizin genel arama dönemine geçiş başlayabilecektir. Ön arama döneminin sonunda, genel arama dönemine geçmeye hak kazanan ruhsat sahaları Genel Müdürlüğün internet sayfasında ilan edilir."*

Ön arama döneminin bir yıl yerine 2 yıl gibi bir süreye bağlanması yeraltındaki maden cevherinin ekonomiye kazandırılması açısından daha makul bir süre olup, bu süre sonunda raporun verilmemesine bağlanan idari para cezasının da yüksek olduğu değerlendirilmektedir. Zira, maden ruhsatı sahibi, daha madencilik faaliyetine ekonomik olarak başlamamış iken bir yıl gibi bir süre sonunda onu yüksek bir idari para cezası ile karşı karşıya bırakmak yatırım ortamı açısından olumsuz etki doğurmaktadır. Diğer taraftan, ülkemizde bürokratik işlemlerin uzun bir süreç olması bu bir yıllık sürenin yetersizliğini ortaya koymakta iken bu sürenin sonuna kadar tamamlanamayan işlemler bakımından verilecek idari para cezası da hakkaniyetli değildir.

B. Genel Arama Dönemi

Genel arama dönemi, maden kaynağına ilişkin bilgilerin sunulması, asgari yatırım harcamalarının gerçekleştirilmesi, genel arama dönemi faaliyet raporunun sunulması, gerekliliklerin yerine getirilmemesi halinde 3213 sayılı Kanunun 17.maddesinin birinci fıkrasına göre teminat iradı ile ruhsat iptali sürecini ifade etmektedir.

Genel arama döneminde, maden sahasındaki genel hazırlık işlemleri tamamlanır. Artık arama faaliyeti için daha fazla hazırlık yapılmış, madene ilişkin temel cevher yatakları, şekil, kalite ve rezerv gibi bilgilere erişilmiştir. Ancak bu

dönemin ön arama dönemi ile birleştirilerek tek bir genel arama dönemi olarak belirlenmesi daha doğru olurdu. Zira, ön arama dönemi ile genel arama döneminde yapılan faaliyetler aslında tamamlayıcı işlem ve faaliyetlerdir. Hukuken bir ayırım getirmek yerine fiziksel koşullara göre ön arama ve genel arama döneminin tek bir dönem olarak düzenlenmesi maden işletmeciliğinin esas faaliyetleri açısından da gereksiz kırtasiyeciliğe neden olmayacaktır.

Maden Yönetmeliğinin 18.maddesine göre genel arama dönemi aşağıdaki hüküm ve koşullara göre tamamlanmaktadır: Buna göre, ön arama döneminin sonundan itibaren genel arama dönemi başlamaktadır. Bu süre IV. Grup madenlerde iki yıl, diğer grup madenlerde ise bir yıldır. Gen yatağının temel özellikleri, boyut, biçim, tenör/kalite, ekonomik rezerv ve cevherleşme el arama dönemi, madenin genel özelliklerinin belirlendiği dönemdir. Buradaki amaç, madenin ve maden yatağının temel jeolojik özelliklerini tespit etmektir. Madenin ve maden gibi hususlardır. Maden ve maden yatağının cevherleşmesi mostra, yarma ve sondaj gibi analiz ve tekniklere dayalı olarak tahmin edilir.

18.maddeye göre, bu dönemin sonuna kadar gerekli raporun verilmesi zorunludur. Bu raporun uygun bulunması, IV. Grup ruhsatlar için detay arama dönemine geçilmesine hak sağlamaktadır. Ancak, II. Grup (b) bendi, III. ve V. Grup ruhsatlarda ise kaynak ve rezerv bilgilerini içeren işletme projesi verilerek işletme ruhsat talebinde bulunulmaması durumunda arama ruhsatı iptal edilir.

Genel arama faaliyet raporu ya da yatırım harcamalarına ait belgelerin Genel Müdürlük tarafından uygun bulunmaması halinde tespit edilen eksikliklerin bir (1) ay içinde giderilmesi ruhsat sahibine yazılı olarak bildirilir. Bu süre içinde eksikliklerin giderilmemesi ya da harcama belgelerinin uygun bulunmaması Kanunun 17. Maddesinin birinci fıkrasında öngörülen cezaların uygulanması (idari para cezası) ile ruhsatın iptal edilmesini gerektirir.

IV.Grup ruhsatlarda, genel arama faaliyet raporunun süresi içinde verilmemesi, Kanunun 17. Maddesinin birinci fıkrasında öngörülen idari yaptırımın uygulanmasını

gerektirir[322]. Bununla birlikte faaliyet raporu aranmaksızın detay arama dönemine hak sağlamaktadır. Yönetmeliğin 18.maddesinin beşinci ve altıncı fıkralarına göre, II. Grup (b) bendi, III. ve V. Grup ruhsatlarda, arama süresi sona ermiş ise ruhsat iptal edilmektedir. Genel arama döneminden, detay arama dönemine geçmeye hak sağlayan ruhsat sahaları MİGEM internet sayfasında ilan edilmektedir.

Genel arama dönemi ile ön arama döneminin aslında hukuken bir ayırım konusu oldukları, her iki dönemde yapılan iş ve işlemlerin fiziksel temelde birbirini tamamlayıcı işlemler oldukları bilinmektedir. Kanun koyucunun ön arama dönemi ile genel arama dönemini birbirinden kesin hatlarla ayırması, hem sürelerin azlığı ve hem de süre sonundaki idari para cezasının büyüklüğü açısından yatırımcıyı ürkütecek niteliktedir. Madenler üzerinde devletin gözetim ve denetim yetkisi bulunmakla birlikte, gereksiz idari yaptırım ve yetersiz süreler, madenlerin işletilerek ekonomiye kazandırılması çaba ve teşebbüslerine pek uygun düşmemektedir.

C. Detay Arama Dönemi

Detay Arama Dönemi, her yıl görünür maden rezervine ilişkin bilgiler, asgari yatırım harcamalarının gerçekleştirilmesi, detay arama dönemi faaliyet raporlarının her yıl sunulması, gerekliliklerin yerine getirilmemesi halinde teminat iradı ile ruhsat iptali[323] sürecini ifade etmektedir.

---

[322] "Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın İtiraza tabi 10/09/2015 tarih, 78866742-101-06-01/255360 sayı 15139 nolu idari para cezasına ilişkin işlem dosyasının incelenmesinde; dosya kapsamında; yukarıda izah edilen mevzuat hükümleri ile dosyada bulunan 07/12/2011 tarihli maden arama projesinde muteriz şirketin ön arama dönemi, genel arama dönemi ve detay arama dönemlerinde hangi faaliyetleri yapacağını ayrıntıları ile bildirip taahhüt ettiği, ancak genel müdürlükçe yukarıda anılan mevzuat kapsamında yapılan denetimler çerçevesinde; 20/05/2015 tarihinde düzenlenen genel arama faaliyet raporunda; genel arama faaliyet döneminde yapılacağı beyan edilmiş olan, Maden Kanunu uygulama yönetmeliği Ek-l'de belirtilen yapılması zorunlu olan asgari faaliyetlerden olan yeterli numune alınarak analizlerin yapılmaması/verilmemesi ve fiziki çalışmalardan sondaj/yarma/kuyu/galeri gibi faaliyetinin yapılmamış olması nedeniyle Genel arama faaliyet dönemi süresinin de sona erdiği göz önüne alınarak 3213 sayılı Maden Kanunu 17/3 maddesi gereğince 20.000,00 TL idari para cezası uygulanarak S: …..sayılı sahanın genel arama döneminden bir üst aşama olan detay arama dönemine geçirilmesi hususunda görüş bildirildiği, 21/05/2015 tarihinde de makam oluru alındığı, anlaşılmakla tahakkuk ettirilen idari para cezasının kanun ve ilgili mevzuat hükümleri çerçevesince hukuka uygun olduğu……" Sındırgı Sulh Ceza Hakimliği Değişik İş No: 2016/19, KT. 17/08/2016.

[323] 3213 sayılı Kanun m. 17/2.

Maden Yönetmeliğinin 19.maddesinin birinci fıkrasına göre, detay arama dönemi, IV. Grup madenlerde dört (4) yıldır. Bu dönemin başlangıcı genel arama döneminin sonudur. Bu dönemde madene ilişkin miktar, yoğunluk, şekil, fiziksel özellikler, tenör/kalite ve mineral içeriğinin yüksek bir güvenilirlik düzeyinde hesap edilmesi amacıyla yapılan çalışmaları kapsar. Dört yıl süreli olan bu dönemde, maden yatağını üç boyutlu olarak ortaya koymak ve yüksek bir güvenilirlik düzeyinde hesaplama yapabilmek amacıyla yeter sayı ve sıklıkta mostra, kuyu, yarma, sondaj ve galeri açma çalışmaları yapılması gerekir. Buralardan yeterli sayı ve sıklıkta örnekleme yapılır.

Maden yatağının sınırları ve sözü edilen özellikleri, örneklerin test ve analiz edilmesi suretiyle elde edilen verilere dayalı olarak ortaya konulur, kaynak hesaplanır ve maden yatağının işletilmesine yönelik özellikler de belirlenir. Detay arama dönemi, maden arama döneminin en verimli olduğu dönemdir. Zira bu dönemde maden yatağına ilişkin detaylı analizler yapılarak, hesaplamalar gerçeğe yakın şekilde ortaya konulmaktadır[324].

Detay arama dönemi süresi sonuna kadar detay arama faaliyet raporunun verilmesi zorunludur. Detay arama faaliyet raporunun uygun bulunması halinde IV. Grup (b), (c) ve (ç) bendi maden arama ruhsatlarında detay arama dönemini takiben fizibilite çalışmalarına ihtiyaç duyularak gerekçesi ile birlikte Genel Müdürlüğe müracaatta bulunmaları ve talebin uygun bulunması hâlinde, detay arama dönemi sonrasında iki yıllık bir fizibilite dönemine hak sağlar. IV. Grup (a) bendi maden arama ruhsatlarında ise detay arama dönemi sonuna kadar kaynak ve rezerv bilgilerini içeren işletme projesi verilerek işletme ruhsat talebinde bulunulmaması halinde arama ruhsatı iptal edilir.

Detay arama faaliyet raporunun veya yatırım harcama kalemlerine ait belgelerin uygun bulunmaması hâlinde tespit edilen eksikliklerin bir ay içinde giderilmesi ruhsat sahibine yazılı olarak bildirilir. Tebliğ tarihinden itibaren eksikliklerin bu sürede tamamlanmaması veya verilen raporların ya da yatırım harcama kalemlerine ait belgelerin uygun bulunmaması hâlinde arama ruhsat süresi sona ermiş ise ruhsat iptal

[324] Mustafa TOPALOĞLU, "7061 sayılı Kanunla Maden Kanununda Yapılan Değişiklikler", www.mtopaloglu.av.tr, s. 7.

edilir. Detay arama faaliyet raporunun süresi içinde verilmemesi hâlinde arama süresi sona ermiş ise ruhsat iptal edilir.

Detay arama döneminin önemi, kendisini bu dönemde yapılan faaliyetlerin daha detaylı ve hesaplamaların yüksek güvenilirliğe sahip olmasında yatmaktadır. Detay arama döneminde de madencilik faaliyeti stabildir. Dolayısıyla bu faaliyetler arama ruhsatı kapsamına göre sadece bilgi edinme, anlama ve yorumlama çabası şeklindedir. Detay arama döneminde de maden istihracı yapılmaz ve madencilik faaliyeti ticari faaliyete konu edilemez. Ancak detay arama döneminde, arama ruhsatının ekonomik bir değer kazanması da muhtemeldir.

Zira, bu dönem bulguları gerçek ya da gerçeğe yakındır. Bu döneme ilişkin olarak arama faaliyeti yanında madene ilişkin sınırlı bir takım ticari işlemlerin yapılabilmesine olanak tanımak, maden piyasası araçları gibi bir ekonomik aktivite yaratmak daha faydalı olacaktır.

Ç. Fizibilite Dönemi

Maden kaynağının ekonomik olarak iktisadi bir değer taşıdığının ortaya çıktığı dönem fizibilite dönemidir. Bu dönem artık bir madenin işletme aşamasına geçebilmesine en yakın olduğu dönemdir. Fizibilite dönemini, kendisinden önceki dönemlerden ayıran fark bu dönemin ekonomik yönünün ön plana çıkmış olmasıdır. Dolayısıyla, pazarlama gibi ekonomik aktivitelerin yapılabilmesine yönelik hazırlık işlemleri bu dönemde planlanır. Zira maden önceki dönemlerde üç boyutlu bir şekilde ortaya çıkmış, kalite/tenör, rezerv miktarı sayısal olarak hesaplanmıştır. Artık bu dönem kaynağın ticari pazarlara konu olabilmesine imkân sağlayacak bir hazırlık aşaması olarak kabul görmektedir[325].

Maden Yönetmeliğinin 20.maddesinin birinci fıkrasına göre, fizibilite dönemi talebinin uygun bulunması için detay arama döneminde yapılması zorunlu faaliyetlerin yapılmış olması ve kaynağın ortaya çıkarılmış olması zorunludur. İki yıllık süre

[325] Nejat TAMZOK, "Madencilik Yatırım Projelerinde İşletme Dönemi Giderleri", Madencilik Projelerinin Hazırlanması ve Değerlendirilmesi Semineri, Maden Mühendisleri Odası, Ankara, Ocak 2017, s. 2.

sonuna kadar fizibilite raporunun verilmesi zorunludur. Fizibilite döneminin sonuna kadar Genel Müdürlüğe verilen fizibilite raporunun uygun bulunmaması hâlinde eksikliklerinin bir ay içinde giderilmesi ruhsat sahibine yazılı olarak bildirilir. Tebliğ tarihinden sonra eksikliklerin verilen sürede tamamlanmaması hâlinde ya da arama ruhsat süresi sonuna kadar fizibilite raporu ile birlikte işletme ruhsat talebinde bulunulmaması durumunda ruhsat iptal edilir.

Ayrıca fizibilite döneminde fizibilite raporunda yer alan asgari faaliyetlerin yapılması zorunludur. Aksi takdirde fizibilite raporu uygun bulunmayarak ruhsat iptal edilir. Fizibilite döneminde detay arama dönemi ruhsat bedelinin iki katı tutarında ruhsat bedeli alınır.

Fizibilite döneminin iki yıllık bir süreye bağlanması kanımızca isabetsizdir. Zira, bu döneme kadar zaten maden kaynağı ya da cevherine ilişkin maddi bulgular ortaya konulmuş, gerçek ya da gerçeğe yakın ölçüde hesaplamalar yapılmıştır. Bu dönemin ağırlıklı olarak pazarlama gibi ticari işlemlere konu edilmesinde sürenin artık 2 yıla değil 1 yıl gibi bir süreye bağlanması daha faydalı olacaktır. Madenin biran önce ekonomik değer olarak üretilmeye başlanması için işletme aşamasına geçilmeli ve onun ülke ekonomisine bir katma değer olarak eklenmesi sağlanmalıdır.

D.İşletme Ruhsatı

İşletme ruhsatı, maden arama ruhsatının tüm dönemleri tamamlandıktan sonra maden sahasının işletme faaliyetine başlaması için gerekli son evredir. Bu dönemde de işletme fiilen başlamaz. İşletme izni alınmasına kadarki süreçte, ruhsat sahibinin yükümlülükleri yine devam eder.

İşletme ruhsatı da bir idarî işlemdir. Zira idarenin tek taraflı tasarrufu ile verilmektedir. Doktrinde işletme ruhsatını, idari izin olarak kabul edenler[326] olduğu gibi, birel-koşul işlem olarak kabul edenler[327] de bulunmaktadır.

[326] Mustafa TOPALOĞLU, *Maden Hukuku,* Karahan Yayınları, Birinci Baskı, Ocak, 2011, Adana, s. 223.
[327] Aydın GÜLAN, *Maden İdare Hukukumuzun Ana İlkeleri ve Temel Müesseseleri-Mevzuat ve Yargı Kararları Işığında Eleştirel Bir Yaklaşım Denemesi,* Lamure Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 191-192.

Maden işletme ruhsatı, medeni hakları kullanmaya ehil bir Türk vatandaşına veya madencilik yapabileceği statüsünde yazılı ve Türk kanunlarına göre kurulmuş olan bir tüzel kişiye veya bu hususta yetkili iktisadi devlet teşekkülü veya kamu kuruluşuna MAPEG tarafından verilir. İşletme ruhsatnamesinin verilmesi MAPEG tarafından kararlaştırılması üzerine harcın ödenmesi, işletme ruhsatının bulucusundan başkasına devredilmesi durumunda cevher satışından karşılanmayan kısma ait tazminatın da bulucusuna ödenmesi talep edilir[328].

Ülkemizde madencilik faaliyetindeki işletme döneminde projede öngörülen üretim yapılmadığında ruhsat sahibine idari para ceza verilmekte ve işletme ruhsatında herhangi bir faaliyet olmadan beklenilmekte ve böylece işletme ruhsatları atıl kalabilmekte idi. Madencilik faaliyeti yapma niyetinde olmayan madencileri caydırmak ve ellerindeki ruhsatı işletme faaliyeti yapılmaması halinde iptal etmeyi öngören önemli bir düzenleme 3213 sayılı Kanunun 24 üncü maddesinin onikinci fıkrası, 28.11.2017 tarihli ve 7061 sayılı Kanunla getirilmiştir[329].

Buna göre; ülkemizde her birinin işletme projesi ve faaliyeti bulunan yaklaşık 13.000 adet maden işletme ruhsatının mevzuat kapsamında sunmuş oldukları projenin çok altında işletme faaliyeti yaparak maden rezervlerimizin ekonomiye kazandırılmasının geciktirilmesine sebep olmalarını önlemek için, işletme izin tarihinden itibaren son beş yılın herhangi bir üç yılında yaptığı toplam üretim miktarının projede beyan edilen bir yıllık üretim miktarının %30'undan az olmaması sağlanarak atıl duran maden sahalarının etkin olarak değerlendirilmesi sağlanacaktır.

---

[328] FINDIKLIGİL, a.g.e., s. 371.

[329] "Beş yıllık dönemde, üretimin en az olduğu herhangi üç yılında yaptığı toplam üretim miktarı projede beyan edilen bir yıllık üretim miktarının %30'undan az olması durumunda, ruhsat sahiplerine 50.000 Türk lirası idari para cezası verilir. İdari para cezasının uygulanmasından başlamak üzere, geriye doğru üç yıllık dönemlerde yaptığı toplam üretim miktarı projede beyan edilen yıllık üretim miktarının %30'undan daha az olması durumunda ruhsat sahiplerine 50.000 Türk lirası idari para cezası verilir. Bu fıkra kapsamında beş yıl içerisinde iki defa idari para cezası uygulanması halinde ruhsat iptal edilir. Yılların belirlenmesi, takvim yılı hesabına göre yapılır. Dönemlerin hesaplanmasında, işletme izninin verildiği yıl ile üretime ilişkin tespitin yapıldığı yıl dikkate alınmaz. Ancak mücbir sebepler, beklenmeyen haller veya Genel Müdürlük tarafından kabul edilen işletme projesi ve termin planına göre madene ulaşmak amacıyla galeri, kuyu ve/veya dekapaj için geçirilen süreler, projede beyan edilen yıllık üretim miktarı ile orantılı olarak dikkate alınır. Bu fıkrada geçen idari para cezası hariç diğer oranları iki katına kadar artırmaya, yarısına kadar indirmeye ve ruhsat türlerine göre farklılaştırmaya Cumhurbaşkanı yetkilidir."

E. İşletme İzni

İşletme izni, işletme ruhsatı alındıktan sonra artık madenin fiilen de işletmeye alındığı bir evredir. Yukarıda da izah edildiği üzere maden işletme ruhsatı alındıktan sonra işletme faaliyeti hemen başlamamaktadır. Maden işletme ruhsatı, madencilik faaliyeti yapılabilmesi için sahanın tamamına yönelik ruhsat sahibine verilen genel faaliyet yetkisidir. İşletme izni ise, artık işletmeye alınmış bir sahanın koordinatları belirlenmiş noktalarında ruhsat sahibinin özel faaliyet gösterebilmesine ilişkin izindir. Dolayısıyla koordinatları belirlenen bir maden sahasının hangi noktasında madencilik faaliyeti ya da hangi cüzünde istihraç yapılabileceği somut olarak işletme izni ile vücut bulmaktadır.

Bu izin alınmadan işletme faaliyetine başlanamaz. Zira maden ruhsatı ile ruhsat sahibi genel bir izin almakta, genel olarak madencilik faaliyeti yapabilmesine ilişkin yetkilendirme durumu gerçekleşmekte ancak bizatihi madencilik ameliyesi yapabilmesi ancak işletmeye ilişkin bütün izinlerin alınmasından sonra mümkün olmaktadır.

Mevzuata göre işletme ruhsatı alındıktan itibaren 3 yıl içinde 3213 sayılı Kanunun 7 nci maddesine göre alınması gerekli olan izinlerin[330] Genel Müdürlüğe verilmemesi halinde, ruhsat sahibinin elinde olmayan bir nedenle söz konusu izinleri alamadığına ilişkin bilgi ve belge de yoksa idari yaptırım uygulanabilecektir[331]. Kanunun 7. maddesine göre alınması gerekli olan çevresel etki değerlendirme kararı,

[330] ÇED, Mülkiyet izni, işyeri açma ve çalışma ruhsatı ile Genel Müdürlüğün kayıtlarına işlenmiş alanlar ile ilgili izinler.

[331]" İlgili yasal mevzuat ve sunulan bilgi ve belgeler incelendiğinde, 3213 sayılı Maden Kanunu Geçici 22. Maddesinde aynı yasanın 7. Maddesi kapsamına giren izinleri süresi içerisinde almama yaptırımının açıkça belirlendiği, geçici 22. Maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar, 24. Maddesinin 11. Fıkrası gereğince 7. Maddeye göre alınması gerekli izinler ile Genel Müdürlüğün kayıtlarına işlenmiş olanlarla ilgili diğer izinler için müracaat edilmiş olmasına rağmen süresi içinde izinleri almamış ruhsatlar ile anılan izinlerin süresi içinde alınarak Genel Müdürlüğe verilemeyen ruhsatlar hakkında 30.000 TL idari para cezası uygulanacağı, itiraz eden şirketin kusuru bulunmadığı yönündeki savunmasına ise 5326 sayılı Kabahatler Kanununun 9. Maddesinde düzenlenen "Kabahatler, kanunda açıkça hüküm bulunmayan hallerde, hem kasten hem de taksirle işlenebilir." Hükmü uyarınca itibar edilemeyeceği, itiraz eden şirketin elinde olmayan bir nedenle söz konusu izinleri alamadığına ilişkin tüm dosya kapsamında herhangi bir bilgi ve belgenin olmadığı anlaşılmakla idari yaptırım kararının usul ve yasaya uygun olduğu …." Bkz. Mersin 2. Sulh Ceza hakimliği, Değişik İş No: 2016/30, KT. 15/07/2016; Aynı doğrultudaki başka bir karar için bkz. Gölpazarı Sulh Ceza Hakimliği, Değişik İş No: 2016/56, KT. 22/07/2016; Ayrıca bkz. Elbistan Sulh Ceza Hakimliği Değişik İş No: 2016/521, KT. 16/06/2016; Gaziantep 1. Sulh Ceza Hakimliği, Değişik İş No: 2016/2187, KT. 07/06/2016. Muğla 2. Sulh Ceza Hakimliği Değişik İş No: 2017/349, KT. 07/03/2017. Elazığ Sulh Ceza Hakimliği Değişik İş No: 2016/1772, KT. 01/07/2016.

mülkiyet izni, işyeri açma ve çalışma ruhsatı ile Genel Müdürlüğün kayıtlarına işlenmiş alanlar ile ilgili izinlerin Genel Müdürlüğe verilmesini müteakip, işletme izni düzenlenir[332].

İşletme izin belgesi alınmadan faaliyette bulunulması idari para cezasını gerektirmektedir[333]. İşletme ruhsatı alındıktan sonraki 3 yıllık sürede 7. madde izinlerinin alınması gerekmekte olup, bunun ruhsat sahibinden kaynaklanmayan sebepler nedeniyle alınamaması halinin ispat edilmesi gerekmektedir[334].

İşletme ruhsatının alınması madencilik faaliyetlerinde üretimin gerçekleştirilmesi için tek başına yeterli olamamaktadır. İşletme ruhsatının alınmasının ardından işletme izinin alınması için başvuru yapılması gerekmektedir. Maden Kanunu gereğince alınması gerekli izinler üç yıl içerisinde tamamlanarak yetkili idareye (MAPEG) sunulmalı ve işletme izni için başvurulmalıdır. Bu izinler şunlardır: Mülkiyet İzni (orman, hazine, özel mülk vb.); Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) İzni, İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatı, Projenin yeri ve

---

[332] "İdari para cezasına konu 71281 sayılı sahaya düzenlenen işletme ruhsatının 25/10/2010 tarihinde yürürlüğe girdiği, 3213 sayılı Kanunun 7. maddesi uyarınca alınması gereken izinlerin üç yıllık sürede Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden İşleri Genel Müdürlüğüne sunulması gerekirken sunulmadığı ve bu nedenle işletme izninin düzenlenmediği ve neticesinde 3213 sayılı Kanunun Geçici 22. maddesi gereğince itiraz eden hakkında 30.000,00-TL tutarında idari para cezası işleminin tesis edildiği görülmüştür. Hakimliğimizce yapılan inceleme ve değerlendirmede, idari yaptırım kararında usul ve esas yönünden hukuka aykırı bir yön bulunmamaktadır." Bkz. Ankara 2. Sulh Ceza Hakimliği, Değişik İş No: 2015/5014, KT. 28/04/2016.

[333] "Şikayetçi hakkında 3213 sayılı Kanunun 7/21, 12/7 ve geçici 25. maddelerine aykırılıktan dolayı idari para cezası tahakkuk ettirildiği söz konusu idari para cezasına itiraz edildiği, dosyada mübrez 30/12/2015 tarihli denetleme raporunda, henüz düzenlenmeyen işletme izni alanı dışında üretim yapıldığının, işletme alanı ve izni dışında faaliyette bulunulduğunun ve daimi teknik nezaretçinin olmadığının tespit edildiği, böylelikle başvuru sahibinin 3213 sayılı yasanın belirtilen maddelerine muhalefet ettiğinin tespit edildiği görülmekle şikayetçiye verilen idari para cezasının hukuka uygun olduğu.." Emirdağ Sulh Ceza Hakimliği, Değişik İş No: 2016/137, KT. 20/06/2016.

[334] Madencilik faaliyetlerindeki izinleri tamamlayarak Genel Müdürlüğü verilmesi gerektiği halde bu izinleri tamamlayarak Genel Müdürlüğe vermediği için 30.000 TL idari para cezası verildiği, tüm dosya kapsamı incelendiğinde itiraz eden şirkete 25/05/2010 tarihinde işletme ruhsatı düzenlendiği, ancak şirketin 3 yıllık yasal sürenin bitiş tarihi olan 25/05/2013 tarihine kadar 3713 sayılı Maden Kanunun 7.maddesi kapsamındaki gerekli izinleri tamamlayarak Genel Müdürlüğe vermediği anlaşılmış ve itiraz eden kurum tarafından gönderilen cevap dilekçesi ve ekindeki belgelerden durumun sabitliği anlaşılmış olup itiraz eden şirkete atılı kabahatin şekli bir kabahat olduğu, itiraz eden şirketin kusuru bulunmadığı yönündeki savunmasına 5326 sayılı Kabahatler Kanunun 9.maddesinde belirtilen *"Kabahatler, kanunda açıkça hüküm bulunmayan hallerde, hem kasten hem de taksirle işlenebilip'* hükmü uyarınca itibar edilemeyeceği, itiraz eden şirketin elinde olmayan bir sebeple söz konusu eksikliği gideremediğine ilişkin de tüm dosya kapsamında herhangi bir iddia ve emarenin olmadığı anlaşılmakla itiraz edenin aksi ispatlanıncaya kadar geçerli olan resmi belgenin aksini ispat edemediği gibi itirazlarının makul bulunmadığı anlaşılmakla bahse konu idari yaptırım kararının usul ve yasaya uygun olduğu..". Gölpazarı Sulh Ceza Hakimliği, Değişik İş No: 2016/66, KT. 22/07/2016.

kapsamına göre alınması gereken varsa diğer izinler[335].

Yukarıda belirtilen izinlerin üç yıl içinde alınarak tamamlanamaması halinde ruhsat teminatı irat kaydedilerek iptal edilmektedir. Yine bu izinler tamamlanmadan gerçekleştirilen üretim faaliyetlerinin üç yılda üç kez tekrarlanması halinde ruhsat teminatı irat kaydedilerek iptal edilmektedir. Kanunun sonuç bağladığı bu yaptırımlar ağır olmakla birlikte caydırıcıdır. Zira söz konusu izinler, madencilik faaliyetinin çevre, mülkiyet, orman izinleri gibi ağırlıklı olarak kamu hukuku konusu olan izinlerdir.

Maden işletme izninin düzenlenmesinden sonra ruhsat sahibinin hak ve yükümlülükleri şunlardır: İşletme izinin verildiği tarihten itibaren bir yıllık süre içerisinde madenin işletmeye alınması gerekmektedir. Alınmaması halinde çalışılmayan her yıl için projede belirtilen üretim miktarının %10"u üzerinden devlet hakkı alınmaktadır. İşletme izini tarihinden itibaren beş yıllık sürede mücbir sebepler ve beklenmeyen haller dışında üç yıldan fazla üretim yapılmayan ya da bu üç yıl içerisinde projede beyan edilen bir yıllık üretim miktarının % 10,,undan az üretimin yapıldığı ruhsatlar, teminatları irat kaydedilerek iptal edilmektedir. İşletme projesine aykırı faaliyette bulunulması ve faaliyetlerin can ve mal güvenliği açısından tehlikeli bir durum oluşturduğunun tespit edilmesi halinde madeninin üretimine yönelik faaliyetler durdurulur. Bu tehlikeli durumun verilen sürede ortadan kaldırılmaması halinde teminat irat kaydedilerek faaliyetler durdurulur[336].

Talep edilen alanın özel alan iznine tabi olması durumunda ise başvuru sahibine 1 yıllık süre verilmektedir. Bu süre içinde izin alınması durumunda ruhsat düzenlenir, izin alınamaması halinde ise müracaat reddedilir. Bu özel alan izinleri şunlardır: Özel çevre koruma bölgeleri, milli parklar, yaban hayatı koruma ve geliştirme sahaları, muhafaza ormanları, 3621 sayılı Kıyı Kanununa göre korunması gerekli alanlar, 1 inci derece askeri yasak bölgeler, 1/5000 ölçekli imar planı onaylanmış alanlar, 1 inci derece sit alanları ile madencilik amacı dışında tahsis edilen ve Genel Müdürlük tarafından uygun görüş verilen elektrik santralleri, organize sanayi

[335] 3213 sayılı Kanun m. 7.
[336] 3213 sayılı Kanun m. 29/1.

bölgeleri, petrol, doğalgaz ve jeotermal boru hatları[337].

İşletme izni bahsinde önemli olan hususlardan birisi de madencilik faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine izin verilen koşullu alanlardaki madencilik faaliyetidir. Bu koşullu alanlar, kazanılmış haklar korunmak kaydıyla içme ve kullanma suyu rezervuarının en fazla su seviyesinden itibaren 1000 - 2000 metre mesafe genişliğindeki şeritte galeri usulü patlatma yapılmaması ve alıcı ortama arıtma yapılmadan su deşarj edilmemesi şartıyla izin verilmektedir. 2000 metreden sonraki koruma alanı içinde çevresel etki değerlendirmesi raporuna göre değerlendirme yapılmaktadır. Kamu hizmeti veya umumun yararına ayrılmış yerlere ve bu tür tesislere 60 metre mesafe dâhilinde madencilik faaliyetleri Bakanlığın, binalara 60 metre, özel mülkiyete konu araziye 20 metre mesafe dâhilinde ise mülk sahibinin iznine bağlıdır[338].

F.İşletme Faaliyeti

İşletme faaliyeti, maden sahasında madenin işlenmesine yönelik tesis, araç ve ekipmanlar ile bu faaliyetin fiilen yapılması anlamına gelmektedir. Bir faaliyetin maden işletme faaliyeti kabul edilebilmesi için bizatihi koordinatları belirlenmiş ve maden işletme izni alınmış sahada yapılması gereklidir. Aksi takdirde maden sahasında bulunmayan bir tesisin maden işletme faaliyeti olarak kabulüne imkân bulunmamaktadır[339].

İşletme faaliyeti, madenin çıkarılması, üretilmesi ve istihracına ilişkin ticari faaliyetleri ifade etmektedir. Dolayısıyla işletme faaliyeti, bir iktisadi işletme olarak kabul edilir. Ruhsat sahibi, her yıl nisan ayı sonuna kadar bir önceki yıl içinde gerçekleştirdiği işletme faaliyeti ile ilgili teknik belgeleri, satış bilgi formunu, faaliyet bilgi formunu ve işletme sahasında arama yapmış ise arama ile ilgili bilgileri yetkili

[337] 3213 sayılı Kanun 7/2.
[338] 3213 sayılı Kanun 7/8.
[339] "Davalı belediyenin sınırları ve mücavir alanı dışında bulunan maden ocaklarından çıkartılan magnesit madeninin sinter ürününe dönüştürülmesine bir başka deyişle madenin işletilmesine değil madenin işlenmesine yönelik faaliyet gösteren ve maden sahasında bulunmayan fabrikanın, maden işletme yeri olarak kabul edilip davalı belediye sınırları içerisinde bulunması nedeniyle yükümlü şirketten belediye payı istenilmesinde yasal isabet görülmediğinden davanın kısmen kabulü yolunda verilen kararda hukuka uygunluk bulunmamaktadır." Danıştay 9. Daire, E. 2005/404, K. 2006/230, T. 09.02.2006.

idareye vermekle yükümlüdür. Yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde teminat irat kaydedilir.

Yükümlülük yerine getirilinceye kadar faaliyetler durdurulur. Maden mühendisi istihdamı veya nezareti gerçekleşmeden üretim yapılması halinde ruhsat teminatı irat kaydedilerek faaliyet durdurulur. Maden mühendisi istihdamı/nezareti sağlanması ve teminatın yenilenmesi ile faaliyete izin verilir. Yetkili kurumlara sunulan her türlü belgedeki gerçek dışı ve yanıltıcı beyanların tespit edilmesi halinde ilgili kişiye uyarı yapılır ve düzeltme istenir. Bu davranışın devam etmesi halinde teminat iradı söz konusudur[340].

Gerçek dışı ve yanıltıcı beyanların üç yıl içinde üç kez ihlâl edilmesi halinde teminat irat kaydedilerek ruhsat iptal edilir. Sevk fişi olmadan madenin sevk edilmesi halinde, sevk edilen madene el konulur ve söz konusu madenin ocak başı satış bedelinin beş katı tutarında idari para cezası verilir. Yapılan üretim ve sevkiyatın doğru bildirilmemesi ve devlet hakkı hesabının bilerek yanlış hesaplanması halinde bildirilmeyen miktar için hesaplanacak devlet hakkının on katı tutarında idari para cezası verilir. Ruhsat olmadan ya da başkasına ait ruhsat sahasında üretim gerçekleştirilmesi halinde üretilen madene el konulur[341].

El konulma imkânı ortadan kalkmış olan tüm madenin ocak başı satış bedelinin üç katı tutarında idari para cezası uygulanır. Ruhsat alanında ruhsata konu olmayan madenin üretimi yapıldığının tespit edilmesi halinde faaliyetler durdurulur ve üretilen madene el konur ve ocak başı satış bedelinin iki katı tutarında idari para cezası uygulanır. Ruhsat sahibi sahasında gerekli emniyet tedbirlerini alarak sahanın son durumunu gösteren imalât haritası ve maden jeoloji haritasını Genel Müdürlüğe vererek terk talebinde bulunabilmektedir[342].

Ruhsat sahibinin mali yükümlülükleri ise şunlardır: Ruhsatların düzenlenmesinde harç ve teminatın yatırılması gerekmektedir. Ruhsat teminatı, ruhsat aşamasına (arama ve işletme), ruhsat süresine bağlı olarak değişmektedir. Arama

[340] 3213 sayılı Kanun m. 29/3.
[341] 3213 sayılı Kanun m. 12/3.
[342] 3213 sayılı Kanun m. 32/1.

dönemi üretim izni ve üretim için işletme izni talep edildiğinde çevre ile uyum teminatı alınır. Bu teminat ruhsat süresince her yıl yatırılır.

Teminatın süresi içinde yatırılmaması halinde ruhsat teminatı irat kaydedilir. Ruhsat sahibi, her yıl yaptığı üretim miktarı üzerinden devlet hakkı ödemekle yükümlüdür. Devlet hakkı; ocaktan çıkarılan madenin ocak başındaki fiyatından alınır. Tüvanan cevherin herhangi bir zenginleştirme işlemine tabi tutulduktan sonra satış fiyatı oluşması halinde, ocak başı satış fiyatı, madenin ocakta üretiminden ilk satışının yapıldığı aşamaya kadar oluşan nakliye, zenginleştirme ve varsa farklı işleme ait kullanılan tesis ve donanımın yıpranma payı dâhil giderler çıkarılarak oluşan fiyattır. Devlet hakkının zamanında tahakkuk ettirilip, ödenmemesi halinde gecikme zammı uygulanmaktadır[343].

Madenlerin devlet hakkı ödeme paylarına ilişkin kanun kapsamında devlet hakkının ödenmesinde şu istisnalar uygulanmaktadır: Yatırımcı ürettiği madeni yurt içindeki kendi tesisinde işleyerek uç ürün haline getirilmesi durumunda devlet hakkının %50'si alınmamaktadır. Altın, gümüş, platin gibi madenler hariç olmak üzere, yeraltı faaliyetlerinin gerçekleştirildiği projelerde devlet hakkının %50"si alınmamaktadır. Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerlerde yapılacak madencilik faaliyetlerinden Devlet hakkı % 30 fazlasıyla alınır.

Devlet hakkı oranlarında, madenin cinsi, üretildiği bölge ve benzeri kıstaslar gözetilerek Bakanlar Kurulunca en fazla % 25 oranında indirim yapılabilir[344].

3213 sayılı Maden Kanunu'nda devlet hakkı oranları şu şekildedir:

I	I (a) %4 -	I (b) %4 -	
II	II (a) %4 -	II (b) %4	II (c) %4
III	%1 -	diğer %5	
IV	%8	%2	
V	%4 -[345]		

Devlet hakkı dağılımı ise şu şekildedir:

[343] 3213 sayılı Kanun m. 14/son.
[344] 3213 sayılı Kanun m. 14/14.
[345] 3213 sayılı Kanun m. 14/4.

Devlet Hakkının Dağılımı	Oran (%)
İl Özel İdare Payı	25
İlçe veya İlçelerin Köylere Hizmet Götürme Birlikleri Hesabına	25
Hazine Payı	50[346]

İşletme faaliyeti ile artık ruhsat sahibi, madenin işletilmesine hukuken ve fiilen başlamış olup maden, ticari faaliyete konu edilmeye başlanmıştır. Maden, ocak ya da galeriden çıkarılarak ocak başı satış fiyatı üzerinden devlet hakkı tahakkuk ettirilmekte, sonrasında prosese tabi tutularak sevk irsaliyesine bağlanmak suretiyle alıcıya teslim edilmektedir.

İşletme faaliyeti döneminde de devlet, gözetim ve denetim görevini yerine getirmektedir. Bu dönemde de ruhsat sahibi ya da rödövansçı serbetçe tasarruf yetkisine sahip bulunmamakta, belirli dönemler halinde idarenin gözetim ve denetim yetkisini kabul etmek zorundadır. Bu durum, madenlerin devletin hüküm ve tasarrufuna bağlı olduğu Anayasa hükmünün[347] doğal sonucudur.

İşletme faaliyeti döneminde, maden işleticisinin bir takım yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu yükümlülükler daimi nezaretçi [348] bulundurma yükümlülüğü şeklindedir. Daimi nezaretçi, ruhsat sahasındaki faaliyetleri düzenli bir şekilde denetleyip tespit ve önerilerini "*daimi nezaretçi defteri"* ne kaydetmek zorundadır. Bunun yerine getirilmemesi halinde daimi nezaretçi uyarılacaktır. İkinci defa yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde *"yapacakları beyanlar bir yıl süreyle geçersiz sayılır"* hükmü uygulanacak, fiilin tekrarı halinde ise hak mahrumiyeti uygulamasına devam edilecektir[349].

[346] 3213 sayılı Kanun m. 14/13.
[347] AY m. 168.
[348] Daimi nezaretçi 3213 sayılı Kanunun 3 üncü maddesine göre, işletme daimi olarak istihdam edilen maden mühendisini ifade etmektedir.
[349] 3213 sayılı Kanun m. 10/6.

VIII. Rödövans Sözleşmesi

A.Rödövans Sözleşmesi Kavramı

Rödövans kelimesi, Latince "Reditus" kelimesinin Türkçe karşılığıdır[350]. Fransızca "redevance" kelimesinin okunuşu olan "rödövans" olarak Türkçede kullanılmaktadır. Mevzuatımızda ise Rödövans sözleşmesi *"Ruhsat sahalarındaki madenlerin üretilerek değerlendirilmesi amacıyla üçüncü kişilere veya kuruluşlara tasarruf hakkı sağlamak üzere ruhsat sahasının tamamı ya da bir kısmı için ruhsat sahiplerinin bu kişilerle yapmış oldukları sözleşmeler"* şeklinde tanımlanmaktadır[351]. Bir başka tanımda ise "*rödövans, maden ruhsat alanlarının hak sahibi (maden arama ve işletme ruhsat sahibi) tarafından sözleşme ile gerçek veya tüzel bir kişiye bir süre bıraklıması durumunda, maden ocağının işletilmesini üstlenen gerçek veya tüzel kişinin, ruhsat sahibine ürettiği her bir ton maden için ücret ödemeyi taahhüt ettiği isimsiz bir sözleşmedir[352]".* şeklinde ifade edilmiştir.

Rödövans sözleşmesinde ruhsat sahibi maden işletme hakkını sözleşme ile rödövans işletmecisine devretmekte bunun karşılığında işletmeciden, rödövans payı denen bedeli almaktadır. Başka bir anlatımla rödövans; maden ruhsat hakkının, maden ruhsat sahibi tarafından başkalarına süreli olarak (hasılat kirası-ürün kirası) tahsisinden ton başına elde edilen kira geliri olarak tanımlanmaktadır[353]. Rödövans sözleşmesinin tarafları arasında ortaya çıkan hukuki ihtilaflarda Türk Borçlar Kanunu m. 357'de düzenlenen ürün kirasına ilişkin hükümlerin mahiyetiyle örtüştüğü nispette kıyasen uygulanacağı birçok Yargıtay kararında kabul edilmektedir[354].

İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku düzenlemeleri açısından bazı Yargıtay kararlarında rödövans sözleşmesi her ne kadar alt işverenlik sözleşmesi kabul edilerek

---

[350] Alper UYUMAZ/Fatma GÜNGÖR, "Rödövans Sözleşmesi", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIX, Y. 2015, S.4, s.150.
[351] 10. HD. 17.10.2014, E. 2014/16695, K. 2014/19906
[352] UYUMAZ/GÜNGÖR, a.g.m., s.146.
[353] Mustafa TOPALOĞLU, "Son Yasal Gelişmeler ve Yargı Kararları Işığında Rödövans Sözleşmesi", www.mtopaloğlu.av.tr., s. 1; Osman Güven Çankaya, "Rödövans Alt İşverenlik Sözleşmesi Midir?", Kamu-İş, C. 13, S.3/2014, s. 2.
[354] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin E. 2004/12958, K. 2005/12044; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin E. 2001/8457, K. 2002/1813. Yargıtay Hukuk Genel Kurulun 17.06.2009 tarih, E. 2009/11-229, K. 2009/272, Yargıtay 10. Hukuk Dairesi 17.10.2014 tarih, E. 2014/16695, K. 2014/19906 sayılı kararları

işçilerin, işçilik ve Sosyal Güvenlik Kurumunun prim alacaklarından ruhsat sahibi ile rödövans verenin müteselsilen sorumlu olacakları sonucuna varsa da bu görüş yerinde değildir[355].

Bu nedenledir ki alt işverenlik sözleşmelerini düzenleyen iş ve sosyal güvenlik yasalarının asıl işverenin sorumlulukları belirleyen hükümlerinin rödövans sözleşmelerinde uygulama olanağı bulunmamaktadır. Yasalarımızda maden ruhsat hakkını rödövansçıya devreden ruhsat sahibinin rödövansçının işçilerinin iş sözleşmesi, yasa ve toplu iş sözleşmesinden doğan işçilik haklarından ve sosyal güvenlik kuruluşunun rödövansçıya yüklediği yükümlülüklerden sorumlu tutulacağına dair bir düzenleme de mevcut değildir.

Aksine 3213 sayılı Kanuna 5995 sayılı kanunun 17 nci maddesiyle eklenen ek madde 7'de *"maden ruhsat sahiplerinin ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödövans sözleşmelerinde, bu alanlarda yapılacak madencilik faaliyetlerinden doğacak iş kanunu, iş sağlığı ve güvenliğiyle ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluklar rödövançıva aittir. Ancak bu durum ruhsat sahibinin maden kanunundan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz*" hükmü getirilerek anılan hak ve yükümlülüklerden rödövansçının sorumlu olduğu kabul edilmiştir.

Karşılıklı hak ve borçlar doğuran sözleşmenin niteliği ise 6098 sayılı Borçlar Kanununun 375 inci maddesi ve devamında düzenlenen hasılat (ürün) kirasıdır. Yargıtay[356], "*Rödövans sözleşmesinin kendine özgü bir sözleşme tipi olduğu ancak Borçlar Kanununda düzenlenen hasılat kirasına yakın özellikler gösterdiğinden*

[355] Bkz., 21.HD., 26.1.2010, E.2009/12236, K.2010/620, "Dava konusu somut olayda taraflar arasındaki sözleşmenin tetkikinden ruhsat sahibi TTK Gn. Müd.'ne, rödövansçı şirket tarafından yapılacak yıllık iş programlarını her türlü rapor ve projeleri inceleme, denetleme, gerekli değişiklikleri yapma yetkisinin verildiği, aylık ve yıllık faaliyet raporlarının davacı şirkete gönderileceği, üretilen kömür ve mevcut kömür artıklarının TTK Gn. Müd.'nün göstereceği kantarda tartılmadan ve sevk fişi düzenlenmeden saha dışına çıkarılamayacağı, rödövansçının işletme ruhsat sahibinin yapacağı yazılı istek uyarı ve talimatlara riayet edeceği, davacı şirketin sahadaki çalışmaları defter kayıtlarını, üretimi kontrol etmeye ve talimat vermeye yetkili olduğu, kantardan geçen miktar üzerinden rödövans tahakkuk ettirileceğinin kararlaştırıldığı görülmektedir. Bu tespitler karşısında davalılar TTK Gn. Müd. ile K... Mad. San. Tic. Ltd. Şti. arasındaki ilişkinin 4857 sayılı Yasa'nın 2. maddesi gereğince alt işveren-üst işveren ilişkisi olarak değerlendirilmek gerektiği açık ve seçiktir". Aynı yönde bkz., 10.HD., 13.6.2011, E.2009/17563, K.2011/8689 (www.kazanci.com)

[356] Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin E. 2004/12958, K. 2005/12044; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin E. 2001/8457, K. 2002/1813.

Yargıtay'ın yerleşik uygulamaları da dikkate alınarak Rödövans sözleşmesini Borçlar Kanununda düzenlenen hasılat kirasına ilişkin hükümler çerçevesinde değerlendirmiştir."

İlgili Yargıtay kararları da dikkate alındığında söz konusu rödövans sözleşmesine Borçlar Kanununda düzenlenen hasılat kirasına ilişkin hükümlerin uygulanacağı gayet açıktır. Borçlar Kanununun ilgili hükümlerinde ise kiralayanın kiracının işçilerine karşı sorumlu olduğu yönünde hiçbir hüküm bulunmamaktadır.

Yargıtay bir kararında[357] "*eğer işin tamamı bir başkasına verilmiş veya iş sahibinin o işte bizzat kendi işçilerini de çalıştırması söz konusu değilse asıl işveren alt işveren ilişkisinin varlığından ve bunun sonucu olarak iş sahibinin sorumluluğundan söz edilemez."* şeklinde karar vermiştir.

B.Rödövans Sözleşmesinin Hukuki Niteliği, Tarafları, Şekli ve Konusu

1.Hukuki Niteliği

Ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında maden sahalarının işletilmesinin devredilmesi amacıyla yapılan sözleşmelere rödövans sözleşmesi denilmektedir. Rödövans, netice itibariyle bir sözleşme olduğu için 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 1. maddesinde de belirtildiği gibi tarafların, karşılıklı olarak iradelerinin birbiriyle örtüştüğünü açıklamalarıyla kurulan bir hukukî ilişki olup şekle tabi değildir[358]. Rödövans sözleşmesinde, ruhsat sahibinin temel edimi, sahibi olduğu maden işletme hakkını belirli bir süreliğine rödövans verene devretmek, rödövans verenin edimi ise, belirli miktarda üretim yapmak ve bu üretimden yıllık belirlenen miktar üzerinden rödövans bedelini ruhsat sahibine ödemektir. Bundan dolayı, rödövans sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen rızaî bir sözleşmedir. Ayrıca, rödövans sözleşmesi, rödövans verenin edimi bakımından ani edim borcu yükleyen bir

[357] Yargıtay 9. Hukuk Dairesi'nin E. 1994/11914, K. 1994/18221.
[358] Fikret EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Bası, Ankara 2015, s.166; Ahmet KILIÇOĞLU, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*,18. Bası, Ankara 2014, s.52; A. Naim İNAN, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler,* Ankara 1984,s. 91.

sözleşme, ruhsat sahibinin edimi bakımından sürekli edim borcu yükleyen bir sözleşme olarak ifade edilebilir[359].

Borçlar Kanununda ya da özel bir kanunda açıkça (taraflarının hak ve yükümlülükleri, zamanaşımı vs. gbi) düzenlenmiş sözleşmelere isimli/tipik sözleşmeler adı verilirken, Borçlar Kanununda ya da özel kanunlarda açıkça düzenlenmemiş sözleşmelere ise isimsiz/atipik sözleşmeler denilmektedir[360]. Bu bakımdan, rödövans sözleşmesi ne Borçlar Kanunu'nda ne de başka bir kanunda düzenlendiğinden isimsiz/atipik bir sözleşme olarak sınıflandırılabilir. Rödövans sözleşmesi, her ne kadar Türk Borçlar Kanunu m. 357-378. madde hükümleri arasında düzenlenen ürün kirası niteliğinde ise de, sözleşmenin iki tarafa yüklediği edimler ve sözleşmenin özel hukuk ve idare hukuku disiplinleri bakımından da yükümlülük getirmesi bu sözleşmenin isimsiz/atipik sözleşmelerden "karma sözleşme" olarak nitelendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bir başka deyişle, tam iki tarafa borç yükleyen, ivazlı, rızai ve sürekli bir borç doğuran ürün kirası, rödövans sözleşmesinin doğasına uygun olduğu ölçüde ürün kirasının uygulanmasına imkân verir. Bu bakımdan Rödövans sözleşmesi, Türk Borçlar Kanununda ve diğer herhangi bir kanunda az ya da çok düzenlenmiş olmayan isimsiz bir sözleşmedir[361]. Buna göre, ruhsat sahibi kullandırma edimi karşılığında belli bir ücret karşılığında, rödövansa konu maden sahasını tam, eksiksiz ve elverişli bir şekilde rödövans sahibine teslim etmek, devretme yükümünü zamanında yerine getirmek zorundadır. Rödövans sahibi ise kendisine devredilen sahayı, sözleşmeye uygun kullanmak, ücret ödemek ve sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır. Rödövans sahibi, sözleşme süresi boyunca kendisine devredilen sahayı, sözleşmeye uygun olarak kullanmak ve süre sonunda ruhsat sahibine teslim etmek zorundadır. Rödövans sözleşmesi, karşılıklı, tam iki tarafa borç yükleyen, değişik sözleşmelere özgü edimlerin karşı karşıya geldiği "çift tipli" bir sözleşme türüdür[362].

[359] Mustafa Alper GÜMÜŞ, Borçlar Hukuku Özel Hükümleri İsstanbul 2012, s.312.
[360] Saibe OKTAY, İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşlukların Tamamlanması, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LV, 1996, s. 263-296, s.263.
[361] Fikret EREN, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler,* Yetkin Yayınları, 2.Bası, Ankara 2015, s.18.
[362] Rona SEROZAN/Başak BAYSAL/Kerem Can SANLI, *Borçlar Hukuku Özel Bölüm,* Oniki Levha, 4. Baskı, İstanbul 2019, s. 93.

2.Tarafları

Rödövans sözleşmesi maden ruhsat sahibi ile bu hakları sözleşme uyarınca belirli süreliğine devralan arasında yapıldığı için, sözleşmenin bir tarafı maden ruhsat sahibi diğer tarafı ise bu hakkı sözleşme ile devralan kişidir. Maden ruhsat sahibi gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir.

Maden işletme hakkının paylı mülkiyet hükümleri çerçevesinde elde edilmesi mümkün olmayacaksa (Maden Kanunu m.5) da bu hakkın sahibinin kişiliğinin sona ermesi durumunda mirasçıların elbirliği mülkiyeti hükümleri çerçevesinde rödövans sözleşmesini oybirliği ile alacakları karara istinaden yapmaları gerekecektir[363].

Birden fazla kişinin rödövans veren olarak rödövans sözleşmesinin tarafı haline geldiği durumlarda, kural kısmî sorumluluk ise de, işin vasıf ve mahiyeti gereği ticarî teselsül karinesi işletilerek müteselsil sorumluluk hükümlerinin geçerli olacağı belirtilmelidir. Elbette, taraflar kısmî sorumluluk esasını da sözleşmeye konulacak bir hüküm ile belirleyebilirler[364]. Kural olarak, her iki taraf açısından sözleşme ehliyeti bakımından genel hükümler geçerlidir.

3.Şekli

"Sözleşmelerde şekil" başlıklı TBK.m.12 gereğince, sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi belirtilmedikçe, hiçbir şekil şartına bağlı değildir. Türk hukukunda sözleşmelerde şekil açısından sözleşme özgürlüğü ilkesinin benimsendiğini ve kanunda aksi düzenlenmedikçe şekil serbestisi ilkesinin geçerli olduğu ifade edilmelidir. Ruhsat ve rödövansa[365] ilişkin yargı kararlarına bakıldığında[366], rödövans

---

[363] UYUMAZ/GÜNGÖR, s.156.

[364] UYUMAZ/GÜNGÖR, s.157.

[365] Rödövans, maden hakkının kullanımı hakkı ile işletme yükümlülüğünü, belirli bir süre için ruhsat sahibinden devralan rödövansçının, bunun karşılığında ruhsat sahibine ödemeyi kabul ettiği bedeldir. Ruhsat sahibi ile rödövansçı arasındaki bu ilişkiyi düzenleyen sözleşmeye ise, rödövans sözleşmesi adı verilmektedir. Petrol ve doğalgaz da dâhil olmak üzere genel olarak tüm madencilik sektörünü vurgulamak için kullanılan *mineral royalty* kavramı İngilizce'de *royalty* kelimesinin hem devlet hakkı hem de rödövans/rödövans bedeli için kullanılmaktadır.

[366] Rödövans sözleşmesinin, (sözleşme hükümleri uyarınca veya genel hükümlere göre) yargı kararıyla iptal edilmedikçe veya Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği'nin 100. maddesinde belirtildiği şekilde sözleşmenin taraflarınca birlikte iptali istenilmedikçe, tek taraflı olarak feshedildiğinden veya iptal edildiğinden bahisle (sözleşmede tarafların tek taraflı olarak sözleşmeyi feshedeceklerine dair bir

gibi niteliği itibariyle bir kira sözleşmesi –hasılat kirası- olarak kabul edilen sözleşmenin, usulüne uygun olarak maden siciline şerh edilmesi ile tüm hukuki sonuçlarını doğurmaya başladığı görülmektedir.

Bir maden sahası, tek başına gerçek veya tüzel kişilere rödövans olarak verilebileceği gibi, adi ortaklık kurulması yoluyla da rödövans olarak verilebilecektir. Özel hukuk sözleşmesi olan rödövans sözleşmesi, ruhsat sahibi ile üçüncü kişi arasında kurulur. Taraflar arasında kurulan bu sözleşme, taraflardan her birinin talebi ile maden siciline şerh verilebilir. Bu talebin, ruhsat sahibi ile rödövansçı tarafından verilmesinde bir fark yoktur. Maden sicilini tutmakla görevli olan idare (MAPEG), taraflar arasında kurulan ve sicile şerh edilen rödövans sözleşmesinden –sicilin tutulmasından doğan sorumluluk dışında- sorumlu değildir. Rödövans sözleşmesi, taraflar arasında adi sözleşme şeklinde yapılabileceği gibi, onaylama suretiyle noter sözleşmesi şeklinde de yapılabilir. Uygulamada genellikle rödövans sözleşmesi noterden yapılmaktadır.

4. Konusu

Maden Yönetmeliği'nin 101.maddesi gereğince, rödövans sözleşmesi ile ruhsat alınan maden sahasının bir bütün halinde kullanımını bir üçüncü kişiye bırakılabileceği gibi, ruhsat sahasının belirli bir kısmının da kullanımı terk edilebilir. Maden Kanunu'nun 5. maddesinin, *"Madenler üzerinde tesis olunan ilk müracaat (takaddüm),(...), arama ruhsatnamesi, buluculuk, (...) ve işletme ruhsatı haklarının hiç birisi hisselere bölünemez. Her biri bir bütün hâlinde muameleye tabi tutulur"* şeklindeki hükmünde yer alan bölünmezlik ilkesi aşılmış olmaktadır[367] şeklindeki görüşe rağmen, biz buradaki hisselerin bölünememesi halinin, ruhsatın ayni niteliğinden doğan hakkın hisselere bölünemeyecek olmasını anlamaktayız. Dolayısıyla bir ruhsat, hak sahiplerine tasarruf etme yetkisi veren bağımsız hisse ve buna bağlı istifade etme imkânı sağlamayacaktır.

hükme yer verilmediğinden) geçersiz sayılmalarına olanak bulunmadığı, belirtilen söz konusu nedenlerle dava konusu sözleşmelerin geçersiz olduğunun davacı tarafça da ortaya konulmadığı anlaşılmakla, Rödövans Sözleşmesi olduğu açık olan sözleşmelerin hukuken geçerli oldukları da dikkate alındığında, davacı tarafın buna ilişkin iddialarının yerinde olmadığı sonucuna varılmaktadır. Bkz. İstanbul 7.İdare Mahkemesi E. 2015/1957, K. 2016/1700, KT. 25.11.2016.

[367] O. Güven ÇANKAYA, Rödövans Alt İşverenlik Sözleşmesi midir?, İş Hukuku ve İktisat Dergisi, C.13, S.3,2014, s. 1-21, s.8.

5.Rödövans Sözleşmesinin Kapsamı

Rödövans sözleşmesinin kapsamı, Türk Borçlar Kanunu'nun 357 ilâ 378.madde hükümlerine göre belirlenir. Buna göre, rödövans verenin maden sahasını teslim etmesi ve esaslı onarımlar yapması borcu ile rödövans alanın rödövans bedelini ve yan giderleri ödeme borcu, işletme ve bakım borcu ile alt kira ve kullanım hakkını devir yasağı bulunmaktadır.

Bu durumu bir örnekle de açıklayabiliriz: kiraya veren bir kişiye tarlasında gelecek seneler için ürün alınmamasına sebep olacak şekilde aşırı bir üretim faaliyetinde bulunan kiracıya karşı sessiz kalması beklenemez ise, ruhsat sahibi olan bir kişiden de madende sınırsız ve kontrolsüz bir kira süresinden sonra tekrardan üretim yapılmasına olanak vermeyen veya üretimin çok aza inmesine ya da çok masraflı olmasına sebep olacak madencilik faaliyetlerini önlemek için bu konuda ki işletme planına müdahale etmemesi beklenmemelidir.

Bu durum asıl-alt işverenlik olarak kabul edilmemelidir. Çünkü madende uzun süre üretim yapılmasında hem ruhsat sahibinin hem de ülkenin menfaati bulunmaktadır. Yine hasılat kirasında kiracı kiralananı kendisinden sonra üretim yapılmasına engel olmayacak şekilde kullanması, kiralanana gerekli bakım ve koruma giderlerini yapması da gerekmektedir. Bu yükümlülük kiraya verilen tarafından her zaman kiracıya karşı ileri sürülebilir[368].

Maden ruhsatları, rödövans sözleşmesi[369] ile üçüncü kişilere devredilebilir. Ancak bunun için Bakanlığın iznini almak şarttır. Bu izin alınmadan rödövans

[368] Yargıtay 22. HD. E. 2015/34215, K. 2016/466 K. sayılı kararı ile onanan Soma İş Mahkemesinin E. 2014/819, K. 2015/226.

[369] Alper UYUMAZ/Fatma GÜNGÖR, 'Rödövans Sözleşmesi', Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C.XIX, Y: 2015, Sa. 4, s. 146. Rödövans sözleşmesi, kendine özel yapısı ve tarafların edim yükümlülüğü dolayısıyla Borçlar Kanunu'ndaki Hasılat ya da ürün kirasına da benzetilmektedir. Rödövans sözleşmesi ile ilgili kararlar için bkz. Yg. 10. HD. E. 1992/11117, K. 1993/3693, T. 13.04.1993; Yg. 22. HD. E. 2016/25910, K. 2016/22728, T. 06.10.2016; Yg. 22. HD. E. 2016/12378, K. 2016/19443, T. 27.06.2016; Yg. 22. HD. E. 2016/9372, K. 2016/19428, T. 27.06.2016; Yg. 6. HD. E. 2013/9552, K. 2013/11644, T. 08.07.2013; Yg. 11. HD. E. 2003/3816, K. 2003/10590, T. 10/11/2003; Yg. 6. HD. E. 2012/6652, K. 2012/10092, T. 04.07.2012; Yg. 6. HD. E. 2012/17672, K. 2013/3213, T. 26.02.2013; Yg. 11. HD. E. 2000/4723, K. 2000/5741, T. 19/06/2000; Yg. 10. HD. E. 2009/17563, K. 2011/8689, T. 13.06.2011.

sözleşmesi ile yürütülen madencilik faaliyetleri durdurulur[370]. Ülkemizde yeraltı kömür işletmelerinde son zamanlarda artan kazalardan dolayı, artık kamu kurum ve kuruluşları ile bunların iştirakleri dışında, ruhsat sahalarının bir kısmında ya da tamamında üçüncü kişilerle üretim faaliyetine yönelik rödövans sözleşmesi 3213 sayılı Kanun'un Ek 7.maddesine göre yapılmayacaktır[371].

Ruhsatlı sahanın üçüncü kişilere rödövans olarak verilmesi uygulamada bazı sorunların doğmasına neden olabilir. Bu sorunlar, maden ocaklarında meydana gelecek bazı kazalardan dolayı doğacak sorumluluk ve bundan kimin sorumlu olacağıdır.

Örneğin madencilik faaliyetinden doğacak iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili sorumluluklardan kimin sorumlu olacağı yargı organları tarafından uzunca bir süre tartışma konusu olagelmiştir. 3213 sayılı Kanun Ek 7 nci maddesinin son fıkrası[372] ile tartışmalar noktalanmış gibi görünse de uygulamada özellikle bir kamu kurum ve kuruluşuna ait olan sahalarda meydana gelen kazalardan dolayı idarenin sorumluluğu devam ettirilmektedir. Soma'da ve Ermenek'te meydana gelen kazalarda, yargı yerleri, idareleri[373] sorumlu tutmuşlar ve bu kazalardan dolayı oluşan zararların giderilmesi için bu idareleri tazminata mahkûm etmişlerdir[374].

---

[370] 3213 sayılı Kanun Ek Madde 7/1.

[371] 3213 sayılı Kanun Ek Madde 7/2. Kamu kurum ve kuruluşları ve iştiraklerinin yeraltı kömür işletmelerini üçüncü kişilere kullandırmaları 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ile Rödövans sözleşmesi kapsamında mümkün olmaktadır. Özellikle Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ilgili kuruluşu ve ayrıca bir KİT olan Türkiye Taşkömürü Kurumu'na ait olan Zonguldak ilimizdeki ruhsatlı sahaların büyük çoğunluğu bu işletme yöntemine göre işletilmektedir.

[372] 3213 sayılı Kanun Ek Madde 7/son fıkra, Maden ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmında veya tamamında üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödövans sözleşmelerinde, bu alanlarda yapılacak madencilik faaliyetlerinden doğacak İş Kanunu, iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili idari, mali ve hukuki sorumluluklar rödövansçıya aittir. Ancak bu durum ruhsat sahibinin Maden Kanunundan doğan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz.

[373] Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın ruhsattan doğan denetim ve gözetim görevinin ihmal edildiği ve bunun hizmet kusurunu oluşturduğu, TKİ'ye ait olan sahalarda da alt işveren üst işveren bağının kurulması yolu ile TKİ'nin sorumlu tutulması bunlara örnek gösterilebilir. Söz konusu fıkra düzenlemesine rağmen, yargı organlarının kusura ilişkin idarenin illiyet bağını her zaman bu kazalar ile var kabul edeceğini de değerlendirmekteyiz.

[374] TTK ve TKİ'nin yaptığı rödövans sözleşmeleri tamamen birbirinden farklı rödövans sözleşmeleridir. Şöyle ki; TKİ rödövans sözleşmeleri 4734 sayılı KİK'e tabiyken TTK rödövans sözleşmeleri TTK Alım, Satım ve Kiralama Yönetmeliği kapsamında yapılmaktadır. TKİ rödövans sözleşmeleri hizmet alımı sözleşmeleri özelliği gösterirken TTK rödövans sözleşmeleri ürün kirası niteliğindedir. TKİ rödövans sözleşmeleri rödövansçı firma ile TKİ arasında kömür alımını öngörürken, TTK hiç bir şekilde rödövansçı firmalardan kömür alımı yapmamaktadır. Firmalar belirlenen rödövans payı üzerinden TTK'ya ödeme yapmakta olup ürettikleri kömürleri müstakil bir işyeri olarak istedikleri gibi pazarlamaktadırlar. Manisa 2.İdare Mahkemesi, E.2014/761; Manisa 1.İdare Mahkemesi E.2015/893;

Ruhsat, idarenin tek taraflı bir işlemi ile verilen ve sahibine izin süresince kullanma ve semerelerinden yararlanma hakkı veren bir haktır. Rödövans ise özel hukuk karakterlidir. Ruhsatı, hakkın özünde var olan güvenceler bakımından sınırlı aynî haklara benzetebiliriz. Rödövans ise nisbi bir haktır. Ancak bu hak, sicile şerh vermek suretiyle kuvvetlendirilmiş şahsi hakka[375] dönüşür.

Maden siciline şerh düşülen rödövans sözleşmesi, ruhsatın devredilmesi ile yeni ruhsat sahibine karşı da süresi devam ettiği müddetçe ileri sürülebilecektir. Ancak, yeni ruhsat sahibinin madeni işletmek istemesi durumunda, sicile şerh düşülen rödövans sözleşmesinin akibeti konusunda da mevzuatımızda netlik yoktur. Sorunun çözümü borçlar hukuku çerçevesinde çözülebilecektir. Kira sözleşmesi niteliğine uygun düştüğü ölçüde rödövans sözleşmesine de uygulanabilecektir.

6.Rödövans Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Sonuçları

Usulüne uygun olarak maden siciline şerh edilen rödövans sözleşmesi, sözleşme süresinin dolması, ifanın artık mümkün olmaması, esaslı unsurların mevcut bulunmaması gibi nedenler dışında, tek başına ruhsat sahibinin iradesiyle sicilden terkin edilemez. Ruhsat sahibi, rödövans sözleşmesi ile kendisine ait olan ruhsatlı maden sahasının işletilmesini devretme iradesi ile sözleşmenin süresinin ise "ruhsat sahibi olan davacı şirketin ruhsat süresinin sonuna kadar geçerli olduğu ve ruhsat süresi uzatıldıkça sözleşmenin bitiş süresinin de hiçbir ek işlem, onay ya da karara gerek olmaksızın kendiliğinden uzatılan maden ruhsatının bitişi süresi olacağı" şeklinde hükme bağlanması halinde rödövans sözleşmesinin süresinin sona erdiğinin kabulüne de olanak bulunmayacaktır.

İdarenin tek taraflı bir işlemiyle verilen ruhsat ile bir özel hukuk sözleşmesi olan rödövansın hakların kullanımı ve ileri sürülmesi açısından birbirlerine karşı bir

Manisa 1.İdare Mahkemesi E.2015/922; Manisa 2.İdare Mahkemesi E.2015/705; Manisa 2.İdara Mahkemesi 2015/708; Manisa 2.İdare Mahkemesi 2015/728.

[375] Kuvvetlendirilmiş şahsi hakka, şerhin munzam etkisi de denilebilmektedir. Buna göre, bir sicil üzerinde, şerhten sonra da üçüncü kişilere karşı hakkın ileri sürülebilmesi mümkün olmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Serdar ÖZBEK, 'Tapu Kütüğüne Şerh Edilen Çekişmeli Hakların Korunmasına İlişkin İhtiyati Tedbir Kararlarının Doğurduğu Tasarruf Kısıtlamaları', Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:3, S. 1, Ocak 2017, s. 81.

üstünlüğü bulunmamaktadır. İdare mahkemelerinin, rödövans sözleşmesinin terkin edilmesine ilişkin açılan davalarda, bu sözleşmenin özel hukuk karakterini tahlil edip, borçlar hukukundaki tarafların iradesi ve sözleşme özgürlüğü ilkesini dikkate alarak sorunu çözme yaklaşımı, soruna salt idare hukuku açısından bakılmadığını göstermesi açısından önemlidir.

Ruhsatlı sahanın devredilmesi halinde, sicile şerh düşülen rödövans sözleşmesi ve sicile şerh düşülmeyen rödövans sözleşmesi arasında bir ayırım yapmak gerekmektedir. Sicile şerh düşülen dolayısıyla kuvvetlendirilmiş şahsi hakka dönüşen bir rödövans sözleşmesi, ruhsatlı sahanın devredilmesi halinde dahi yeni ruhsat sahibine karşı da ileri sürülebilecektir. Ancak sicile şerh düşülmeyen ve nisbi bir alacak hakkı olarak varlığını devam ettiren bir rödövans sözleşmesinin ise diğer adi sözleşmelerden hiçbir farkı yoktur. Bu takdirde, ruhsatlı sahanın devredilmesi halinde, sözleşme hükümleri, yeni ruhsat sahibine karşı genel hükümlere karşı ileri sürülebilecek ve ispat külfeti rödövansçıda kalacaktır.

Bu bağlamda Danıştay'ın trona madeni ruhsatının kiraya verilmesi ve kira sözleşmesinin maden siciline tescilinin hukuken mümkün olup olmadığı hususlarındaki şu kararı önemlidir: Danıştay[376], 'Maden Kanununun yürürlüğe girdiği 15.06.1985 tarihinden önce bulunmuş olan trona madeni ruhsatının ilgili kamu kuruluşunun uhdesinde bulunduğu, bu madenin ruhsat sahibi kamu kuruluşunca üçüncü kişilere kiraya verilebileceği ve bu kira sözleşmelerinin maden siciline tescil edilebileceği' ne karar vererek, 1994 tarihinde değiştirilen 2840 sayılı Kanunun[377] 2 nci maddesi[378] hükümlerini dikkate almıştır.

Danıştay'a göre kira sözleşmesinin maden siciline tescil edilmesi mümkündür[379]. Karara göre, kira sözleşmesinin tarafları bağlaması ve üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilecek haklar içermesi nedeniyle, Maden Kanunu'nun 38 inci maddesine göre, maden siciline kira ve benzeri sözleşmelerin işlenmesini doğal

[376] D.1.D. E. 1997/3, K. 1997/13, T. 31.01.1997.
[377] 10/6/1983 tarihli ve 2840 sayılı Bor Tuzları, Trona ve Asfaltit Madenleri ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit ve Demir Sahalarının Bazılarının İadesini Düzenleyen Kanun.
[378] Madde şu şekildedir: Bor tuzları, uranyum ve toryum madenlerinin aranması ve işletilmesi Devlet eliyle yapılır. Bu madenler için 6309 sayılı Maden Kanunu gereğince gerçek ve özel hukuk tüzelkişilerine verilmiş olan ruhsatlar iptal edilmiştir.
[379] Danıştay 8.D. E. 2014/6656, K.2014/9520, T.02.12.2014.

karşılamak gerekir. Danıştay'ın bu kararı, medeni hukuka göre aynî hakların tescil fonksiyonu ve şahsi hakların şerh fonksiyonuna aykırıdır. Aynî hakların tescil fonksiyonuna sahip olması, mülkiyet ve rehin gibi aynî hakların ancak tapu siciline tescil edilmesi ile hüküm ve sonuç doğuracağını ifade etmektedir. Maden sicilinde ise 3213 sayılı Kanunda yer alan ve niteliği itibariyle aynî hak olan rehin, ipotek gibi teminatlar bu sicile kaydedilebilir. Diğer taraftan şahsi hakların şerh fonksiyonu ile tescil fonksiyonu karardan da anlaşılacağı üzere birbirine karıştırılmıştır. Şerh, şahsi hakların sicile "şerh kaydı" düşülmesi sonucunda etki doğurmaktadır. Dolayısıyla şahsi haklar sicile tescil edilmezler. Danıştay kararındaki ayni haklar ile şahsi hakların her ikisinin de tescil edilmesi ile sonuç doğuracaklarının kabulü, Türk Medeni Kanunu ile Türk Borçlar Kanunu kavramlarının doğru yapılmamasından kaynaklanmakta olup, bu kararın yanlış olduğunu değerlendirmekteyiz.

Maden Kanunu 38 inci maddesi, sicile tescil edilebilecek haklardan bahsetmiştir. Bize göre kanun koyucu sicile tescil edilecek haklar ile şerh edilecek haklar arasında bir ayrım yapmıştır. 3213 sayılı Kanunun 38 inci maddesinin son fıkrası, madenler üzerinde iktisap edilecek hakların tescil edilmedikçe hüküm ifade etmeyeceğini kabul etmiştir.

Maddenin ikinci fıkrası ise tek tek tescile tabi hakları saymıştır. Bize göre bunlar, sözleşme ile elde edilecek bir hakkın dışında doğrudan ruhsata bağlı maden haklarına ilişkindir. Söz konusu kanunun Ek 7 nci maddesinin birinci fıkrasında şahsi alacak hakkı doğuran rödövans sözleşmeleri ile ilgili olarak, sözleşmenin Bakanlık iznine tabi olduğu hüküm altına alınmıştır.

Kanun koyucu, bir özel hukuk sözleşmesi olan rödövans sözleşmesi ile ilgili bunun gibi özel bir hüküm koyma ihtiyacı duymazdı. Dolayısıyla şahsi alacak hakkı oluşturan haklar sicile tescil ile değil rödövans gibi özel izin gerektirmekle birlikte sicile şerh edilmekle doğarlar.

4722 sayılı Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 1/II hükmüne göre Türk Medeni Kanunu'nun Yürürlüğe girmeden önce yapılmış işlemlerin geçerlilikleri ve hukuki sonuçları yapıldıkları sıradaki kanuna tabi

olacaktır. Madenler Mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 632/III'de taşınmaz konusu olarak gösterilmiş ve 911/III. maddesinde de tapu kütüğüne taşınmaz olarak tescil edilebilmeleri hükme bağlanmıştır. Bu maddelerin kaynak İsviçre Medeni Kanunundaki karşılıkları 655/III ve 943/III maddesine göre de maden ruhsat ve imtiyazlarının tapu siciline kaydedilecekleri kabul edilmektedir. İsviçre hukukunda madenler, alım satım ve diğer tapu sicil rejimine tabi kılmak amacıyla taşınmaz sayılmışlardır[380].

Türk hukuku açısından ise madenlerle ilgili Maden Kanunu ile özel bir düzenleme getirilmiştir. 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 4 üncü maddesinde madenlerin Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu belirtilmiştir. Madenler üzerinde hiçbir şekilde özel mülkiyet kurulamaz ve madenler üzerinde Devletin kamusal mülkiyeti söz konusudur. Anayasanın 168 inci maddesine göre Devlet, madenler üzerindeki kamusal mülkiyet hakkını madenleri kendisi işleterek veya özel hukuk gerçek ve tüzel kişilerine işletme hakkı vermek suretiyle kullanabilir.

İşte bu işletme hakkı maden arama veya işletme ruhsatı şeklinde belirir. Yargıtay'a göre maden işletme ruhsatından (imtiyazından) doğan hak, MK 632 ve 911 inci maddesinde ifade edilen ayni hak benzeri bir haktır [381]. 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 38 inci maddesinde aynen tapu siciline benzer maden sicili öngörülmüş olup, madenlerle ilgili işletme ruhsatları ve ilgili haklar maden siciline kaydedilmektedir.

Maden sicilinin oluşturulması ve maden ruhsatları ile ilgili hakların maden siciline kaydedilmeleri nedeniyle çifte tescili önlemek açısından Medeni Kanunda açıkça taşınmaz sayılan madenler tapu siciline kaydedilmemekte; maden siciline yapılan kayıt yeterli görülmektedir[382]. Maden siciline kaydedilen maden işletme ruhsatları aynen tapu siciline kaydedilen taşınmazlar gibi alım satım, ipotek ve benzeri işlemlere konu olabilmektedir.

---

[380] Kemal T. GÜRSOY/Fikret EREN/Erol CANSEL, *Türk Eşya Hukuku*, II.Bası, Ankara 1984, s.200.
[381] Mustafa TOPALOĞLU, *Maden ve Taşocakları Hukuku*, Adana 2002, s.69 ve 437. 04.05.1966 gün ve E.1966/6 ve K.1966/4 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme kararı
[382] Mustafa AŞULA, *Türkiye'de Medeni Kanun Bakımından Maden Rejimi ve Mülkiyeti*, Ankara 1968.

Maden sicili, tapu siciline benzer şekilde oluşturulmuş olup tapu siciline hâkim ilkelerle donatılmıştır. Tapu sicilinde her bir taşınmaza bir sayfa açıldığı gibi, maden sicilinde de her maden ruhsatı için ayrı bir sayfaya kaydedilmektedir. Maden siciline kaydedilen maden ruhsatı ile ilgili her türlü hak değişiklileri ve takyidatlar ilgili sayfaya işlenmektedir.

Maden sicilinin de aleni olduğu ve ilgili herkesin incelemesine açık olduğu Maden Kanunu'nun 38 inci maddesinde açıkça öngörülmüştür. Maden sicilinin aleni olmasının bir sonucu olarak üçüncü kişiler, maden siciline kayıtlı olan bir hususu bilmediklerini ileri süremezler.

Maden siciline maden ruhsatı gibi ayni nitelikteki haklardan başka ruhsat sahibi ile üçüncü kişiler arasındaki sözleşme ilişkilerinden doğan kişisel haklar da kaydedilebilmektedir. Hem Danıştay'ın hem de Yargıtay'ın maden hukuku uygulamasında kullanılan rödövans sözleşmelerinin maden siciline şerh verilebileceğini kabul eden kararları mevcuttur[383].

Maden sicilinde yapılan şerhlerin anlamını Mülga Türk Kanunu Medenisi'nin 632 ve 911 inci maddelerinden hareketle tapu sicilinde yapılan şerhlerle ilgili hükümlerle belirlemek gerekir. Madenler de mülga Türk Kanunu Medenisi'ne göre taşınmazdır ve ayrı bir maden sicili öngörüldüğü için tapu siciline kaydedilmemektedir. Tapu siciline ayni haklardan başka şahsi haklar da şerh verilebilmektedir. Tapu siciline şerh verilen bir şahsi hak ayni etki kazanmakta ve taşınmazın hâlihazır sahibi kim ise ona karşı sürülebilme imkânına kavuşmaktadır. Tapu siciline şerh verilebilen şahsi haklardan önemlileri kira, sufa ve satış vaadi sözleşmelerinden doğan haklardır.

Rödövans sözleşmesi, maden hukuku uygulamasında ortaya çıkmış olup Kanunda düzenlenmeyen isimsiz bir sözleşmedir. Rödövans sözleşmesiyle maden

[383] Danıştay 1. D., 31.01.1997 gün ve E. 1997/3, K.1997/13; Ayrıca rödavans sözleşmelerinin sicile kaydolunmasına ilişkin adli yargı kararının uygulanması gerekeceği yönünde:Danıştay 8. D., 01.02.1993 gün ve E. 1991/3079, K. 19993/578.

işletme hakkını elinde bulunduran özel veya kamu kurumu sahip olduğu işletme iznini rödövansçı denilen üçüncü bir kişiye kiralamaktadır[384].

Yargıtay rödövans sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkları Borçlar Kanunu'nun hasılat kirasına ait hükümleri ile çözmektedir. Yargıtay 14.Hukuk Dairesi 20.02.2007 tarih ve E.2007/111, K.2007/1552 sayılı kararında "*Taraflar arasındaki 15.02.1986 günlü* rödövans *sözleşmesi hasılat kira sözleşmesinin bir türüdür*." denilerek bu ilkeyi açıkça ifade etmiştir.

Mülga 1985 tarihli Maden Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğinin 32. maddesi hükmüyle rödövans sözleşmesinin Maden İşleri Genel Müdürlüğüne bildirilmesi zorunlu kılınarak, rödövans ve maden kirası sözleşmesi dolaylı olarak kabul edilmekteydi. Ancak Yargıtay, rödövans sözleşmesinin Maden İşlerine bildirilmemesini bir geçerlilik şartı olarak görmemekteydi [385].

03.02.2005 tarihli ve 25716 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Mülga Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği, 1985 tarihli Yönetmelik döneminde maden siciline tescil edilmiş rödövans sözleşmeleri hakkında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının denetim ve gözetim yetkisi vermiştir. Bu konuda 2005 Tarihli Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliğinin Geçici 2.maddesi aynen şu hükmü içermektedir: "Bu Yönetmeliğin yayımı tarihinden sonra, ruhsat sahiplerinin Kanun kapsamındaki faaliyetleri ile ilişkili olarak üçüncü kişi ya da kuruluşlarla yaptığı sözleşmelerin Genel Müdürlüğe bildirilmesine ve görüş alınmasına gerek yoktur.

Ancak ruhsat sahasındaki tüm faaliyetlerden Genel Müdürlüğe karşı ruhsat sahibi sorumludur. Bu Yönetmeliğin yürürlük tarihine kadar yapılmış ve Genel Müdürlükçe uygun görülmüş sözleşmelerin uygulanmasında 3213 sayılı Maden Kanunu ve bu Yönetmelik hükümleri çerçevesinde çıkabilecek anlaşmazlıklarda, ruhsat sahasındaki faaliyetlerin aksamaması ve maden rezervinin en verimli biçimde işletilmesi ilkeleri gözetilerek Genel Müdürlüğün yapacağı incelemelere göre vereceği

[384] Mustafa TOPALOĞLU, "Rödövans Sözleşmesi", Proc.17th Int. Mining Congress of Turkey,(Bildiriler Kitabı), Ankara 2001, s. 249-253.

[385] "Taraflar arasındaki sözleşmenin maden siciline tescili zorunluluğu bulunmayıp, tescil ancak madendeki devlet hakkının takibi açısından hüküm ifade etmektedir. O halde mahkemece herhangi bir şekil şartına tabi olmayan rödövans sözleşmesine dayalı davacı taleplerinin değerlendirilmesi gerekir iken…", 11.HD. 08.12.2005 gün ve E.2004/12958, K. 2005/12044.

karar geçerlidir. Görüldüğü gibi Geçici 2.madde hükmüyle ruhsat sahibinin 03.02.2005 tarihine kadar üçüncü kişilerle yaparak Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nden uygun görüş aldığı sözleşmelerle ilgili çıkacak uyuşmazlıklarla ilgili Maden İşleri Genel Müdürlüğü'nün vereceği karara geçerlilik tanınmıştır.

Böyle bir hükmün konuluş amacı Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan madenlerin işletme hakkı verilen madenciyle üçüncü kişiler arasında çıkacak uyuşmazlıklar sonucu maden işletmesinin aksamaması ve aslında kamu malı niteliğinde olan maden yataklarının zarar görmemesidir. Belirli süreli hasılat kira sözleşmelerinin de önemli sebeplerin ortaya çıkması halinde feshedilmesine BK m.286 hükmü izin vermektedir.

Bu hükümde sözü edilen önemli sebepler belirli süreli kira sözleşmesinin yapılması sırasında taraflarca öngörülemeyen şartların ortaya çıkması ve "clasula rebus sic stantibus" ilkesinin kira sözleşmesinde uygulama alanı bulmasıdır. Önemli sebepler bunu ileri süren bakımından sözleşmenin devamının çekilmez hale geldiğinin iyiniyet kurallarına göre kabul edilebilecek nitelikte olmalıdır. İşletmenin gelirinde ekonomik olarak mahva sebep olacak azalmalar önemli sebep sayılabilir [386].

Rödövans sözleşmesinden kaynaklanan önalım hakkı maden siciline şerh verildiği için ayni etki kazanmış ve maden ruhsatını devralanlara karşı sürülebilme imkanına kavuşmuştur. Ayni etki kazanan söz konusu önalım hakkını ruhsatı devralana karşı ileri sürülebilmesi mümkün hale gelmiştir.

Rödövans sözleşmesine dayanarak adli yargı yerlerindeki görevli mahkemeler ruhsatın devrine karar verebilmektedirler. Yargıtay rödövans sözleşmesini maden hakkının devredilmesi bakımından mümkün kabul etmektedir. Yine Yargıtay, rödövans protokolüne dayanarak maden ruhsatının önceki sahibine devrine ilişkin mahkeme kararını hukuka uygun bularak onamıştır [387]. Yargıtay'ın benzer bir kararında, rödövans sözleşmesinin feshinin veya geçersizliğinin doğrudan maden

[386] Haluk TANDOĞAN, Borçlar Hukuku Özel Borç ilişkileri, C.I/2, 3.Bası, Ankara 1985, s.232.

[387] "Davacı avukatı bu ve birleştirilen davada, 07.12.1970 tarihli rödövans sözleşmesi kapsamındaki maden sahasında müvekkilinin 1996 yılına kadar faaliyette bulunduğunu, davalının sözleşmeyi feshederek bu hususta Ankara 1.Asliye Ticaret Mahkemesinin 15.02.1996 tarih ve 1994/533 – 1996/47 sayılı kararının kesinleşmesi üzerine maden sahası işletme ruhsatının davalıya iade edildiğini," Yargıtay 11.H.D., 21.02.2000 tarih ve E.2000/154, K.2000/1269.

ruhsatının devrine etki ettiği ifade edilmekte, Asliye Ticaret Mahkemesi'nin bu nedene dayanarak maden ruhsatının önceki sahibine iadesine karar vermesinin ve bu karara dayanılarak ruhsatlı sahanın önceki sahibine iade edilmesinin hukuka aykırı bulunmadığı da görülmektedir[388].

Maden Kanunu'nun 41. maddesinde "Madenin tamamına veya çıkarılmış cevherlerle bakiye yığını ve cürufuna gerek haciz veya ihtiyati tedbir konulması ve gerekse bunların icraen satışına teşebbüs edilmesi hallerinde alacaklı veya icra dairesince madenin faaliyeti durdurulamayacağı gibi bu faaliyete müdahale de edilemez." hükmü öngörülmektedir.

Maden işletilmesi ekonomiye katma değer yaratan bir kamu hizmeti sayıldığı için madencilik faaliyetlerinin ihtiyati tedbir yoluyla da olsa durdurulması mümkün değildir. Zira maden işletme faaliyetleri devam etmeli ve madeni yeryüzüne çıkararak veya başka suretle üreterek milli ekonomiye katılmasında bir kesinti olmamalıdır. Ancak bu yasak, taşınmaz mal niteliğinde olan maden yatağında bulunan madenlerin üretilmesi ile ilgili ve sınırlıdır.

Bir kere yasal yollardan maden üretilip taşınır mal niteliği kazanarak onu üreten kişi veya kuruluşun mülkiyetine girdikten sonra tedbir ve haciz yasağı söz konusu olamaz. Böyle bir durumda özel kişi veya kurumun mülkiyetine giren taşınır mal niteliği kazanmış cevherlerin veya maden ürünleri ister maden sahasında stoklansın ister başka bir yerde bulunsun üzerine ihtiyati tedbir konulabileceği gibi, haciz işlemi de uygulanabilir.

Ayrıca maden ruhsatlarının maden sicilindeki kayıtları üzerinde haciz konulması veya ihtiyati tedbir kararı verilmesi Maden Kanunu'nun 41.maddesinin

[388] Yine Yargıtay 11.Hukuk Dairesi'nin rödövans sözleşmesinin maden ruhsatının devrine sebep oluşturacağı yönündeki 13.03 2003 tarih ve E.2002/10404, K.2003/2249 sayılı kararı dikkat çekicidir: "Sözleşme hukuku ilkeleri gözden kaçırılarak davalının Alabarda maden sahasını redövans sözleşmesiyle davacı tarafa devretmemekle kararlı davrandığı biçimindeki yanılgılı değerlendirmeye dayalı olarak davacı tarafın tazminat hakkının doğduğu ve tazminata esas rezervin de kabule göre davalının sahayı terkinden sonra dava dışı şirketin çıkardığı kömür miktarının değil toplam rezerv tutarı (21.500) tonun matrah alınarak bu miktara göre hesaplattırılıp gerekçede toplam zarar gösterilmesi doğru görülmemiş, davanın tamamen reddi yerine yazılı biçimde karar verilmesine yönelik davalı vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile kararın bozulması gerekmiştir."

kapsamı dışındadır. Bu bakımdan maden mevzuatı yönünden herhangi bir kısıtlama olmaksızın maden sicil kayıtları üzerindeki tasarruf yetkisini sınırlayan ve üçüncü kişilere devir yasağı getiren ihtiyati tedbir kararı verilebilir.

IX. Maden Hukukunda İdari Yaptırımlar

İdari yaptırım, idarenin zor kullanma yetkisine dayanarak, bir hukuk kuralının ihlal edilmesine sonuç bağladığı hukuki işlem ya da eylemlerdir[389]. İdari yaptırım kararları, bir ihlal eyleminin, suç olmaktan çıkarılması ve daha hafif tedbirlerle cezalandırma düşüncesi ile hukuk sistemlerinde yer almaktadır.

Kanun koyucu 3213 sayılı Maden Kanunu'nda maden ruhsatlarına bağlı yükümlülük ve sorumluluklarının tam ve zamanında yerine getirilmesi için, kamu gücü ve kudretine dayanarak ve tek yanlı şekilde ruhsat sahiplerine idari yaptırım öngörmüştür. Maden gibi, ekonomik ve iktisadi yönü son derece büyük olan bir yeraltı kaynağının, kanun koyucu tarafından idari yaptırıma bağlanması önemlidir. Zira, madenlerin aranması ve işletilmesi faaliyetinde kural olarak tasarruf yetkisine sahip olan devletin, faaliyetlerin ifası konusunda da elinde bir yaptırım gücünün bulunması gerekmektedir.

3213 sayılı Kanunda da bu yaklaşıma uygun olarak, ihlal edilen eylemler, idari yaptırıma bağlanmış olup, hangi kuralın hangi tür cezalar ile yaptırıma bağlanacağı belirlenmiştir. Diğer taraftan, Kanunda öngörülen idari yaptırımlarda 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun 3 ve 27 nci maddeleri göz önüne alındığında ve 3213 sayılı Kanunda dava açılacak yetkili yargı merciinin gösterilmemesi nedeniyle, görevli mahkeme Sulh Ceza Hâkimlikleri olacaktır[390]. Uyuşmazlık Mahkemesi de, 3213 sayılı

[389] Hayrettin KURT, 'İdari Yaptırım Kararlarına Karşı Güvenceler', Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVIII, Y. 2014, Sa.1, s. 133.

[390] Bkz. "Dava dosyasının incelenmesinden, davacı şirket tarafından 3213 sayılı Maden Kanununun 12. Maddesi uyarınca idari para cezasıyla cezalandırılmasına ilişkin 04.07.2011 gün ve 14284/577122 sayılı işleme karşı Bala Sulh Ceza Mahkemesinde dava açıldığı, anılan Mahkemenin 20.03.2012 günlü, Değişik İş No: 2011/73 sayılı kararıyla uyuşmazlığı çözme görevinin idari yargının görev alanında olduğu belirtilerek davanın görev yönünden reddine karar verildiği, bu karara yapılan itirazın da Bala Asliye Ceza Mahkemesi'nin 13.04.2012 gün ve Değişik İş No: 2012/11 sayılı kararıyla reddi üzerine, davacı tarafından salt 3213 sayılı Maden Kanununun 12.maddesi uyarınca verilen idari para cezasının iptali istemiyle bakılan davanın açıldığı anlaşılmaktadır. Belirtilen maddi ve hukuki duruma göre, 3213 sayılı Maden Kanununun 12.maddesi uyarınca uygulanan idari para cezası yaptırımından kaynaklanan idari para cezası yaptırımından kaynaklanan uyuşmazlığın çözümünde, 5326 sayılı Kabahatler

Maden Kanunu'nun uygulanması ile ilgili usul ve esasları düzenlemek amacıyla hazırlanan Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği'nin 43. maddesi uyarınca verilen idari para cezasına karşı çıkarılan görev uyuşmazlığında, *"öngörülen idari para cezasının, 5326 sayılı Kanun'un 16. maddesinde belirtilen idari yaptırım türlerinden biri olduğu, 3213 sayılı Maden Kanunu'nda idari para cezasına itiraz konusunda görevli mahkemenin gösterilmediği anlaşılmıştır. Bu durumda, Kabahatler Kanunu'nun 5560 sayılı Kanun'la değişik 3. maddesinde belirtildiği üzere, idarî yaptırım kararlarına karşı kanun yoluna ilişkin hükümlerinin, diğer kanunlarda aksine hüküm bulunmaması halinde uygulanacağı nedeniyle, görevli mahkemenin belirlenmesinde 5326 sayılı Yasa hükümleri dikkate alınacağından, idari para cezasına karşı açılan davanın görüm ve çözümünde, anılan Kanunun 27. maddesinin (1) numaralı bendi uyarınca adli yargı yerinin görevli olduğu sonucuna varılmıştır.*" denilmek suretiyle, 3213 sayılı Kanun uyarınca verilen idari para cezasında adliye mahkemelerinin görevli olduklarına karar vermiştir[391].

Uyuşmazlık Mahkemesi, ruhsata bağlı olarak verilen idari para cezasının idareden rücuen tahsili amacıyla açılan davanın da adli yargı yerinin görevli olduğunu belirtmektedir [392] . Yüksek Mahkeme, maden ruhsatına ilişkin 4857 sayılı İş Kanunu'nun 79. Maddesine göre Çalışma Bakanlığı Bursa Bölge Müdürlüğü tarafından verilen bir idari para cezasının iptali ile ilgili de görevli mahkemenin adli yargı yeri olması gerektiğine hükmetmiştir[393].

Kanununun 3. ve 27.maddeleri göz önüne alındığında ve 3213 sayılı Yasada dava açılacak yargı merciinin gösterilmemiş olması nedeniyle, görevli Mahkemenin Sulh Ceza Mahkemesi olduğu açıktır. Ankara 16. İdare Mahkemesi E. 2012/1403, K. 2013/455, T. 20.03.2013.

[391] Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, E. 2010/94, K. 2010/134, T. 07.06.2010; E. 2013/133, K. 2013/248, T. 04.02.2013; E. 2008/123, K. 2008/235, T. 13.10.2008; E. 2008/299, K. 2009/111, T. 04.05.2009; E. 2014/489, K. 2014/532, T. 05.05.2014; E. 2010/102, K. 2010/135, T. 07.06.2010; E. 2007/350, K. 2008/127, T. 05.05.2008; E. 2007/191, K. 2007/147, T. 02.07.2007; E. 2007/110, K. 2007/103, T. 04.06.2007; E. 2007/148, K. 2007/113, T. 04.06.2007; E. 2012/304, K. 2013/481, T. 08.04.2013; E. 2012/551, K. 2013/103, T. 14.01.2013; E. 2008/81, K. 2008/225, T. 13.10.2008; E. 2010/18, KK. 2010/143, T. 05.07.2010; E. 2012/637, K. 2013/121, T. 14.01.2013; E. 2012/271, K. 2012/271, T. 05.11.2012; E. 2007/540, K. 2008/139, T. 05.05.2008; E. 2012/72, K. 2012/87, T. 09.04.2012.

[392] "…..davalı idarenin kusurlu davranışı nedeniyle ödenmek zorunda kalındığı ileri sürülen idari para cezası nedeniyle oluşan zararın tazmini isteminden kaynaklandığı gözetilen davanın görüm ve çözümünde, adli yargı yerinin görevli olduğu sonucuna varılmıştır." Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, E. 2012/106, K. 2013/168, T. 04.02.2013.

[393] Uyuşmazlık Mahkemesi Hukuk Bölümü, E. 2012/2, K. 2013/469, T. 08.04.2013.

Kanunda ruhsata bağlı olan idari yaptırımlar ise şu şekildedir: 7 nci maddenin son fıkrasında, çevresel etki değerlendirmesi ile ilgili karar, işyeri açma ve çalışma ruhsatı, mülkiyet izni olmadan veya on üçüncü fıkraya [394] aykırı faaliyette bulunulduğunun tespit edilmesi halinde 30.000 TL tutarında idari para cezası uygulanarak, işletme faaliyetinin durdurulacağı hüküm altına alınmıştır.

Kanunun 10 uncu maddesinin dördüncü fıkrası, daimi nezaretçi[395] defterinin[396] ibraz edilmemesi veya düzenli tutulmaması [397]halinde, ruhsat sahibine 20.000 TL idari para cezası verileceğini belirtmektedir. Nezaretçi defterinin özenli tutulmamasının olumsuz örneklerine, ülkemizde yaşanan maden kazalarına ilişkin yapılan incelemelerde doğru analiz yapılamaması ve bunun kazaların gerçek nedeninin öğrenilememesine yol açtığı görülmektedir. Buradaki özen yükümlülüğü, aynı faaliyet kolunda görev yapan bir nezaretçinin dikkat ve özen yükümlülüğüdür.

Kanunun 10 uncu maddesi, gerçek dışı ve yalan beyanda bulunarak Kanun hükümlerinin uygulanmasını engelleyen ve haksız şekilde hak iktisap eden ruhsat sahiplerine 50.000 TL idari para verilmesini öngörmektedir[398]. Özellikle, ürettiği

[394] On üçüncü fıkra şu şekildedir: 'Kamu hizmeti veya umumun yararına ayrılmış yerlere ve bu tür tesislere 60 metre mesafe dâhilinde madencilik faaliyetleri Bakanlığın, binalara 60 metre, özel mülkiyete konu araziye 20 metre mesafe dâhilinde ise mülk sahibinin iznine bağlıdır. Bu mesafeler, ihtiyaç halinde madencilik faaliyetlerinin boyutu, emniyet tedbirleri ve arazinin yapısı dikkate alınarak Bakanlıkça artırılabilir. Mesafeler yatay olarak hesaplanır.' Madencilik faaliyetinin yol açtığı dışsal olumsuzluklar, kanun koyucuyu bu tür zorunlu mesafe belirlemelerine mecbur bırakmıştır. Özellikle maden ocaklarının, dinamitle patlatma gibi hem gürültü hem de patlama sonucunda ortaya çıkaracak toz ve parçacıkların çevre ve insan sağlığına verebilecek olduğu zararlar bu açıdan önem taşımaktadır.

[395] Daimi nezaretçi, 3213 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde tanımlanmış olup bir maden işletmesinde dâimi surette istihdam edilen maden mühendisini belirtmektedir. Daimi nezaretçi, teknik bilgi ve uzmanlık alanı itibariyle, madencilik faaliyetinin tüm prosesinde bilgi sahibi olan kişidir. Bu kişilerin nezaretinde madencilik faaliyetinin yapılması, güvenli, verimli ve ekonomik bir üretim yapılmasını sağlar. MY'nin Ek-1'ine göre, Daimi nezaretçi, MAPEG tarafından sertifika verilmek suretiyle yetkilendirilir.

[396] Daimi nezaretçi defteri, MY m. 4 üncü maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre, noter tarafından onaylanmış olan, daimi nezaretçi/nezaretçilerinin proje faaliyetlerine ilişkin eksiklik, aksaklık ve önerilerinin yazıldığı, vardiyalı çalışan işletmelerde ise teknik elemanın da ilgili bölümlerini doldurduğu, istihdam edenler ile birlikte imzaladığı Ek-4'de yer alan formata uygun olarak düzenlenen defter, daimi nezaretçi defteridir. Defterde rapor edilmesi gereken hususlar, MY 'nin Ek-4'ünde ayrıntılı olarak belirlenmiştir.

[397] Daimi nezaretçi defterinin düzenli tutulması, ortalama bir madencilik faaliyetindeki düzen ve intizama göre gösterilmesi gereken asgari tutum ve davranışı gerektirir.

[398] Tüm dosya kapsamının incelenmesinde; Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı Maden İşleri Genel Müdürlüğünce; 2011, 2012, 2013 ve 2014 yıllarında işletme faaliyet bilgi formunda stok olarak gösterilen 200.000 Ton pasa malzemesinin 2011, 2012, 2013 ve 2014 yıllarında işletme faaliyet bilgi formunda stok olarak gösterildiği ancak pasa malzemesinin hangi yıl ya da yıllarda üretildiğinin beyan edilmediğinin tespit edilmesi üzerine 02.02.2016 tarih …….. seri nolu tutanağı ile 6592 Sayılı Kanun ile Değişik 3213 Sayılı Maden Kanunun 10/7 maddesi kapsamında, gerçek dışı ve yanıltıcı beyanda

madenin gerçek miktarından daha az beyanda bulunması, devlet hakkının elde edilmesini engellemekte bu da gelir kaybına neden olmaktadır. Söz konusu hüküm, devlet hakkı ve madenin üretilmesinden elde edilecek diğer gelir unsurlarının tam olarak tahsil edilmesini temin etmektedir.

Kanunun 11 inci maddesinin üçüncü fıkrası, ruhsat sahibinin, gerek MAPEG gerekse ihtisaslaşmış diğer devlet kurumları[399] marifetiyle mahallinde tetkik yapması sırasında incelemelere katılmaması, bu incelemeleri engellemesi halinde 20.000 TL idari para cezası uygulanmakta, fiilin tekrarı halinde iki katı tutarında idari para cezası verilmesini hükme bağlamaktadır.

Ruhsat sahibinin incelemelere katılmaması, taksirli bir davranış şeklinde olabileceği gibi, kasıtlı bir davranış neticesinde de olabilir. Her iki durumda, ihlale bağlanan yaptırım değişmeyecektir. İncelemelerin engellenmesi de yine Kanunun yaptırıma bağladığı bir kabahattir. Zira, bir ihlalin neden olduğu sonuçlar, ölüm, yaralanma, maddi zarar, devlet hakkının alınamaması gibi pek çok şekilde doğabilir. Bu sonuçların, mahallinde, uzman kuruluşlar marifetiyle incelenmesi zaruridir. Uzman kişiler, ruhsat sahasına gidip, gerekirse maden ocağına inebilmeli, daimi nezaretçi defterini inceleyebilmeli ve olaya bizzat tanıklık yapan işçiler ile görüşebilmelidir. Uygulamada, ruhsat sahasına girilmesine engel olunması halinde, incelemeyle birlikte gerekli olması durumunda kolluk görevlileri müdahale etmektedirler.

Kanunun 12 nci maddesinin üçüncü fıkrası, sevk fişi[400] olmadan maden sevk edilmesini yasaklamaktadır. Bu kuralın ihlal edilmesine iki sonuç bağlanmıştır.

---

bulunmak sureti ile kanun hükümlerinin uygulanmasını engelleme kabahatini işlediği sabit olan muteriz şirket hakkında yeniden değerleme oranına göre arttırılmış şekilde 52.790 TL idari para cezası verildiği anlaşılmış olup usul ve yasaya uygun olduğu tespit edilen idari para cezasına yönelik vaki itirazın reddine. Değişik İş No: 2016/1006, Konya 3. Sulh Ceza Hakimliği, 14/10/2016.

[399] 3213 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde İhtisaslaşmış Devlet Kuruluşu: Maden İşleri Genel Müdürlüğü, MTA Genel Müdürlüğü, TKİ Kurumu Genel Müdürlüğü, TTK Genel Müdürlüğü, Eti Maden İşletmeleri Genel Müdürlüğü, EİE İdaresi Genel Müdürlüğü, DSİ Genel Müdürlüğü, Sanayi ve Ticaret, Tarım ve Köyişleri, Çevre ve Orman bakanlıklarına bağlı kuruluşlar, Karayolları Genel Müdürlüğü ve Elektrik Üretim A.Ş. gibi madencilik faaliyetleri ile ilgili konularda ihtisas sahibi Devlet kuruluşları olarak belirtilmektedir. Söz konusu kuruluşlar bir şekilde madencilik faaliyeti ile ilgili olup, doğrudan madencilik faaliyeti yapmalarına da gerek bulunmamaktadır.

[400] Maden Yönetmeliği'nin 4 üncü maddesinde sevk fişi, 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 240 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (A) bendinde yer alan sevk irsaliyelerindeki bilgileri

Birincisi, sevk edilen maden ele konulması, ikincisi ise para cezası verilmesidir. Maddenin dördüncü fıkrasında, Denetim ve inceleme sonucunda, yaptığı üretim ve sevkiyatı bildirmediği tespit edilen ruhsat sahiplerine, ödenmesi gereken Devlet hakkına ilaveten bildirilmeyen miktar için hesaplanacak Devlet hakkının beş katı tutarında idarî para cezası verileceği hüküm altına alınmıştır[401].

Fıkraya göre, üretim ve satış beyanlarının eksik yapılması şekli kabahati oluşturacak ve idari yaptırımın uygulanmasını gerektirecektir. Üretim veya satış beyanlarının hata ya da unutma sonucunda gerçek miktarın beyan edilememesi, söz konusu hata ya da unutmanın kaçınılmaz olması, bu duruma düşen ruhsat sahibinin kınanamaması ve ortalama bir ruhsat sahibinin aynı hata ya da unutmaya düçar olması durumunun olağan kabul edilebilmesi halinde hukuka aykırı olmayacaktır[402].

Aynı maddenin beşinci fıkrası, ruhsatı olmaksızın ya da kendisine ait olmayan ruhsatlı sahada üretim faaliyeti yapılmasına yaptırım getirmektedir. Bu yaptırımlar, üretilen madene el konulması ile ocak başı satış tutarının iki katı tutarında idari para cezası uygulanmasıdır[403].

---

ihtiva eden beyan niteliğindeki belge şeklinde tanımlanmıştır. Maden Kanunu'na göre sevk fişi, devlet hakkı mükellefinin belirlenmesini sağlamaktadır. Madencilik faaliyetinin ticari bir faaliyet olması nedeniyle Vergi Usul Kanunu'na göre maden, çıkarıldığı andan itibaren devlet hakkının tahakkuk etmesine neden olacağı için, mükellefiyet bu andan itibaren başlar. Maden, arzdan çıkarıldıktan sonra ticari bir mamül olarak ticari kazancı oluşturur. Oluşan bu ticari kazanç sevk irsaliyesi ile tespit edilir. Böylece devlet hakkının takibi de sağlanmış olur.

[401] Muteriz vekilinin itirazı, celp edilen işlem dosyası, yasal mevzuat ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde …..tarihli kararıyla verilen idari para cezası tutanağı eki belgelerde S:….sayılı ruhsat sahasına ilişkin incelemeler yapıldığı, makamın 26/12/2012 tarih ve …. sayılı olurları ile 3213 sayılı Maden Kanununun 7, 11 ve 29 uncu maddeleri ile 24/4-12 fıkraları gereğince mahallinde ……..tarafından yapılan tespitler neticesinde 2010 tarihinde ruhsat alanında toplam 6.478,67 ton üretim yapıldığı, *3.980,32 ton sevkiyatın beyan edildiği, 2.498,35 ton eksik beyanda bulunulduğu, eksik beyan edilen 2.498,35 ton Kaolen için 24,20 TL Ortalama Ocak Başı Satış tutarı üzerinden hesaplanan 1.210,00 TL Devlet Hakları ile buna ilave olarak 3213 sayılı Maden kanunun 12. Maddesi gereğince eksik hesaplanan devlet hakkının 10 katı tutarında 12.100,00 TL ödenmesi gerektiğinin anlaşıldığı,* bu yönüyle idari para cezasının hukuka uygun olduğu anlaşıldığından, muteriz vekili'nin ilgili makamca müvekkili şirkete ait maden sahasında araştırma ve inceleme yapılmadan idari para cezası düzenlendiği ve müvekkili firma tarafından kayıtlarının tam olmasından bahisle yaptığı itirazlarının yerinde olmadığı anlaşıldığından vaki itirazlarının reddine karar verilmek gerekmiştir. Değişik İş No. 2014/126, Sındırgı Sulh Ceza Hakimliği, 15/08/2016.

[402] Değişik İş No: 2017/2243, Çorlu Sulh Ceza Hakimliği, 30/11/2015.

[403] İtiraz eden şirket hakkında yapılan tetkikler neticesinde; ……koordinatında girişi bulunan yeraltı ocağında yapılan faaliyetlerin bir bölümünün işletme ruhsat ve işletme izin alanı dışında olduğu ve yer üstünde ikinci bağlantı yolunun olmadığı, kör olarak çalışıldığı, nefeslik ve kaçamak yolunun olmadığı, havalandırmanın cebri (emici) sistemle sağlanmadığı, sürülen kılavuz bacalarda tahkimat eksikliklerinin olduğu, ocakta kullanılan elektrikli ekipmanların alev sızdırmaz özellikte olmadığı, ……koordinatında girişi bulunan yeraltı ocağında da can ve mal emniyeti bakımından yukarıda belirtilen eksikliklerin mevcut olduğu, sahada köylüler tarafından yapıldığı beyan edilen ve mostra

Fıkranın, kaçak maden ocaklarını engellemeye yönelik olduğu, ülkemizde meydana gelen ölümlü maden kazalarında bu maddenin caydırıcı olmadığı yönündeki itirazlar üzerine 3213 sayılı Kanuna eklenen Ek Madde 15 ile, hapis ve adli para cezası kabul edilmiştir[404]. Maddenin altıncı fıkrası ile, ülkemiz için yol, köprü ya da kamu hizmetine tahsis edilecek büyük montanlı yatırım projeleri için hammadde üretim izni[405] alınmadan bu üretimin yapılması ocak başı satış bedeli kadar idari para cezası uygulanmasını gerektirmektedir[406].

Maden ruhsatı ile ilgili, 3213 sayılı Kanun'a aykırılık halleri, Kanunun 13 üncü maddesinin üçüncü fıkrası hükümlerine göre idari para cezası ile cezalandırılmaktadır. Söz konusu hükme göre, "*Bakanlık, mülki idare amirlikleri ve il özel idareleri tarafından bu Kanuna göre verilen idari para cezaları hakkında 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu hükümleri uygulanır. Bu Kanuna göre verilen idari para cezaları tebliğinden itibaren bir ay içinde ödenir. Tahakkuk eden ve ödenmeyen Devlet hakları 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre takip ve tahsil edilmek üzere ilgili tahsil dairesine bildirilir.*"

takibi yapılarak kısa galeri şeklinde girilip kömürü alınmış ve terk edilmiş galeri girişlerinin insan giremeyecek şekilde kapatılmamış olduğu, söz konusu galeri girişlerinin ve kesintilerinin 2013 yılı imalat haritasında gösterilmediği, 2010 ve 2014 yıllarına ait çevre ile uyum teminatlarının yatırılmadığı sabit olduğu anlaşıldığından itiraz eden vekilinin itirazının reddine. Değişik İş No: 2015/1432, Akhisar Sulh Ceza Hakimliği, 24/12/2015.

[404] Ek Madde 15- Bu Kanun kapsamında işletme izni veya Bakanlıkça şerh edilmiş rödövans sözleşmesi olmaksızın mücavirdeki sahalara taşmalar hariç olmak üzere, maden ocağı açılması, maden üretilmesi veya faaliyetleri durdurulmuş maden sahalarında üretim faaliyetlerinin durdurulmasına sebep olan durumların düzeltilmesi ve/veya işletme güvenliğine yönelik faaliyetlerin dışında üretim faaliyetinde bulunulması fiillerini işleyenlere üç yıldan beş yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası verilir. Bu suçlardan hüküm giyenler, infazın tamamlanmasından itibaren on yıl boyunca madencilik faaliyeti yapamazlar.

[405] MY'nin 4 üncü maddesine göre, hammadde üretim izni, kamu kurum ve kuruluşlarınca veya yap-işlet-devret modeli ile yapılan kamu yatırımları için görevli şirketçe projelerde kullanılacak yapı ve inşaat hammaddelerinin üretimi için verilen izni ifade etmektedir. Hammadde üretim izni, 3213 sayılı Kanunun 2 nci maddesinde sayılan I(a) grubu, inşaat ile yol yapımında kullanılan ve tabiatta doğal olarak bulunan kum ve çakılı ifade etmektedir.

[406] Ayrıca; Kamu kurum ve kuruluşlarınca gerçekleştirilen kamu yatırım harcamalarının hazineden karşılandığı dikkate alındığında, birim kalem bazında yatırım maliyetlerinin düşürülmesi amacıyla uygulanan yöntemler kamu menfati lehinedir. Bu nedenle yol, köprü, baraj, gölet, liman gibi projelerin inşasında en önemli maliyet kalemi olan hammadde ihtiyacının nakliye mesafesi dikkate alınarak uygun alanlardan alınmasının sağlayacağı katma değer göz önüne alındığında, uygun hammadde alanlarının bulunması kamu adına bir zorunluluk olmaktadır. Uygun hammadde alanlarının tespiti yapılırken aynı nitelikte özel sektöre ait maden ruhsatlarının var olması durumunda, söz konusu ruhsata ait işletme projesindeki üretim miktarlarını etkilemeyecek şekilde hammadde alanı belirlenmekte, hammadde ihtiyacı sonlandıktan sonrada tekrar alandaki ruhsat sahibine devri yapılmaktadır.

Ruhsata bağlı olan yaptırımlar Maden Kanunu'nda belirlenmiş olup, söz konusu yaptırımlara karşı güvenceler ise Kabahatler Kanunu'na göre sulh ceza hakimliklerince incelenmektedir. Uygulamada Kanunun 7 nci madde izinleri olarak bilinen çevresel etki değerlendirme kararı, mülkiyet izni, işyeri açma ve çalışma ruhsatı ile Genel Müdürlük kayıtlarına işlenmiş alanlar ile ilgili izinlerin Genel Müdürlüğe verilmesini müteakip işletme izni verileceği düzenlenmiştir. Süresi içinde yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde ruhsatlar için 50.000 TL idari para cezası verileceği hükme bağlanmıştır.

Kanunda öngörülen idari para cezası, niteliği itibariyle kabahat türünde bir yaptırımdır ve şekli ihlal niteliğindedir[407]. Kabahatler Kanunu'nun 9 uncu maddesine göre, kabahatler, kanunda açıkça hüküm bulunmayan hallerde hem kasten hem de taksirle işlenebilir. 3213 sayılı Kanunun 7 nci maddesi hükümlerine göre, alınması gereken izinler için öngörülen sürenin, ruhsat sahibince mücbir sebep dışında kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın geçirilmesi, verilen idari yaptırım kararının hukuka aykırı olduğu sonucunu doğurmayacaktır[408].

3213 sayılı Kanunun Geçici 22 nci maddesine göre, maddenin yürürlüğe girdiği 4/2/2015 tarihine kadar Kanunun 7 nci maddesi uyarınca alınması gereken izinlerin üç yıllık sürede sunulması gerekirken sunulmaması ve bu nedenle işletme izni düzenlenememesi ve neticede Geçici 22 nci maddeye göre idari para cezası uygulanması hukuka aykırı olmayacaktır[409].

3213 sayılı Kanunun Geçici 22 nci maddesinde aynı Kanunun 7 nci madde izinlerini zamanında almama yaptırımı açıkça düzenlenmiştir. Geçici 22 nci maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar, 24 üncü maddenin on birinci fıkrası uyarınca 7 nci maddeye göre alınması gereken izinler ile Genel Müdürlük kayıtlarına işlenmiş olan sahalarla ilgili izinler için başvuru yapılmasına rağmen zamanında izinlerin alınmaması hali ile söz konusu izinlerin alınıp da süresi içinde Genel Müdürlüğe sunulmaması durumlarında bu ruhsatlar için 30.000 TL idari para cezası

[407] Değişik İş No: 2017/349, Manisa 2. Sulh Ceza Hakimliği, 07/03/2017; Değişik İş No: 2016/66, Gölpazarı Sulh Ceza Hakimliği, 22/07/2016.
[408] Değişik İş No: 2015/537, Yalvaç Sulh Ceza Hakimliği, 17/11/2015.
[409] Değişik İş No: 2015/5014, Ankara 2. Sulh Ceza Hakimliği, 28/04/2016.

uygulanacaktır[410]. Görüleceği üzere, ihlal edilen kabahatin hem kasten hem de taksirle işlenmiş olması arasında bir fark yoktur.

3213 sayılı Kanunda öngörülen yükümlülüklerin ihlal edilmesi, mücbir sebep hali dışında, ihlalin kasıtlı ya da taksirli işlenmiş olmasına göre bir fark yaratmamakta, böylece 'şekli kabahat' yaptırımı uygulanmaktadır. Uygulamada sulh ceza hâkimleri, ihlal edilen kuralın maddi olarak ihlal edilip edilmediği ve kanuna aykırılık hususları yönünden inceleyebilmekte, dolayısıyla inceleme salt şekilsel sınırlar çerçevesinde mümkün olabilmektedir. Bu açıdan, yapılacak incelemenin bir güvence getirip getirmediği tartışmalıdır.

3213 sayılı Kanun'un 7 nci maddesi, işletme izin belgesi almadan üretim faaliyetinde bulunulmasını, üretim faaliyetinin teknik nezaretçi olmadan yapılmasını da bir ihlal olarak kabul etmiştir. Buna göre, henüz düzenlenmeyen işletme izin alanı dışında üretim yapılması, işletme alanı ve izni dışında faaliyette bulunulduğunun ve teknik nezaretçi olmadığının tespit edilmesi durumunda söz konusu maddenin ihlal edildiği sonucuna varılacak ve idari para cezası hukuka uygun hale gelecektir[411].

Ruhsattan kaynaklanan idari para cezalarına karşı, Kabahatler Kanunu hükümleri uygulanacaktır. Bu Kanuna göre verilen idari para cezaları ise tebliğinden itibaren bir ay içinde ödenecektir.

Tahakkuk edip ödenmeyen devlet hakları 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre takip ve tahsil edilmek üzere ilgili tahsil dairesine bildirilecektir. Maden ruhsatından kaynaklanan idari para cezasına karşı, kararın tebliğinden itibaren 15 gün içinde, sulh ceza hâkimliklerine karşı itiraz yoluna başvurulabilmektedir[412].

Sulh ceza hakimlikleri, idari para cezası kararını dosya üzerinden incelemekte olup yapılan inceleme şekli kabahat suçunun işlenip işlenmediği ile sınırlıdır. Zira 5326 sayılı Kanunu'nun 9 uncu maddesine göre, kabahatler kanunda açıkça hüküm

[410] Değişik İş No: 2016/20, Mersin 2. Sulh Ceza Hakimliği, 15/07/2016.
[411] Değişik İş No: 2016/137, Emirdağ Sulh Ceza Hakimliği, 20/06/2016.
[412] 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu m. 27/1.

bulunmayan hallerde hem kasten hem de taksirle işlenebilir. Bu durumda, 3213 sayılı Kanun'daki mücbir sebep halleri ile kanunda sayılan diğer talik sebepleri dışında kusur olmaksızın ruhsata ilişkin bir sürenin geçirilmiş ya da bir faaliyetin ya da iznin alınmamış olması dahi idari para cezasını hukuka uygun hale getirecektir.

(1) Üretim ve sevkiyatın bildirilmemesi

Maden ruhsatına olarak üretim ve sevkiyatın eksiksiz ve tam olarak yapılması gereklidir. Bunun yapılmamasına bağlı olarak 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 12 nci maddesinin birinci ve ikinci fıkrası; "*Üretilen madenin sevk fişi ile sevkiyatı zorunludur. Konveyör ve boru hattı ile sevkiyat, ocak ve tesis mesafesi, nakil güzergahının durumu, cevherin tüvanan, konsantre, yarı mamul ve mamul olarak taşınması göz önüne alınarak sevk fişi kullanımı ile altın, gümüş, platin gibi kıymetli metallerin entegre tesislerinde ve zenginleştirme tesisleri ile bu tesislerden elde edilen ürünlerin sevk fişi kullanımı ve denetimi ile ilgili hususlar yönetmelikle belirlenir. (Değişik fıkra: 10/06/2010-5995 S.K/6.mad.) Sevk fişi olmaksızın maden sevk edildiğinin, mülkî idare amirlikleri veya il özel idareleri tarafından tespit edilmesi halinde, sevk edilen madene el konulur.*

Söz konusu madenin ocak başı satış bedelinin beş katı tutarında idari para cezası verilir. Ruhsat sahibi tarafından sevk fişi olmaksızın maden sevk edildiğinin, mülkî idare amirlikleri veya il özel idareleri tarafından tespit edilmesi halinde ise söz konusu madenin ocak başı satış bedelinin beş katı tutarında idari para cezası verilir." hükmünü öngörmektedir.

Buna göre, eksik beyanda bulunulduğu, eksik beyan edilen, Ortalama Ocak Başı Satış tutarı üzerinden hesaplanan Devlet Hakları ile buna ilave olarak 3213 sayılı Maden kanunun 12 nci maddesi gereğince eksik hesaplanan devlet hakkının ödenmemesi durumlarında maden ruhsatı sahibine idari para cezası uygulanması gerekir. Bu para cezasının hukuka uygun olması için de maden sahasında araştırma ve inceleme yapılarak, firma kayıtları ile üretim ve sevkiyat uyumunun aranması da gereklidir[413].

[413] Bkz. Sındırgı Sulh Ceza Hakimliği Değişik İş No: 2014/126, KT. 15/08/2016.

(2) Ruhsatı olmadan başkasına ait ruhsat alanında üretim yapılması

Ruhsatı olmadan başkasına ait ruhsat alanında üretim yapılmasına Kanunun sonuç bağladığı haller iki türlüdür. Bunlardan birincisi 3213 sayılı Kanunun 12/6 ncı[414] maddesi ile Ek Madde 15'e[415] aykırı olarak mücavir sahalarda gerçekleştirilen üretim faaliyetinde bulunulmasıdır.

Bunlardan birincisine göre; yeraltı ocağında yapılan faaliyetlerin bir bölümünün işletme ruhsat ve işletme izin alanı olması halinde, Kanunun 12/6 ncı maddesine göre idari para cezası takdirine gidilebilecek, diğerinde ise faile üç yıldan beş yıla kadar hapis cezası uygulanacaktır. Bu ikinci duruma göre faile ayrıca infazın tamamlanmasından itibaren on yıl boyunca madencilik faaliyet yasağı da getirilecektir[416].

Ruhsatı olmadan başkasına ait ruhsat alanında üretim yapılması ya da diğer adıyla kaçak madencilik yapılması ile ilgili ilk düzenleme 26.05.2004 tarihli ve 5177 sayılı Kanunla yapılmıştır. Bu Kanunla 3213 sayılı Kanunun 12 nci maddesinin 5 inci fıkrasına "*Bu şekilde maden çıkartılması ve/veya sevk edilmesi Devlet malına karşı işlenmiş fiil sayılır. Bu fiili işleyenler adlî takibat yapılmak üzere ilgili makamlara bildirilir.*" hükmü eklenerek, fiili işleyenlere, devlet malına karşı işlenmiş fiillere uygulanan ceza hükümlerinin uygulanabilmesi sağlanmıştır[417].

---

[414] Ruhsatı olmadan veya başkasına ait ruhsat alanı içerisinde üretim yapıldığının tespiti halinde faaliyetler durdurularak üretilen madene mülki idare tarafından el konulur. Bu fiili işleyenlere, bu fıkra kapsamında üretilmiş olup el konulan ve el konulma imkânı ortadan kalkmış olan tüm madenin ocak başı satış bedelinin iki katı tutarında idari para cezası uygulanır. Ruhsat alanında ruhsat grubu dışında üretim yapıldığının tespiti halinde faaliyetler durdurularak üretilen madene mülkî idare amirliklerince el konulur. Bu fiili işleyen kişilere, bu fıkra kapsamında üretilmiş olup el konulan ve el konulma imkânı ortadan kalkmış olan tüm madenin, ocak başı satış bedelinin iki katı tutarında idari para cezası uygulanır. El konulan madenler, mülki idare amirliklerince satılarak bedeli il özel idaresi hesabına aktarılır.

[415] Bu Kanun kapsamında işletme izni veya Bakanlıkça şerh edilmiş rödövans sözleşmesi olmaksızın mücavirdeki sahalara taşmalar hariç olmak üzere, maden ocağı açılması, maden üretilmesi veya faaliyetleri durdurulmuş maden sahalarında üretim faaliyetlerinin durdurulmasına sebep olan durumların düzeltilmesi ve/veya işletme güvenliğine yönelik faaliyetlerin dışında üretim faaliyetinde bulunulması fiillerini işleyenlere üç yıldan beş yıla kadar hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası verilir. Bu suçlardan hüküm giyenler, infazın tamamlanmasından itibaren on yıl boyunca madencilik faaliyeti yapamazlar.

[416] Bkz. Akhisar Sulh Ceza Hakimliği, Değişik İş No: 2015/1432, KT. 24/12/2015.

[417] Yargıtay 6. Ceza Dairesi, E. 1996/11674, K. 1996/11694, T. 21.11.1996, "Türkiye Taşkömürü Kurumu'na ait ocaktan taşkömürü çalma eylemi, Devlet malına karşı işlenmiş fiil sayılır ve TCK.nun 491/1. maddesinde yazılı suçu oluşturur. Sanık hakkında, TCK.nun 81. maddesinin 1. fıkrası

Söz konusu fıkradaki fiili işleyenlere devlet malına karşı işlenen fiilin uygulanacağına ilişkin düzenleme daha sonra, 10.06.2010 tarihli ve 5995 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılarak bu defa fiili işleyenlere "*üretilmiş olup el konulan ve el konulma imkânı ortadan kalkmış olan tüm madenin, ocak başı satış bedelinin iki katı tutarında idari para cezası uygulanır.*" hükmü uyarınca idari para cezası uygulanacağı düzenlemesi getirilmiştir[418]. Söz konusu düzenlemeden sonra, kaçak maden ocağı açarak maden üreten kişilere yönelik olarak Yargıtay'da uygulamalarını değiştirmiş ve fiili işleyenlerin cezalandırılamayacağını kabul etmiştir[419].

X. Maden Ruhsatlarında Özel Durumlar

A.Maden Bölgesi

Bir ülkenin veya şehrin gelişme sürecinde artan nüfus ve yapılaşma yanında, sanayi ve altyapı yatırımlarını sürdürme zorunluluğu, başta kum, çakıl, kırmataş gibi

---

uygulanırken, 3. fıkrası da gözetilmelidir."; Yargıtay 6. Ceza Dairesi, E. 2007/14719, K. 2010/667, T. 26.01.2010, "Tabiatta doğal olarak bulunan kum ve çakılın maden olarak kabul edildiği, bu şekilde maden çıkarılmasının devlet malına karşı işlenmiş fiil sayılacağı ve bu fiili işleyenlerin adli takibat yapılmak üzere ilgili makamlara bildirileceği gözetilmelidir."

[418] Tasarı görüşmelerinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Sayın Taner YILDIZ'ın Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı 23. Dönem 4. Yasama Yılı 114. Birleşim 09/Haziran/2010 Çarşamba günü yapmış olduğu konuşma şöyledir: "Bir de ruhsatsız üretimlerle alakalı, gerçek madencinin tıkandığı yani yalnızca işletme ruhsatı aldığı ama işletme iznini almadığı yerlerle alakalı düzenlemeler var. Yani, düşünün, bin metrekarelik bir yerde işletme ruhsatı almıştır, yüz metrekarelik bir yerde işletme izni almıştır. Bu, yüz onuncu metrekareye taştığı anda onlara uygulanan ceza sanki ruhsatsız alanlara uygulanmış ceza mertebesindeydi. Bunda da gerçek madencinin canının yandığını gördük. Tabii ki buna da müsaade edemezdik. Bu kanuni düzenleme, yine tekraren söylüyorum, hepinizin katkılarıyla, gerçek madencinin işini kolaylaştıran ama spekülatif amaçlarla çalışan, "Madenciyim." diyen kişilerin de işini zorlaştıran bir kanun olacaktır. Bizim amacımız da budur. İnşallah, bunlarla alakalı düzenlemeleri ve detayları ilgili bölümlerde aktaracağımız kanaatindeyim.";

[419] Yargıtay 2. Ceza Dairesi, E. 2012/16160, K. 2013/15802, T. 13.06.2013, Türkiye Taşkömürü Kurumu'na ait, rödövans karşılığı işletmeciliğini …. Madencilik Şirketinin yaptığı … nolu sahada sanık …..'nin kaçak kömür ocağı açtığının saptandığı olayda; 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 12/5. maddesine göre "...bu şekilde maden çıkartılması ve/veya sevk edilmesi Devlet malına karşı işlenmiş fiil sayılır. Bu fiili işleyenler adli takibat yapılmak üzere ilgili makamlara bildirilir" hükmü, hüküm tarihinden sonra yürürlüğe giren 5995 sayılı Maden Kanunu'nda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 6. maddesiyle 3213 sayılı Kanun'un 12. maddesinin 5. fıkrasının değiştirildiği, buna göre; "Ruhsatı olmadan veya başkasına ait ruhsat alanı içerisinde üretim yapıldığının tespiti halinde sevk edilen madene el konulur. Bu fiili işleyenlere, bu fıkra kapsamında üretilmiş olup, el konulan ve el konulma imkânı ortadan kalkmış olan tüm madenin ocak ayı satış bedelinin üç katı tutarında idari para cezası uygulanır..." hükmüne yer verildiği dolayısıyla; söz konusu değişiklik sonrasında sanığa atılı eylemin suç olmaktan çıkıp yalnızca idari yaptırımı (para cezası) gerektirdiği, kanunda suç olmaktan çıkmış bir eylemden dolayı kimsenin cezalandırılamayacağı hususunun değerlendirilmesinde zorunluluk bulunması bozmayı gerektirmiştir. Ayrıca bkz. Yargıtay 6. Ceza Dairesi 2011/8816, K. 2014/191, T. 13.01.2014.

agregalar olmak üzere kömür, demir ve benzeri madenlerin önemini arttırmaktadır[420]. Ülkemizin ekonomik büyüklüğünün temel taşı olan hammadde ihtiyacı şüphesiz ki yer altı kaynaklarımızdan oluşmaktadır.

Tabii kaynaklarımızın başında da madenlerimiz gelmektedir. Madencilik sektörü teknolojik ve ekonomik bakımdan canlı bir sektör olması nedeniyle ilgili mevzuatta değişiklik yapılması gereklidir. Mevzuat değişikliklerinin yanı sıra madenlerin kullanım alanları da çeşitlilik kazanmış, havza madenciliğinin gelişmesini gerektiren kapsamlı projeler ve yatırımlar hayata geçirilmiştir.

Özellikle büyük şehirlerimizde yeni konut projeleri, kentsel dönüşüm süreci, büyük mühendislik projelerinin gündeme gelmesi ve olası deprem riskine karşı dayanıklı olmayan yapı stoklarının elden geçirilecek olması nedeniyle büyük miktarda agregaya ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak, başta agrega açık ocak işletmeleri olmak üzere karşılaşılan "işletme güvenliği" ve "çevre sorunları" yanında "artan sosyal baskı", orta ve büyük ölçekli bu işletmelerin gelecekte sürdürülebilir üretimlerini, teknik ve ekonomik açıdan sınırlandırarak, zorlaştırmaktadır.

Örneğin bir bölgede 20'ye yakın ruhsatlı saha olabilmekte ve bunların birbirlerine bitişik veya yakın olmalarından dolayı ruhsat sınırlarında üretim faaliyetlerinde bulunamamaları nedeniyle ocak derinlikleri çok artmakta, yüksek ve dik şevler oluşmakta ve sonuçta madencilik uygulamaları açısından çok tehlikeli durumlarla karşılaşılmaktadır. Bu durum, çevre ve insan sağlığı açısından ciddi riskler oluşturmaktadır. Öte yandan bitişik veya birbirine yakın münferit küçük ruhsat sahalarındaki üretimler ara duvarlarda ve aradaki ruhsatsız alanlarda işletme yapılamaması sebebiyle kaynak ve rezerv israfına neden olmaktadır.

[420] En riskli agrega ocak sahası olan Cebeci agrega ocakları için 2013 yılında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının talebi üzerine İstanbul Üniversitesi tarafından "Cebeci Ocakları Yeniden Yapılandırma Projesi" hazırlanmıştır. Bu projede bölgedeki kısıtlamalar (ruhsatsız alanlar, bölge içinden geçen yollar, trafo, yerleşim alanları vs.) nedeniyle ocakların dört bölge şeklinde birleştirilmesi planlanmıştır. Ancak bölgedeki üreticilerin tek şirket halinde birleşememeleri nedeniyle proje hayata geçirilememiştir. Mevzuat yetersizliği ve İstanbul'daki agrega ihtiyacının yaklaşık yüzde yirmi beş ile otuzunun karşılandığı bu bölgedeki ocaklar için herhangi bir yaptırım da uygulanmamıştır. Bu süreçte çevresel zararlar, riskler ve dolayısıyla sosyal baskılar giderek artmıştır.

Bu nedenle, büyükşehirlerin içindeki veya şehrin ihtiyacını karşılayan yakın alanlardaki agrega kaynaklarının sürdürülebilir planlaması ve yönetimi için, bölge şehir plan ve programı ile farklı senaryoları dikkate alan öngörülere dayalı bir planlama projesinin yapılması ve madencilik faaliyetlerinin bu proje çıktılarına uygun olarak yürütülmesi gerekmektedir.

Ülkemizde, bitişik veya yakın ruhsatların bulunduğu alanlardaki sorunları yönetebilmek için ruhsat sahalarının "Maden Bölgesi" adı altında birleştirilerek geniş ocak alanlarının oluşturulması ve ruhsat sınırlarında bulunan hammaddelerin ortak faaliyetler ile üretilmesine imkân sağlanması için yeni bir düzenlemenin yapılması zorunlu hale gelmiştir[421]. Bu bağlamda 3213 sayılı Maden Kanununun 29 uncu maddesinin altı ve yedinci fıkraları ile havza madenciliği yapılabilmesi ve şehir içinde kalan maden sahalarının belirlenen maden bölgelerine taşınmasına imkân sağlamak amacı ile düzenleme yapılmıştır.

Kanunun 29 uncu Maddesinin altıncı fıkrası ile "*Maden ruhsat sahaları ile hammadde üretim izin sahalarında rezervin verimli bir şekilde değerlendirilmesi, can ve mal güvenliği tedbirlerinin alınması amacıyla birden fazla ruhsatın birbirine mücavir olarak bulunduğu sahalarda faaliyetlerin ortak bir proje çerçevesinde yapılmasına hak sahiplerinin rızasının olması hâlinde Genel Müdürlük kararı ile, ruhsat sahiplerinin rızasının olmaması hâlinde Bakan onayı ile karar verilebilir. Bu amaçla, ortak ruhsat alanları içinde belirlenecek termin planları dikkate alınarak işletme izin alanları yeniden düzenlenebilir."* hükmü düzenlenmiş ve birden fazla ruhsat sahasında ortak proje ile madencilik faaliyeti yürütülebilmesine imkân tanınmıştır.

Kanunun 29 uncu maddesinin yedinci fıkrasında ise madencilik çoğunlukla inşaat ve benzeri sektörlerde yoğun olarak kullanılan, şehir içerisinde kalan ve artık işletilme imkânı bulunmayan, kentleşmeye engel olan ve çevre ve insan sağlığına zarar

[421] İstanbul Agrega Ocakları, İstanbul'un 1. Derece deprem bölgesinde olmasının yanı sıra, kentsel dönüşüm, mega projeler vb. için kaliteli agrega ihtiyacı ve olası agrega kaynaklarının uzak mesafede olması, bölge için kaynak planlaması olmadığından, bu kaynaklardan ulaşımın sadece karayolu ile yapılması nedeniyle önemlidir. Bölge için yeni kaynak alanları belirlenmeden, bu kaynaklarda kaliteli üretime geçilmeden ve bu kaynaklardan ulaşım problemi çözülmeden İstanbul2daki agrega ihtiyacının yaklaşık yüzde otuzunu karşılayan Cebeci Ocaklarının kapatılması, İstanbul'da büyük agrega krizine neden olabilirdi. Bu yüzden özellikle bu bölgenin maden bölgesi düzenlemesine uygun olarak maden bölgesi ilan edilmesinin ardından ocakların tek ruhsatta birleştirilerek tek işletme ile üretime devam etmesi önemlidir.

verecek nitelikte olan I. Grup madenler ve II. Grup (a) bendi maden ruhsatlarının ilgili valilikçe yapılan ildeki planlama çerçevesinde Enerji Ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı MAPEG'in de görüşü doğrultusunda maden bölgeleri oluşturularak bu bölgelere taşınabileceği düzenlenmiştir.

Kanun hükmünde ruhsat sahasında bulunan tesislerin sökülmesi, taşınması ve yeniden inşa edilmesine ilişkin masrafların Bakanlıkça tespit ettirileceği ve taşıma işlemini talep eden kamu kurum ve kuruluşu tarafından ruhsat sahibine ödeneceği hükme bağlanmış, ruhsat sahiplerinin madencilik faaliyetlerini, kentleşme, ulaşım, çevre duyarlılığı bakımından olumsuzluk yaratmadan, rezerv miktarları da dikkate alınarak başka bir alanda sürdürmesi hedeflenmiştir. Ancak bu değişiklikler verimli sonuçlar doğurmamış, uygulamada yaşanan zorluklar nedeniyle kanun değişikliği ile hedeflenen amaçlar sağlanamamıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 18.05.2017 tarihinde kabul edilen *7020 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Bazı Kanunlarda Ve Bir Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun* 10 uncu Maddesi ile 3213 sayılı Kanunun 29 uncu maddesinin yukarıda belirtilen madenlerin taşınmasına ilişkin son fıkrası değiştirilmiş ve maddeye yeni fıkralar eklenmiştir.

"(7) Birbirine bitişik veya yakın maden sahalarında, yapılan üretimin çevresel etkileri, şehirleşme, işletme güvenliği, rezervin verimli işletilmesi ve benzeri sebeplerden dolayı yapılacak proje ve planlama çerçevesinde Genel Müdürlüğün teklifi ve Bakan onayı ile maden bölgesi ilan edilebilir. Maden bölgesindeki ruhsatların bir veya birden fazla ruhsatta birleştirilmesi Genel Müdürlükçe yapılır.

(8) Maden bölgesinde belirlenen alandaki ruhsatların tüzel kişiliği haiz bir şirkette birleştirilmesi için ruhsat sahiplerine altı aya kadar süre verilir. Ruhsat sahiplerinin kurulacak olan bu şirketteki ortaklık payları, maden rezervi de göz önüne alınarak belirlenir. Ruhsatların birleştirilmesi, belirlenen alandaki toplam rezervin en az yarısına tekabül eden ruhsat sahiplerinin talebi hâlinde gerçekleştirilir. Bu talep sahipleri ikiden az olamaz. Talep sahibinin iki olması hâlinde ise hissedarlardan birinin rezerv oranı en az yüzde on olmalıdır. Yeterli talebin sağlanamaması durumunda belirlenen alandaki tüm ruhsatlar iptal edilir. Bu sahalar, alan sınırlamasına bağlı

kalmaksızın Genel Müdürlük tarafından belirlenen kriterlere göre ihale edilerek ruhsatlandırılır. İptal edilen ruhsatlara ilişkin Genel Müdürlükçe tespit edilen yatırım giderleri Bakanlık bütçesinden karşılanır. Birleşen ruhsatların alan sınırlarını belirleme yetkisi Genel Müdürlüğe aittir. Maden bölgesi içerisinde bulunan ihalelik sahalar, ihale taban bedeli yatırılarak birleşen ruhsata ilave edilebilir.

(9)Belirlenen alandaki toplam rezervin en az yarısına tekabül eden ruhsat sahiplerince birleştirmenin talep edilmesi hâlinde, birleştirmeye dâhil olmayan diğer ruhsatlar iptal edilir. İptal edilen ruhsatların Genel Müdürlükçe tespit edilen yatırım giderleri, birleştirme yapılan ruhsat sahibince ödenir ve bu ruhsat alanları birleştirilmiş ruhsata ilave edilir. Tespit edilen yatırım giderinin ruhsat sahibince altı ay içinde ödenmemesi hâlinde ise belirlenen alandaki ruhsatların tümü iptal edilir.

(10)Şehirleşme, çevresel ve benzeri etkiler dikkate alınarak bazı alanlardaki I. Grup ve II. Grup (a) madencilik faaliyetleri valilik görüşü ile Bakanlık tarafından kısıtlanabilir. Bakan onayı ile kısıtlanan alandaki I. Grup ve II. Grup (a) bendi maden ruhsatları, rezervi dikkate alınmak suretiyle maden bölgesine ya da başka bir alana taşınarak ruhsatlandırılabilir. Bu tür ruhsatlandırma işlemi ihalelik sahalar üzerinde de ihalesiz yapılabilir. Kısıtlama ve taşınma alanlarındaki rezerv tespitleri valiliklerce yapılır.

(11)Maden bölgesi olan illerde bu bölgeleri yönetmek üzere maden bölgesi komisyonu kurulur. Bu komisyon, büyükşehirlerde Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı bünyesinde, diğer illerde ise il özel idaresi bünyesinde faaliyet gösterir. Komisyon; valilik, ilgili belediye ve ruhsat sahibi şirket temsilcilerinden oluşur.

(12)Komisyon, ruhsat sahasındaki faaliyetlerin projeye, çevre ve insan sağlığına uygun yürütülmesini kontrol ederek madencilik faaliyetlerinin geçici olarak durdurulması dâhil gerekli tedbirlerin alınmasını sağlar. Komisyon geçici olarak durdurma faaliyetlerini Genel Müdürlüğe bildirir. Genel Müdürlük, komisyonun maden bölgeleri ile ilgili faaliyetlerini inceler ve denetler.

(13)Ruhsat sahibi tarafından, ocak başı satış tutarının %0,5'i, komisyonun maden bölgesi için yapacağı harcamaları karşılamak üzere, büyükşehirlerde Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı, diğer illerde ise il özel idaresi hesabına yatırılır. Maden

bölgesindeki her grup maden işletme ruhsatı için bu Kanun kapsamında irtifak ve/veya intifa hakkı tesis edilebilir ve kamulaştırma yapılabilir. Maden bölgesi alanında rödövans sözleşmesi yapılamaz ve varsa mevcut sözleşmeler iptal edilir.

(14)Maden bölgesi ilan edilmesi, ruhsatların birleştirilmesi, taksiri ve iptal edilmesi, yatırım giderlerinin belirlenmesi ve ödenmesi, maden sahalarının ihale edilmesi, rezerv tespiti ve ruhsatlandırma, bir veya birden fazla il sınırına giren maden bölgeleri komisyonunun oluşturulması, toplanma ve çalışma süresi, görev ve yetkileri, faaliyetlerin inceleme ve denetimi ile ruhsatların taşınması, proje ve planlaması gibi uygulamaya ilişkin usul ve esaslar Bakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir."

Madde gerekçesinde ise *" Bu düzenleme ile Maden Bölgesinde belirlenen alandaki ruhsatların tüzel kişiliği haiz bir şirkette birleştirilmesi için öncelikle mevcut ruhsat sahiplerine bir fırsat verilmektedir. Ruhsatların birleştirilmesi, belirlenen alandaki toplam rezervin en az yarısına tekabül eden ruhsat sahiplerinin talebi halinde gerçekleştirilecektir. Eğer birleşme gerçekleşmiyor ise yatırım bedelleri kamu tarafından ödenmekte ve tek alan olarak ihale edilme imkânı sağlanmaktadır. Ayrıca, yapılan bu düzenlemede; şehrin içinde kalan kum, çakıl ve kırma taş ocaklarının şehirleşme ve çevreye olan etkileri de dikkate alınarak Valilik görüşü ile Bakanlık tarafından faaliyetlerine kısıtlama getirilebilecektir. Bakan onayı ile kısıtlanan alandaki ruhsatlar, rezervleri dikkate alınmak suretiyle, kaynak planlama projesi ile kalite ve rezervi belirlenmiş maden bölgesine ya da başka bir alana taşınarak faaliyetlerini burada yürütmelerine imkân sağlanmış olacaktır."* ifadelerine yer verilmiştir.

3213 Sayılı Maden Kanununun 7020 Sayılı Kanununla değişik 29 uncu Maddesi ile, ülkemizde artan nüfus karşısında hızla büyüyen ve sanayi alanında büyük gelişme gösteren şehirlerde yoğun olarak yaşanan sorunlardan biri çözülecektir. Şöyle ki ; maden işletmeleri, daha önceleri şehir dışında iken özellikle büyükşehirlerde zamanla kentleşmenin artması ve konut alanlarının genişlemesi nedeniyle şehir içinde kalmıştır. Madenler bulundukları yerden çıkartılan ve taşınması imkânsız olan ekonomik değerlerdir ve Anayasamızın 168 inci Maddesi uyarınca devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Madenler bulundukları yerden taşınamadığı için ekonomik açıdan değerli madenler için maden bölgeleri kurularak bu madenlerin ekonomiye kazandırılması

zaruridir. Açıklanan madde değişikliği ile birbirine bitişik veya yakın maden sahalarında, yapılan üretimin çevresel etkileri, şehirleşme, işletme güvenliği, rezervin verimli işletilmesi ve benzeri sebeplerden dolayı yapılacak proje ve planlama çerçevesinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı MAPEG'in teklifi ve Bakan onayı ile maden bölgesi ilan edilecektir.

Şehir içlerinde, insanları yaşam alanlarını etkiler yakınlıkta üretilen madenler genellikle inşaat ve benzeri sektörlerde kullanılan I. Grup (b) bendi madenler ile II. Grup (a) bendi madenler olup bu maden ruhsatlarının bir bölümü 5177 sayılı Kanunla değişik 3213 Sayılı Maden Kanunundan önce ilgili Valilikler (Özel İdare) tarafından Taşocakları Nizamnamesine göre verilmiş ruhsatlardır.

Bu ruhsat alanları günün koşulları gereği ve nakliye masrafları dikkate alınarak yerleşim yerlerine yakın konumda seçilmiştir. Bunun yanı sıra 3213 sayılı Maden Kanunu kapsamında verilen ve ülkemizde çoğunlukla inşaat sektörü ile başkaca endüstri ve sanayi kollarında kullanılan I Grup (b) ve II Grup (a) bendi maden işletme ruhsatları zaman içerisinde genişleyen yerleşim yerlerine yakın hale gelmiştir.

Yerleşim yerlerine yakın ve yerleşim yerleri içinde kalan ruhsat sayısının ve işletmeci sayısının fazla olması nedeniyle planlama, işletme güvenliği, çevresel, altyapı vb. konularda yaşanan sorunların aşılması amacıyla maden bölgeleri oluşturmasına karar verilmiştir. Bu bölgeler içerisinde kalan ruhsat alanları büyütülerek küçük alanlarda çalışma yapılmasından kaynaklanan sorunların (güvenli işletmecilik, kaynakların verimli ve ekonomik üretilememesi, tesis sayısının fazlalığı, stok-pasa alanı problemleri vb.) aşılması amaçlanmıştır.

Maddenin devamında maden bölgesi yönetimini gerçekleştirmek üzere büyükşehirlerde yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı, büyükşehirler dışında kalan illerde il özel idaresi bünyesinde maden bölgesi komisyonu kurulması hususu düzenlenmiştir. Komisyon üyeleri olarak da vali veya görevlendireceği kişi başkanlığında, büyükşehirlerde yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı, büyükşehirler dışında kalan illerde il özel idaresi, il belediyesi ile ruhsat sahibi şirket temsilcileri belirlenmiştir. Aynı zamanda komisyonun maden bölgesi için yapacağı harcamaları karşılamak üzere, büyükşehirlerde yatırım izleme ve koordinasyon başkanlığı,

büyükşehirler dışında kalan illerde il özel idaresi hesabına ocak başı satış tutarının % 0,5'inin aktarılması öngörülmüştür.

Maden bölgelerinde yürütülecek projeye uygunluğun kontrolü ile gerekli tedbirleri alma yetkisinin yerel yönetimlere verilmesi ile kısa sürede verimli sonuçlar elde edilmesi hedeflenmiştir. Bu ruhsat alanlarında özel mülkiyete ilişkin izin alınamamasından kaynaklanan sorunların ise maden bölgesi içerisinde kalan maden sahaları için kamulaştırma yapılmasına imkân tanınarak, bu alanların çevre ile uyumlu hale getirildikten sonra kapatılması planlanmaktadır.

Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için maden bölgesi oluşturulurken öncelikle mevcut ruhsat sahiplerinin ruhsatlarını tek bir şirket bünyesinde birleştirmelerine imkân verilmiş, bu işleme razı olmayan ruhsat sahiplerinin mağduriyetlerini önlemek için yatırım giderleri ödenmek suretiyle ruhsatlarının iptali düzenlenmiştir.

Maden üretiminin çevresel etkileri, şehirleşme, işletme güvenliği, rezervin verimli işletilmesi ve benzeri sebeplerden dolayı yapılacak proje ve planlama çerçevesinde Genel Müdürlüğün teklifi ve Bakan onayı ile Maden Bölgeleri ilan edilebilecektir. Maden Bölgesindeki ruhsatların bir veya birden fazla ruhsatta birleştirilmesi Genel Müdürlükçe yapılacaktır. Valilik Başkanlığında, ilgili belediye ve ruhsat sahibi şirket temsilcilerinden oluşacak Maden Bölgesi Komisyonu, bu bölgede yapılacak üretimlerin söz konusu plan ve projeye uygunluğunu sürekli kontrol edecek ve denetleyecektir.

Maden Bölgelerinin oluşturulması ile bölgede hammadde üretimi, primer ürün hazırlama, stoklama, ikinci-üçüncü ürünlerin eldesi ve taşıma işleri hem ekonomik ve hem de çevre uyumlu gerçekleştirilebilecektir. Öte yandan, iş gücü temini ve eğitimi, teknik yatırım, altyapı planlaması ve kullanımı, finansman, enerji, pazarlama, denetim ve atık yönetimi konusunda da önemli faydalar sağlanacaktır.

Bu düzenleme ile Maden Bölgesinde belirlenen alandaki ruhsatların tüzel kişiliği haiz bir şirkette birleştirilmesi için öncelikle mevcut ruhsat sahiplerine bir fırsat verilmektedir. Ruhsatların birleştirilmesi, belirlenen alandaki toplam rezervin en az yarısına tekabül eden ruhsat sahiplerinin talebi halinde gerçekleştirilecektir.

Bu talep sahiplerinin en az iki ruhsat sahibi olacaktır ve talep sahibinin iki ruhsat sahibi olması halinde ise hissedarlardan birinin rezerv oranı en az yüzde on olacaktır. Eğer birleşme gerçekleşmiyor ise yatırım bedelleri kamu tarafından ödenmekte ve tek alan olarak ihale edilme imkanı sağlanmaktadır.

Ayrıca, yapılan bu düzenlemede; şehrin içinde kalan kum, çakıl ve kırmataş ocaklarının şehirleşme ve çevreye olan etkileri de dikkate alınarak Valilik görüşü ile Bakanlık tarafından faaliyetlerine kısıtlama getirilebilecektir. Bakan onayı ile kısıtlanan alandaki ruhsatlar, rezervleri dikkate alınmak suretiyle, kaynak planlama projesi ile kalite ve rezervi belirlenmiş maden bölgesine ya da başka bir alana taşınarak faaliyetlerini burada yürütmelerine imkân sağlanmış olacaktır.

Bununla birlikte Maden Bölgesi düzenlemesine Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açılmış[422], İtiraz konusu hükümün, *"maden bölgelerinin ilan edilmesi ve maden bölgelerine ilişkin olarak yapılacak her türlü iş ve işlemler ve Maden Bölgeleri Komisyonunun oluşumu ve çalışmasına ilişkin konular ile Kanunda açıkça belirtilmemiş olmasına rağmen uygulamaya ilişkin olduğu taktir edilen diğer bütün hususlarda her türlü usul ve esasları düzenleme yetkisi, temel ilkeler ve sınırları belirlenmeksizin, yürütmeye bırakılmıştır".* gerekçesi ile iptal edilmesi talebi Anayasa Mahkemesine soyut norm denetimi ile taşınmıştır[423].

6592 Sayılı Kanunun 15 inci Maddesiyle Değiştirilen 3213 Sayılı Kanun'un 30. Maddesinin Birinci Fıkrasının Birinci Cümlesinin ve Üçüncü Fıkrasının iptali talebi ile Anayasa Mahkemesi'nin 2015/46 E. Sayılı dosyası ile açılan davada Yüksek Mahkeme 2017/130 K. Sayılı kararında;

" Dava dilekçesinde özetle dava konusu kuralın yer aldığı birinci fıkrada, ihale işlemlerine ilişkin düzenleme yapılmasına rağmen ihalenin hangi mevzuata göre yapılacağını gösteren kuralların bulunmadığı, yine dava konusu üçüncü fıkrada şartlı

[422] 18/5/2017 Tarihli ve 7020 Sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Bazı Kanunlarda ve Bir Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 10. maddesiyle 4/6/1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanununun 29. maddesine Eklenen Son Fıkra
[423] 7020 sayılı Kanun CHP İptal Davası gerekçesi, bkz. www.anayasa.gov.tr

ihalelerde hazırlanacak şartnamelerle ilgili açık hükümler getirmek yerine idareye keyfi olarak ihale yapma yetkisi tanıyan bir düzenleme yapıldığı, böylece devletin madenler üzerindeki hüküm ve tasarrufunun ortadan kaldırıldığı ve hukuki belirsizlik oluştuğu belirtilerek kuralların Anayasa'nın 2. ve 168 inci maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür. 6216 s. Kanun'un 43 üncü maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 7 nci maddesi yönünden de incelenmiştir.

Kanun'un 30. maddesinin birinci fıkrasının dava konusu birinci cümlesinde herhangi bir sebeple hükümden düşmüş, terk edilmiş veya taksir edilmiş alanlar ile II. Grup (b) bendi ve IV. Grup madenler dışındaki yeni alanların ihale yoluyla ruhsatlandırılacağı; dava konusu üçüncü fıkrasında ise maden ruhsat sahasının cinsi, rezervi, bulunduğu bölge, tenörü, istihdam, yatırım, ülke ihtiyaçları ve benzeri hususlar dikkate alınarak şartnamelerde açıkça belirtmek kaydıyla ara ve uç ürün üretme şartını içeren ihalelerin yapılabileceği, bu ihalelerde rezervin özellikleri dikkate alınarak ihaleye katılma şartları, taban ihale bedeli, ihale bedelini ödeme şekli ve süresi, üretim süreleri veya tesislerin yatırım süreleri ve diğer hususların şartnamelerle belirlenebileceği öngörülmektedir.

Anayasa'nın 2 nci maddesinde belirtilen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve kanunlarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

Hukuk devletinin temel ilkelerinden biri de "belirlilik"tir. Bu ilkeye göre, yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Belirlilik ilkesi, hukuksal güvenlikle bağlantılı olup birey yasadan belirli bir kesinlik içinde, hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını bilmelidir. Birey ancak bu durumda kendisine düşen yükümlülükleri öngörebilir ve davranışlarını ayarlar. Hukuk güvenliği normların öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.

Anayasa'nın 7 nci maddesinde, "Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük millet meclisinindir. Bu yetki devredilemez." denilmektedir. Yasama yetkisinin devredilemezliği ilkesi uyarınca kanun koyucunun temel ilkeleri koymadan, çerçeveyi çizmeden yürütmeye yetki vermemesi, sınırsız ve belirsiz bir alanı yürütmenin düzenlemesine bırakmaması gerekir. Kanunla yetkilendirme, Anayasa'nın öngördüğü biçimde kanunla düzenleme anlamına gelmez. Kanun koyucu gerektiğinde sınırlarını belirlemek koşuluyla bazı konuların düzenlenmesini idareye bırakabilir. Bu bağlamda sık sık değişik önlemler alınmasına veya bunların kaldırılmasına gerek görülen ekonomik, teknik veya benzeri alanlarda temel kurallar saptandıktan sonra ayrıntıların düzenlenmesinin idareye verilmesi, yasama yetkisinin devri olarak nitelendirilemez.

Anayasa'nın 168 inci maddesinde ise kanun koyucuya, toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda madencilik faaliyetleri konusunda düzenleme yapma yetkisi verilmektedir. Bu kapsamda kanun koyucu, gerektiğinde sınırlarını belirlemek koşuluyla özel bir uzmanlık ve teknik bilgi gerektiren konuların düzenlenmesini idareye bırakabilir.

Dava konusu kuralların yer aldığı maddede, ihale işlemlerine ilişkin kuralların maden sektörüne özgü kısımları düzenlenmektedir. Dava konusu kurallarla, madenlerin üretiminin devletin denetim ve kontrolünde üçüncü kişilere yaptırılması yöntemi istisnalar olmakla birlikte "ihale usulü" olarak benimsenmekte ve madencilik faaliyetlerindeki ihale usullerinin detaylarına yer verilmektedir. Madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu dikkate alındığında, madenlerle ilgili ihale usullerinin 2886 s. Kanun'a göre yapılacağında ve genel ilkelerin burada yer aldığında şüphe bulunmamaktadır. Ancak madencilik faaliyetlerinde, ihale ve ruhsatlandırma işlemlerinin yürütülmesiyle ilgili olarak idare tarafından yapılacak olan değerlendirmeler, madencilik faaliyetinin ve diğer yatırımların durumuna göre farklılık gösteren nitelikte olup özel bir uzmanlık ve teknik bilgi gerektirmektedir. Bundan dolayı, madencilik faaliyetinin farklı özelliği ve ortaya çıkan özel uygulamalar nedeniyle genel düzenlemelerden farklı olarak Maden Kanunu'nda buna ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Bu şekildeki düzenlemeler ise anayasal sınırlar içinde kanun koyucunun takdir yetkisi içindedir.

Dava konusu kuralın üçüncü fıkrasında belirtilen şartlı ihale yapılmasında ve buna bağlı olarak hazırlanacak ihale şartnameleriyle ilgili düzenlemede de maden ihalelerine özgü hususlar yer almaktadır. İhale şartnameleriyle ilgili asıl düzenleme, 2886 s. Kanunun 7 nci maddesinde genel hatlarıyla belirlenmiş maden ihaleleri yönünden ise dava konusu kural benimsenmiştir. Kuralda, düzenlenmesi şartnamelere bırakılan hususların ihaleye konu edilecek madencilik faaliyetine özgü ve sadece maden rezervinin özelliklerine göre tespiti mümkün olan, değişken ve teknik konular olduğu anlaşılmaktadır." ifadelerine yer verilmiştir. Dava konusu madde ile hüküm altına alınan ihale süreci 21.09.2017 tarih ve 30187 sayıl Resmi Gazete 'de yayımlanan Maden Sahaları İhale Yönetmeliği ile düzenlenmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin emsal kararında da "*Anayasa'nın 168 inci maddesinde ise kanun koyucuya, toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda madencilik faaliyetleri konusunda düzenleme yapma yetkisi verilmektedir. Bu kapsamda kanun koyucu, gerektiğinde sınırlarını belirlemek koşuluyla özel bir uzmanlık ve teknik bilgi gerektiren konuların düzenlenmesini idareye bırakabilir."* görüşüne yer verilmiştir.

27.02.2013 tarihli ve 6443 sayılı Mera Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 2 nci maddesi ile 4342 sayılı Kanunun 12 nci maddesi ile eklenen "*Kiralanacak alanda hayvancılık için gerekli bakım, barınma ve su ihtiyaçlarını karşılayacak zorunlu hayvancılık tesisleri kurulabilir. Bu tesislerin taban alanı, kiralanacak alanın yüzölçümünün yüzde birini geçemez. Bu oranı bir katına kadar artırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir. Bu tesislerin yapılması ve kullanılması ile ilgili usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir."* hükmünün iptali talebi ile Anayasa Mahkemesi'nde açılan 2013/51 E. Sayılı dosya ile açılan davada verilen 2013/159 K. sayılı kararda;

"Bakanlığa verilen mera alanında hayvancılık için gerekli bakım, barınma ve su ihtiyaçlarını karşılayacak zorunlu hayvancılık tesislerinin yapılması ve kullanılması ile ilgili usul ve esasları belirleme yetkisi, işin özelliğinden kaynaklanan, uzmanlık gerektiren, teknik konuları içeren, objektif bir düzenleme yetkisidir. Kanun koyucu, kiralanacak alanda kurulmasına izin verilen tesislerin, hayvancılık için gerekli bakım, barınma ve su ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulabileceğini, tesislerin taban alanının kiralanacak alanın yüzölçümünün yüzde birini geçemeyeceğini, bu oranın Bakanlar Kurulu tarafından

bir katına kadar artırılabileceğini belirterek, bu tesislerin amaç ve nitelikleri ile ilgili asli düzenlemeleri yapmış ve bu şekilde Bakanlığa verilen yetkinin çerçevesini belirlemiştir. Buna göre, dava konusu kurallarla söz konusu tesislerin yapılması ve kullanılması ile ilgili usul ve esasların Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirleneceğinin öngörülmesi, yasama yetkisinin devri olarak nitelendirilemez." görüşüne yer verilmiştir.

Yine benzer şekilde 19.11.2014 tarihli ve 6569 sayılı Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 31. maddesi ile eklenen fıkraların yer aldığı 2547 sayılı Kanun'un ek 11. Maddesi ile *düzenlenen " Vakıf yükseköğretim kurumlarının denetimi ve bu denetim sonucu ilgili yükseköğretim kurumu hakkında yol gösterici, düzeltici, kısıtlayıcı veya faaliyet iznini kaldırıcı önlemlerin alınmasına ilişkin usul ve esaslar, Üniversitelerarası Kurulun görüşü alınarak Yükseköğretim Kurulu tarafından çıkarılan yönetmelikle düzenlenir."* hükmünün iptali talebi ile açılan davada verilen 2015/3 E. ve 2015/82 K. Sayılı karar ile;

"Kanun'un ek 11. maddesinin birinci fıkrasında, vakıflarca kurulacak yükseköğretim kurumlarında, beklenen eğitim-öğretim düzeyinin yetersizliğinin tespit edilmesi ve durumun düzeltilmesi için gerekli uyarı ve önerilerin sonuçsuz kalması halinde bu kurumun YÖK tarafından faaliyetinin durdurulacağı; ikinci fıkrasında, vakıf yükseköğretim kurumlarının kurucu vakfa veya üçüncü şahıslara doğrudan ya da dolaylı kaynak aktardığının nesnel ve ölçülebilir kriterlere göre tespit edilmesi durumunda ilgili vakıf yükseköğretim kurumu hakkında verilen süre içerisinde aktarılan kaynağın yükseköğretim kurumuna iade edilmemesi halinde YÖK tarafından düzeltici, kısıtlayıcı veya faaliyet iznini kaldırma şeklinde tedbir niteliğinde karar verilebileceği hüküm altına alınmıştır. Böylece, vakıf yükseköğretim kurumlarının denetiminin kapsamı ve denetim sonucunda hangi müeyyidelerin uygulanacağına ilişkin kurallar hem yükseköğretim kurumları hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir şekilde düzenlenerek konuya ilişkin temel kurallar belirlenmiştir.

Yönetmelikle düzenlenmesi öngörülen hususların Kanun'un ek 11. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları göz önüne alınarak belirleneceği şüphesizdir. Kanunla belirlenen bu çerçeve içerisinde vakıf yükseköğretim kurumlarının denetimi ve bu denetim sonucunda ilgili yükseköğretim kurumu hakkında kısıtlayıcı veya faaliyet iznini kaldırma şeklinde

önlemlerin alınmasına ilişkin teknik ve uygulamayı esas alan detayların belirlenmesi konusunda YÖK'e yetki verilmesi yasama yetkisinin devri niteliği taşımamaktadır. Bu itibarla, Anayasa'nın 131. maddesiyle yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlama, düzenleme, yönetme, denetleme ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamakla görevli olan YÖK'e, kanunla belirlenen çerçeve içerisinde vakıf yükseköğretim kurumlarının denetimi ve denetim sonucunda uygulanacak müeyyidelere ilişkin usul ve esaslar konusunda düzenleme yapma yetkisi verilmesinde, yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesine aykırılık teşkil eden bir husus bulunmamaktadır."
görüşlerine yer verilmiştir.

Dava ile iptali istenilen fıkra ise maden bölgesi ilan edilmesi, ruhsatların birleştirilmesi, taksiri ve iptal edilmesi, yatırım giderlerinin belirlenmesi ve ödenmesi, maden sahalarının ihale edilmesi, rezerv tespiti ve ruhsatlandırma, bir veya birden fazla il sınırına giren maden bölgeleri komisyonunun oluşturulması, toplanma ve çalışma süresi, görev ve yetkileri, faaliyetlerin inceleme ve denetimi ile ruhsatların taşınması, proje ve planlaması gibi uygulamaya ilişkin işin özelliğinden kaynaklanan, uzmanlık gerektiren, teknik konuları içeren hususların Bakanlık tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenmesine ilişkindir.

Emsal kararda da belirtildiği üzere bu yetki objektif bir düzenleme yetkisi olup Anayasa'ya uygundur. Ayrıca İdareye, 3213 sayılı Kanunla belirlenen çerçeve içerisinde teknik ve uygulamayı esas alan detayların belirlenmesi konusunda yetki verilmiştir. Hangi konuların yönetmelik ile düzenleneceğinin sınırları yine kanun maddesi ile açıklanmıştır. Bu bağlamda da İdareye verilen yetki hem kanunla verilmiştir hem de sınırları çizilmiştir.

Ayrıca idari işlem olmaları nedeniyle yönetmelikler de yargı deneyime tabidir ve ilgili idare çıkarttığı yönetmeliği üst hukuk normlarına uygun olmasını sağlamakla mükelleftir. Aksi halde ilgili yönetmeliğin iptali için açılacak dava, Danıştay'da karara bağlanacaktır. Dava açma usulü ve süresi, diğer tüm işlemlerde olduğu 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda düzenlenmiştir.

Dava dilekçesinde bahsedildiği gibi denetimsiz bir alan oluşturulması yahut keyfiyete sebep olacak uygulamalar yapılması hukuken de mümkün değildir. Aksi halde

kanuni idare ilkesi de ihlal edilmiş olacaktır. Yukarıca gerek teknik gerekse hukuki açıdan yapılan açıklamalar ışığında görülecektir ki iptali istenilen madde tümüyle kamu yararını gözetmektedir ve her ayrıntısının kanunla belirlenmesine imkân olmayan bu yeni düzenlemenin ayrıca özel uzmanlık gerektirmesi nedeniyle idareye yönetmelik çıkarma yetkisi verilmiştir.

Maden bölgesi düzenlemesi ile, idarenin yetkisi açıkça belirlenmiş olup kentleşme nedeniyle madencilik sektöründe yaşanan sorunların çözülmesi, mevcut ve başlanılması planlanan madencilik faaliyetlerinin idare ve yerel yönetimlerin de uygun görüşleri doğrultusunda yürütülmesi, gerek maden ruhsatının bulunduğu bölge bazında gerekse madencilik faaliyetlerinin güvenli ve ekonomik şekilde yapılması açısından yürütülebilir bir sisteme geçilmesi amaçlanacaktır.

B. Buluculuk Hakkı

Buluculuk hakkı, madenin bulunmasını sağlayan kişiye verilen ve arama faaliyetlerinin teşvik edilmesini sağlayan bir haktır. Bu hakkın karşılığı, madenin bulucusuna maddi hak olarak verilir.

Anayasanın 168. maddesi ve 3213 sayılı Maden Kanununun 4. maddesine göre, madenler üzerinde özel mülkiyet söz konusu olmaz. Yine, madenler, içerisinde bulunduğu arazinin mülkiyetine tabi değildir. Malikin mülkiyet hakkı, arazide bulunan madenleri kapsamaz. Bu düzenlemeye göre Türk Hukukunda, ağırlıklı sistem olan dominal sistemin benimsendiği görülmektedir.

Devlet, hüküm ve tasarrufu altında bulunduğu madenler üzerinde arama ve işletme ruhsatı verebilir ve buluculuk hakkı verebilir. Devlet bunlar üzerindeki mülkiyeti değil bunların işletme hakkını özel kişilere verir. Aksine devlet, madenlerin mülkiyetini özel kişilere devredemez ve özelleştiremez.

Madenler üzerinde özel kişilere tanınan, arama, işletme ruhsatı ile buluculuk hakkı gibi haklar maden hakları olarak adlandırılmaktadır. 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 5.maddesi uyarınca arama, işletme ruhsatı ile buluculuk olarak belirtilen maden hakları hisselere tabi tutulamaz.

Buna göre arama ruhsatı veya buluculuk hakkının bir kısmını bölmek suretiyle özel kişilere devrine Kanun izin vermemektedir. Ancak aynı madde gereğince maden haklarından her biri hisselere bölünmeden devredilebilecektir. Aynı şekilde buluculuk hakkı ve bazı maden hakları da mirasçılara tevarüs edebilecektir.

Maden haklarının hukuki niteliğine bakıldığında; ABD'de maden varlığını bulan kişiye 500 ABD Doları tutarında madeni geliştirme için masraf yaptığını belgelemesi halinde maden patenti için başvuru hakkı tanındığı görülmektedir [424]**.** Maden patent hakkını alan maden bulucusu madeni işletmek için tekelci bir hakka sahiptir. 1872 tarihli Mining Law, maden patent hakkı sahibine yalnızca maden işletmeciliğiyle sınırlı olmak üzere mülkiyet hakkına benzeyen mutlak bir hak vermektedir. Sınai bir hak olan buluş sahibine bu buluşundan yararlanmak bakımından üçüncü kişilere karşı mutlak bir hak tanıyan patent hakkı ile maden patentinin hukuki etkileri bakımından benzediği görülecektir. Dünyada diğer ülkelere bakıldığında, ayrı bir medeni kanuna sahip ülkelerde (*Civil Law Countries*) maden mülkiyeti taşınmaz mülkiyetine benzer "ayni hak" olarak kabul edilmektedir [425].

Madenler üzerindeki haklar hukuki nitelik olarak mülkiyet hakkı gibi aynı haklarla benzerlik göstermektedir. Hatta, Yargıtay'a göre maden imtiyazından doğan hak, 743 sayılı önceki Medeni Kanunun 632 ve 911.maddelerine göre de bir mülkiyet hakkı gibidir: "*Medeni Kanuna oranla özel bir kanun olan 6309 sayılı Maden Kanununa göre Devlet tarafından verilen imtiyaz, nitelikçe, Medeni Kanunun 632 ve 911. maddelerinde deyimini bulan bir ayni haktır. Ancak Maden Kanunu; 71. maddesinde işletme imtiyazından doğan yetkileri (cevher çıkartma ve bunun için gerekli tesisleri yapma) hakkı olarak deyimlendirilmekle yetinmiş, 123-126. maddelerinde, kişilerin özel mülkiyetindeki taşınmazlar için kamulaştırmaya başvurabilme hakkını tanımış, kamu yararına veya kamu hizmetine ayrılan yerlerin*

[424] R.W TANK, Legal Aspect of Geology, New York, NY 1993, s. 435 vd.
[425] A, FERRORA**,** Relations Between Landowners and Mining Concessionaries in Countries with a Highly Developed Mining Industry: How Can Legislation Help Both Sides' Interests? Applied Earth Science, C.111(3), 2002, s.183.

altına cevher çıkartma durumunu hükme bağladığı halde özel mülkiyete konu olan taşınmaz malların altında cevher çıkartılması konusunda meskut kalmıştır."[426]

Ayni haklar ve patent hakları, her ikisi de herkese karşı ileri sürülebilmeleri açısından mutlak haklar kategorisindedir. Medeni Kanun ile 6309 sayılı Maden Kanunu mülga olsa dahi maden haklarının niteliği bakımından öngördükleri rejim halen caridir. Bu bakımdan yukarıdaki kararın uygulanma kabiliyeti yoktur[427].

Türk hukukuna buluculuk hakkı 1954 tarihli mülga 6309 sayılı Maden Kanunu ile girmiştir. Mülga 6309 sayılı Maden Kanununun 49 uncu maddesine göre, Sanayi Bakanlığı tarafınşdan işletme talebiyle birlikte sunulan belgelerle maden sahasında işletmeye elverişli maden bulunduğu ortaya konulursa, ilgilisine "bulucu" sıfatı verilmekte ve bulucusuna işletme ruhsat aşamasında öncelik verilmektedir.

Yine, mülga 6309 sayılı Maden Kanununun 136 ncı maddesi uyarınca bulucusuna arama ruhsat aşamasında cevher satışından karşılanamayan masraflar tazminat olarak ödenir.

3213 sayılı Maden Kanununun 15 inci maddesine göre ruhsat sahibi, arama veya işletme ruhsatı süresince birlikte görünür rezerv olarak bildirdiği madeni MAPEG tarafından ortaya konulan madenlere ilişkin buluculuk hakkı elde etmektedir. Buluculuk hakkını bu şekilde elde edenlere buluculuk belgesi verilecektir.

Mülga 6309 sayılı Maden Kanunu döneminden itibaren, 3213 sayılı maden Kanunu 5177 sayılı Kanunla değiştirilmeden önce, buluculuk hakkı, arama ve ön işletme ruhsatlı sahalardan elde edilebiliyordu. Ancak 5177 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle hem arama hem de işletme ruhsat aşamasında buluculuk hakkı kazanmak mümkün olmuştur.

Buluculuk hakkı, maden arama ve işletme ruhsatından bağımsız bir maden hakkı niteliğindedir. Bu durum, Maden Yönetmeliğinin 80 (2) maddesinde "*Buluculuk*

[426] Yargıtay İBK, 04.05.1966 gün ve E. 1966/6, K. 1966/4.
[427] Mustafa TOPALOĞLU**,** Maden Hukuku, Adana 2010, s.223-224.

hakkı ruhsat hakkından bağımsızdır." şeklinde açıkça belirtilmiştir. Buluculuk hakkının verilmesinin nedeni maden varlığını üç boyutuyla işletmeye uygun şekilde bildirmesi nedeniyle yeni maden bulan kişiye verilen teşvik niteliğindedir.

Bu şekilde buluculuk hakkı tanınmak suretiyle yeni madenlerin bulunulması amaçlanmaktadır. Bu nedenle buluculuk hakkı ruhsattan bağımsız olmakla birlikte, bulucu tarafından bildirilen maden cevherinin mevcut olmasına bağlı tutulmuştur. Bu şekilde varlığı bildirilen madene bağlı bir şekilde eşyaya bağlı bir hak [428] oluşturulmuştur. Maden ruhsatı el değiştirse dahi maden bulundukça buluculuk hakkı da devam etmektedir. Buluculuk hakkı, madenin ocak başı satış tutarından % 1 ödenmek suretiyle belirlenir[429]. Buluculuğa konu madenin bulucusu haricinde bir üçüncü kişi tarafından işletilmesi halinde, tahakkuk eden buluculuk hakkı her yıl Haziran ayı sonuna hak sahibinin kendi hesabına yatırılacaktır [430].

Buluculuk hakkı ancak varlığı bildirilen madenin hitamı ile ortadan kalkar. Bu durum Maden Yönetmeliğinin 80(2) maddesinde "*Bildirilen görünür rezervin bitmesi halinde buluculuk hakkı sona erer*." denilerek hükme bağlanmıştır. Ancak, maden ruhsatının iptal edilmesi buluculuk hakkını düşürmez. Üstünde buluculuk hakkı bulunan iptal edilen maden sahasını ihale yoluyla alanlar herhalükarda sahibine buluculuk hakkı ödemeye devam etmekle zorunludurlar [431].

3213 sayılı Kanunun buluculuk hakkına ilişkin 15 inci maddesinde bor maden ruhsatları üzerinde buluculuk hakkı kazanılamayacağı düzenlenmemiştir. Yine bor madenlerinin Devlet tarafından işletilebileceğini öngören 2840 sayılı Kanun'da sadece

---

[428] "Eşyaya bağlı borçlar, bir kimseyi bir mala malik olduğu için yükümlülük altına sokan borçlardır. Bu borçlar, bir sözleşmenin ancak taraflarını borç altına sokacağı prensibine istisna teşkil etmekte ve bir kimse borçlanma yolunda bir irade beyanında bulunmadığı halde sırf bir malın maliki olduğu için bir borçla yükümlü olmaktadır" OĞUZMAN/SELIÇI/OKTAY-ÖZDEMİR, Eşya Hukuku, 11.Bası, İstanbul 2006,s.16 ve 17.

[429] Danıştay İ.İ.K. 08.07.1987 gün ve E.1987/79, K.1987/98.

[430] "*... buluculuk hakkı ve madencilik fonunun 3213 sayılı Maden Kanununun 3. maddesinde tanımlarının yapıldığı, bunların vergi, resim veya harç kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olmadığı, anılan Yasanın öngördüğü şekilde ayrıntıları düzenlemek amacıyla hazırlanan Yönetmelikte genel giderlerin nelerden oluşacağının açıkça ortaya konulduğu, bu kalemlerin bilançoda gider olarak gösterilecek kalemler kapsamında yer almadığı...*" Danıştay 8.D., 13.12.2001 gün ve E.1999/2946, K.2001/5918.

[431] Danıştay 8. D. 14.10.1991 gün ve E. 1991/116, K. 1991/1594.

işletmenin Devlet eliyle yapılabileceği belirtilmiş, buluculuk hakkında herhangi bir hüküm vaz edilmemiştir.

Buluculuk hakkı, maden işletme ruhsatından bağımsız niteliktedir. Eşyaya bağlı borç niteliğindeki buluculuk hakkının yükümlüsü, maden ruhsatının sahibidir. Bu durumda ruhsat sahibinin özel ya da kamu tüzel kişisi olması anlamında herhangi bir farklılık yoktur.

Maden ruhsatını elinde bulunduran kamu kurum ve kuruluşları dahi buluculuk hakkının yükümlüsü olarak bulucuya buluculuk hakkı ödemektedirler. Hatta Danıştay, 6309 sayılı Kanun döneminde iptal edilen kömür maden ruhsatı üzerindeki buluculuk hakkı bedelinin Bakanlar Kurulu kararıyla maden ruhsatının devredilmiş olduğu kamu kurumu olan Türkiye Kömür İşletmeleri tarafından ödenmesine karar vermiştir[432].

Bu açıdan bor işletme ruhsatlarına sahip olan kamu kurumu/kuruluşunun buluculuk hakkının yükümlüsü kabul edilmesi olanaklıdır. Buluculuk hakkı mülkiyet hakkı niteliğini haizdir. Kanuni bir haktır. Diğer taraftan 3213 sayılı Kanun ile 2840 sayılı Kanun uyarınca bor işletme ruhsatları üzerinde buluculuk hakkının mevcut olmayacağına dair bir hüküm de bulunmamaktadır.

3213 sayılı Maden Kanunu Geçici 1.maddesi 6309 sayılı Maden Kanunu'ndan gelen ve niteliği itibariyle geçiş hükümlerini ihtiva etmektedir. 3213 sayılı Kanunun Geçici 1/V maddesi "*İşletme ruhsatı ve işletme imtiyazı olan sahaların buluculuk hakkı saklıdır."* hükmünü haizdir. Buna göre 6309 sayılı Maden Kanunu dönemindeki

[432] "15 yıl süre ile aldığı işletme izninin, 6309 sayılı Yasanın 62. Maddesinde öngörülen yükümlülükleri yerine getirmediğinden geri alınıp davacıya bildiriminden başlayarak idari dava açma süresinin geçirilmesinden sonra davacının TKİ kurumundan buluculuk hakkı isteminde bulunduğu bu isteminin reddinden ve idari dava açma süresinin geçirilmesinden sonra alanın TKİ Kurumunun devri işlemine karşı açılan davada süre aşımının bulunduğu, buluculuk hakkı istemine gelince; 6309 sayılı Yasanın 136. maddesine göre buluculuk haklanın iki kısımdan oluştuğu, maddenin A bendinde arama dönemindeki giderlerden cevher satışı ile karşılanmayan kısım olup bir kez istenebileceğinden buna ilişkin davada da süre aşımı bulunduğu maddenin B Bendinde ise madenin işletme sırasında üretimden belli oranda buluculuk hakkı alınabileceğinin belirtildiği 3213 sayılı Yasada buluculuk hakkı bir kez ödenen hak olmayıp yıllık bilanço kârından belli bir pay istemine hakkı olarak düzenlendiğinden 1987 yılından başlayarak davacıya 3213 sayılı Yasa uyarınca tazmini verilmesi gerektiği" Danıştay 8.D., 9.2.1990 gün ve E.88/982, K.90/198.

işletme imtiyazından doğan buluculuk hakları bu düzenlemeyle birlikte yenilenmiş bir hak olarak devam ettirilmiştir.

Zira işletme imtiyazlarının neredeyse tamamı 2172 sayılı Kanunla devletleştirilmiş idi. 3213 sayılı Kanunun Geçici 1.Maddesi böyle bir hüküm sevk ederek işletme imtiyazları üzerindeki buluculuk haklarını tekrar ihya etmiştir. Bundan böyle 6309 sayılı Maden Kanunu döneminden gelen işletme imtiyazları üzerindeki buluculuk hakları 3213 sayılı Kanun hükümlerine göre devam ettirilmelidir.

Maden ruhsatının değeriyle ilgili önem taşıyan husus maden rezervinin miktarını ve parasal değerinin tespit edilmesidir. Yine rezerv tespiti, madencilik sektörünün finans hukuku bakımından önemli konularından birisidir. Buna rağmen rezerv tespiti konusunda ulusal bir standart olan "UMREK[433]" in kanunlaştırılmış olması da son derece olumludur.

[433] Kısa adı UMREK olan Ulusal Maden Kaynak ve Rezerv Raporlama Komisyonu'nun amaçları arasında şunlar yer almaktadır: Maden arama, araştırma ve üretimi esnasında yapılan çalışmaların, üretilen verilerin uluslararası standartlara uygun, akredite laboratuvarlarda analiz ve testleri yapılması ve yetkin teknik elemanlar tarafından raporlanması, kontrol edilmesi ve bu çalışmaların belli bir standartta açık, güvenilir olması mühendisler, planlamacılar, madenciler, yatırımcılar ve finans kuruluşları arasında görüş birliğinin sağlanması acısından önemli olmakta ve sektörün sürdürülebilir sağlıklı gelişmesine ortam sağlamaktadır. UMREK sisteminin kurulmasında amaç; kurum ve kuruluşların her hangi bir hammadde konusunda yatırım kararını verebilmesi için o mineral için hazırlanmış mineral arama, kaynak ve rezerv tahminlerine ilişkin raporlama kurallarını düzenlemektir. Ülkemizde UMREK sistemi kurulmadığı için madenlerin raporlanması ile ilgili maden ve jeoloji mühendisleri ya yurt dışından (yabancılar) gelerek bu raporları hazırlamakta ve imzalamakta veya ülkemiz mühendisleri yurt dışına giderek bu belgeleri alarak bu raporları hazırlamakta ve imzalama konusunda yetki almaktadır. Bu düzenleme ile verilecek eğitim ve sertifikalandırma ile ülkemiz mühendisleri yetkilendirilecektir. Ülkemizde bu sistemin kurulmasıyla elde edilecek verilerin güvenirliliği, takibi, gelişmesi sağlanacaktır. Yerli ve yabancı yatırımcılar güvenilir madencilik verileri üzerinde yatırımlarını yapabilecektir. Doğal kaynaklarımız değerlendirilmesi, yönetilmesi, planlaması sağlanabilecektir. UMREK standartlarına göre hazırlanan Maden Arama Raporları, Maden Kaynak ve Rezerv tanımlamaları ülkemiz koşullarına uygun olacak, ülkemizde madencilik sektöründe yatırım ve arama yapan yerli ve yabancı şirketlerin doğru veriler üzerine yaptıkları yatırımları artacak, hazırlanan raporlar ve raporlarda kullanılan terimler ve tanımlar uluslararası standartlara uygun olacaktır. Hedef, Madencilik Sektöründe Doğru raporlama ortamını sağlamak ve geliştirmek, sektörde çalışan teknik personelin niteliklerini sınıflandırmak, eğitim ve gelişimini sağlamaktır. Bir maden sahasında yapılan arama çalışmaları ve buna bağlı yapılan değerlendirme çalışmaları sonucunda yatağın yalnız hacmi ve tonajı değil fiziksel, kimyasal, jeolojik, mineralojik, teknik, teknolojik ve ekonomik, yasal, çevresel ve sosyal tüm karakteristiklerinin ortaya çıkarılması için yapılan tüm çalışmaların kompozisyonu o yatağın kaynak/rezervinin belirlenmesine esastır. Maden arama ve ürerimi faaliyetlerine ilişkin çalışmaların ve raporlamaların uluslararası standatlarda yapılması ve raporlanması sağlanacaktır.Sektörde çalışan Yetkin Kişilerin konularında yetkinliğinin sertifikalandırılması ve bu konularda eğitim imkanı verilecek, mesleki yeterlilikler husunda bilgi birikimi oluşaçaktır. İstihdam imkanları ülkemide ve yur dışında artacaktır.Madencilik sektörünün rezerv birikimlerinin somut verilere dayalı resmi bir değer unsuru olarak kabul edilebilmesi için JORC, SAMREC, NI43-101 standartlarındaki raporlama uygulamalarının ülkemize adaptasyonunun sağlanacaktır. Uluslar arası raporlama tekniklerini Ülkemiz maden arama faaliyetleri sonucu üretilen bilgi ve verileri uyumlu hale getirebilmek için bir UMREK

C. Büyük Kömür Havzalarının Birden Fazla Ruhsata Bölünebilmesi

3213 sayılı Kanuna 4.6.2016 tarihli ve 6719 sayılı Kanunun 6 ıncı maddesi ile eklenen hükme göre, "Bu Kanun uyarınca kamu kurum ve kuruluşlarına ait IV. Grup (b) bendi madenlere ilişkin ruhsatlar, rezerv kaybına sebep olmayacak şekilde, elektrik üretimine yönelik olmak üzere Bakanlık onayı ile ayrı ruhsatlara bağlanabilir." denilmek suretiyle elektrik üretimine uygun kömür havzaları üzerinde planlama yapılarak havza madenciliğinin yapılması amaçlanmaktadır.

3213 sayılı Maden Kanununda IV. Grup (b) bendi madenler, *"Turba, Linyit, Taşkömürü, kömüre bağlı metan gazı, Antrasit, Asfaltit, Bitümlü Şist, Bitümlü Şeyl, Kokolit ve Sapropel (Petrol Kanunu hükümleri mahfuz kalmak kaydıyla)"* olarak tanımlanmıştır. Yine Maden Kanununun 5. maddesinde, *"Madenler üzerinde tesis olunan ilk müracaat (takaddüm), arama ruhsatnamesi, buluculuk ve işletme ruhsatı haklarının hiç birisi hisselere bölünemez. Her biri bir bütün halinde muameleye tabi tutulur…"* hükmü bulunmaktadır. Kömürlerimizi kaynak kaybına neden olmadan rasyonel olarak değerlendirilmesi için, büyük bir havza geneline yayılmış kömür damarlarının değerlendirilmesi, havzanın planlanarak madencilik faaliyetleri yapılmaktadır. Bu kapsamda yeraltı kömür işletmesine uygun kömür havzalarında birkaç işletme şeklinde kömür üretimi yapılabilmektedir.

Bu düzenleme, tüm maden sahalarının değil, sadece elektrik üretimi yapabilecek 1.5-2 milyar tonluk kömür havzalarının bölünebilmesine imkan vermekte olup, özel ve ayrıksı bir ruhsat düzenlemesidir. Söz konusu düzenlemeye göre, mevcut kömür rezervlerinin hızlı ve etkin bir şekilde enerji alanında ekonomiye kazandırılması, havza bazında planlama yapılarak birden fazla sektörde kömür üretimi yapılması için sadece elektrik üretilecek kömür havzaları için yapılan bir

yapılanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Akredite analiz ve test laboratuvar sektörü gelişecektir.Böyle bir yapının kurulması ile başta ülkemiz olmak üzere Asyada Afrikada yatırım yapmak isteyen girişimcilere de gerekli çalışmalar yapılabilecektir. Madencilik sektörü ile ilgili ihtiyaç duyulan doğru raporlama ortamı oluşaçaktır.Ülkemizde madencilik sektörü ile ilgili finans ve bosrsa sisteminin temelleri atılmış olunacaktır. www.mapeg.gov.tr

düzenlemedir. 1.5-2 milyar ton olan bir kömür havzasının tek elden işletilmesi çok zordur ve büyük riskler içermektedir.

Yaşanacak olumsuz durumlarda bir sektörde üretim dursa bile diğer sektörlerden üretim sağlanabilecek, birden fazla sektörde çalışmaya olanak sağlanarak işletme kolaylığı sağlanacaktır. Sahalar rödövans olarak değil doğrudan ruhsat sahibi tarafından işletilecek olup ruhsat hukukunun sağlıklı yürümesi sağlanacak, geniş kömür havzalarındaki ruhsatların bölünmesi ile finans yükü azaltılarak yatırımların daha hızlı hayata geçmesi sağlanmış olacaktır.

Son dönemde kömür aramalarına verilen önemle beraber yeni kömür sahalarının bulunması ve bilinen sahaların geliştirilmesi sağlanmıştır. Kömür aramalarına yönelik sondaj miktarı 1.7 milyon metre sondaj yapılmış ve aramaların sonucunda 8,3 milyar ton olan mevcut rezerve ilave olarak; 2015 sonu itibarı ile yaklaşık 7 milyar ton yeni linyit rezervi tespit edilmiştir. Dolayısıyla ülkemiz toplam linyit rezervi 15,5 milyar tona ulaşmıştır.

Linyit sahaları ülkemizde hemen hemen bütün bölgelere yayılmış olup bu sahalardaki linyit kömürünün ısıl değerleri 1000-5000 kcal/kg arasında değişmektedir. Ülkemizdeki toplam linyit rezervinin yaklaşık %68'i düşük kalorili olup %23,5'i 2000-3000 kcal/kg arasında, %5,1'i 3000-4000 kcal/kg arasında, %3,4'ü 4000 kcal/kg üzerinde ısıl değerdedir.

Ülkemizin yerli kaynaklara dayalı enerji üretiminde kömürün payının artırılması bir devlet politikası haline gelmiştir. Bu amaçla Başbakanlığın 2016/6 sayılı genelgesi ile Enerji Yatırımları Takip ve Koordinasyon Kurulunun kurulması öngörülmüş, böylece söz konusu yatırımların önündeki engellerin kaldırılması amaçlanmıştır. Kömür yayılımlarının genelde büyük havzalar içerisinde yer alması nedeniyle, sürdürülebilir madencilik yapılabilmesi amacıyla havza planlamasının yapılması gerekmektedir. Aynı havzada farklı işletmelerin, değişik ya da aynı zamanda yaptıkları planlama ve üretimi birbirlerini olumsuz etkilemeyecek şekilde planlanmaktadır. Özellikle yeraltı kömür işletmelerinde birden fazla sektörde kömür üretimi yapılabilmektedir.

Yeraltı kömür işletmelerinin Enerji Üretim Amaçlı ruhsatlarının bölünmesinin sağlayacağı faydalar ise şu şekildedir: Mevcut kömür rezervlerinin hızlı ve etkin bir şekilde enerji alanında ekonomiye kazandırılması sağlanmış olacak, Birden fazla sektörde çalışmaya olanak sağlanarak işletme kolaylığı sağlanacak, Sahalar rödevans olarak değil direk ruhsat sahibi tarafından işletilecek, Ruhsat hukukunun sağlıklı yürümesi sağlanacak, Yaşanacak olumsuz durumlarda üretim durmayacak diğer sektörlerden üretim sağlanabilecek, Geniş kömür havzalarındaki ruhsatların bölünmesi ile finans yükü azaltılarak yatırımların daha hızlı hayata geçmesi sağlanmış olacaktır.

3213 sayılı Kanunun Ek 1 inci maddesinin üçüncü fıkrası[434] 28.11.2017 tarihli ve 7061 sayılı Kanun'un 50 inci maddesi ile değiştirilmiş ve böylece Türkiye Taşkömürü Kurumu ile Türkiye Kömür İşletmeleri uhdelerinde bulunan maden ruhsatlarını işletmeye, işlettirmeye ve bunları bölerek yeni ruhsat talep etmeye yetkili kılmak, böylelikle, atıl vaziyetteki sahaların ekonomik, güvenli ve rantabl şekilde değerlendirilmesine olanak sağlanmıştır. TKİ uhdesinde 29 işletme 1 tane arama ruhsatı, TTK'nın uhdesinde 1 tane işletme ruhsatı bu uygulamadan etkilenecektir. Ayrıca rödövans süreleri kısıtlı olduğundan dolayı iş sağlığı ve güvenliğine yönelik uzun vadeli modern teknolojiye uygun yatırımların yapılabilmesi de bu düzenleme ile mümkün kılınacaktır.

Ç. Madencilik Teşviği

3213 sayılı Maden Kanunu, "maden teşvik tedbirleri" kenar başlıklı 9. maddesinin dört, beş ve altıncı fıkrasında ağaçlandırma bedeli dışındaki orman izin bedelleri teşvikine yönelik özel hükümler ihtiva etmektedir. Söz konusu düzenleme, 6831 sayılı Orman Kanunu'nun, ormancılık dışı kullanımlara yönelik hükümlerinin devamı niteliğindedir.

[434] "Türkiye Taşkömürü Kurumu ile Türkiye Kömür İşletmeleri, uhdelerinde bulunan maden ruhsatlarını işletmeye, işlettirmeye, bunları bölerek yeni ruhsat talep etmeye ve bu ruhsatları ihale etmeye yetkilidir. Ancak, Türkiye Taşkömürü Kurumunun halen kendisi tarafından doğrudan işletilen işletme izin alanlarında oluşturulacak ruhsatlar bu madde kapsamında ihale edilemez."

6831 sayılı Kanun'da madencilik faaliyetleri için izin hükümleri özellikle 16. maddede düzenlenmiş ve bu madde kapsamında yapılacak inceleme ve uygulamaları daha ayrıntılı açıklamak üzere Orman Kanunu'nun 16. Maddesinin Uygulama Yönetmeliği[435] çıkarılmış olup, Yönetmelik 19 Nisan 2015 tarihinde nihai halini almıştır. Yönetmeliğe göre; işletme sahiplerinden Ağaçlandırma Bedeli, Arazi İzin Bedeli, Teminat Bedeli ve Ek Devlet Hakkı adı altında farklı bedeller hesaplanarak tahsil edilmektedir. Orman Kanunu'nun 16 ncı Maddesinin Uygulama Yönetmeliği'nin 3 üncü maddesinde;

Dünya maden fiyatları günlük olarak değişmektedir. Orman bedellerinin tespitinde bir önceki yılın ortalama fiyat gelişmeleri dikkate alınmalı ve bir sonraki yılın fiyatı buna göre belirlenmelidir. Örneğin, dünya maden fiyatları çok düşmüş iken katsayıların artırılması ya da hiç düşürülmemesi durumunda ödeme yapılmaz ve firmalar ciddi finansman darboğazına sürüklenir. Diğer taraftan orman vasfı olmayıp, tek bir ağaç bulunmayan yerler orman mülkiyeti olarak kaydedilmiş olup; bu alanlarda yapılan madencilik faaliyetlerinden ciddi bir bedel alınmaktadır. Bu vasıftaki yerler için düşük katsayılar kullanılması, daha düşük bedeller alınması gerekmektedir.

Türkiye'de hazineye ait orman ve orman niteliğindeki arazilerde madencilik faaliyetleri yapılabilmesi için Orman Genel Müdürlüğünden izin alınması gerekli olup, orman izinleri Kanada ve bazı diğer ülkelerde olduğu gibi ücretsiz ya da çok küçük ücretlere tabiidir ve önemli miktarlarda bedel tahsisi yapılmaktadır.

Madencilik faaliyetlerinin başlangıcında bir defaya mahsus ağaçlandırma ve teminat ücretleri alınırken, devam eden faaliyet yıllarında yıllık arazi izin bedelleri tahsis edilmektedir. Ağaçlandırma ücretleri her yıl için değişmekte olup, yıllık olarak genellikle asgari ücret zammı oranında artırılmaktadır[436]. Yapılan araştırmalara bakıldığında, Türkiye'de orman bedelleri (arazi izin bedeli) her yıl ödenmektedir. Bu bedeller, Rusya, Romanya ve Yunanistan'da ise bir defaya mahsus ödenmektedir. Ayrıca, Türkiye'de madencilik faaliyetleri kapsamında verilen orman izinlerinin

[435] 18 Nisan 2014 tarihli ve 28976 sayılı Resmî Gazete

[436] Comparison of Legislation Implementation Regulatory Practices for Turkey and World in Terms of Forestry Permits for Mining Activities, M. Aktan Maden Y.Mühendisi, TKİ Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara/N. Çimen Maden Mühendisi, EÜAŞ Afşin Elbistan Açık Ocaklar İşletme Müdürlüğü, Elbistan Prof. Dr. Y. Özçelik Hacettepe Üniversitesi, Maden Mühendisliği Bölümü, Ankara

madencilikte ileri olan Kanada, Avustralya, ABD gibi diğer ülkelere nazaran daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum Ülkemizde madencilik sektörünün gelişimini yavaşlatmıştır.

Buna karşılık madenciliğin ekonominin lokomotifi olarak görüldüğü Kanada, Almanya, Avustralya ve ABD gibi ülkelerde orman izinleri için sadece yetkili bakanlığa başvuruda bulunulması gerekmekte olup, başvuru için ise küçük ücretler alınmakta ve daha sonra madencilik faaliyetlerinin yapıldığı yıllar için ise hektar başına yıllık 4 $/Hektar gibi sembolik bir bedel alınmakta ve madencilik faaliyetleri teşvik edilmektedir. Bu bedel ülkemizde ise 19.890,00 TL/Hektar'dır. Dolar cinsinden karşılaştırdığımızda ise ülkemizde yaklaşık olarak 4970 $/Hektar ağaçlandırma bedeli alınmaktadır. Kaldı ki Orman Kanununun 16. Maddesinin Uygulama Yönetmeliği uyarınca yıllık arazi izin bedeli, teminat ve ek devlet hakkı da alınmaktadır. Arazi izin bedelleri diğer bazı ülkelerde yine yıllık olarak alınmakta ve çok küçük miktarlarda olmaktadır. Örneğin, Yunanistan'da yıllık 0.60 $ / m2, Rusya'da yıllık 0.02 $ / m2 arazi izin bedeli alınmaktadır [437].

Yukarıda belirtilen bedeller dışında madencilik faaliyetine başlanabilmesi için alınan izinler uyarınca izni veren ilgili kamu kurumlarına izin harçları ile sahanın bulunduğu yer belediyesine itfaiye raporu için 12.000 TL, orman izin dosyası için yaklaşık olarak 20.000 TL ÇED izni için 20.000 TL + KDV ödenmektedir.

Ayrıca üretilen madenler üzerinden 3213 sayılı Maden Kanunu hükümleri uyarınca alınan devlet hakkı ile işletme giderleri *(En basit maden işletmesi için: kırma eleme tesisleri, wagondrill, paletli ekskavatör, lastikli yükleyici, kamyonlar, atölye ve donanmıları, yatakhane, yemekhane, idari bina, patlayıcı deposu ve işçilik giderleri)* de bu bedellere eklendiğinde madencilik sektörünün oldukça yüksek sermaye gerektirdiği görülmektedir. Kanun koyucu, 7061 sayılı Kanun'un 47. maddesi ile 3213 sayılı Kanun'un 9. Maddesinin dört, beş ve altıncı fıkralarında, II. Grup (c) bendi ve IV. Grup maden sahaları bakımından ihtisaslaşmış devlet kurumları ile bunların bağlı ortaklıkları, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından ihale edilecek maden sahaları

[437] Comparison of Legislation Implementation Regulatory Practices for Turkey and World in Terms of Forestry Permits for Mining Activities.

için ilk on yıl süreyle ağaçlandırma bedeli dışında herhangi bir orman izin bedeli alınmayacağını kabul etmiştir.

Maddenin beşinci fıkrasında, uç ürün üretme şartıyla işletme izni düzenlendiği tarihten itibaren ilk on yıl süreyle 6831 sayılı Kanun kapsamında ağaçlandırma bedeli haricinde diğer orman izin bedellerinin alınıp alınmayacağına Cumhurbaşkanı yetkili kılınmıştır. Maddenin altıncı fıkrasında ise, ihtisaslaşmış devlet kurumları ile bağlı ortaklılarına ait olmayan ya da Özelleştirme İdaresi tarafından ihale kapsamına alınmayan sahalar ile IV. Grup işletme izinli maden sahası olup da ara ve uç ürün üretme fonksiyonu bulunmayan maden sahaları bakımından ilk on yıl süreyle 6831 sayılı Kanuna göre alınan arazi izin bedelinin yüzde ellisi alınacağı kabul edilmiştir. Söz konusu düzenlemeye ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açılmış[438] olup, Yüksek Mahkeme özetle şu gerekçelerle iptal talebinin reddine karar vermiştir:

"*Kurallar, devlet ormanlarındaki madencilik faaliyetleri nedeniyle 6831 sayılı Kanun kapsamında alınan bedellerin bir kısmının alınmamasını ya da eksik alınmasını veya alınmaması konusunda Bakanlar Kuruluna yetki tanınmasını düzenlemekte; buna karşılık devlet ormanlarında madencilik yapılması konusunda geçerli olan izin sisteminde herhangi bir değişiklik öngörmemektedir.*

Bu itibarla kurallarla bir yandan madencilik teşvik edilmekte iken bir yandan da devlet ormanlarında madencilik yapılması için gerekli olan kamu yararı ve zorunluluk unsurları muhafaza edilmek ve izin verilen alanın ağaçlandırılması için gerekli olan bedel şeklinde tanımlanabilecek ağaçlandırma bedelinin her hâlükârda alınması hükme bağlanmak suretiyle ormanların ve çevrenin korunması gözetilmektedir. Böylece kanun koyucu tarafından çatışan iki kamu yararı arasında bir denge kurulduğu anlaşılmaktadır.

Kurallar; orman sayılan yerlerdeki madencilik faaliyetlerinin kendi mevzuatında yer alan bazı koşullar ve sınırlar çerçevesinde yürütülmesine, herhangi bir durumda ağaçlandırma bedelinin tahsil edilmesine ve devlet hakkı ile ek devlet

[438] AYM, E. 2018/7, K. 2018/80, T. 05.07.2018.

hakkı ve taahhüt senedinde belirtilen borç ve taahhütlerin yerine getirilmesinin güvencesi olan teminatın alınmasına engel olmamaktadır.

Anılan bu hususlar ile ormanların korunması ve ıslahıyla ilgili giderlerin bütçe kanunlarına konulacak ödeneklerle de karşılanabileceği dikkate alındığında kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında düzenlediği ve maden sahalarının özelliklerine göre farklılaşan ve süreye tabi olan birtakım teşvikler öngören kuralların, devletin ormanların ve çevrenin korunması ile geliştirilmesi yükümlülüğüyle bağdaşmadığı söylenemez."

Söz konusu kararda, Yüksek Mahkeme, devlet ormanlarında madencilik faaliyeti yapılması ile bu ormanlara ilişkin kamu yararı ve zorunluluk unsurları muhafaza edilmesi ve izin verilen alanın ağaçlandırılması için gerekli olan ağaçlandırma bedelinin alınması şartına bağlı olan yasal düzenlemenin Anayasaya aykırı olmadığına hükmetmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA MADEN SİCİLİ, MADEN SİCİLİ İŞLEMLERİ, MADEN SİCİLİNİN HUKUKİ ETKİLERİ VE MADEN SİCİLİNE HÂKİM OLAN İLKELER

I. Maden Sicilinde Sistemler ve Sicil Teşkilatı

Türk hukukunda, taşınmazlar için tapu sicili, gemiler için gemi sicili, araçlar için araç sicili ile ticari iş ve işlemler için ticaret sicili gibi siciller yanında madenler için de maden sicili teşkil edilmiştir[439]. Maden sicili üzerindeki haklara ilişkin bilgi ve belgelerin de tutulmasıyla müstakil bir sicil kurulmuştur. Bu alan, madenler üzerinde bir hak elde etmek isteyen sicil ilgililerinin ve üçüncü kişilerin menfaatlerinin korunması amacıyla, kanunun emredici hükümleri, hukuki görünüşün gerçek olması ve kamu düzeni düşünceleriyle düzenlenmiştir[440].

Maden siciline kaydedilen hak, alacak ve rehin gibi hususlar, icra dairesi, maden sicilini tutan idare ve yargı organları arasında çeşitli işlemlere konu olmaktadır. Maden sicillerinin tutulması görevi Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na bağlı ve kamu tüzel kişiliğine haiz Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG)'ne aittir. MAPEG, mülga Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının ana hizmet birimleri olan Maden İşleri Genel Müdürlüğü ile Petrol İşleri Genel Müdürlüğü'nün birleştirilmesinden oluşturulmuş bir kuruluştur. Maden sicili, sicil memurları tarafından 3213 sayılı Kanun ve Maden Yasası hükümlerine göre tutulmaktadır.

Maden sicilleri hakların kazanılması, kaybedilmesi, devredilmesi ve üçüncü kişilere karşı dermeyan edilmesi gibi muameleler yanında, hukuki ihtilafların çözümünde de önemli bir işlev görmektedir. İcra dairesi, takip talebi ile başlayan icra takip işlemlerini devam ettirmek amacıyla maden siciline haciz müzekkeresi yazarak, varsa maden ruhsatı üzerindeki alacakların haczedilmesini ister. Sicil memuru, bu talebi alarak sicile işler. Maden ruhsatının üzerindeki haciz etkisini derhal gösterir.

[439] FINDIKGİL, a.g.e, s. 414.
[440] FINDIKGİL, a.g.e., s. 414.

Zira, alacaklı tatmin edilmediği takdirde kanunda öngörülen haciz süresi sonunda satış işlemleri başlayacak ve böylelikle ruhsat satılacaktır. Bu nedenle maden sicillerinin tutulması, hukuki etkileri ve sicile hakim olan ilkeler üzerinde durulması icab etmektedir.

A. Maden Sicilinde Sistemler

Taşınmazlar üzerindeki bir hakkı, hakkın mevcut olup olmadığını, hakkın durumunu tanıtmak ve aleniyeti sağlamak için sicilin tutulması açısından üç yöntem bulunmakta olup bunlar kayıt sistemi, tasdik sistemi ve tapu sicili sistemidir[441]. Madenlerin, taşınmaz olarak kabul edildiği mülga Türk Kanunu Medenisine göre EREN tarafından yapılan bu ayrım niteliğine uygun düştüğü ölçüde madenler açısından da geçerlidir.

1. Kayıt sistemi

Kayıt sistemi, taşınmazlar üzerindeki hakların kurulması, kaldırılması ve devredilmesi işlemlerinin ancak bir sözleşme ile yapılabileceği anlamına gelmektedir. Bu sözleşme yalnızca borç doğurucu değil aynı zamanda ayni hak tesisini de amaçlamaktadır. Bu sistemde sözleşme, ilgili hakka ihdasi nitelik kazandırmaktadır. Sözleşmede kararlaştırılan hakkın daha sonra sicile tescil edilmesi ise ihbari –bildirici- nitelik taşımaktadır[442].

Fransız hukukunda bulunan bu sistemin[443] Türk maden sicilinin muhtevası bakımından Türk hukukuna uygun olmadığını düşünmekteyiz. Zira, Türk maden hukukuna göre, madenler üzerindeki haklar bizatihi sicile tescil ile doğduklarına göre, Kanunun ihdasi sistemi benimsediği ve ancak sicile tescil edilen maden haklarının kurucu etkiye sahip olduğu kabul edilmelidir[444].

---

[441] Fikret EREN, *Toprak Hukuku*, Sevinç Matbaası, Ankara 1991, s. 206.
[442] EREN, a.g.e., s. 206.
[443] Jale AKİPEK, *Türk Eşya Hukuku*, I, Zilyetlik ve Tapu Sicili, 2. Bası, Ankara 1972, s. 286, 287, Sefa REİSOĞLU, *Eşya Hukuku*, 7. Bası, Ankara 1984, s. 114. Mehmet ÜNAL, *Şekli Eşya Hukuku,* Ankara 1989, s. 159.
[444] EREN, a.g.e., s. 206 vd.

Kayıt sisteminde ise sicile tescil edilmeden önce de hak doğmakta, tarafların özgür iradeleriyle kararlaştırdıkları bir sözleşmeye dayanarak kabul edilen bir maden hakkının sicile tescil edilmesi bildirici –ihbari- etkiye sahip olmaktadır. Anayasa'da madenler üzerindeki hüküm ve tasarrufun devlete ait olduğuna ilişkin hüküm ile Maden Kanunu'ndaki "madenler üzerindeki haklar ancak sicile tescil ile doğar" hükmü, söz konusu sistemin Türk hukuku bakımından uygun olmadığını ortaya koymaktadır.

2. Tasdik sistemi

Bu sistem şekle tabi olan bir sözleşmenin resmî makamın iltihakı ya da bu sözleşmenin resmî makam tarafından onaylanması ile vücut bulur. Onay işlemi ile hakkın kurulması ya da devredilmesi mümkün hale gelmektedir. Resmî makamın onayından sonra sözleşmenin sicile geçirilmesi, ispat hukuku bakımından önem taşımaktadır. Ancak, onay işleminden sonra da tarafların talep etmesi halinde kendilerine tasdikli bir suret verilebilecektir[445].

Tarafların iradelerine uygun bir sözleşmenin ya yetkili resmi bir makam önünde ya da bu makam tarafından onanmak suretiyle geçerli hale getirilerek sicile kaydedilmesi, öncelikle sözleşmedeki hakkın geçerli olup olmadığı sorununu gündeme getirecektir ki, Türk maden hukukunda sicil memuru, esas olarak bir maden ruhsatına bağlı maden haklarını sicile tescil etmektedir. Tarafların salt iradelerini dikkate alarak yapılan bu ayırım Türk maden sicili sisteminin muhtevasına bu yönüyle uygun düşmemektedir.

3. Tapu sicili sistemi

Taşınmaz mallar üzerindeki hakların kurulması, devredilmesi ve değiştirilmesi ile ilgili olarak Türk ve İsviçre hukuk sistemlerinin kabul ettikleri sistem tapu sicili sistemidir. "Tapu sicili, gayrimenkuller üzerinde mevcut ayni hakların durumunu

[445] EREN, *Toprak Hukuku*, s.208.

devamlı olarak göstermek üzere, devlet tarafından ve devletin sorumluluğu altında, ayni aleniyet sistemine göre tutulan sicildir."[446].

Tapu sicili sistemi, taşınmaz mallar üzerindeki haklar, taşınmazın yüzölçümü, sınırları, koordinatları ve diğer sınırlı ayni hak sahiplerini belirtme amacı taşır[447]. Burada bizatihi haklar tescil ile doğar. Tapu sicili gibi maden sicili de maden haklarına bir kimlik kazandırır. Onların hukuksal güvenliğini sağlar ve tedavül kabiliyetini arttırır. Maden sicili, tıpkı tapu sicili sistemi gibi, devletin gözetim ve denetim görevi kapsamında, üçüncü kişilerin hak ve menfaatlerini de korur.

Özellikle sicile tescil ile bir hakkın kurulmasını ilke edinen Maden Kanunu'na göre, üçüncü kişiler sicile göre bir hakka yönelebilecekleri gibi herhangi bir hakkın mevcut olmaması durumunda da sicilin olumsuz etkisine göre hukuki himayeden yararlanabilirler. Sonuç itibariyle sicile tescil edilmeyen bir hak, hak karinesinden istifade edemez.

Mülga 6309 sayılı Maden Kanunu ile Mülga Türk Kanunu Medenisi açıkça madenlerin taşınmaz olarak kabul edilmesini ve madenlerin tapu siciline hakim ilkelere göre işlem görmesini öngörmekteydi. Yeni Türk Medeni Kanunu'nun 704 üncü maddesi taşınmaz mülkiyetinin konusu olarak arazi, tapu kütüğünde ayrı sayfaya kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar ile kat mülkiyetine kayıtlı bağımsız bölümleri saymıştır. Kanun'da artık madenler yer almamaktadır. Dolayısıyla madenler, artık taşınmaz olarak kabul edilmemektedir.

Tapu sicil sistemi, taşınmazlar üzerinde geçerli bir hakkın kurulabilmesini ancak hakkın sicile tescil edilmesine bağlı kılmıştır. Ayrıca bu konuda ilk iki sistemi benimsemediğini göstermiştir. Dolayısıyla tescilden önce tarafların serbest iradeleriyle bir sözleşmeyi akdetmelerine kurucu vasıf vermemiş bu vasfı ise tapu siciline tescil edilen haklara bahşetmiştir. Yeni Türk Medeni Kanunu, her ne kadar madenleri, taşınmaz mülkiyetinin konusu olmaktan çıkarsa da bize göre Türk maden hukuku halen dahi tapu sicili sistemine benzer özellikler göstermektedir. Dolayısıyla,

[446] EREN, *Toprak Hukuku*, s. 207, dipnot 7. bkz. Safa REİSOĞLU, *Eşya Hukuku*, 7. Bası, Ankara 1984, s. 114.
[447] EREN, *Toprak Hukuku*, s. 207.

tapu sicilindeki gibi maden sicilinde de hakların kurulması, devredilmesi ve değiştirilmesi ancak sicil üzerinde kayıt yapmak suretiyle mümkündür. Türk Medeni Kanunu'nun kabul edildiği 2001 yılına kadar madenlerin taşınmaz mülkiyetinin konusu olduğu 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 632 nci maddesine açıkça hükme bağlanmış[448], bu dönemde madenlere ilişkin olarak Türk Kanunu Medenisi hükümleri uygulanmıştı. Dolayısıyla madenler, tıpkı taşınmaz mülkiyeti gibi, ayni ve şahsi haklar bakımından medeni hukuk ilke ve kurumlarına tabi idi. Örneğin sicile güven ilkesi, üçüncü kişilerin sicile güveninin korunması bunlardan bazılarıdır.

Bu dönemde, kapsam ve muhtevaları sınırlı olan ayni haklar, taşınmaz mülkiyetinin konusu olarak kabul edilen madenler için de geçerliydi. Kanun koyucu, 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile birlikte madenleri, taşınmaz mülkiyeti konusu olmaktan çıkarmıştır.

Madenler ile ilgili olarak 3213 sayılı Maden Kanunu'nda Türk Medeni Kanunu'na atıf yapan tek hüküm *"Medeni Kanuna atıf"* kenar başlıklı 45 inci maddesinde geçen "Türk Medeni Kanununun ipoteğe ait hükümleri maden ipoteklerine de uygulanır" düzenlemesidir. Bunun dışında doğrudan Türk Medeni Kanuna ya da mülkiyet ve sınırlı ayni haklara atıf yapan başkaca bir hüküm bulunmamaktadır.

Bizce 4721 sayılı Kanun'dan "madenlerin" taşınmaz mülkiyetinin konusu olmaktan çıkarılması bilinçli olmayan bir boşluktur. Zira 6309 sayılı Mülga Maden Kanunu'nun 102 inci maddesinde "*sicilin tutulması"*, 104 üncü maddesinde "*sicil kütüğünün muhteviyatı",* 106 ncı maddesinde "*sicilin aleniyeti",* 107 nci maddesinde "*tescilin hükmü"* ile 112 nci maddesinde dahi açıkça "*Medeni Kanunun ipoteğe ait hükümlerinden 766, 767, 778, 779, 780, 781, 782, 786, 787, 789, 790, 791, 794, 795, 797, 798 ve 806 ncı maddeleriyle 771 inci maddenin ikinci fıkrası kıyas tarikiyle maden ipoteklerine tatbik olunur*." hükmü kabul edilmiş iken Maden Kanunu'nda sicile ilişkin belirlemelerin sadece 38 ile 45 inci maddelerde yapılmış olması bize göre kanun koyucunun düzenleme konusu yapmayı ihmal ettiği bir boşluk doğurmuştur.

[448] Gayrimenkul mülkiyetinin mevzuu, yerinde sabit olan şeylerdir. Bu kanuna göre aşağıdaki şeyler gayrimenkuldür: 1 - Arazi, 2 - Tapu sicilinde müstakil ve daimi olmak üzere ayrıca kaydedilen haklar, 3 - Madenler.

B. Türkiye'de Sicil Teşkilatının Tarihçesi ve Mevcut Sicil Teşkilatı

6309 sayılı Mülga Maden Kanunu, sicil işlerinin maden dairesinde kurulacak bir maden sicil müdürlüğü tarafından yürütüleceğini kabul etmişti. Maden sicil müdürlüğünde bir müdür, bir muavin ve lüzumu kadar memurve müstahdem bulunmaktaydı. Sicilin tutulması ile muhafazasından sicil müdürü ile defteri işleyen ve muhafaza eden memur mesuldü. Yine mülga Maden Sicili Tüzüğü m.8 gereğince sicil müdürlüğü ile maden dairesinin kolları arasındaki münasebet maden dairesi reisliğince tanzim edilmekteydi.

Mülga 19/02/1985 tarihli ve 3154 sayılı Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun maden sicilinin tutulması görevini Bakanlık ana hizmet birimi olan Maden İşleri Genel Müdürlüğüne (MİGEM) vermişti. Görevli ana hizmet birimi olan MİGEM 9/7/2018 tarihli ve 30473 sayılı 3. Mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanan 703 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin(KHK) 7'nci maddesine göre mülga olmuş, aynı KHK'nın 118'inci maddesi ile Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG) isminde ve Bakanlığın bağlı kuruluşu olarak yeniden düzenlenmiştir. Bugün maden sicili işlemleri MAPEG bünyesinde Ruhsat Sicil ve Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı altında yapılmaya devam etmektedir.

II. Maden Sicilinin Tutulma Usulü

Maden sicili, sicil kütük defterleri ile maden bilgi sistemi üzerinden tutulmaktadır. Maden bilgi sahalarının ihale ile edinilmesi, ruhsatın devredilmesi, mirasçılık, cebri icra, rehin, ipotek, haciz, şerh gibi hukuksal işlemler be defter ve bilgi sistemi üzerine işlenmektedir. Maden sicili, sicil memurları tarafından idarenin gözetim ve denetimi nezaretinde tutulmalı; sicil kayıtları düzgün, okunakalı, açık ve anlaşılabilir şekilde yazılmalıdır.

Sicil kayıtlarında silinti, kazıntı ve çizinti yapılamaz. Ancak bir hususun sicil kaydına işlenmesi sırasında maddi hata yapılması durumunda sicil sorumlusu, Genel Müdür veya görevlendireceği bir yetkili ile birlikte yapılan yanlışlığın üzerini

okunabilecek şekilde çizer ve gerekli düzeltmeleri yapar. Bunun dışında sicil memurunun sicil kayıtları üzerinde bir düzeltme yapabilmesi ancak idari işlemin geri alınması ya da ilga edilmesi halinde mümkündür.

Yalnız 3213 sayılı kanun bu son hususları doğrudan düzenlememiş olup bu şekilde basit maddi hata dışındaki hatalar için genel idari usule göre işlemin geri alınması yoluna müracaat edilmelidir. Ancak uygulamada bu tür hatalarla karşılaşıldığında idareler, risk almamak için yapılan işlem ile ilgili vaki müracatlara karşı ya red cevabı vermekte ya da sessiz kalmakta olup işlemin düzeltilmesi çoğu zaman yargı mercileri nezdinde çözüme kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Kanaatimizce 3213 sayılı Kanun'da bu duruma ilişkin bir düzenleme yapılarak konunun mahkemelerin iş yükünü de artırmadan idare içinde çözülebilecek bir muhtevaya kavuşturulması faydalı olacaktır.

Maden sicili, Maden Yönetmeliği'nin 95 ve devamındaki maddelerde belirtildiği üzere; arama ve işletme sicil kayıtlarının tutulduğu defter, rehin defteri, düzeltme değişiklik defteri, buluculuk hakkı defteri, sicil dosyaları, haciz ve ihtiyati tedbirler defterlerinden meydana gelir.

A. Sicil Kayıtları

Sicil kayıtları, arama sicil kayıtları ve işletme sicil kayıtları olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Ayrıca rehin ile ilgili sicil kaydı, sicil kayıtlarındaki hataların düzeltilmesi için düzeltme değişiklik defteri, buluculuk hakkının kayıtlarının tutulması ile rödövans işlemleri bir bütün olarak maden sicilini oluşturur.

Arama sicil kayıtlarına Maden Yönetmeliği m. 95 ve devamında belirtildiği üzere;

a-) Erişim numarası,

b-) Ruhsat numarası,

c-) Ruhsat sahibinin adı, soyadı ve T.C. kimlik numarası,

ç-) Tüzel kişiler için vegi numarası,

d-) Ruhsatın grubu,

e-) Ruhsatın yürürlük tarihi,

f-) Buluculuk hakları,

g-) Devir ve intikal bilgileri,

ğ-) Haciz, rehin, ihtiyati tedbir ve ipotek bilgileri,

h-) Ruhsatla ilgili uygulanmış hak düşürücü madde cezaları,

ı-) Ruhsatın kanunen sona erme durumları ve sebebleri işlenir.

İşletme sicil kayıtlarına ise yine Maden Yönetmeliği m. 96 ve devamında belirtildiği üzere işletme ruhsatlarıyla sertifikaları ve izinleri ile birlikte,

a-) Erişim numarası,

b-) Ruhsat numarası,

c-) Ruhsat sahibinin adı, soyadı ve T.C. kimlik numarası beyanı,

ç-) Tüzel kişiler için vegi numarası,

d-) Ruhsatın grubu ve işletme izni,

e-) Ruhsatın yürürlük tarihi,

f-) Buluculuk hakları,

g-) Ruhsatın sınır noktalarının koordinat değerleri,

ğ-) Devir ve intikal bilgileri,

h-) Haciz, rehin, ihtiyati tedbir ve ipotek bilgileri,

ı-) Ruhsata kanun gereği uygulanan hak düşürücü cezalar ve maddeleri,

ı-) Ruhsat birleştirme veya sınır değiştirme işlemleri,

j-) Ruhsatın kanunen sona ermesi durumları ve sebebleri,

k-) Rödövans sözleşmesi, işlenir.

Maden Yönetmeliği m. 98 uyarınca üretilerek stoklanmış maden cevherleri, arama ve işletme ruhsat sahibinin Genel Müdürlüğe yazılı müracatı üzerine bildirdiği şahıslara kabzedilmeksizin rehnedilebilir. Rehnedilmeleri halinde rehin tarihi, süresi ve durumu maden siciline kaydedilir. Bu cevherler rehin süresi içerisinde rehin alan şahısların yazılı müracaatı olmadıkça satılamaz. Genel müdürlük rehin işlemlerini ilgili vilayetlere bildirerek takibini ister.

Sicil kayıtlarında silinti, kazıntı, çizinti yapılmaz. Ancak Maden Yönetmeliği 95 ve 96. Maddelerde yer alan bilgilerin sicil kaydına işlenmesi esnasında bir maddi hata yapıldığı takdirde sicil sorumlusu, Genel Müdürün ya da görevlendridiği yetkili

ile birlikte yapılan yanlışlığı üzeri okunabilecek şekilde çizerek, gerekli düzeltmeleri yapar. Yapılan düzeltme değişiklik defteri altında bir deftere tarih ve sıra numarasına göre işlenir. Bu kayıt sizil sorumlusu ve Genel Müdür ya da yetkilendirdiği personel tarafından imzalanır. Maddi hatalar dışındaki sicil kayıtlarında yapılması gereken değişikler Maden Yönetmeliği 99. Madde de belirtildiği üzere Genel Müdürlük oluru ile yapılır.

Buluculuk hakları ile ilgili kayıtlarda, buluculuk hakkına sahip gerçek veya tüzel kişi adı, pafta ve koordinatları, buluculuk tarihi, bulucusu olunan maden, görünür rezervi, buluculuk talep edildiği andaki erişim ve ruhsat numarası yer alır. Buluculuk hakkı bilgileri bilgisayar kayıtlarına işlenir.

Ruhsat devirlerinde, devredilen alanda buluculuk hakkı olup olmadığı devralan kişiye bildirilir. Yine Maden Yönetmeliği 100. Madde de belirtildiği üzere arama ruhsatları verilirken, sahalar üzerinde buluculuk hakkı olması durumunda bu durum ruhsatlara işlenir. Ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında yapılacak olan rödövans sözleşmeleri Bakanlığın iznine tabidir.

Maden işletme ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmı ya da tamamı için üçüncü kişilerle yapmış oldukları rödövans sözleşmelerinin ve bu sözleşmelerde yapılan değişikliklerin devir, intikal işlemlerinde, bilgilendirme amacıyla Genel Müdürlüğü verilmesi ve maden siciline bilgi amaçlı şerh edilmesi zorunludur. Genel Müdürlük hiçbir surette rödövans sözleşmelerine taraf değildir.

Bir ruhsat sahasında rodövans talebinin olması durumunda talep alanının madencilik faaliyeti yapılabilecek büyüklükte olup olmadığı ve işletme faaliyetlerinin birbirini olumsuz etkileyeyip etkilemediği göz önünde bulundurularak Genel Müdürlük tarafından değerlendirilir.

Kamu kurum ve kuruluşları ve iştirakleri hariç yeraltı kömür sahalarında rödövans sözleşmesi yapılamaz. Kamu kurum ve kuruluşları ve iştiraklerinin yeraltı köür işletmelerinde aynı alan içinde kot/kat farklılığı olması, giriş çıkışları ve havalandırmalarının birbirinden bağımsız olması halinde birden fazla rödövans

sözleşmesi yapılabilir. Rödövans sözleşmelerinde sözleşmenin bitiş tarihi, muhtemel süre uzatımları dahil gün/ay/yıl olarak belirtilir. Tarafların birlikte rödövans sözleşmesinin maden sicili kayıtlarından silinmesini talep etmeleri halinde bu kayıtlar maden sicilinden silinir.

B. Sicilin Açılması ve Kapanması

Sicilin açılması, öncelikle belirli bir alanda maden arama faaliyetlerinde bulunulabilmesi için ilk defa ihale edilebilecek maden sahaları için söz konusudur. Buna göre bir sahada ilk defa madencilik faaliyetinde bulunulabilmesi için Maden Sahaları İhale Yönetmeliği m.2'de belirtilen aşağıdaki hususlar gereklidir:

a-) Herhangi bir sebeple hükümden düşmüş, terk edilmiş veya taksir edilmiş alanların,

b-) II. Grup (b) bendi ve IV. Grup madenler dışındaki yeni alanların,

c-) Ruhsat sahaları arasında tek başına madencilik yapılamayacak büyüklükteki alanların,

ç-) Tesis şartına bağlı ihale alanlarının,

d-) Havza madenciliğini geliştirmek ve jeolojik yapıyı aydınlatmak amacıyla yeni oluşturulan alanlar ile ihalelik durumdaki sahaların ve alan sınırlamasına bakılmaksızın birleştirilen alanların ,

e-) Mülga 6309 sayılı Maden Kanunu hükümleri uyarınca verilmiş olan ve bu kanuna göre ruhsat hukuku devam eden çakışmalı işletme sahalarında yeni bir maden bulunması halinde, çakışmalı alandaki maden hakkının bu ruhsat sahipleri arasında

f- Kısıtlama gerekçesi ortadan kalkan ruhsat sahalarının,

g-) Kanunun 29. maddesinin sekizinci ve dokuzuncu fıkraları kapsamında iptal edilen ruhsat sahaları alan sınırlamasına bakılmaksızın, ihale edilmesi gerekmektedir.

Yine Maden Sahaları İhale Yönetmeliği 25. madde hükmü uyarınca ihale bedelinin yatırıldığı tarihten itibaren ihaleyi kazanan ilgiliye, arama ve işletme ruhsatı düzenlenmesi için Maden Yönetmeliği'nde belirtilen yükümlülükleri yerine getirmesi için iki ay süre verilir. Bu süre sonunda yükümlülüklerin yerine getirilmesi durumunda

söz konusu saha ile ilgili olarak hak sahibine arama ruhsatı düzenlenecek ve bu durum Maden Yönetmeliği hükümlerine göre maden siciline kaydedilecektir.

Bunların dışında buluculuk hakkı, rehin hakkı ile rödövans sözleşmesi işlemleri için de sicil kaydı açılacaktır. Sicil kaydı ise şu durumlarda kapatılır:

Sicil kayıtlarında maddi bir hata yapılması halinde sicil memuru, Genel Müdürün ya da görevlendireceği bir yetkilinin nezaretinde yapılan yanlışlığı üzeri okunabilecek vaziyette çizerek, gerekli düzenleöeleri yapar. Bu şekilde maddi hata giderilir. Yine Maden Yönetmeliği m. 42'de belirtildiği üzere ruhsat sahalarında birleştirme, değiştirme ve küçültme işlemi yapılması durumunda da diğer sahaya yönelik kapatma işlemi yapılır.

C. Sicile Kayıt Esasları

Maden hakları, maden hakkı iktisap etmeye yetkili olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı gerçek kişi ile Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına göre kurulmuş şirketler ve madencilik yapmaya yetkili KİT'ler ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarına verilir. Bir maden üzerinde tesis edilecek hakkın öncelikle ehliyetli ve yetkili kişi ve kuruluşlar tarafından talep edilmesi şarttır.

Bu şartın mevcudiyeti halinde artık tescil edilebilecek bir maden hakkının varlığını aramak lazımdır. Tescil edilebilecek bir hakkın mevcut olması halinde sicile kayıt yapılabilir hale gelir. Sicile kaydın talep edilebilirliği hakkın tamamen ve eksiksiz mevcut olması halinde mümkündür. Bir maden hakkı, sicil memuruna kayıt için başvuru yapılmak suretiyle sicile tescil edilir. Sicile tescil, maden sicil kütükleri ya da defterine her bir maden grubu bakımından sayfa açılmak suretiyle gerçekleştirilir. Kanunda sicil kaydının özel bir yönteme göre tutulması belirlenmemiştir. Bu açıdan sicil idaresi maden sicilini elektronik ortamda da tutabilecektir. Uygulamada da sicile ilişkin hem sicil defteri ya da kütüğü tutulmakta hem de elektronik maden bilgi sistemine kayıt ile sicil işlemi tamam olmaktadır. MAPEG'in e-maden elektronik bilgi sisteminin de yakın bir dönemde faaliyete geçmesine yönelik çalışmaların bulunması da sevindiricidir.

Maden sahalarının ihale edilerek, ihale işleminin sonuçlanması ve kesinleşmesinden sonra, söz konusu sahalar ile ihale bilgileri de sicile kaydedilir. İhale edilen bu sahalar ile ilgili, alan, sınır, koordinat ve ruhsat bilgileri sicile kaydedilirler. Söz konusu kayıt işlemi esasında, bir sahanın ihalelik olup olmadığı, tahsis işleminin tarihi, kazanılmış hakkın elde edilmesi gibi bir takım hukuki sonuçların ortaya çıkması açısından da önem taşımaktadır. Diğer taraftan, sahanın ihale yolu ile verilmesine bağlanan ruhsatın verilmesi, vergi, devlet hakkı gibi kamusal işlemler de bu sicil kayıtları üzerinden takip edilebilecektir.

Ç.Sicil Dosyaları

Maden sicilinde kayıt açılan madene ilişkin esas teşkil eden bazı belgeler sicil dosyasında saklanır. Bu belgeler, Maden Yönetmeliği m.29'da belirtildiği üzere işletme projesi, fizibilite raporu ve bu rapora ek rapor, etüt, harita, ve çizimler şeklinde olup aşağıdaki gibidir:

a) Ruhsat alanının ve varsa ocak yerinin yer bulduru haritası,

b) Ruhsat alanının uygun ölçekli (1/10000, 1/5000, 1/1000 gibi) jeoloji haritası ve jeolojik kesitler,

c) Ocak açılması planlanan alanın uygun ölçekli (1/5000, 1/1000 gibi) hali hazır topoğrafik harita ve kesitleri,

ç) Arama ruhsat döneminden gelen sahalar için maden işletmesi planlanan alanda, işletmeyi etkileyecek yeraltı suyunun tespit edilmesi durumunda hidrojeolojik etüt raporu ve ekleri,

d) Sahada belirlenmiş görünür rezerve ve ruhsat süresine bağlı olarak planlanan üretim programlarını gösterir termin planı,

e) Açık ocak işletmesi planlanan alanda, ihtiyaç duyulması halinde işletmeyi etkileyecek şev stabilite analizlerine esas olacak jeoteknik etüt raporu ve ekleri,

f) Uygun ölçekle çizilmiş ruhsat sınırı, talep edilen işletme izin sınırları ile sahada açılmış ocak, galeri, yarma, sondaj, kuyu gibi arama faaliyetlerinin yerini gösterir imalat haritası,

g) Yeraltı kömür işletmelerinde üretimi gösteren termin planı,

ğ) Yeraltı işletmelerinde; termin planı, su drenajı, nakliye ve havalandırma planını içeren uygun ölçekli harita ve çizimler,

h) Mevcut ve yapılması planlanan bina, tesis, kantar, silo, trafo, yol gibi yapıları gösteren vaziyet planı,

ı) İnceleme ve onaya tabi tutulmaksızın işverenin sorumluluğunda olan ve yeraltı işletmelerinde ilgili mevzuatta yer alan acil durum planı.

(2) ÇED olumlu kararı alınması zorunlu ruhsat sahalarında işletme projesi ekinde sunulacak olan çevre ile uyum planı için Genel Müdürlüğe taahhütte bulunulması yeterlidir. Daha sonra Genel Müdürlüğe verilecek ÇED raporunda belirtilen doğaya yeniden kazandırma planı bu madde ile talep edilen çevre ile uyum planı yerine geçer.

(3) Gazlar ile göl, deniz ve kaynak sularına ait işletmeler için; çöktürme, buharlaştırma, ayırma, arıtma, üretim havuzları, bina gibi yer üstü veya var ise yeraltı tesislerini gösterir uygun ölçekli haritalar verilir.

Ayrıca her bir işletme izni için ayrı ayrı olmak üzere bir önceki yıl içinde gerçekleştirdiği işletme faaliyeti ile ilgili aşağıdaki belgeler ruhsat sahibi ile yetkilendirilmiş[449] tüzel kişiler tarafından imzalanarak her yılın nisan ayı sonuna kadar ruhsat sahibi tarafından Genel Müdürlüğe verilir;

a-) Madenin grubuna göre Ek-27 veya Ek-28 de belirtilen işletme faaliyet raporu,

[449] 6592 sayılı Kanunun Madde 2 gerekçesinde "… Proje tanımına açıklık getirilmiş, Kanun kapsamında Genel Müdürlüğe verilmesi gereken faaliyet raporları, projeler gibi her türlü teknik belgeyi hazırlamak ve faaliyetlerin projesine ve raporlara uygunluğunun izlenmesi için Genel Müdürlükçe yetkilendirilen yetkilendirilmiş tüzel kişilere ilişkin tanım kanuna eklenmiştir." Madencilik faalyetleri riskli ve multidispliner iş kolu olduğundan, faaliyetlerin yürütülmesi için gerekli proje ve her türlü teknik belgenin belirli bir yetkinliğe sahip maden, jeoloji ve diğer mühendisler tarafından hazırlanması zorunludur. Bu nedenle, uluslararası standartlarda madencilik faaliyetleri yapılmasına yönelik olarak maden ocaklarında konusunda uzman ve yeterli sayıda mühendis çalıştırılmasını ve Maden İşleri Genel Müdürlüğüne verilecek rapor, proje ve her türlü teknik belgenin yetkin mühendislerce hazırlanmasını ve bu kişilere yeterlilik belgesi verilmesini sağlamak amacıyla 3213 sayılı Maden Kanunu'nda yasal düzenleme yapılmıştır. 3 Haziran 2016 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan "Yetkilendirilmiş Tüzel Kişiler ile İlgili Yönetmelik" ile özellikle kömür madenciliği gibi özel ihtisas gerektiren faaliyet alanı ile ilgili olarak hazırlanacak projelerin kömür madenciliğinde en az 5 yıl çalışan mühendisler tarafından hazırlanması zorunluluğu getirilmiştir. 6592 sayılı yasadan önce, işletme projeleri, faaliyet raporları ve her türlü teknik belge, madencilikle ilgili müşavrlik firmaları bünyesinde bulunan ve konusuna göre ilgili olan maden, jeoloji ve harita mühendisleri tarafından herhangi bir tecrübe aranmaksızın hazırlanarak verilmekteydi. Son yaşanan Soma ve Ermenek kazalarından sonra bu proje, rapor ve teknik belgelerin bünyesinde en az 5 mühendisin yer aldığı Yetkilendirilmiş Tüzel Kişilikler tarafından hazırlanması zorunluluğu getirilerek, uluslararası standartlara yakın, kaliteli ve güvenilir hizmet alınması hedeflenmiştir.

b-) bir önceki yıl içinde yapılan üretim ile bir sonraki yıl planlanan üretimleri ve kesitleri gösteren uygun ölçekli imalat haritası,

c-) işletme sahasında arama yapılmış ise faaliyetin niteliğine uygun kaynak/rezerv raporunu içeren genel/detay arama faaliyet raporu,

ç-) yeraltı işletmeleri için havalandırma bilgilerini içeren havalandırma planı.

Bu belgelerin tamamının verilmemesi halinde 3213 sayılı Kanun m.29/4 gereğince idari para cezası uygulanır ve yükümlülükler yerine getirilinceye kadar üretim faaliyeti durdurulur. Ruhsat sahasında yapılan tüm imalatlara ilişkin haritaların hazırlanması, bulundurulması ve muhafaza edilmesi ruhsat sahibinin YTK'nın ve varsa rödövansçının sorumluluğundadır.

II. Grup (b) bendi madenlere (Mermer, traverten, granit, andezit, bazalt gibi blok olarak üretilen taşlar ile dekoratif amaçla kullanılan doğal taşlar) ait ruhsatlar için üretim, satış ve stok miktarı madenn piyasadaki ticari ismi ile birlikte ton cinsinde belirtilir. Verilen işletme faaliyet raporunda madenin kalitesine göre sınıflandırılarak beyan edilir. İşletme faaliyetinde bulunulmaması halinde de işletme faaliyet raporunun yalnız ruhsat sahibi tarafından imzalanarak verilmesi yeterlidir. Verilmemesi halinde 3213 sayılı Kanun m.29/4 gereğince işlem tesis edilir. Üretim ve /veya hazırlık faaliyeti yapılmayan sahalarda imalat haritası verilmez.

III. Sicile İşlenen Hukuki İşlemler

A. Sicilin Hukuki Mahiyeti

1.Sicil Kayıtlarının İç Etkileri

Maden siciline yapılan kayıtlar, kaydın konusu üzerinde bazı etkilere sahiptir. Bu etkiler, maden siciline konu oluşturma açısından, sicil kayıtlarının iç etkileri şeklinde ifade edilebilir. Maden sicilinin sahip olduğu bu iç etki ise şu şekildedir: Maden Sicilinin asıl amacı, bir hakkın mevcut olduğunu göstermesidir.

Bu açıdan maden sicili, sicile kaydedilen haklar açısından, belirli hukuki ilişkilerin mevcut olduğunu açıklama fonksiyonuna sahiptir. Maden sicili kayıtlarının bu etkisine bildirici etki denmektedir. Ancak, bir maden hakkının ya da bir hukuki

işlemin hukuken sonuç doğurması, bir hususun maden siciline tescil edilmesine bağlı ise, işte tescil burada yeni bir durum oluşturacaktır ki buna da sicil kayıtlarının kurucu etkisi denilecektir. Türk hukukunda kurucu etki ise istisnai hallerdedir[450].

Maden Kanunu, sicile tescilin hangi hallerde bildirici etkiye ve hangi hallerde de kurucu etkiye sahip olduğuna ilişkin bir hüküm ya da genel bir ölçü taşımamaktadır. Bununla birlikte, Maden Kanunu'ndaki genel sistem kurucu yönünde olup, Kanunda açıkça gösterilen hallerde sicile tescilin bildirici etkiye sahip olduğunu ifade edebiliriz[451].

a.Bildirici Etki

Maden siciline tescilin bildirici etkiye sahip olması, daha önceden tesis edilen bir maden hakkının kurulmuş olduğunu, tadil edildiğini ya da terkin edilmiş olduğunu gösteriyor olması demektir. Maden siciline kaydın bildirici etkiye sahip olması, hukuki muameleler maden siciline kaydedilmeden önce bu muamelelerin tamamlanmış olduğunu, işlem taraflarının bu muameleden doğmasını bekledikleri tüm hak ve vecibelerin de doğmuş olduğunu göstermesidir.

Özellikle miras hak ve vecibelerinin miras yoluyla intikalinde[452] maden hakları sicile kayıttan önce doğmuş durumdadır. Bu hakkın sicile kaydedilmesi ise aslında doğmuş ve tamamlanmış bir hukuki işlemin merasimi mahiyetindedir.

Bildirici etkiye sahip sicil kaydı, aslında taraflardan ziyade üçüncü kişilerin menfaatlerini korumaya yönelik etkilere sahiptir. Zira, üçüncü kişi aslında hukuken doğmuş ve tamamlanmış olan bir hakkın, sicile tescil edilmesi sağlanmak suretiyle kendisiyle alakalı hukuki durumları sicilden görebilecektir.

---

[450] AYHAN/ÖZDAMAR/ÇAĞLAR, a.g.e, s. 125. 3213 sk. m. 38/2-4, "*Maden haklarının devir, intikal, haciz, rehin ve ipotek veya sona erme durumları bu sicile işlenir*.", "*Madenler üzerine iktisap edilecek haklar tescil edilmedikçe hüküm ifade etmez*."

[451] BİLGE, a.g.e, s. 157. Maden haklarının devir, intikal, rehin, ipotek ve bunların sona ermesi hallerinde sicile tescil edilmesi kurucu etkiye sahip iken bunun dışında miras yoluyla intikal ve cebri icra ile satış hallerinde maden hakkı sicile kayıttan önce elde edilmektedir.

[452] Maden Kanunu m. 5/dördüncü fıkra.

b.Kurucu Etki

Maden sicili kayıtlarının kurucu etkisi, bir maden hakkının sicile kaydedilmesi halinde doğması, değişmesi veya hakkın sona ermesi anlamına gelmektedir. Sicil kayıtlarının kurucu etkiye sahip olması hallerinde, bu kayıt yapılmadıkça hakkın hukuki olarak mevcut olmadığı anlaşılacaktır. Zaten 3213 sayılı Kanunun 38.maddesinin son fıkrası bu durumu açıkça şu şekilde düzenlemiştir: *"Madenler üzerinde iktisap edilecek haklar tescil edilmedikçe hüküm ifade etmez."*Madenler üzerinde bir hak iktisap etmek isteyen kişiler, bu hakkı ancak sicile kayıt suretiyle elde edebileceklerdir.

Devir, rehin, ipotek gibi hukuki işlemler ancak sicile kaydedilerek hukuki sonuç doğururlar. Maden Kanunu, kural olarak maden üzerinde hakların elde edilmesini kurucu etkiye sahip kılmıştır. Bu durum aslında Anayasa m. 168 ile de uyumludur. Zira söz konusu hüküm "Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir.

Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir." hükmü ile maden üzerindeki hakların asıl sahibinin devlet olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla madenlerin mülkiyeti devlette olup gerçek ve tüzel kişiler, mülkiyeti devlete ait olan madenler üzerinde ancak devletin izin verdiği ölçüde hak ve menfaat elde edebileceklerdir. Bizce Kanun koyucu, maden üzerindeki hakların kurucu etkiye sahip olmasını bu Anayasa hükmünü dikkate almak kabul etmiştir. Maden üzerinde bir hak ve menfaat ancak devletin sicil düzeni içinde kayıt yapılmak suretiyle ilk defa elde edilecek bunun dışındaki miras ve cebri icra halleri ise istisna kapsamında olacaktır.

c.Düzeltici Etki

Maden sicili kayıtlarının düzeltici etkisi, bu sicile kaydedilen hukuksal işlem ya da kayıtlara ilişkin eksikliklerin giderilmesi anlamına gelmektedir[453]. Düzeltici etki, sicile her nasılsa yanlış ya da eksik kaydedilen hakların gerçek duruma uygun hale getirilmesidir. Sicil kayıtlarının düzeltici etkisi, tescilin kurucu etki niteliği taşıması hallerinde söz konusudur[454].

Düzeltici etki, iyiniyetli olsun ya da olmasın herkes için kesin sonuç doğurur. Buna karşılık sicile güven ilkesi, sadece sicile güvenen iyiniyetli üçüncü kişiler için sonuç doğurur. Düzeltici etki ile sicil gerçek duruma uygun hale getirilir. Ancak sicile güven ilkesinde önemli olan üçüncü kişinin sicile olan güveninin korunmasıdır[455].

2.Sicil Kayıtlarının Dış etkileri

a.Olumlu Etki

Maden sicili kayıtlarının olumlu etkisi, maden siciline kayıt edilen hukuki işlem ya da vakıalara ilişkin hususlarda, üçüncü kişilerin bu hususları bilmediklerini iddia edemeyecek olmalarıdır[456]. Maden sicili kayıtlarının ilgililer açısından olumlu sonuç doğurabilmesi, maden siciline kaydın mümkün olabilmesine bağlıdır.

Madenler üzerine iktisap edilecek hakların tescil edilmedikçe hüküm ifade etmeyeceği kural olarak her hakkın ancak maden siciline tescil edilmekle sonuç doğuracağı anlamına gelmektedir. Bu açıdan, tescili ister zorunlu olsun ister ihtiyari olsun her tescil konusu üçüncü kişiler üzerinde etkili olacaktır. Olumlu etkinin söz konusu olabilmesi bir hususun tescil edilebilmesine bağlıdır[457]. Bir hukuki ilişki ya da vakıanın maden siciline tescil edilebilmesi ve dolayısıyla bu hususların üçüncü kişiler tarafından biliniyor sayılması için maddi gerçekliğe uygun bir şekilde maden siciline

[453] BİLGE, a.g.e, s. 163; AYHAN/ÖZDAMAR/ÇAĞLAR, a.g.e, s.125.
[454] BİLGE, a.g.e, s. 164.
[455] BİLGE, a.g.e, s.165.
[456] BİLGE, a.g.e, s.168.
[457] BİLGE, a.g.e, s.170.

tescil edilmesi gereklidir. Kanun koyucu, bu anlamda maden sicili kayıtlarının olumlu etkisi açısından sadece sicile ilişkin kayda yönelmiştir[458].

Maden Kanunu'nun 38 inci maddesinin iki ve üçüncü fıkrası, sicil kayıtlarının üçüncü kişilere karşı etki doğurmasını sadece tescile bağlı olarak düzenlemiştir. Bu duruma göre, bir sicil kaydı üçüncü kişilere karşı ancak sicile tescil edilmesi halinde hüküm ve sonuç doğuracaktır[459]. Maden sicili kayıtları, bir hususun tescilinden sonra doğrudan etki doğurur. Bu husus Kanunun üçüncü fıkrasında açıkça "Madenler üzerine iktisap edilecek haklar tescil edilmedikçe hüküm ifade etmez." şeklinde hüküm altına alınmıştır[460].

Maden Kanunu, TTK'daki gibi bir hususun sicil kayıtları açısından hüküm ve sonuç doğurması için ilan edilmesini zorunlu saymamıştır. İlan ve kayıt zorunluluğu Maden Kanunu'nda aranmaz. Bir hususun salt sicile kaydedilmesi, üçüncü kişinin iyiniyetini bertaraf etmeye yeterlidir. Maden sicilinin olumlu etki doğurması, bu sicile kaydedilen hakların maddi gerçeğe uygun ve doğru bir şekilde tescil edilmesini gerekli kılar[461]. Maden sicili başvurusu ile kaydın içeriğinde bir uyum bulunması şarttır. Maden sicilinin muhvetiyatı, rehin, ipotek, irtifak ya da intifa hakkı gerçeğe uygun olmaması ya da maddi hata yapılması halinde, bir maden hakkı sicile kaydedilmemiş, eksik ya da yanlış tescil edilmiş kişi, bu durumun düzeltilmesi için Kanunda açık bir hüküm bulunmamakla birlikte Maden Yönetmeliği m. 98 uyarınca MAPEG'e başvurabilir.

Bu takdirde, Genel Müdür ya da görevlendirdiği bir yetkili, yanlışlığı üzerine okunabilecek şekilde çizerek gerekli düzeltmeleri yapabilir. Bunun dışında eksik ya da yanlış kayıttan dolayı hakkı ihlal edilen kişi, değişiklik sonucunda bir hakkı ihlal edilecek olan kişiden sicil kaydının değiştirilmesine muvafakat vermesini isteyemez. Sicilin olumlu etkisinden bahsedebilmek için her halükarda kayıt başvurusu ile kaydın

[458] 6102 sayılı TTK hükümlerine göre kayıt ve ilan bkz. TTK.m.36, 37.
[459] TTK.m.36.
[460] TTK.m.36 hükmüne göre ise sicil kayıtları, üçüncü kişilere karşı ancak ticaret sicil gazetesinde ilan edilmesinden sonra etki doğururlar.
[461] BİLGE, a.g.e, s.174.

uyumlu olması gereklidir. Bunun olmaması durumunda ise sicilin olumlu etkisinden bahsedilemeyecektir[462].

Maden siciline tescil edilen bir hukuki ilişki ya da vakıanın bilindiği ya da bilinmek zorunda olunmasına ilişkin kurtuluş kanıtı getirilemez. Zira Maden Kanunu'nun 38/3 üncü maddesi açık olup "Maden sicilindeki kayıtların bilinmediği iddia edilemez." Hükmünü getirmiştir. Bu hükme göre, üçüncü kişilere mutlak bilgilenme külfeti getirilmiş olup, üçüncü kişilerin maden sicil kayıtlarını kusurları bulunmasa da bilemeyeceklerini ispat etmeleri mümkün olmayacaktır[463].

Bir hukuki işlem ile madenler üzerinde hak elde eden kişi, maden sicilinin içeriği, bu haklarla ilgili olduğu ölçüde doğru sayılır. Üçüncü kişi, kaydın doğru olmadığını bildiği ya da bilmesi gerektiği halde bu imkândan istifade edemez[464]. Türk hukukunda, hukuki görünüş ile maddi gerçeğin farklı olduğu hallerde üçüncü kişinin güvenini koruyan görünüşe güven hükümleri bulunmaktadır[465]. Temsil yetkisi, iyiniyetli iktisap gibi hususlar,[466] ortaklık görünümünün oluşturulması[467] olumsuz etki gereğince sicile duyulan güvenin korunmasında, gerçeğe uymayan görünüşteki duruma duyulan güvenin belli oranlarda korunduğu görülecektir.

Bu duruma göre, kanunların açıkça düzenlemediği hususlarda üçüncü kişilere koruma sağlayacak bir görünüşe güven ilkesi mevcut bulunmaktadır[468]. Maddi olarak gerçek duruma uygun olmayan ancak hukuka uygun gibi görünen hallerde, görünüşe güvenin korunması gereklidir[469].

---

[462] BİLGE, a.g.e, s.175.
[463] BİLGE, a.g.e, s.175; AYHAN/ÖZDAMAR/ÇAĞLAR, a.g.e, s.125.
[464] Türk Medeni Kanunu m. 3 "*Kanunun iyiniyete hukukî bir sonuç bağladığı durumlarda, asıl olan iyiniyetin varlığıdır. Ancak, durumun gereklerine göre kendisinden beklenen özeni göstermeyen kimse iyiniyet iddiasında bulunamaz*."
[465] BİLGE, a.g.e, s.178.
[466] TTK.m.678.
[467] TTK.m.216.
[468] TTK. m. 37'de açıkça düzenlenen görünüşe güven ilkesine göre, Tescil kaydı ile ilan edilen durum arasında aykırılık bulunması hâlinde, tescil edilmiş olan gerçek durumu bildikleri ispat edilmediği sürece, üçüncü kişilerin ilan edilen duruma güvenleri korunmaktadır.
[469] BİLGE, a.g.e, s. 179; AYHAN/ÖZDAMAR/ÇAĞLAR, a.g.e, s.126.

b.Olumsuz Etki

Maden sicilinin olumsuz etkisi, her nasılsa sicile kayıt edilmiş olup ancak yanlış yapılan bir kayıt ile bu sicile kayıt edilmeyen bir hususun üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceği anlamına gelmektedir. Maden sicilinin olumsuz etkisi, hukuki görünüm kuralının, genel hukuk çerçevesindeki etkisini ortaya koymaktadır.

Kanun koyucu, maden sicilindeki hukuki görünüme öncelik vererek, maddi durum başka olmasına karşın bu kayıtların doğru ve geçerli olduğunu kabul etmektedir ki tescil yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi açısından olumsuz bir durum ortaya çıkacaktır. Bir hak, maden siciline tescil edilir edilmez derhal üçüncü kişiler hakkında sonuç doğurur ve bu kişiler kendilerine karşı derhal sonuç doğurmaya başlayan kayıtları bilmediklerini de iddia edemezler.

Sicil kayıtlarının düzeltilmesi için idari yargıya konu olan bir husus ile ilgili olarak, üçüncü kişinin yanlış kayıt edilen bir hususu bildiğinin ispatlanması durumunda bu durum üçüncü kişiye karşı da ileri sürülebilecektir. Maden siciline kaydı gerekli olan bir değişikliğin bu sicile tescil edilmemesi, dolayısıyla maden sicilinde hiçbir kaydın yer almaması durumunda, olumsuz etki söz konusu olacaktır[470]. Yine, tescil edilmesi gerekli olan, ancak her nasılsa sicile tescil edilmeyen değişiklikler de tescil edilmediği müddetçe üçüncü kişilerin bir hususun maden siciline kayıt edildiğine ilişkin güveni korunmalıdır[471].

Maden siciline tescil edilmesi gerekirken, tescil edilmeyen bir hususun sonradan bir değişikliğe uğraması, önceki tescil yapılmış olmamasına rağmen sonraki değişikliğin sicile tescil edilmesini zorunlu kılar. Kural olarak madenler üzerine iktisap edilecek hakların tescil edilmedikçe hüküm ifade etmeyeceği[472] Kanunda belirtildiğine göre bu tescil ile zorunlu hukuki bağ teşkil eden değişikliklerin de tescil edilmesi gereklidir. Örneğin bir haciz işlemi her nasılsa sicile tescil edilmemiş ise de haczin kaldırılması kararının sicile tescil edilmesi olumsuz etkinin bir sonucudur.

[470] BİLGE, a.g.e, s.189.
[471] BİLGE, a.g.e, s.189.
[472] 3213 sayılı Kanun m. 38/son.

3.Etkilerin Gerçekleşme Zamanı

Maden siciline kaydedilen haklar, sicile kaydedildikleri anda hukuksal etki doğururlar. Bu sonuç, 3213 sayılı Kanunun 38 inci maddesinde açıkça şu şekilde hüküm altına alınmıştır: *"Madenler üzerine iktisap edilecek haklar tescil edilmedikçe hüküm ifade etmez."*. Önceki bahislerde detaylı bir şekilde açıklandığı üzere, maden hakları ancak sicile tescil ile doğarlar.

Kural olarak sicile tescil kurucu etkiye sahiptir. Ancak miras ve cebri icra yolu ile maden haklarının iktisabında bu hak mirasın açıldığı ya da cebri icrada ihalenin yapıldığı anda hükümlerini doğurmaya başlamaktadır. Sicile tescil bu hallerde bildirici etkiye sahiptir. Burada maden hakkı miras ve cebri icra ile hukuken doğmuş, sicile tescil ile de bildirici etkiye kavuşmuştur.

Yine buradaki sicile tescil, hakkın üçüncü kişiler tarafından bilinmesini ve aleniyeti sağlamayı amaçlamaktadır. Hak kural olarak sicile tescil ile doğmasa da bildirici etkiye sahip ilk tescilden sonraki tasarruflar da maden siciline tescil mutlak olup kurucu etkiye yöneliktir.

4.Sicil Kayıtlarının Etki alanı

Maden sicili kayıtlarının etki alanı, hakkın sınırlı aynî ya da şahsi hak olmasına göre farklı esaslara tabidir. Madenler üzerindeki sınırlı aynî haklar, medeni hukuktaki haklardan niteliği itibariyle farklı değildir.

Bu haklar da aynı hukuk düzenine tabidir. Şahsi haklar ise, maden siciline şerh düşülen rödövans ve kira gibi sözleşme türleri açısından cari olup, bu hak sicile bağlı aynî etkiye kavuşur. Örneğin bir ruhsatın üçüncü kişiye devredilmesine rağmen üzerinde bulunan ve maden siciline şerh edilen rödövans sözleşmesi, sözleşme süresinin kalan kısımları açısından da geçerli olacaktır. Dolayısıyla ruhsatın devri ile birlikte rödövans sözleşmesi infisah etmeyecek, sicile şerhin etkisi sözleşme süresince devam edecektir.

5.Sicil Kayıtlarının İspat Hukuku açısından Etkileri

Maden siciline kaydedilen haklar, hak karinesi bakımından bir hakkın varlığına delalet eder. Bir hakkın gerçekten olmadığını, eksik ya da yanlış kayıt edildiğini iddia eden bu iddiasını ispat etmekle mükelleftir. Türk Medeni Kanunu'nun *"ispat yükü"* kenar başlıklı 6 ncı maddesi "Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür." hükmünü taşımaktadır.

Bu hüküm söz konusu Kanun'un 7 inci maddesinde geçen *"Resmî sicil ve senetler, belgeledikleri olguların doğruluğuna kanıt oluşturur. Bunların içeriğinin doğru olmadığının ispatı, kanunlarda başka bir hüküm bulunmadıkça, herhangi bir şekle bağlı değildir."* hükmü ile birlikte değerlendirildiğinde, maden sicilinin resmî bir sicil olduğu, sicil üzerinde kayıtlı bir hakkın hak karinesinden yararlandığı, sicil üzerinde kayıt edilen bir hakkın yanlış, eksik ya da gerçek durumu yansıtmadığı iddiası ancak aksinin ispat edilmesi halinde dinlenecektir.

Tabi burada maden sicili üzerindeki bir hakkın ancak ilgilisi bakımından inceleme konusu edilebileceği ve bu inceleme üzerine bir hakka yönelik itirazın yapılabileceği dikkate alınırsa, sicile yönelik aksi iddia edilen hususların ispat edilme ameliyesinin sadece sicil ilgilisine tanındığı sonucuna varabiliriz.

Sicil ilgililerinin, bir kaydın yanlış, eksik ya da hatalı tutulduğuna ilişkin iddialarına karşı, sicil memuru bize göre sadece Maden Yönetmeliği'nin 99 uncu maddesine göre bir maddi hatanın varlığı halinde düzeltme işlemi yapabilecek olup burada sicil memurunun yetkisi sınırlandırılmıştır. Örneğin ruhsattaki tarih ile sicildeki tarihteki çelişkilerin giderilmesi ile bir mahkeme kararının sicile işlenmesi halinde tarih farklılıkları bu şekilde basit maddi hata olarak kabul edilebilecek ve sicil memuru bu hatayı düzeltebilecektir. Böylesine bir maddi hatasının varlığı halinde, sicil sorumlusu, Genel Müdür ya da görevlendirdiği yetkili ile birlikte yapılan yanlışlığın üzeri okunabilecek şekilde çizerek gerekli düzeltmeyi yapacaktır.

Sicile kayıtlı madenlerin üzerine Maden Kanunu m.38 uyarınca konulan rödövans sözleşmesi[473] ile haciz, rehin, ipotek veya ihtiyati tedbirlerin, çıkarılmış cevherlerle bakiye yığını ve cürufuna konulan haciz ve ihtiyati tedbirler ruhsata işlenir. Bu karar ve tedbirler arama ruhsatları ve sertifikaları ile işletme ruhsatları ve sertifikalarına ve işletme siciline kayıt edilir. Maden sicili, maden haklarının devir, intikal, haciz, rehin ve iptek ile bunların sona ermelerine ilişkin tüm işlemlerin işlendiğibir sicildir. Sicil üzerinde, bir ,icra ve iflas işlemi olan haciz ve ihtiyati haciz ile medeni usul işlemi olan ihtiyati tedbir yolu, ile bir alacağın temin edilmesi ya da ihtilaflı olan bir ruhsatın devrinin engellenmesi amaçlanır.

Rehin, ipotek, irtifak hakkı, intifa hakkı, haciz, ihtiyati haciz ve ihtiyati tedbir, bir mahkeme ya da icra ve iflas dairesi kararına istinaden sicil üzerine işlenir. Böylelikle bir hakkın ya da alacağın elde edilmesi, temin edilmesi ya da ruhsat teminat gösterilerek bir kredi temin edilmesi sağlanır. Madenler mülga Medeni Kanuna'a göre taşınmaz[474] olarak kabul edilmekte iken yeni Türk Medeni Kanunu'na[475] göre taşınmaz olarak kabul edilmemektedir. Ancak madenlere ilişkin bir hakkın icra ve iflas yolu ile satılması genel hükümler dairesinde icra edilecektir[476].

Madenlere ilişkin haciz işlemi, 3213 sayılı Kanun m. 40/1'de belirtildiği üzere maden işletilmesi için gerekli olan kuyular, ocaklar ve galeriler ile madencilik faaliyeti için lüzumlu olan kamyon, vinç, bant konveyör, taş kırma makineleri gibi makineler,

---

[473] "Rödövansçı şirketlerin yaptıkları başvuru üzerine Rödövans sözleşmelerinin bilgilendirme amacıyla maden siciline şerh edilmesine dair işlemde ve söz konusu şerhin maden sicili kayıtlarından terkin edilmesi talebiyle davacı şirket adına yapılan başvurunun reddine yönelik dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmaktadır." İstanbul 7. İdare Mahkemesi 2015/1957 Esas, 2016/1700 Karar sayılı dosyasında "*Bu durum karşısında, yapılan kira sözleşmesinin tarafları bağlaması ve üçüncü kişilere karşı da öne sürülebilecek haklar içermesi nedeniyle, Maden Kanunu'nun 38'inci, Uygulama Yönetmeliği'nin 66. maddeleri uyarınca aleni olan ve ilgili madene yönelik tüm bilgileri içeren maden siciline kira ve benzeri sözleşmelerin kaydedileceği belirtilmemiş ise de, bu hususun 3213 Sayılı yasada kira konusunun ayrıca düzenlenmemiş olmasından kaynaklandığı ve dolayısıyla bu durumun kira sözleşmelerinin sicile işlenmesine hukuken engel teşkil etmeyeceğinin kabulü zorunludur.*" Danıştay 1. Daire, 31/01/1997 tarihli ve E.1997/3, K.1997/13 sayılı kararı

[474] Mülga 17/02/1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin 632. Maddesine göre taşınmaz mülkiyetinin konusu arazi ve tapu sicilinde müstakil ve daimi olmak üzere kaydedilen haklar yanında madenler de bulunmaktaydı.

[475] 22/11/2011 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu m. 704'e göre taşınmaz mülkiyetinin konusu, arazi, tapu kütüğünde ayrı sayfaya kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar ile kat mülkiyeti kütüğüne kayıtlı bağımsız bölümlerdir.

[476] Örneğin 3213 sayılı Kanun m. 43/1 maden ipoteğinin, ipoteğin taalluk ettiği maden işletme ruhsatına şamil olacağını ve bu ruhsatın da genel hükümler (icra iflas hukuku) dairesinde sattırabileceğini vaz'etmektedir.

binalar, yerin altında ve üstünde madenin çıkarılması için gerekli nakil vasıtaları (raylı sistem üzerinde hareket eden yük çekerleri gibi) madenin temizlenmesi, izabesi gibi cevherin kıymetlendirilmsine yarayan alet ve tesisler (kömür ve taşın birbirinden ayrılmasını sağlayan lavvar tesisi gibi) ve bir senelik işletme malzemesi (bunlar faaliyetin devamı için zarurui olarak bulunması gereken yakıt, kimyasal, yer altı destekleme aparatları gibi unsurlardır) üzerine tek başına haciz veya ihtiyati tedbir konulamayacaktır.

Kanun koyucu hangi hukuki konular bakımından haciz konulamayacağını sayma yoluyla tercih ettiği için fıkranın mefhumu muhalifinden bütün haciz uygulamasının mümkün olduğu sonucu doğmaktadır. Dolayısıyla bir para alacağına ilişkin haciz işlemi, tek tek maden sahasındaki unsurlar üzerinde değil ancak bütün olarak konulabilecektir. Bundan amaç, madencilik faaliyetinin devamını sağlamak ve böylelikle haciz ya da ihtiyati tedbir konulsa da bu faaliyetinin sekteye uğramamasını sağlamaktır.

Zira, borcun ödenebilmesi ancak maden üretiminin yapılabilmesi ile mümkündür. Ancak haciz ya da ihtiyati tedbir bütün olarak mamelekin üzerine konulabilmektedir. 3213 sayılı Kanun'un m. 40/2'ye göre işletme hakkı ile bütün teşkil eden ve faaliyetin devamı için zaruri olan unsurlar ile çıkarılmış cevherler, bu cevherlerin artıkları, cürufu üzerine haciz ve ihtiyati tedbir konulmasında da bir engel yoktur. Ancak bunlar üzerinde varsa üçüncü şahısların rehin hakkı da devam edecektir.

Madenin tamamının icra yolu ile satışı 3213 sayılı Kanun m.43'de öngörülen usule tabidir. Yalnız unutulmamalıdır ki buradaki satış ruhsatlı sahanın satışıdır. İcra dairesinden satışa çıkarılan bir maden ruhsatı, satışa hazırlık aşamasında bazı muamelelere tabi tutulur. Bu muameleler genel anlamda icra dairesi tarafından maden sahasının bir envanterinin çıkarılması ve bunların kayıt altına alınmasıdır.

Maden ruhsatını icradan satın almak isteyen kişiler, 3213 sayılı Kanunda öngörülen şartlara haiz olmalıdır. İlgililer, bu şartları taşıdıklarının ispatı için Bakanlık bünesinde olan Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü'nden belge almak zorundadırlar. İcra dairesi, satış için m.43/2 uyarınca ancak bu belge ile başvuran

kişiler arasında satış yapabilir. İcra dairesi tarafından satış yapılmasıyla birlikte kayfiyet Bakanlığa (MAPEG) bildirilir. Bunun üzerine maden sicili memurları madenin sicil kütüğündeki şerh ve ipotek kaydını terkin eder. Devir işlemi bu şekilde tamamlanır.

Maden sicilindeki haklar tescil, tadil ve terkin edilebileceği gibi kuvvetlendirilmiş şahsi haklar dolayısıyla şerh de edilebilirler. Sicile yönelik koruma tedbirleri denilince akla gelen kurumlar, ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve yürütmeyi durdurma kararıdır.

Söz konusu tedbirler, sicile kayıtlı hakların, haksız surette el değiştirmesini önlemek, borçlunun mal varlığını elinden çıkarmasına yönelik olarak alacak hakkını garanti etmek, ruhsatın satılmasına bağlı olarak öncelik hakkı vermek, maden ruhsatının iptal edilmesi halinde muhtemel hak kayıplarını önlemek işlevlerine sahiptir. Türk hukukunda bir hakkın geçici koruma tedbirleri ile dava sonuçlanana kadar korunması, gerek bir taşınmazın aynına ilişkin gerekse sicile kayıtlı diğer hususların el değiştirmesini önlemeye yöneliktir.

B. Sicile İşlenen Hukuki İşlemler

1. Tescil

Madenler üzerinde elde edilecek bir hak için maden siciline tescil şarttır[477]. Bu ilke, maden sicili sisteminin temel unsurudur. Bu ilkenin olmaması durumunda, maden sicili üzerindeki hakların elde edilmesi, izlenmesi, hakların durumunun gerçek bir şekilde görülmesi mümkün olmayacaktır. Yönetmeliğin 4. Maddesinin ikinci fıkrasına göre maden siciline ruhsat hukuku ile ilgili bilgiler kayıt edilir.

Tescil ile ilgili olarak, 3213 sayılı Kanun'un m. 38/son fıkrasına göre madenler üzerine iktisap edilecek haklar tescil edilmedikçe hüküm ifade etmeyecektir. Maden Yönetmeliği'nin 75, 114, 128 ve 132.maddelerinde de bir vakıanın sicili geçirilmesi şeklinde tescil olarak kabul edilmiştir. Mülga Ticaret Sicili Tüzüğünün 9 uncu maddesi, tescili, 'bir vakıanın sicile geçirilmesi' olarak tanımlamıştı. Ancak 6102

[477] 3213 sayılı Kanun m. 38/4.

sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Ticaret Sicili Yönetmeliği'nde tescil tanımlanmamış sadece nelerin tescil edileceği belirlenmiştir[478]. Bunun gibi Tapu Kanunu'nda da bir tescil tanımı bulunmamakta olup, gayrimenkullerin tescil edilmesini[479] ifade eden bir yaklaşım benimsenmiştir.

Buna karşılık aynı Kanun irtifak haklarının tesis edilmesinden [480] bahsetmektedir. Dolayısıyla tescil, Tapu Kanunu'nda sadece taşınmazların sicile tescil edilmesini kabul etmektedir. Tescil kavramı, 3213 sayılı Maden Kanunu ile Maden Yönetmeliği'nde teknik anlamda kullanılmamıştır. Zira Kanun'un 38 inci maddesinde, madenler üzerinde iktisap edilecek her türlü hakların tescil edilmedikçe hüküm ifade etmeyeceği kabul edilmekle, geniş anlamda tescilin kabul edildiği sonucuna varılmaktadır.

Buradaki tescil, maden sicili kayıtlarında terkin ve tadili de kapsayacak şekildedir. Maden Kanunu'nda terkin, ipotek kaydının terkin edilmesine ilişkin olarak kullanılmıştır[481]. Aynı şekilde tadil, bir sicil işlemi olarak değil, işletme ruhsatları ile işletme imtiyazları projelerinin Kanunda öngörülen şartlara uygun hale getirilmesi olarak belirtilmiştir[482]. Dolayısıyla Maden Kanunu'nda tescil, tadil ve terkini de kapsayacak şekilde kullanılmıştır.

Kanun koyucu tescil kavramını teknik anlamda ve devamlı bir terim olarak kullanmamıştır. Kanun koyucunun 'kayıt' terimini kullanması bu durumu ortaya koymaktadır[483]. Kanunda sicil, kimi zaman kayıt yerine kullanılmıştır. Kanunda, maden sicili ile sicil kayıtları terimlerinin sıklıkla kullanılması, kimi yerlerde biri diğerinin yerine kullanıldığını bunun bilinçli bir tercih olmadığı sonucunu doğurmaktadır. Kanunda kimi yerlerde 'kayıt' ve 'tescil' birbirlerinin yerine kullanılmıştır. Bunun bilinçli bir tercih olmadığı, kanun koyucunun kayıt ve tescili yekdiğerinin yerine kullandığı açıkça anlaşılmaktadır. Biz de çalışmamızda, tescil ve kayıt terimlerini gerekli yerlerde bu tercihe bağlı olarak kullanacağız.

[478] 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 27 ve devamı.
[479] 22/12/1934 tarihli ve 2644 sayılı Tapu Kanunu m. 1.
[480] 2644 sayılı Kanun m. 26.
[481] 3213 sayılı Kanun m. 42 ve 43.
[482] 3213 sayılı Kanun Geçici m. 2.
[483] 3213 sayılı Kanun m. 24, 38, 42, Ek Madde 14, Geçici Madde 22.

Maden siciline, maden ve madencilik faaliyeti ile ilgili her türlü husus kayıt edilmez. Her hususun maden siciline kaydı, maden sicili kurumunun kendisinden beklenen faydayı gösterememesine neden olur. Böylesine bir durum, ilgililerin sicilde kendileri için önemli olan bilgi ve belgelere ulaşabilmelerini engeller.

Maden sicili de üçüncü kişilerin iyiniyetini ortadan kaldırır. Bu durum, maden sicilinde görünen hak sahibinin dilediği her şeyi sicile tescil ettiremeyeceği anlamına gelir. Aksi durum, üçüncü kişilerin, sicil kaydının doğuracağı etkilerden yararlanamaması sonucunu doğurur ki, bir hakkın kötüye kullanılmasını kanun himaye etmez. Maden sicilindeki hak sahibinin istediği her şeyi sicile tescil ettirebilmesi, üçüncü kişileri, fiili olarak gerçekleştirmeleri imkânsız olan bir bilgi edinme yükümüne tabi tutmak demektir.

Maden sicilinin kendisinden beklenen faydayı meydana getirebilmesi, bu sicile kayıt edilecek hususların önceden bilinmesi ile mümkündür. Sicil kayıtları, aynı türdeki diğer kayıtlarla karşılaştırılabilir ve eşit düzeyde bilgi verebilir olmalıdır. Bu surette ilgili kişiler, hangi bilgileri ne şekilde elde edebileceklerini bilirler. Sicil ilgilisi, kendisini ilgilendiren bir husus dolayısıyla, maden sicilini incelememişse, bunun sonuçlarına da katlanacaktır. Maden sicili işte bu nedenle, her hususu ihtiva eden kayıtlar içermez. Madencilik faaliyetinin ihtiyaçlarına göre sadece gerekli olan hususlarla ilgili kapsamı belirler. Bunlar da kural olarak, üçüncü kişilerin sicile bakarak hak sahibi olabilmelerini ya da mağdur olmamalarını içeren bilgiler ihtiva eder. Maden siciline kanunlarda bir hususun tescilinin zorunlu olması, bir hakkın sicile tescil edilebilmesinin önkoşulunu oluşturur.

Maden Kanunu'nda öngörülmeyen bir hususun, maden siciline tescil edilmesi mümkün değildir. Tescili kanunen emredilmemiş hususların tescil edilemeyeceği, ruhsat ya da hak sahibinin dilediği hususları sicile tescil ettirmek suretiyle bunların doğuracağı hukuki etkilerden yararlanılamayacağı barizdir. Kanunda tescili öngörülmemiş bir husus her nasılsa tescil edilmişse, söz konusu tescil maden sicili kayıtlarının sahip olduğu etki ve sonuçlara açık olmaz ve bu fiili durum ruhsat sahibine bir hak kazandırmaz. Maden siciline ne tür işlemlerin kayıt edileceği tek tek

belirtilmemiştir. Kanunda ayrıksı düzenlemelerle çeşitli hükümlerde tescil gerektiren işlemlerden bahsedilmiştir.

2. Tadil

Tadil, maden sicili kayıtlarının, sicilde kayıtlı olan vakıalarda sonradan meydana gelen değişiklikler dolayısıyla gerçeğe uygun olarak düzeltilmesi işlemidir. TTK ve GSN'ye göre, tescil edilmiş hususlarda meydana gelen her türlü değişiklikler dahi, tescil olunur[484]. Söz konusu yasal düzenlemelerde tescil kavramı, tadil kavramını da ifade edecek biçimde kullanılmıştır[485].

Maden siciline tescil edilen bir vakıanın tescili zorunlu bulunmasa da, bu vakıalarda sonradan meydana gelen değişikliklerin düzeltilmesi gereklidir[486]. Başka bir ifadeyle, zorunlu olmayan bir husus sicile tescil edilmişse, söz konusu hususta daha sonra oluşacak değişikliklerin sicile işlenmesi zorunludur[487].

Tadil kavramından, maden sicili kayıtlarının tutulması sırasında sicil memurunun dikkatsizliğinden ötürü ve o anda fark edilen yanlışlıkların düzeltilmesi anlaşılamaz. Bu yanlışlıklar, yanlış sözlerin okunabilecek bir şekilde çizilmesi ve doğru olan şeklin aynı satır hizasından başlayarak maden sicili defterinin (arama sicil kayıtları/işletme sicili kayıtları) ilgili sütununa yazılıp altının maden sicili memurunca imzalanması şeklinde düzeltilir.

Bu işlem teknik anlamda bir tadil işlemi oluşturmamaktadır. Fakat, dikkatsizlikten kaynaklanan yanlışlıklardan dolayı, kayıt işlemi tamamlandıktan sonraki bir zamanda fark edilenlerin düzeltilmesi ise, bir tadildir. Tadil, maden sicili işlemleri için aranan koşullara uygun şekilde, talebin bulunması durumunda mümkün olabilir[488].

---

[484] TTK.m.31.
[485] Rıza AYHAN/Mehmet ÖZDAMAR/Hayrettin ÇAĞLAR, *Ticari İşletme Hukuku*, Genel Esaslar, 4.Baskı, s.124.
[486] BİLGE, a.g.e, s.87.
[487] TTK.m.31.
[488] BİLGE, a.g.e, s.89.

3. Terkin

Terkin, sicile kayıt edilen bir vakıanın kısmen veya tamamen ortadan kalkması ya da sona ermesinden ötürü, o vakıaya ait olan kayıtların kısmen ya da tamamen sicilden silinmesidir. Örneğin, maden ruhsat alanı olarak verilen bir sahanın (Tuz Gölü'ndeki bazı tuz ruhsatları gibi) madencilik faaliyeti yapılması bir kamu hukukundan dolayı yasaklanır ya da o saha sonradan elverişsiz hale gelirse, söz konusu ruhsat istem üzerine sicilden silinir[489].

Maden Kanunu'nda terkin ile silinme kavramları muhtelif maddelerde geçmekte olup biri diğerinin yerine kullanılmıştır. Kanun koyucu irtifak, intifa hakkı ve kamulaştırma başlıklı 46 ncı maddesinin onuncu fıkrasında *"tapu siciline konulan şerhlerin Bakanlığın müracaatı üzerine ayrıca mahkeme kararına gerek kalmadan silineceğini belirtmekte, geçici 1 inci maddesi, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce herhangi bir nedenle hükümden düşmüş bütün GMD (Genel maden dosyası), AR (Arama ruhsatı), İT (İlk tetkik), PRT (Proje tetkik), İR (İşletme ruhsatı), İİ (İşletme imtiyazı) safhasındaki ruhsatların paftalardan silinerek sınırlarına bakılmaksızın otomatik olarak aramalara açılacağını"* belirtmektedir.

Yine Kanunun Geçici 8 inci maddesi, *"Kanununun yayımı tarihinden 3213 sayılı Kanunun yürürlük tarihine kadar Taşocakları Nizamnamesine göre aldıkları ruhsatları Maden Kanunu kapsamına intibak ettirenler, müktesep hak olarak Maden Kanunu kapsamında kalabilir. 3213 sayılı Kanun kapsamından çıkmak isteyenlerin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca Maden Sicilinden silinmek üzere müracaat etmeleri gereklidir. Sicilden silinen haklar Taşocakları Nizamnamesi hükümlerine göre işleme tabi tutularak yürütülür."* 'ruhsatların silinmesi' ile 'sicilden silinen haklar' terminolojisini kullanmıştır.

42 nci maddesinin son fıkrasında ise, maden ipoteğinin sicil kütüğündeki ipotek kaydının 'terkini' ile sakıt olacağını belirtmiş olup bunun dışında bir sicil kaydının terkinine ya da silinmesine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Maden

[489] TTK.m.965/1; AYHAN/ÖZDAMAR/ÇAĞLAR, a.g.e, s.122.

Yönetmeliği'nde ise terkine bağlanan sonuçlar ile terkinin yapılma şekli m. 85'te belirtilmiştir.

Buna göre*; "ruhsat/sertifika süresi içinde, sahanın tamamının veya bir kısmının terkinin ruhsat sahibi veya terk talebinde bulunmaya yetkili vekili tarafından talep edilmesi halinde; Sahada doğal topoğrafyayı değiştiren bir faaliyette bulunulmamış ise bu durum ruhsat/sertifika sahibi ve YTK tarafından bir terk raporu, sahada doğal topografyayı değiştiren arama faaliyeti yapılan ruhsat sahalarında; ruhsat sahibi, yetkilendirilmiş tüzel kişi tarafından hazırlanmış ve çalışılan her faaliyet alanı için alınan emniyet tedbirlerini içeren terk raporu ve sahanın son durumunu gösterir imalat haritası, açık işletme yöntemi ile üretim yapılan ruhsat sahalarında; ruhsat sahibi, yetkilendirilmiş tüzel kişi tarafından hazırlanmış ve çalışılan her faaliyet alanı için alınan emniyet tedbirlerini içeren terk raporu, sahanın son durumunu gösterir imalat haritası, maden jeoloji haritası, çevre ile uyum planının uygulandığını gösterir belgeler ve fotoğraflar, yeraltı işletme yöntemi ile üretim yapılan ruhsat sahalarında; ruhsat sahibi, yetkilendirilmiş tüzel kişi tarafından hazırlanmış ve çalışılan her faaliyet alanı için yeraltı ocağının yerüstüne bağlantı girişlerinin canlı ve hava girmeyecek şekilde kapatılması, yer üstü sularının yeraltına girmemesi için kuşaklama kanallarının yapılması, mümkünse mevcut yeraltı ocağının derinliğinin topoğrafyaya olan konumu ve çevresel etkileri dikkate alınarak su ve/veya gaz drenajının yapılması gibi alınan emniyet tedbirlerini içeren terk raporu, sahanın eski ve yeni tüm faaliyetlerini gösteren son durumunu gösterir imalat haritası, maden jeoloji haritası ile birlikte Genel Müdürlüğe terk talebinde bulunur".*

Genel Müdürlük bu belgeler uyarınca terk talebini değerlendirir. Terk talebinde eksiklik tespiti halinde, eksikliklerin giderilmesi için talep sahibine iki aylık süre verilir. Bu süre içerisinde eksikliklerin giderilmemesi halinde talep kabul edilmez[490]. Maden Yönetmeliği'nde terkin işlemi, sadece ruhsatın hükümden düşmesi ve söz konusu sahanın terk edilmesi hallerine hasredilmiştir.

[490] BİLGE, a.g.e, s. 90; AYHAN/ÖZDAMAR/ÇAĞLAR, a.g.e, s.119.

4.Rödövans, haciz, rehin, ipotek, ihtiyati tedbir bilgilerinin işlenmesi

Sicile kayıtlı madenlerin üzerine Maden Kanunu m. 38 uyarınca konulan rödövans sözleşmesi[491] ile haciz, rehin, ipotek veya ihtiyati tedbirlerin, çıkarılmış cevherlerle bakiye yığını ve cürufuna konulan haciz ve ihtiyati tedbirler ruhsata işlenir. Bu karar ve tedbirler arama ruhsatları ve sertifikaları ile işletme ruhsatları ve sertifikalarına ve işletme siciline kayıt edilir.

Maden sicili, maden haklarının devir, intikal, haciz, rehin ve ipotek ile bunların sona ermelerine ilişkin tüm işlemlerin işlendiği bir sicildir. Sicil üzerinde, bir icra ve iflas işlemi olan haciz ve ihtiyati haciz ile medenî usul işlemi olan ihtiyati tedbir yolu ile bir alacağın temin edilmesi ya da ihtilaflı olan bir ruhsatın devrinin engellenmesi amaçlanır.

Rehin, ipotek, irtifak hakkı, intifa hakkı, haciz, ihtiyati haciz ve ihtiyati tedbir, bir mahkeme ya da icra ve iflas dairesi kararına istinaden sicil üzerine işlenir. Böylelikle bir hakkın ya da bir alacağın elde edilmesi, temin edilmesi ya da ruhsat teminat gösterilerek bir kredi temin edilmesi sağlanır. Madenler, mülga Medeni Kanuna göre taşınmaz[492] olarak kabul edilmekte iken yeni Türk Medeni Kanununa[493]

---

[491] "Rödövansçı şirketlerin yaptıkları başvuru üzerine Rödövans sözleşmelerinin bilgilendirme amacıyla maden siciline şerh edilmesine dair işlemde ve söz konusu şerhin maden sicili kayıtlarından terkin, edilmesi talebiyle davacı şirket adına yapılan başvurunun reddine yönelik dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmaktadır." İstanbul 7. İdare Mahkemesi E. 2015/1957, K. 2016/1700; "*Bu durum karşısında, yapılan kira sözleşmesinin tarafları bağlaması ve üçüncü kişilere karşı da öne sürülebilecek haklar içermesi nedeniyle, Maden Kanununun 38 inci uygulama Yönetmeliğinin 66 ncı maddeleri uyarınca aleni olan ve ilgili madene yönelik tüm bilgileri içeren maden siciline kira ve benzeri sözleşmelerin işlenmesini doğal karşılamak gerekir. Her ne kadar Maden Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 66 ncı maddesinde maden siciline kira ve benzeri sözleşmelerin kaydedileceği belirtilmemiş ise de, bu hususun 3213 sayılı Yasada kira konusunun ayrıca düzenlenmemiş olmasından kaynaklandığı ve dolayısıyla bu durumun kira sözleşmelerinin sicile işlenmesine hukuken engel teşkil etmeyeceğinin kabulü zorunludur.*" Danıştay 1. Daire, E. 1997/3, K. 1997/13, T. 31.01.1997

[492] Mülga 17/02/1926 tarihli ve 743 tarihli Türk Kanunu Medenisi m. 632. Maddeye göre taşınmaz mülkiyetinin konusu arazi ve tapu sicilinde müstakil ve daimi olmak üzere kaydedilen haklar yanında madenler de bulunmaktaydı.

[493] 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu m. 704. Maddeye göre taşınmaz mülkiyetinin konusu, arazi, tapu kütüğünde ayrı sayfaya kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar ile kat mülkiyeti kütüğüne kayıtlı bağımsız bölümlerdir.

göre taşınmaz olarak kabul edilmemektedir. Ancak madenlere ilişkin bir hakkın icra ve iflas yolu ile satılması genel hükümler dairesinde icra edilecektir[494].

Madenlere ilişkin haciz işlemi, maden işletilmesi için gerekli olan kuyular, ocaklar ve galeriler ile madencilik faaliyeti için lüzumlu olan kamyon, vinç, bant konveyör, taş kırma makineleri gibi makineler ile, binalar, yerin altında ve üstünde madenin çıkarılması için gerekli nakil vasıtaları (raylı sistem üzerinde hareket eden yük çekerleri gibi), madenin temizlenmesi, izabesi gibi cevherin kıymetlendirilmesine yarayana alet ve tesisler (kömür ve taşın birbirinden ayrılmasını sağlayan lavvar tesisi gibi) ve bir senelik işletme malzemesi (bunlar faaliyetin devamı için zaruri olarak bulunması gereken yakıt, kimyasal, yeraltı destekleme aparatları gibi unsurlardır) üzerine tek başına haciz veya ihtiyati tedbir konulamayacaktır[495].

Fıkranın mefhumu muhalifinden, bütün haciz uygulamasının mümkün olduğu sonucu doğmaktadır. Buna göre bir para alacağına ilişkin haciz işlemi, tek tek maden sahasındaki unsurlar üzerinde değil ancak bütün olarak konulabilecektir. Bundan amaç, madencilik faaliyetinin devamını sağlamak ve böylelikle haciz ya da ihtiyati tedbir konulsa da bu faaliyetin sekteye uğramamasını sağlamaktır. Zira, borcun ödenebilmesi ancak maden üretiminin yapılabilmesi ile mümkündür. Ancak haciz ya da ihtiyati tedbir bütün olarak mamelekin üzerine konulabilmektedir.

40 ncı maddenin ikinci fıkrasına göre, işletme hakkı ile bütün teşkil eden ve faaliyetin devamı için zaruri olan unsurlar ile çıkarılmış cevherler, bu cevherlerin artıkları, cürufu üzerine haciz ve ihtiyati tedbir konulmasında da bir engel yoktur. Ancak bunlar üzerinde varsa üçüncü şahısların rehin hakkı da devam edecektir. Kanun koyucu 20 ncı maddenin üçüncü fıkrasında madenin tamamının icra yolu ile satışında özel bir hüküm öngörmüştür. Buna göre madenin tamamının icra yolu ile satışı 3213 sayılı Kanunun 43 üncü maddesindeki usule tabi kılınmıştır. Yalnız unutulmamalıdır

[494] Örneğin 3213 sayılı Kanun m. 43/1 maden ipoteğinin, ipoteğin taalluk ettiği maden işletme ruhsatına şamil olacağını ve bu ruhsatın da genel hükümler (icra ve iflas hukuku) dairesinde sattırılabileceğini vaz'etmektedir.
[495] 3213 sayılı Kanun m. 40/1.

ki buradaki satış, ruhsatlı sahanın satışıdır. İcra dairesinden satışa çıkarılan bir maden ruhsatı, satışa hazırlık aşamasında bazı muamelelere tabi tutulur.

Bu muameleler genel anlamda icra dairesi tarafından maden sahasının bir envanterinin çıkarılması ve bunların kayıt altına alınmasıdır. Maden ruhsatını icradan satın almak isteyen kişiler, 3213 sayılı Kanunda öngörülen şartları haiz olmalıdır. İlgililer, bu şartları taşıdıklarının ispatı için Bakanlıktan (MAPEG) bir belge almak zorundadırlar. İcra dairesi, satış için 43 üncü maddenin ikinci fıkrası uyarınca ancak bu belge ile başvuran kişiler arasında satış yapabilir. İcra dairesince satış yapılmasıyla keyfiyet MAPEG'e bildirilir. Bunun üzerine maden sicili memurları madenin sicil kütüğündeki şerh ve iptek kaydını terkin eder. Devir işlemi bu şekilde tamamlanır.

Maden sicilindeki haklar tescil, tadil ve terkin edilebileceği gibi kuvvetlendirilmiş şahsi haklar dolayısıyla şerh de edilebilirler. Sicile yönelik koruma tedbirleri denilince akla gelen kurumlar, ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve yürütmeyi durdurma kararıdır. Söz konusu tedbirler, sicilde kayıtlı hakların, haksız surette el değiştirmesini önlemek, borçlunun malvarlığını elden çıkarmasına yönelik olarak alacak hakkını garanti etmek, ruhsatın satılmasına bağlı olarak öncelik hakkı vermek, maden ruhsatının iptal edilmesi halinde muhtemel hak kayıplarını önlemek işlevlerine sahiptir. Türk hukukunda bir hakkın geçici koruma tedbirleri ile dava sonuçlanana kadar korunması, gerek bir taşınmazın aynına ilişkin gerekse sicile kayıtlı diğer hususların el değiştirmesini önlemeye yöneliktir.

C. Sicil İşleminin Şartları

Maden Yönetmeliğinin 11 ve 14.maddeleri sicile müracaat esaslarını düzenlemiştir. Maden siciline, tescil yapılabilmesi için maden hakkı sahibinin talepte bulunması başka bir deyimle başvuruda bulunması şarttır. Bu talebin yazılı şekilde yapılması gereklidir. Talepte bulunulmadan bir sicil işleminin sicil memuru tarafından sicile kaydedilmesi mümkün değildir. Başvuru, sicile kayıt işleminin önşartıdır.

Sicil talebinde bulunma yetkisi ancak maden hakkı ilgilisinindir. Bu ilgi basit ya da alelade bir yetki değil, sicil işleminin yapılmasında maddi ya da hukuki ilgi

olarak kabul edilmektedir. Sicil ilgilisi olmayan ve sicil işleminin tesis edilmesinde bir menfaati bulunmayan kişinin bu talepte bulunma yetkisi de yoktur.

Maden siciline tescil, şekil şartları mevzuatta belirtilen usule göre mümkündür. Maden Yönetmeliği bu durumu Ek Formlara bağlamak suretiyle her bir formun usulünce doldurularak diğer evraklarla birlikte sicil memuruna verilmesini tescil için şart saymıştır. Sicile tescilin belirli süreler içinde yerine getirilmesi gerekmektedir.

Sicil işlemlerinin bazı durumlarda geçici olarak yapılması da mümkündür. Bir sicil işleminin geçici olarak yapılması ancak mahkeme kararının mevcut olması halinde mümkündür. Örneğin ihtiyati tedbir gibi geçici hukuki koruma tedbirinin mahkeme tarafından alınmış olması, sicil memuru tarafından davanın esası karara bağlana kadar geçici olarak sicile geçici kaydın yapılmasını sağlayacaktır.

Sicil üzerinde bazı sicil işlemlerinin şerhi etkisini kira ya da rödövans sözleşmeleri gibi kuvvetlendirici şahsi hakların olması halinde gösterecektir.

Ç.Sicil İşlemlerine Karşı Başvuru Yolları

1. İdareye Başvuru

Maden sicili memurunun sicil üzerindeki işlemlerine karşı öncelikli başvuru yolu idari itiraz olarak karşımıza çıkmaktadır. Sicil üzerindeki bir hakka yönelen kayıt, terkin ya da tadil gibi işlemlere karşı ilgili, öncelikle İYUK m. 11'e göre idari başvuru yolunu tüketebileceği gibi doğrudan idari yargı mercilerinde dava cihetine de gidebilir. Buna göre, sicil ilgilileri, idari dava açılmadan önce idari işlemin kaldırılması, geri alınması, değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılmasını üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi olan altmış gün içinde isteyebilirler [496]. Bu başvuru, işlemeye başlamış olan idari dava açma süresini durdurur. Burada idari işlemi yapan mercinin MAPEG olmasına göre, doğrudan MAPEG'e itiraz başvurusu yapılmak suretiyle İYUK m. 11 hükümleri uygulanacaktır. Altmış gün içinde idare tarafından bir cevap verilmezse istek reddilmiş sayılacak olup

[496] TAN, a.g.e, s. 1074.

isteğin reddedilmesi veya reddedilmiş sayılması halinde dava açma süresi yeniden işlemeye başlar ve başvurma tarihine kadar geçmiş süre de hesaba katılır.

İYUK m. 11 uyarınca, idareye yapılan başvuruda ilgililer ya üst makama ya da üst makam yoksa işlemi yapmış olan idareye başvuracaklardır. Burada idareye başvuru, mahkemeye başvurmadan daha geniş bir muhtevaya sahiptir. Zira, mahkemeye başvuruda sadece hukuka uygunluk denetimi yapılırken, idareye başvuruda idare daha önceden yapmış olduğu işlemin hem hukuka uygunluk hem de yerindelik açısından yeniden değerlendirecek, aldığı kararı bir kez daha düşünme fırsatı olacaktır[497].

Üst idari yere başvuru, başvurunun aynı hiyerarşi içinde bulunan idareye yapılmasıdır. Aynı hiyerarşi içinde yer almayan bir idareye yapılan başvuru dava açma süresini durdurmayacaktır. Örneğin, MAPEG'in almış olduğu bir kararın, bakanlığa üst idari başvuru olarak itiraz yolu ile yapılmasının, MAPEG ile bakanlık arasındaki bağın hiyerarşi değil vesayet ilişkisi olması bakımından dava açma süresini durdurmayacağı kanaatindeyiz. Yine, üst idari yere yapılan başvuru, dava açma süresi içinde yapılmalıdır. Dava açma süresi geçtikten sonra yapılan başvuru, dava açma süresini durdurmaz. Son olarak, üst idari yere yapılan başvurunun, bir idari işlemin kaldırılması, değiştirilmesi, geri alınması ve yeni bir işlem yapılması amacını taşıması gerekmektedir. Bu nitelikte olmayan başvurular da dava açma süresini etkilemeyecektir[498].

Üst idari yere yapılan başvurudan sonra, idarenin olumsuz bir işlem tesis etmesi, işleme cevap vermemesi dolayısıyla zımni red süresinin dolması da dava açma süresi kaldığı yerden işlemeyece devam edecektir. Zımni red süresinin dolmasından sonra idarenin açık bir şekilde ret kararı vermesi de işlemeye başlamış olan dava açma süresini etkilemeyecektir[499].

[497] TAN, a.g.e, s.1073.
[498] TAN, a.g.e, s.1074.
[499] TAN, a.g.e, s.1075.

Maden sicili işlemlerine karşı vesayet makamı olan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na yapılacak başvuru, MAPEG ile Bakanlık arasında hiyerarşik bir bağ bulunmaması dolayısıyla İYUK m. 11 anlamında bir başvuru olarak kabul edilmez. Bakanlık, bir vesayet makamıdır. Vesayet makamına başvurunun dava açma süresini durdurması ancak bir kanun hükmünün bulunması durumunda söz konusudur. Ancak, bu başvuru, dava açma süresini durduran nedenler arasında kabul edilmemiştir[500].

Genelde idari başvuru yolundan bir sonuç alınamamakta, daha doğrusu idarenin bir sicil işlemi üzerindeki önemsiz hata dışındaki düzeltmeler ile ilgili olarak işlemin ilga edilmesi ya da geri alınması çoğunlukla kullanılmamakta, idare tarafından ya doğrudan red cevabı verilmekte ya da zımni red işlemi uygulanmaktadır. Maden mevzuatında idare hukukunun genel esasları dışında dolayısıyla işlemin ilga edilmesi ya da geri alınması prosedürü uygulanmadan önce önemli sayılabilecek hata ya da yanlışlıkların da düzeltilebilmesine imkan veren açık bir düzenlemenin yapılması gereklidir.

2.Mahkemeye başvuru

Anayasa m. 125 hükmüne göre, "*İdarenin her türlü işlem ve eylemlerine karşı yargı yolu açıktır."* İdari işlemlerin kesin, icrai ya da yürütülebilir işlemler yargı denetimine tabidir. İlgililer, idari işlemin iptalini dolayısıyla hukuksal etkilerini ortadan kaldırmak için yargı mercilerine başvurmak suretiyle dava açabilirler.

İdari işlem ve eylemlere karşı açılacak davalar idari yargıda görülür. İYUK m. 2'ye göre, "*İdari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için menfaatleri ihlal edilenler tarafından açılan iptal davaları"* hükmü gereğince, menfaati ihlal edilen ilgililer idari dava açabileceklerdir. İdari işlemin iptal edilmesi ile işlem baştan itibaren hiç yapılmamış gibi olur. Dolayısıyla geçmişe etkili olarak ortadan kalkar. İdari işlemin tüm hukuki etkileri giderilir[501]. İptal kararı ile birlikte idari işlemin yapılması ile doğan

[500]TAN, a.g.e, s.1076, dipnot no.212 ve 213.
[501] AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, a.g.e, s. 475-476.

hukuki sonuçlar da ortadan kalkar. İşlemin tesis edilmesinden önceki hukuki durum yeniden doğar.

İptal davasının açılabilmesi işlemin iptalinde güncel, meşru, ciddi ve makul bir ilişkinin varlığı ile mümkündür. Bu durum Danıştay tarafından şu şekilde ifade edimiştir. "*..yargısal denetim amacıyla her idari işleme karşı herkes tarafından iptal davası açılmasının idari işlemlerde istikrarsızlığa neden olmaması ve idarenin işleyişinin bu yüzden olumsuz etkilenmemesi için, dava konusu edilecek işlem ile dava açacak kişi arasında belli ölçüler içinde menfaat ilişkisi bulunması koşuluna ihtiyaç vardır. Her olay ve davada, yargı merciine başvurarak dava açan kişinin menfaatinin, iptali istenen işlemle ne ölçüde ihlal edildiğinin takdiri de yargı mercilerine bırakılmıştır. İptal davası açılabilmesi için gerekli olan menfaat ilişkisi kişisel, meşru, güncel bir menfaatin bulunması halinde gerçekleşecektir. Başka bir anlatımla, iptal davasına konu olan işlemin davacının menfaatini ihlal ettiğinden söz edilebilmesi için, davacıyı etkilemesi, yani davacının kişisel menfaatini ihlal etmesi, işlem ile davacı arasında ciddi ve makul bir ilişkinin bulunması gerekmektedir. Aksi halde, kişilerin kendisine etkisi bulunmayan, menfaatlerini ihlal etmeyen idari işlemler hakkında da iptal davası açma hakkı doğar ve bu durum idarenin işleyişini olumsuz etkiler.*"[502] .

İstanbul 10. İdare Mahkemesinin 05.02.2015 gün ve E.2014/2413, K.2015/134 sayılı bir kararında, "*uyuşmazlığa konu ruhsat sahasını rödovans sözleşmesi karşılığında işletmekte olan davacının, devlet hakkı bedelinin ruhsat sahibinden tahsiline ilişkin işlemin iptali istemiyle açtığı davada hukuken geçerli ve korunabilir bir hakkının ya da menfaatinin olmadığından*.." davanın ehliyet yönünden reddine karar verilmiştir.Kararın temyiz edilmesi üzerine Danıştay, "*Maden Kanunu kapsamında ruhsat sahibinin ruhsat hukukunu ilgilendirecek her türlü yaptırımın bu ruhsata dayalı olarak rödövans sözleşmesi karşılığında faaliyette bulunan davacı şirketi de doğrudan etkileyeceği ve diğer yandan taraflar arasındaki sözleşme uyarınca davaya konu işlemin sonuçlarından davacının maddi olarak mutlak suretle etkileneceği, ruhsata konu sahada madencilik faaliyetinin sona ermesinin de muhtemel olduğu hususları dikkate alındığında, rödovansçı davacı şirket tarafından*

[502] D.6.D, E.2002/4828, K.2004/1634, T.17.03.2004.

devlet hakkının eksik bildirilmesi nedeniyle ruhsat sahibi adına tesis edilen işlemin davacının hukuki durumuna etki ettiği ve menfaatini ihlal eder nitelik taşıdığı açıktır. Sonuç itibarıyla dava konusu işlem nedeniyle açıkça menfaati ihlal edilen davacının dava açma ehliyeti bulunmadığı gerekçesiyle davayı ehliyet yönünden reddeden Mahkeme kararında hukuki isabet bulunmamaktadır."[503] Şeklinde karar vermiştir. Danıştay'a göre iptal davasını açabileceklere ilişkin Kabul edilen menfaat şartı geniş yorumlanmıştır. Danıştay'ın isabetli bir şekilde belirttiği gibi, ruhsatlı sahayı rödovanslı olarak alan kişinin de devlet hakkını eksik bildirmesi nedeniyle ruhsat sahibi adına tesis edilen işlem bakımından menfaatinin ihlal edildiği sonucuna varmak gerekir.

Danıştay, ruhsat sahasına yakın başka ruhsat sahalarının menfaat ihlali nedeniyle dava açabileceklerine ilişkin başka bir kararında da haklı olarak, yeni maden sahasının mevcut arama ruhsat sahalarına yakın olduğunu ve ikamet edilen yerin ruhsat sahalarının etkilenme alanı içinde bulunduğunu görerek davanın ehliyet yönünden reddine karar veren yerel mahkeme kararında isabet görmemiştir[504].

Danıştay bir başka kararında[505], maden sahasında rödövansçı olarak açık işletme metodu ile madencilik faaliyetinde bulunan davacı şirketin, madencilik faaliyetlerine ilişkin izin sürelerinin bitmiş olduğu ve temdit işlemlerinin tamamlanmamış olduğundan bahisle, faaliyetinin durdurulmasına ilişkin işlemin iptali istemiyle ilk derece mahkemesinin "*davacı şirketin, ruhsat sahibiyle imzaladığı rödovans sözleşmesi uyarınca maden sahasında faaliyet gösterdiği ve hakların korunması amacıyla bu davayı açtıklarını öne sürmüş ise de; 9674 m² lik ilave saha için madencilik faaliyetlerinin yürütülmesi doğrudan ruhsat sahibini ilgilendirdiğinden, rödovans sözleşmesine göre hak sahibi de olsa ruhsatın içeriğini ilgilendiren bu işlemlere karşı davacı şirketin dava açma ehliyetinin bulunmadığı*

[503] D.8.D, E.2015/4292, K.2015/6730, T.07.09.2015.
[504] D.8.D, E.2016/8422, K.2018/2321, T.24.04.2018. Kararda ayrıca şu hususlar dikkat çekidir: *"İptal davasına konu olan işlemin davacının menfaatini ihlal ettiğinden söz edilebilmesi için, davacıyı etkilemesi, yani davacının kişisel menfaatini ihlal etmesi, işlem ile davacı arasında ciddi ve makul bir ilişkinin bulunması gerekmektedir. Aksi halde, kişilerin kendisine etkisi bulunmayan, menfaatlerini ihlal etmeyen idari işlemler hakkında da iptal davası açma hakkı doğar ve bu durum idarenin işleyişini olumsuz etkiler. İdari işlemlerin hukuka uygunluğunun yargı yoluyla denetimini amaçlayan iptal davasının görüşülebilmesi için ön koşullardan olan 'dava açma ehliyeti' iptal davasına konu kararın niteliğine göre idari yargı yerince değerlendirilmektedir."*
[505] D.8.D, E.2009/4755, K.2012/7910, T.19.10.2012.

sonucuna varıldığı gerekçesiyle davanın ehliyet yönünden reddine" şeklinde vermiş olduğu kararı bozmuştur.

Danıştay bozma kararında, " *dava konusu işlem, ruhsat sahibi Ökpa Maden Pazarlama Nakliyat Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi ile imzaladıkları rödavans sözleşmesi uyarınca davacının maden sahasındaki faaliyetlerinin durdurulmasına yöneliktir. Bu işlemin davacı şirketin hukuki durumunu ve menfaatini etkilememesi düşünülemez. Bir başka anlatımla dava konusu işlem, hukuki etki ve sonuçlar itibariyle davacı şirketi doğrudan ilgilendirmektedir. Bu nedenle dava konusu işlem ile davacı şirketin güncel, kişisel ve meşru menfaatinin ihlal edilmiş olduğunun kabulü ile davanın esası hakkında karar verilmesi gerekmekte iken, ehliyet yönünden reddine ilişkin olarak verilen Mahkeme kararında hukuki isabet görülmemiştir.*" demek suretiyle, davacı şirketin menfaatini haklı bir şekilde geniş yorumlamış ve ilk derece mahkemesinin ehliyet yönünden ret kararını bozmuştur.

3.Kararların Hukuki Niteliği

Sicil işlemleri üzerinde tesis edilen kararlar idare hukuku karakteri taşımaktadır. Niteliği itibari ile bir hakkın sicile tescil edilmesi talep halinde mümkün olmakla birlikte bu hakka vücut verecek olan idarenin ajanı sayılan sicil memurlarının iş ve işlemleridir.

Başka bir deyişle sicil memurunun yapacağı incelemede hakkın mevcut olup olmadığı, hakkın kamu düzenine ya da emredici hukuk kurallarına aykırılık taşıyıp taşımadığı hususları ortaya konularak işlem tesisine gidilmelidir. Bir hakkın sicile tescil edilmesinde üçüncü kişilerin sicil memurunu bilgilendirmeleri kabul edilmiştir. Burada bilgilendirme, bir sicilin doğru ya da yanlış tutulmasının kamu düzeni açısından doğurabileceği olumsuz sonuçların önlenmesi ya da ortadan kaldırılması açısından gereklidir. Kanunda sicil işlemlerine ilişkin olarak üçüncü kişilerin bilgilendirme hak ve yetkisinden bahsedilmemekle birlikte maden sicilinin kamu düzenini ilgilendiren bir sicil olması niteliğinden dolayı bu bilgilendirmenin hukuksal sonuç doğuracak bir nitelik taşıdığını kabul etmek gerekmektedir.

Maden sicili sistemimiz, bir açıdan sicile kaydedilecek hususların belirlenmesi ve belgelenmesi için sicile kaydedilmeleri, diğer taraftan aleniyetin sağlanması esasına

dayanır. Sicile kaydedilen bir husus, ticaret sicili ya da gemi sicili gibi sicillerin aksine üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir. Sicil kayıtlarının hüküm ifade etmesi için ilan yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Bizce, bir hususun salt sicile kaydedilmesi ile hukuksal sonucun doğması yerine, madene ilişkin özellikle ruhsat ve rödovans gibi işlemlerin ilâna bağlanması maden sicil işlemlerindeki şeffaflığı sağlayacak, bu konudaki yersiz tartışmaların da önüne geçilecektir[506].

IV.Maden Siciline Hâkim olan İlkeler

A.Maden Sicilinde Aleniyet İlkesi

1. Aleniyet Kavramı

Aleniyet, sicil kayıtlarının herkese açık olması, ilgililerin kendilerini ilgilendiren hususları sicil üzerinden istedikleri zaman öğrenebilmelerini ifade etmektedir. Aleniyet sicilin olumlu ve olumsuz etkilerinden korunmak, kolay ulaşılabilirlik, sicil kayıtlarındaki yolsuzluk, usulsüzlük ve hukuka aykırılıkların önlenmesi bakımından önem taşımaktadır[507]. Aleniyet, ticaret sicilinde ilân yolu ile sağlanırken, maden sicilinde ilân yolu öngörülmemiştir. Ticaret sicili gibi maden sicilinin de ilâna bağlanmasının, maden sicilinin tutulmasında şeffaflığı sağlayacağı düşüncesindeyiz.

Ayni hak, kişiyi bir maddi mal üzerinde doğrudan doğruya hakimiyet sağlayan ve ihlal eden herkese karşı ileri sürülebilen haktır. Kişinin eşya üzerindeki hakimiyet hakkı ve yararlanma yetkisi ayni hakkın iç muhtevasını, üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi ise ayni hakkın dış muhtevasını oluşturur[508].

Ayni hakların iç muhtevası, eşyayı kullanma, semerelerden yararlanma ve hukuki muamelelere konu etme yetkilerini kapsar. Dış muhteva ise ayni hakların ihlallere karşı korunması, üçüncü kişilerce tanınmasını talep yetkisi verir. Dolayısıyla dış muhteva ayni hakkın herkese karşı etkili olmasıdır. Ayni haklar en önemli özellikleri gereği güçlü bir korunmaya ihtiyaçları vardır.

---

[506] BİLGE, "İlanın Ticaret Sicilinin Sahip Olduğu Hukuki Etkiler Üzerindeki Rolü", A.Ü. Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:III, Sayı:1, s.264.
[507] Ahmet Emre KAPLAN, "6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Ticaret Sicili ile İlgili Yenilikler ve Değişiklikler", İzmir Barosu Dergisi, Mayıs 2015, s.121.
[508] AKİPEK, a.g.e, s. 8 vd.

Ancak korunmanın sağlanabilmesi için hakkın varlığı ve hak sahibinin bilinebilir ve görülebilir olması gerekir. Güven ihtiyacı bizi bu sonuca ulaştırmıştır. Çünkü hukuka güven, kişinin mevcut durumunu bilmesiyle oluşur. Herkes hukuk alanında yetkilerini gösterecek davranışlarda ve ilişkilerde tabi olacağı kuralları önceden bilmelidir. Bu duruma "hukuki güvenlik" denilmektedir. Ayni haklar, hukuki güvenlik açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü hukuki istikrarın devamı için ayni hakların mevcudiyet ve mahiyetinin bilinmesi temin edilmelidir ki, bir yandan hak sahibi hakkını müdahalelere ve oluşacak zararlara karşı koyabilsin, diğer yandan ona riayetle yükümlü olan üçüncü kişiler, bu yükümlülüklerini yerine getirebilsinler. Bu sebeple ayni haklara aleniyetin sağlanması gerekmektedir.

2. Hukuki Neticeleri

Maden sicili alenidir ve madencilik faaliyeti bakımından aleniyet fonksiyonu sağlamaktadır[509]. İlgisi olduğunu iddia eden herkes, sicil kayıtlarının maden sicili memurları huzurunda gösterilmesini isteyebilirler. Sicildeki kayıtlı olan bir hususun bilinmediği iddia edilemez[510].

Maden Kanunu, maden sicilinin kendisinden beklenen işlevlerini tam olarak yerine getirebilmesi için bu ilkeyi kabul etmiştir. Bu ilke dolayısıyla, sicil üzerindeki hak sahipleri, kendilerine ilişkin durumları herkese karşı ileri sürebileceklerdir. Bu durum taşınırlarda zilyetlik yoluyla ileri sürülebilmektedir. Madenlerde ise tıpkı tapu sicilinde olduğu gibi aleniyet maden sicili ile söz konusu olmaktadır[511].

Madenler üzerinde aleniyet ilkesiyle, hakkın herkes tarafından var olduğu, belirlenebilir olduğu ve hakkın süjesinin kim olduğu anlaşılabilecektir[512]. Bu şekilde tesis edilen bir hak, hukuk güvenliğine sahip kılınmaktadır[513]. Maden Kanunu m. 38'e göre, maden sicili aleni olup herkese açıktır. Maden sicili üzerindeki bir hak dolayısıyla ilgisi bulunduğunu ispat eden kişiler, kendilerine söz konusu hakka ilişkin bir sicil örneği verilmesini isteyebilirler. Burada ilginin mutlak surette ekonomik

[509] Gökhan ANTALYA, "Eşya Hukukuna Hakim İlkelerden Aleniyet İlkesi", MÜHF, Prof. Dr. Bülent TAHİROĞLU'na Armağan, s.422.
[510] 3213 sayılı Kanun m. 38/3.
[511] EREN, *Toprak Hukuku*, s. 208.
[512] ANTALYA, a.g.m, s.420.
[513] ANTALYA, a.g.m, s.420.

içerikte olması zorunlu değildir. Fikri bir ilgi yeterlidir. Rödövans sözleşmesi yapılacak olması ve ruhsatın devredilecek olması bu ilgiye örnek verilebilir. Aleniyet ilkesi, etkisini üçüncü kişiler üzerinde gösterir. Buna göre, maden sicilindeki kayıtların bilinmediği ileri sürülemez. Bu karine, kesin bir karine olup aksi de ispat edilemez. Maden sicilinde aleniyet ilkesinin iki sonucu bulunmaktadır. Bunlardan birincisine göre, sicil söz konusu hakka karine teşkil eder. İkincisi ise, sicildeki bir kayda güvenerek hak iktisap edenin bu iyiniyeti korunacaktır. Bu ikinci sonuç, sicile güven ilkesini ilgilendirmektedir[514].

Aleniyet ilkesi, mutlak haklara koruma sağlamakta olup nispi haklara bu güvenceyi vermez. Nisbi haklar, alacak hakları olup, bu hakların kural olarak gizliliği esastır. Bu çerçevede rödövans sözleşmesi, aleniyet ilkesinden istifade edemeyecektir. Ancak, rödövans sözleşmesi sicile şerh verilmek suretiyle kuvvetlendirilmiş şahsi hakka dönüşebilmektedir.

Kanaatimizce, rödövans sözleşmesinin sicile şerh verilmesi, bu sözleşmelere aleniyet ilkesi gereğince vücut vermeyecektir. Rödövans sözleşmesinin sicile şerh verilerek kuvvetlendirilmiş şahsi hakka dönüşmesi, sözleşmenin ifasını isteme hakkı bakımından bir alacak hakkı doğurur. Bu yönüyle, ruhsat sahibi değişse dahi kuvvetlendirilmiş şahsi hak sahibi olan rödövansçı yeni ruhsat sahibinden "yapma edimi"ni yerine getirmesini isteyebilecektir.

Rödövans sahibi bu edimi, ruhsat hukuku devam ettiği müddetçe ruhsat sahibinden talep edebilir. Diğer taraftan ruhsat hukukunun bir şekilde ortadan kalkması sonucunda "yapma edimi" yerini, alacak hakkının elde edilememesine hukuka aykırı olarak sebebiyet veren sözleşmenin karşı akidi olan ilk ruhsat sahibine karşı bir alacak hakkının ileri sürülmesi imkânını doğuracaktır[515].

3.Ayni aleniyet ilkesi

Ayni aleniyet ilkesi, maden sicilindeki haklar için bağımsız bir sayfa açılmasını ve hakların da bu bağımsız sayfaya kayıt olmasını ifade eder. Her bir bağımsız sayfada,

[514] EREN, *Toprak Hukuku*, s. 209.
[515] Rona SEROZAN, "Nisbi Hakların Güçlendirilmesi", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Yıl 1974, Cilt 40, Sayı 1-4, s. 461.

maden haklarına ilişkin, rehin, ipotek gibi haklar tesis olunur. Söz konusu sayfalar, bütünleşik olarak sicil kütüğünü oluşturur[516]. Aynî aleniyet ilkesi, malike göre değil, her bir maden grubuna yönelik işlem görür.

B.Sınırlı sayı ilkesi

Maden sicili üzerinde kurulabilecek aynî hak türleri 3213 sayılı Kanunda sınırlı bir şekilde 42, 45 ve 46.maddelerde belirtilmiştir. Bu ayni haklar, ipotek, rehin, irtifak, intifa gibi haklardır. Kanunda sayılan bu ayni haklar dışında ruhsat sahibi yeni bir aynî hak tesis edemez. Ancak, ruhsat sahibi, üçüncü kişi ile kendi arasında, hüküm ve sonuçları özel hukuk alanında geçerli olan rödövans sözleşmesine ilişkin bir alacak hakkını sicile şerh edebileceklerdir.

C.Tescil ilkesi

Maden Kanunu, tüm maden hakları ve ruhsatlarıyla ilgili teknik ve mali hususların kurulmasını, değiştirilmesini ve terkin edilmesini sicile tescil şartına bağlamıştır. Maden ruhsatları da sicile kaydedildiği gün yürürlüğe girecektir[517]. Devlet tarafından tutulan bir sicil sistemi üzerinde bazı hakların kurulması, değiştirilmesi ve terkin edilmesi ise hukuk doktrininde "tescil ilkesi" olarak kabul edilmektedir[518]. Maden Kanununa göre, madenler üzerindeki bir hakka yönelik yapılacak işlemlerin maden sicilinde yapılması gerekmektedir[519].

Maden sicilinde tescil, kural olarak ihdasi (kurucu) nitelik taşımaktadır. Buna ilişkin Kanunun 38 inci maddesinin son fıkrası, "Madenler üzerine iktisap edilecek haklar tescil edilmedikçe hüküm ifade etmez." Şeklindedir. Maden Kanununa göre doğumu tescile tabi olan haklar, bu tescil tesis edilmedikçe hüküm doğurmayacaktır. Bu çerçevede, madenler üzerinde kanuni bir hakkın elde edilebilmesi için 38/son fıkra uyarınca maden siciline tescil zorunludur. Bundan başka, maden haklarının devri, intikali, haciz, rehin ve ipotek ile bunların sona erme durumları da sicile tescil ile

[516] 3213 sayılı Kanun m. 42, 43; SEROZAN, a.g.m, s. 209.
[517] 3213 sayılı Kanun m. 10.
[518] EREN, a.g.e, s. 210.
[519] 3213 sayılı Kanun m. 38/son.

mümkün olabilecektir[520]. Kanun koyucu, maden ipoteğinin sicildeki ipotek kaydının terkin edilmesi ile sakıt olacağını da ayrıca hükme bağlamıştır[521].

Madenler üzerindeki bir hakka yönelik değişikliklerin tescil ile mümkün olabilmesine, "tescilin olumsuz etkisi" ya da "tescilin kurucu etkisi" denilmektedir[522]. Bu ilke, kanunen kurulmaları için sicile tescili gerekli olan maden haklarının tescil olmadan değişiklik de olamayacağı anlamına gelir[523]. Bu açıklamalar yanında, Maden Kanunu, bazı hakların mutlak surette tescilini de öngörmemiştir. Kanun bu açıdan "mutlak tescil ilkesi" ni değil, "nisbi tescil ilkesi" ni kabul etmiş olup, miras, kamulaştırma, cebri icra veya mahkeme ilamı ile bir maden ruhsatı üzerinde hak iktisap eden kişi tescilden önce o hakkın sahibi olur. Ancak bu hakların tasarruf işlemine konu olabilmesi için de maden siciline tescil edilmesi şarttır.

Maden siciline tescil ilkesinin olumlu etkileri de bulunmaktadır. Bu duruma göre, maden siciline yapılan bir tescile ilişkin hak, hukuka uygun olarak doğmuş olup, ilişkin olduğu hakka karine teşkil eder. Bu hak, Kanunun 5 inci maddesinin iki ve üçüncü fıkrasında maden ruhsatı ve buluculuk hakkının devredilme işleminin maden siciline şerh edilmesi ile tamamlanacağı, 16 ncı maddesinin on ikinci fıkrasında ruhsatların sicile kaydedildiği tarihte yürürlüğe gireceği, 38 inci maddesinin son fıkrasında madenler üzerine iktisap edilecek hakların tescil olmadıkça hüküm ifade etmeyeceği hükümleriyle kabul edilmiştir.

Olumlu etki, hükümlerini geçerli surette yapılmış olan tesciller bakımından doğurmaktadır. Geçerli olarak kurulmayan bir tescilin hükümlerinden ruhsat sahibi ile devralan yararlanamayacaktır. Ancak iyiniyetli üçüncü kişiler, bir tescil işlemi geçersiz şekilde dahi yapılsa geçersiz tescilden yararlanabileceklerdir.

[520] 3213 sayılı Kanun m. 38/2.
[521] 3213 sayılı Kanun m. 42/son.
[522] EREN, a.g.e, s. 210.
[523] EREN, a.g.e, s. 210.

Ç.Belirlilik ilkesi

Maden hakları, kural olarak belirli bir maden ya da ruhsat üzerinde kurulabilir. Buradaki belirlilik ipotek, rehin, irtifak ve intifa hakları gibi sınırlı aynî hakları ifade eder. Zira, Maden Kanunu'nda sayılan sınırlı aynî haklar sadece bu haklardan oluşmaktadır. Maden grubu bireysel olarak belirlenmemiş madenler ya da ruhsat üzerinde bu hak kurulamaz.

Bu durumun istisnası Maden Yönetmeliği'nin 42 nci maddesinin altıncı fıkrasında şu şekilde hükme bağlanmıştır: "Ruhsat sahalarının birleştirilmesi halinde, ruhsatlardan biri üzerindeki haciz, ipotek, rehin, ihtiyati tedbir gibi hukuki kısıtlamalar ve maddi yükümlülükler ile Kanun hükümlerine göre uygulanmış cezalar ve haklar düzenlenen yeni ruhsat üzerinde devam eder. Ayrıca, birleştirilen ruhsatların sicilinde bilgi amaçlı olarak kaydedilmiş rödövans sözleşmeleri birleşen ruhsatın siciline bilgi amaçlı işlenir." Aslında belirlilik ilkesi, aynî tescil ilkesi anlamına gelmekte olup, bu durum için Maden Yönetmeliğinin 95 ve 96.maddeleri uyarınca ayrı sicil kayıtları açılır.

Türk Medeni Kanunu'nun 854 üncü maddesi, rehin kurulurken, konusu olan taşınmazların belirtilmesi gerektiğini belirtmektedir. Madenler üzerinde rehin tesis ederken TMK hükümlerine göre ancak belirli maden ve ruhsat üzerinde rehin tesis edileceği gibi bölünen ruhsatlar maden siciline ayrı ayrı kaydedilmedikçe rehne konu edilemeyecektir.

D.Sebebe bağlılık ilkesi

Türk hukukuna göre tasarruf işlemleri kural olarak sebebe bağlıdır. Bu kural Türk Medeni Kanunu m. 1024/2'de hukuki sebepten yoksun bulunan tescilin yolsuz olduğu şeklinde ifade edilmiştir. Maden sicilinde tescilin geçerli olarak kurulabilmesi için kurucu işlemin geçerli bir sebebe bağlı olması şarttır. Maden sicilindeki tescil, tadil ve terkin işlemlerinin geçerli bir hukuki sebebe bağlı olarak yapılmaması halinde, maden haklarının tescil, tadil ve terkin edilmesi de mümkün olmayacaktır.

E.Zaman yönünden öncelik ilkesi

3213 sayılı Kanunun 45.maddesindeki atıf düzenlemesine göre, madenler üzerinde, birden çok sınırlı aynî hak (ipotek vb.) kurmak, kural olarak mümkündür. Örneğin, bir maden aynı anda ipotek hakkı ile irtifak ya da intifa hakkına konu edilebilir. Özel mülkiyete konu olan bir gayrimenkul üzerinde irtifak hakkı mevcut iken sonrasında bu saha üzerinde ipotek kurmak da olanaklıdır. Aynı malike ait bir taşınmaz üzerinde ipotek hakkı tesis edilmesi durumunda bu sınırlı ayni hak mülkiyet hakkından önce gelmektedir. Zira taşınmaz maliki, kendi taşınmazı üzerinde üçüncü kişiye ipotek hakkı tesis etmişse, kendi hakimiyet yetkisini kısıtlamış ve mülkiyet hakkının kullanımını da sınırlamıştır.

Maden üzerinde kurulan sınırlı aynî haklar öncelik ilkesi ile kayıtlıdır. Zamansal olarak önceden kurulan sınırlı ayni hak, sonradan kurulan sınırlı aynî hakka göre öncelik hakkına haizdir. Bu önceliğin tespiti için hakkın kurulduğu tarihe bakmak gereklidir. Bu durumun istisnası ise maden üzerinde ipotek tesis edilmesinde kendisini göstermektedir. Zira ipotek tarihe göre değil ipotek derecesine göre tesis edilir. Öncelik hakkı, maden siciline şerh edilen rödövans sözleşmesi gibi kişisel haklar bakımından da uygulama alanına sahiptir.

F.Maden siciline güven ilkesi

1.Genel Bilgi

Türk maden hukukunda maden sicili kayıtlarının, iyiniyetli üçüncü kişilerin sicile inancını koruması ve ne şekilde koruyacağı önemli hususlardan biridir. 3213 sayılı Kanun'nda, sicile güven ilkesine ilişkin doğrudan bir hüküm bulunmamakla birlikte Kanun'un 38 inci maddesinin ikinci fıkrasındaki "*maden haklarının devir, intikal, haciz, rehin ve ipotek veya sona erme durumlarının bu sicile işleneceği"*, hükmü; üçüncü fıkrasındaki "*maden sicili alenidir. İlgililer sicil kayıtlarının maden sicili memurlarından biri huzurunda gösterilmesini isteyebilir. Maden sicilindeki kayıtların bilinmediği iddia edilemez*" hükmü ile son fıkrasındaki "*Madenler üzerine iktisap edilecek haklar tescil edilmedikçe hüküm ifade etmez"* hükmü, sicile güven ilkesi bakımından iktisap edenin kaydın doğru olduğunu ya da doğru olmadığını bilmiş veya bilmesinin gerekli olması bakımından bir düzenleme içermemektedir. Bu durum

dahi 3213 sayılı Kanunun sicil işlevleri bakımından zayıf ve yetersiz olmasını ortaya koymaktadır.

Bu ilke, 3213 sayılı Kanunda düzenlenmemiş olmasına rağmen, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 983.maddesinde açıkça düzenlenmiştir. Maddeye göre, *"(1) Hukuki bir işlem ile bir geminin mülkiyetini, intifa hakkını, gemi ipoteğini veya ipotek üzerindeki bir hakkı iktisap eden kişi lehine gemi sicilinin içeriği, bu haklarla ilgili olduğu ölçüde doğru sayılır; meğerki, iktisap eden kişi kaydın doğru olmadığını bilmiş veya bilmesi gerekmiş olsun. Hak sahibinin kayıtlı bir hak üzerindeki tasarruf yetkisi belli bir kişi lehine sınırlanmış ise, bu sınırlama iktisap eden hakkında ancak gemi sicilinde yazılı olması veya onun sicil kaydının doğru olmadığını bilmesi veya bilmesinin gerekmesi şartıyla hüküm ifade eder. (2) Hakkın iktisabı için tescil şart olan hâllerde, kaydın doğru olmadığının bilinmesi bakımından tescili istem tarihi asıldır. (3) Gemi sicilinde lehine bir hak tescil edilmiş olan bir kişiye bu hakkı sebebiyle bir edimde bulunulması veya bu kişinin üçüncü bir kişi ile, sicile kayıtlı bir hak üzerinde birinci fıkrada yazılı olanlar dışında bir tasarruf işlemi yapılması hâllerinde de birinci ve ikinci fıkra hükümleri uygulanır.*" 6102 sayılı kanunda ticari işlemlerin güvenliği bakımından sicile güven ilkesinin açıkça düzenlenmesi ile maden sicili işlemlerinin de en az ticari işlemler kadar ticari işlemlere konu edilmeleri meselenin bu iki sicildeki amaç ve işlevlerin anlaşılmadığını ortaya koymaktadır. Zira, maden sicili de tedavül kabiliyeti olan maden ruhsatı, rehin ve ipotekler, devir ve intikal gibi hukuki işlemlere konu edilmektedir. Kanun koyucunun bu durumu düzenlememesi açık bir kanun boşluğu olup bu yasal boşluğun doldurulması gerekir.

Mülga 6309 sayılı Maden Kanunu'nun 107 nci maddesi, "Bu kanun hükümlerine göre madenler üzerinde iktisab edilecek haklar tescil edilmedikçe gerek idare ve gerek üçüncü şahıslara karşı hüküm ifade etmez. Maden sicili ile ilgili davalar Devlet Şurasında görülür." hükmünü muhtevi idi. Söz konusu hüküm, madenler üzerinde iktisap edilecek hakların tescil edilmedikçe üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmeyeceğini ve sicil kütüğündeki kayda iyiniyetle istinat ederek hak iktisap edenlerin bu haklarının korunacağını açıkça hüküm altına almaktaydı. Hal böyle iken 3213 sayılı Kanun ile Maden Yönetmeliği, bu yönde bir düzenleme getirmemiştir.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 983 üncü maddesinde, sicile güven ilkesini şu şekilde düzenlemiştir: *"Hukuki bir işlem ile bir geminin mülkiyetini, intifa hakkını, gemi ipoteğini veya ipotek üzerindeki bir hakkı iktisap eden kişi lehine gemi sicilinin içeriği, bu haklarla ilgili olduğu ölçüde doğru sayılır; meğerki iktisap eden kişi kaydın doğru olmadığını bilmiş veya bilmesi gerekmiş olsun."*

Hak sahibinin kayıtlı bir hak üzerindeki tasarruf yetkisi belli bir kişi lehine sınırlanmış ise, bu sınırlama iktisap eden hakkında ancak gemi sicilinde yazılı olması veya onun sicil kaydının doğru olmadığını bilmesi veya bilmesinin gerekmesi şartıyla hüküm ifade eder.

Hakkın iktisabı için tescil şart olan hâllerde, kaydın doğru olmadığının bilinmesi bakımından tescili istem tarihi asıldır. Gemi sicilinde lehine bir hak tescil edilmiş olan bir kişiye bu hakkı sebebiyle bir edimde bulunulması veya bu kişinin üçüncü bir kişi ile sicile kayıtlı bir hak üzerinde birinci fıkrada yazılı olanlar dışında bir tasarruf işlemi yapılması hâllerinde de birinci ve ikinci fıkra hükümleri uygulanır." Görüleceği üzere maddede sicile güven ilkesi ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş olup, iyiniyetli üçüncü kişilerin sicile güveni de korunmuştur.

2.Unsurları

Bu ilkenin unsurları aşağıdaki gibidir:

a.İktisap eden üçüncü bir kişi olmalıdır:

Maden sicilindeki tescile iyiniyetle güvenerek bir hak iktisap eden kişi, üçüncü bir kişi olmalıdır. Sicilde kaydedilen bir hususa taraf sıfatı olmadan katılan kişi, üçüncü kişi olmaktadır. Bu ilkeden maden hakkının devredildiği kişiler ile bunların mirasçıları, bir hukuki işlemle söz konusu hakka külli halef olanlar (bir işletmeyi aktif ve pasifiyle birlikte devralanlar gibi) yararlanamaz. Ancak vasiyet alacaklısı, mirasçı olmadığı için üçüncü kişi sayılmaktadır[524].

[524] ÜNAL, a.g.e, s. 228.

b.Sicildeki tescile güvenilmelidir

Maden Kanunu m. 38'deki sicil, maden sicilidir. Sicil, kural olarak maden sicilinin asli unsuru ve maden sicil kütüğüdür. Bunun dışında tamamlayıcı belgeler de güven ilkesinden yararlanır. Güven ilkesine konu edilecek bir tescil işlemi, sicile şekli olarak doğru yapılmış olmalıdır. Tescil işleminin şeklen doğru olarak yapılabilmesi için de yetkili memurun usulüne uygun olarak teknik anlamda tescil işlemini yapması gerekmektedir. Maden siciline tescili hukuken mümkün olmayan, caiz olmayan hak ya da hukuki ilişkileri ihtiva eden tescil, sicile güven ilkesinen istifade edemez.

Maden siciline tescil, teknik anlamda tescil, tadil ve terkini ifade eder. Tescil kavramına, madenlerle ilgili her türlü hukuki ilişki ve bunların kapsam ve muhtevasını belirleyen bilgi ve açıklamalar da dahildir. Maden Yönetmeliği'nin 95 ve 96. Maddelerinde özellikle ruhsat sahasının koordinatları, ruhsatın grubu, buluculuk hakları, devir ve intikal bilgileri, haciz, rehin, ihtiyati tedbir ve ipotek bilgileri, ruhsatla ilgili uygulanmış hak düşürücü madde cezaları ile ruhsatın kanunen sona erme durumları ve sebepleri bu bilgi ve açıklamalardandır. Buna karşılık, madenle doğrudan ilgisi bulunmayan imar durumu, değeri, konumu, niteliği gibi maddi nitelikteki bilgi ve kayıtlar sicile güven ilkesinden istifade edemez. Bunun gibi şerh ve beyanlar da sicildeki tescil kavramına girmediği için güven ilkesi burada söz konusu olamayacaktır.

Aynı maden ve ruhsat, maden sicilinde ayrı sayfalarda ayrı kişiler adına kayıt edilmişse dolayısıyla mükerrer kayıt varsa bu durumda da sicile güven ilkesi geçerli olmaz. Bu durumda, maddi hukuk açısından gerçek hak sahibinden elde edilen hak geçerli olacaktır. Sicile güven ilkesi, bir maden hakkının kazanılması için tescilin gerekli olduğu durumlarda, söz konusu kaydın sicilde mevcut olmamasını da kapsamaktadır. Bunun dışında, kanuni ipotek hakkı gibi, sicile tescil edilmeden doğan bazı haklar da bulunmaktadır.

Bu hakla yüklü olan bir madeni ya da ruhsatı iktisap eden kimse, maden sicilinde kaydın bulunmadığını ileri süremeyecektir. Dolayısıyla söz konusu kimse, iyiniyetli olarak madeni ya da ruhsatı iktisap ettiğini de iddia edemeyecektir. Bu takdirde maden

ya da ruhsat ipotekle iktisap edilecektir. Maden siciline tescilin ihdasi ya da ihbari nitelikte bulunması, bu hakların iktisabının ivazlı ya da ivazsız olması, sicile güven ilkesinden istifade imkânı açısından sonucu değiştirmez.

c.Ayni bir hak iktisap edilmelidir

Sicile güven ilkesi ancak ayni hakların elde edilmesinde mümkün olmaktadır. Bu haklar, mülkiyet hakkı ile sınırlı ayni haklar olarak kabul edilmektedir[525]. Bunun dışında, şahsi hakların elde edilmesinde sicile güven ilkesinden bahsedilemez. Dolayısıyla rödövans sözleşmesi gibi kişisel hakların elde edilmesinde bu hak söz konusu olmayacaktır.

Ancak sicile şerh edilen kişisel haklar yönünden güven ilkesinin rolü tartışmalıdır[526]. Örneğin rödövans sözleşmesi gibi şahsi bir hak sicile şerh edilirse, bu şerh söz konusu hakkı aynî hakka dönüştürmeyecektir. Dolayısıyla, belirtilen nitelikteki şahsi haklar sicile şerh edilseler dahi sicile güven ilkesinin sağladığı korumadan yararlanamayacaktır[527]. Başka bir görüşe göre ise, sicile şerh edilen bir hak, geçerli bir şekilde üçüncü bir kişiye temlik edilmesine rağmen yolsuz bir şerh ise, bu hakkı devaralan kişinin hakkı korunur. Şerhin geçerliliği yönünden bu hak eşyaya bağlı borç olarak etkilerini doğurur. Bu sonuçlar, aynî hakka bağlanan sonuçlarla aynı nitelikte olduğundan dolayı, bir kimsenin maden siciline iyiniyetle güveni korunmak durumundadır[528]. Alacak hakkı maden ipoteği ile temin edilmişse, iyiniyetle bu hakkı elde eden kimsenin iktisabı sadece ipotek hakkını kapsamakta olup, alacak hakkını kapsamayacaktır.

ç.İktisap eden iyiniyetli olmalıdır

Maden sicilindeki kayda güvenerek bir aynî hak iktisap eden kişi, iyiniyetli olmalıdır. Maden sicilindeki kaydın yolsuz tescil edildiğini bilmeyen ya da bilebilecek durumda bulunmayan üçüncü kişiler, iyiniyetli olarak kabul edilir. İyiniyet, hakkın iktisap edildiği özellikle hakkın maden siciline tescil edildiği anda mevcut olmalıdır.

---

[525] EREN, a.g.e, s. 215.
[526] Erol CANSEL, *Tapu Siciline İtimat Prensibi*, Ankara 1964, s. 269.
[527] ÜNAL, a.g.e, s. 226.
[528] İsmet SUNGURBEY, *Kişisel Hakların Tapu Kütüğüne Şerhi*, İstanbul 1963, s. 131, 132.

Hakkın tescil edilmesinden sonra iktisap eden kişinin, tescilin yolsuz olduğunu öğrenmesi durumunda iyiniyet ortadan kalkmaz[529].

d.İyiniyetli üçüncü kişinin iktisabı geçerli olmalıdır

Maden sicilinde kayıtlı bir aynî hakkı tescil sahibinden iyiniyetle kazanan kişinin bu iktisabının geçerli olması gereklidir. Şayet iktisap geçerli olmazsa, üçüncü kişi güven ilkesinden istifade edemez. Örneğin, A ile B arasında yapılmış olan ruhsatın devir borcunu doğuran ya da ipotek tesis edilmesini temin eden sözleşme geçersiz ise, sebebe bağlılık ilkesinden dolayı yapılan tescil de geçersiz olacağından B hak sahibi olamayacaktır.

Bu durumdan bilgisi olmayan C, B adına yapılmış olan bu tescile güvenerek hakkı iktisap etmişse, C'nin bu iktisabı geçerli olacaktır. Bununla birlikte B, sahte olarak düzenlenmiş bir vekaletnameye dayanarak veya sahte olarak düzenlenmiş bir mirasçılık belgesi ile ya da fiil ehliyeti olmadan bu hakkı C'ye devretmişse artık C, sicile güvenerek bu hakkı kazanamayacaktır. Bu son durumda A hakkın sahibi olarak kalmaya devam edecektir. Tüm bu hallerde, maden sicilindeki kayda güven halleri söz konusu değildir.

e.İyiniyetli üçüncü kişinin iktisabının sonuçları

Maden sicilindeki bir tescile iyiniyetli bir şekilde güvenerek aynî bir hak elde eden kişinin, bu iktisabı geçerlidir. Söz konusu tescil yolsuz olsa dahi sonuç değişmez. Hukuk düzeni, tescil yolsuz dahi olsa iktisap edilen bu hakkı geçerli bir tescilin sonuçları gibi koruyacaktır. Üçüncü kişi, iyiniyetle kazandığı bu hakkı korurken, hakkın ilk sahibi de söz konusu hakkını kaybedecektir.

Maden siciline güven ilkesinin iki sonucu bulunmaktadır. Bunlar, olumlu ve olumsuz sonuçlardır. İlkine göre, maden sicilinde iyiniyetli üçüncü kişinin aynî hakkı, bu hakkın kanuna uygun olarak tescil edildiğini kabul ederek hakkı iktisap etmesi

[529] ÜNAL, a.g.e, s. 228; CANSEL, a.g.e, s.79. Selahattin TEKİNAY/Sulhi AKMAN/Haluk BURCUOĞLU/Atilla ALTOP, *Eşya Hukuku,* Cilt I, 5. Bası, İstanbul 1989, s. 363.

durumudur. Burada hakkı elde eden üçüncü kişi, tescil edilmiş bir hakkın mevcut olması açısından maden siciline olan güveninin korunacağıdır. Bu duruma maden sicilinin olumlu etkisi de denilmektedir. Bu etkinin bir başka sonucu da maden sicilindeki kaydın doğru olduğunu göstermesidir.

İkinci sonuç, iyiniyetli üçüncü kişinin maden siciline tescil edilmeyen bir hakkın mevcut olmadığına yönelik güveninin korunmasıdır. Bu duruma da sicilin olumsuz etkisi denilmektedir. Örneğin, A, B'nin üzerindeki Ü'nün lehine bir maden ipoteği kurulmuş, ancak yanlış bir şekilde maden siciline tescil edilmemiş ayni hakkının sahipliğini iyiniyetle iktisap etmesi durumunda, bu hak, ipotek hakkı maden sicilinde görünmediğinden dolayı, ipotekle yüklü olmaksızın iktisap edecektir. Aynı şekilde, yolsuz bir şekilde maden sicilindeki ipotek hakkının terkin edilmesi durumunda, iyiniyetle maden ruhsatını devralan üçüncü kişinin bu edinimi de ipotek hakkından bağımsız bir şekilde geçerli olacaktır. Sicile güven ilkesinin olumsuz etkisi, maden sicilindeki bir maden haklarının tam ve eksiksiz tutulduğunu göstermesidir.

G.İdarenin sorumluluğu

İdarenin sorumluluğu, idarenin faaliyetlerinden dolayı, kişilerin malvarlıkları ile şahsiyet haklarına yönelik meydana gelen zararlardan sorumlu olmasıdır. İdarenin faaliyetleri sonucunda meydana gelen zararların tazmin edilmesi, ya da idarenin faaliyetleri neticesinde kişilerin malvarlığı ya da şahıs varlıklarında azalması ile bu sorumluluk türü için gerekli şartlar ile usul ve esaslar idarenin sorumluluğu kapsamında ele alınmaktadır[530]

1.Sorumluluk türleri

a.Kusur sorumluluğu

Kusur sorumluluğu, kamu hizmetine ilişkin bir faaliyet yürütülürken idarenin kusurlu bir davranışıyla sebebiyet verdiği zararı tazmin etmesi yükümlülüğüdür[531].

[530] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s. 599.
[531] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s. 607.

Kusura dayalı sorumluluk diğer sorumluluk ilkelerinden de önce gelir. Dolayısıyla bir olayda idarenin kusur sorumluluğu tespit edilmişse, başka bir sorumluluk türünü araştırmaya gerek yoktur. Dolayısıyla bir olayda kusur sorumluluğu yanında idarenin kusursuz sorumluluğu da varsa, artık kusursuz sorumluluk tespiti yapılmayacaktır.

Danıştay bu hususu şu şekilde ifade etmektedir.

"*…kusur sorumluluğu ilkesi çerçevesinde tazmin edilemeyen davacının zararlarının yine idare hukukunun temel ilkelerinden birisi olan kusursuz sorumluluk ilkesi uyarınca tazmin edilmesi gerekmektedir*."[532]

İdare hıukundaki kusur kavramından, hizmet kusurunu anlamaktayız. Hizmet kusuru, bir kamu hizmetinin kurulması, düzenlenmesi, hizmetin işleyişindeki bozukluk, aksaklık ve eksikliktir. Yine hizmet kusuru, kişilerden bağımsız olup, asli bir sorumluluk sebebidir. Hizmet kusuru genel olup, kişisel değildir.

Danıştay'a göre de hizmet kusuru genel, asli ve anonim sorumlulk olup nesnel niteliklidir:*"İdarenin yürütmekle görevli olduğu bir hizmetin kuruluşunda, düzenlenişinde veya işleyişindeki nesnel nitelikli bozukluk, aksaklık veya boşluk olarak tanımlanabilen hizmet kusuru; hizmetin kötü işlemesi, geç işlemesi veya hiç işlememesi hallerinde gerçekleşmekte ve idarenin tazmin yükümlülüğünün doğmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda hizmet kusuru, özel hukuktaki anlamından uzaklaşarak nesnelleşen, anonim bir niteliğe sahip, bağımsız karakteri olan bir kusurdur. Hizmet kusurundan dolayı sorumluluk, idarenin sorumluluğunun doğrudan doğruya ve asli nedenini oluşturmaktadır."*[533]; "*Tam yargı davalarında, öncelikle zarara yol açtığı öne sürülen idari işlem veya eylemin hukuka uygunluğunun denetlenmesi esas alındığından, olayın oluşumu ve zararın niteliği irdelenip, idarenin hizmet kusuru olup olmadığının araştırılması, hizmet kusuru yoksa kusursuz sorumluluk ilkelerinin uygulanıp uygulanmayacağının incelenmesi, tazminata hükmedilirken de her halde sorumluluk sebebinin açıkça belirtilmesi gerekmektedir. İdarenin yürütmekle görevli olduğu bir hizmetin kuruluşunda, düzenlenişinde veya*

[532] D.15.D., E.2017/1561, K.2017/5575, T.17.10.2017.
[533] D.10.D., E.2008/8441, K.2012/1544, T.17.04.2012.

işleyişindeki nesnel nitelikli bozukluk, aksaklık veya boşluk olarak tanımlanabilen hizmet kusuru; hizmetin kötü işlemesi, geç işlemesi veya hiç işlememesi hallerinde gerçekleşmekte ve idarenin tazmin yükümlülüğünün doğmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda hizmet kusuru, özel hukuktaki anlamından uzaklaşarak nesnelleşen, anonim bir niteliğe sahip, bağımsız karekteri olan bir kusurdur. Hizmet kusurundan dolayı sorumluluk, idarenin sorumluluğunun doğrudan ve asli nedenini oluşturmaktadır."[534]

Gerek öğretide gerekse içtihatlarda hizmet kusuru kabul edilen haller şunlardır:

(a) Hizmetin kötü işlemesi: Kamu hizmetinin kurallarına uygun olarak yerine getirilmemesi ya da umulduğu gibi yapılmamasından dolayı bir zarar meydana gelmişse, hizmet kötü işlemiştir[535]. Yeterli eğitim verilmeden bir memurun maden sicili memuru olarak görevlendirilmesi suretiyle bir zararın meydana gelmesi halinde hizmetin kötü işlemesi gündeme gelir.

Danıştay, bir faaliyete özgülenen araçların yetersiz ve elverişsiz olmasının hizmet kusuru olduğunu vurguladığı kararında şunları ifade etmektedir:

"*Hizmet kusuru, idarenin yapmakla yükümlü olduğu bir kamu hizmetinin kuruluşunda, teşkilatın yapısında, personelde ya da işleyişinde gereken emir, direktif ve talimatların verilmemesi, nezaret ve denetiminin yapılmaması, hizmete özgülenen araçların yetersiz,elverişsiz, kötü olması, hizmet için gereken tedbirlerin alınmaması, geç, vakitsiz hareket edilmesi veya hiç faaliyette bulunulmaması sonucu oluşan bir takım aksaklık, aykırılık, bozukluk, özensizlik, eksiklik, sakatlıktır.*"[536]

(b)Hizmetin geç işlemesi: Hizmetin geç işlemesi, kamu hizmetinin zamanında yerine getirilmemesinden bir zarar meydana gelmesidir. Mevzuatta bir kamu hizmetinin hangi sürede yerine getirileceği belirlenmişse, kamu görevlisinin bu süreye uymak konusundaki yetkisi bağlı yetki olup, sürenin aşılması suretiyle bir zarar

[534] D.15.D., E.2013/12447, K.2018/2783, T.20.03.2018.
[535] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s. 609.
[536] D.10.D., E.2014/2613, K.2018/103, T.24.01.2018.

meydana gelmesi halinde hizmet geç işlemiş dolayısıyla hizmet kusuru meydana gelmiştir[537]. Örneğin, idarenin bir maden ruhsatını iptal etmesi ile iptal işleminin yargı yerince iptal edilmesi halinde, İYUK m.28'e göre, kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz gün içinde idarenin gecikmeksizin işlem tesis etmesi mecbur tutulmuştur. Bu süre geçirilmek suretiyle bir zarar meydana gelmişse, hizmet geç işlemiş ve hizmet kusuru doğmuş olur.

(c) Hizmetin hiç işlememesi: Bir kamu hizmetinin idare tarafından yerine getirilmesi gerekirken hizmetin yerine getirilmesi için idare herhangi bir hareket içinde bulunmamışsa hizmet hiç işlememiştir. Burada hizmet kurulmuş ancak idare hizmetin devam etmesini sağlamamıştır. Örneğin bir maden siciline ilişkin elektronik kayıt sistemi kurulmuş ancak idare bu sistemin devam ettirilmesi için teknik personel istihdam etmemiş, defter verilerinin elektronik sisteme aktarılmasını sağlamamış ise hizmet hiç işlememiştir.

aa.Hukuka aykırılık unsurunun bulunması ve kusur ilişkisi

İdarenin her hukuka aykırı davranışı onun kusurlu olduğunu ortaya koyar mı? Türk hukukuna göre, bir idari işlemin hukuka aykırı olması, idarenin kusurlu davrandığı sonucunu doğurur. Buna karşılık, her hukuka aykırılık da idarenin sorumluluğunu doğurmaz. Hukuka aykırılık unsuru işlemin iptal edilmesinden önce ve sonra ilgilinin menfaati bakımından bir fark yaratıyorsa idarenin sorumluluğu gündeme gelebilecektir. Bu durumun aksi, idarenin hukuka uygun işlemleri dolayısıyla idarenin kusur sorumluluğuna gidilemez. Ancak olayda varsa idarenin kusursuz sorumluluğuna gidilebilir[538].

Örneğin, hukuka aykırı bir şekilde bir maden ruhsatının iptal edilmesi halinde ruhsat sahibi maddi açıdan zarara uğramaktaysa, bu durum dolayısıyla idarenin tazmin sorumluluğu gündeme gelecektir.

[537] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s. 610.
[538] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s. 611.

bb.Kusurun ispatı

Kusur sorumluluğu bakımından, idarenin sorumluluğu cihetine gidilebilmesi için zarara uğrayan kişinin, idarenin sorumluluğunu ispatlaması kural olmakla birlikte, İYUK m. 20 uyarınca yargı yeri, idare ve ilgili yerlerden elde edeceği belge ve bilgilere dayanarak idarenin kusurluluğuna karar verebilecektir[539].

cc.Kusurun derecelendirilmesi

İdarenin bazı faaliyetleri bakımından meydana gelen zarara ilişkin kusur derecelendirmesi zararın miktarını tayin açısından önem taşımaktadır. Bunun için idare hukukunda kusur, ağır kusur ve basit kusur şeklinde derecelendirilmiştir. Ağır kusur, bazı idari faaliyetlerin yerine getirilmesi sırasında örneğin, KİT'lere ait bir maden ocağında patlatma faaliyeti sırasında olağanüstü emniyet tedbirlerinin alınmaması neticesinde meydana gelen can ve mal kayıpları idarenin ağır kusurunu oluşturur. Basit kusur ise, idarenin bir kamu hizmeti faaliyetinün yürütülmesi sırasında meydana gelen olağan zararlar dolayısıyla sorumlu tutulmasıdır. Örneğin, KİT'lere ait bir maden sahasından alınan cürüflerin yola ya da ekine hafif derecede zarar vermesi bundan dolayı bir maddi kayıp yaşanmasıdır.

Danıştay, "..*statik projenin uygun olmadığı yapının projenin bazı kısımlarına uygun yapılmadığı, beton ve demir standardına uyulmadığı, sonradan yapılan ilave asma katın ruhsatlandırılmakla birlikte statik projeye işlenmediği ve tüm bu unsurların birlikte çökmeye sebep olduğu anlaşıldığından hatalı projeye onay veren idarenin hizmet kusuru işlediği, fenni mesul delaletiyle de olsa belediyenin hizmet kusurunun bulunduğu, çökmede önemli rol oynadığı saptanan tadilatın statik projeye yansıtılmasından ruhsat verilmesi nedeniyle ağır hizmet kusuru işlendiği*.."[540] gerekçesiyle hayatın olağan akışı ve genel hayat tecrübeleri gerekçeleri dışında teknik ihtisas ve uzmanlık gerektiren bir araştırma ve inceleme neticesinde ruhsat verilmesi işlemini ağır kusur saymıştır.

[539] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s. 614.
[540] D. 6.D. E. 2005/3310, K.2006/2160, T.21.04.2006.

çç.Hizmet Kusuru-Kişisel Kusur

Kamu hizmeti faaliyetlerinden meydana gelen zararlardan dolayı idarenin sorumluluğu, hizmet kusuru ve kişisel kusur şeklindedir. Hizmet kusurunun bulunması halinde sorumluluk doğrudan idarenin olup davalar da idari yargıda görülecektir. Diğer taraftan kişisel kusurun olması durumunda, kişisel kusurulu ile zarar veren kamu görevlisi doğrudan sorumlu olacak ve kendisine açılacak dava adli yargıda görülecektir[541].

Türk hukukuna göre kişisel kusur sayılan haller ise şunlardır: hizmetin tamamıyla dışında işlenen kusurlar, suç niteliğindeki kusurlar, hizmet içindeki ağır kusurlar, hizmet içindeki kasıtlı kusurlar. Bu tür durumlarda doğrudan kamu görevlisine karşı adli yargıda dava açılabilecektir[542].

Anayasa'nın 40.*maddesinde "kişinin, resmi görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmine edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır."* ; 129.maddesinde *"memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olacak ancak idare aleyhine açılabilir."* düzenlemesi yer almaktadır. Yine, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 13.maddesinde *"kişiler kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili olarak uğradıkları zararlardan dolayı bu görevleri yerine getiren personel aleyhine değil, ilgili kurum aleyhine dava açarlar…Kurumun, genel hükümlere göre sorumlu personele rücu hakkı saklıdır."* düzenlemesi bulunmaktadır.

Maden sicilinin yanlış ve hukuka aykırı olarak tutulmasından dolayı üçüncü kişinin uğradığı zararlardan sorumluluk devlete aittir. Sorumluluk davasının, devlet aleyhine açılması gerekmektedir. Davalı devlet olduğu için, sorumluluk davası, sicilin tutulmasında kusuru bulunan sicil memuruna karşı açılamaz. Devlet, sorumluluk davası açısından asli ve münhasır sorumludur. Maden sicilinin yanlış ve hukuka aykırı tutulmasına ilişkin hukuksal sonuçlar Maden Kanunu'nda düzenlenmemiştir. Burada

[541] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s. 617.
[542] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s. 619.

sorumluluğa ilişkin olarak idare hukukunun kusur ya da kusursuz sorumluluğuna gidilebilecektir. Burada özellikle, sicilden dolayı zarara uğrayanlar, İYUK'a göre zarar ve tazminatın hesaplanması, kapsamı ve zamanaşımına ilişkin hükümler uyarınca idare mahkemesinde dava açacaklardır.

dd. Rücu meselesi

Kişisel kusuru sonucunda bir zararın doğmasına neden olan kamu görevlisi bu zarardan dolayı sorumludur. Ancak kamu görevlisinin kişisel kusurundan dolayı kendisine doğrudan adli yargıda mı yoksa idari yargıda mı dava açılacağı konusunda bazı yazarlar arasında görüş ayrılığı bulunmaktadır[543]. Türk mahkemeleri, Anayasa m.40, 129 ve 657 sayılı Kanunun 13.maddesi uyarınca, kamu görevlilerinin kişisel kusurları yönünden kendilerine karşı adli yargı yerlerinde dava açılabileceğine ilişkin kararlar vermiştir[544]. Maden sicil memurunun kusuru ile tazminat ödeyen devlet, zarara neden olan memura rücu edebilecektir. Burada temel şart, zarara neden olan sicil memurunun kusurlu bir davranışının bulunmasıdır**.**

Yine 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu m.13 uyarınca, hizmet kusuruna göre bireysel bir kusur olan ve görev sebebiyle ortaya çıkan görev kusurundan dolayı meydana gelen zararlarda idare aleyhine idari yargıda[545], görev kusurunun haricinde görevle bağdaştırılamyan ve kamu görevlisinin şahsi kusuru nedeniyle meydana gelen zararlar bakımından adli yargıda dava açılabileceği kabul edilmektedir[546].

Yargıtay, bir kararında, "*Anayasa'nın 129/5. maddesi ile 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 13/1. maddesi gereğince memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken kusurlu eylemleri nedeniyle oluşan zararlardan doğan tazminat davaları, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve yasada gösterilen biçim ve koşullara uygun olarak idare aleyhine açılabilir. İdare aleyhine böyle bir davanın açılabilmesi, hizmet kusurundan kaynaklanmış, idari işlem ve eylem niteliğini yitirmemiş davranışlar ile sınırlıdır. Kamu görevlisinin, özellikle haksız*

[543] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s. 620 dipnot. No.132.
[544] D.10.D., E.2009/752, K.2009/2279, T.27.03.2009; D.10.D., E.2009/766, K.2009/2278, T.27.03.2009.
[545] D.6.D., E.2000/1248, K.2001/2146, T.19.04.2001.
[546] AKYILMAZ/SEZGİNER/KAYA, a.g.e, s. 794-795; D.5.D., E.2004/2064, K.2005/2655, T.24.05.2005,

eylemlerde, Anayasa ve özel yasalardaki bu güvenceden yararlanma olanağı bulunmamaktadır."[547] şeklinde karar vermiş olup, Yargıtay kararında şu husus dikkat çekicidir: İdare aleyhine açılabilecek davalar *"hizmet kusurundan kaynaklanmış", "idari işlem ve eylem niteliğini yitirmemiş davranışlar"* ile sınırlıdır. Bunun aksine bir yorumla, bu nitelikte olmayan dolayısıyla hizmet kusurundan kaynaklanmayan ve idari işlem ve eylem niteliğine sahip olmayan davranışlar ise doğrudan kamu görevlisine karşı adli yargıda görülebilecektir.

Yine, maden sicilinin tutulmasında devletle birlikte başka kurum ve kuruluşların da sorumluluğuna gidilebilir. Özellikle sahte vekâletname durumlarında zarara uğrayan kişiler devlete karşı idari yargıda notere karşı ise adli yargıda dava açabilecektir[548].

ee.Sorumluluğun şartları

Maden sicilinin tutulmasından dolayı devletin sorumlu tutulabilmesi için sorumluluk esasları şunlardır:

(1)Zarar maden sicilinin tutulmasından doğmalıdır

Maden sicilinin tutulması, maden sicili memurlarının, kanuna uygun olarak bu sicilin aleniyetini sağlamak için yapmış oldukları işlemler toplamını belirtir. Maden sicili memurları, maden siciliyle ilgili iş ve işlemleri yaparlar.

Maden sicili, arama sicil kayıtları, işletme sicil kayıtları, rehin, buluculuk hakkı kayıtları ile rödövans gibi kayıtları içerir. Arama sicil kayıtları, arama ruhsatına ilişkin ruhsat numarası, ruhsat grubu, buluculuk hakları, devir ve intikal bilgileri, haciz, rehin, ihtiyati tedbir ve ipotek bilgileri ile bunlara ilişkin belgelerden oluşur. İşletme ruhsatı kayıtları, işletme ruhsatı, ruhsat grubu, işletme izni, buluculuk hakları, ruhsatın sınır koordinat değerleri, devir ve intikal bilgileri, haciz, rehin, ihtiyati tedbir ve ipotek bilgileri, ruhsat birleştirme veya sınır değiştirme işlemleri, ruhsatın kanunen sona ermesi durumları ile bunların sebeplerini ve rödövans sözleşmesine ilişkin kayıtları

[547] Y.4.HD., E.2016/3646, K.206/7499, T.07.06.2016.
[548] Sahte vekâletname ile tapuda işlem yapılması halinde, zarara neden olan noterin, Hazine ile birlikte sorumlu olacağına ilişkin bkz. YHGK 8.11.1978 T. 78/979 sayılı K. SİRMEN, a.g.e, s. 105.

ihtiva etmektedir. Devlet, kural olarak maden sicillerinin tutulmasındaki arama, işletme, rehin, buluculuk ile ilgili asli işlemlerden sorumludur. Rödövans gibi fer'i sicillerin tutulması, asli olarak tutulan sicillerin de yolsuz tutulmasına neden olur ve bundan dolayı da bir zarar oluşursa, devlet bu zarardan da sorumlu tutulur.

Maden sicilinde, arama sicil kayıtlarında, işletme sicil kayıtlarında, rehin ile ilgili sicil kaydında, buluculuk hakkına ilişkin kayıtlarda, sicil özetlerinin verilmesi, ispata medar belgelerin korunması ve herhalükarda sicil memurluğunun yapması gereken tüm iş ve işlemler maden sicilinin tutulmasını oluşturmaktadır. Bu kapsama, sicile kayıt, tescil, tadil ve terkin ile şerh ve beyanlar da dahildir. Maden sicilinde sicilin tutulması kavramı geniş bir anlamda değerlendirilmelidir. Zira sicile bir maden hakkının kaydı esnasında ya da sonraki aşamalarda yapılan işlemler de kapsamdadır. Maden sicilinin tutulmasında devletin sorumluluğu, yalnız mevcut olan sicillerin tutulmasından doğan sorumluluk olarak görmemek gerekmektedir. Bunun dışında maden hakkının maden siciline kaydedildiği an için de devletin sorumluluğu gündeme gelebilecektir[549].

Maden sahasının ölçüm, pafta ve koordinat tespit faaliyetleri, sicilin tutulması kapsamında değildir. Kural olarak devletin sorumluluğu bu ölçüm, pafta ve koordinat tespit faaliyetlerinden dolayı sorumlu tutulamayacaktır[550]. Bununla birlikte, maden sahası ölçüm, pafta ve koordinat tespit faaliyetleri doğru yapılmasına rağmen maden siciline yanlış geçirilmesi halinde ise bu sorumluluk var kabul edilecektir. Örneğin A'ya ihale edilmiş olan bir maden ruhsat sahası, fiilen sahadaki gerçek durumu yansıtmıyorsa, gerçek ölçüm sonuçlarının ya da koordinatların yanlış bir şekilde sicile işlenmesi durumu varsa, bundan dolayı oluşacak zarar Devletin sorumluluğu cihetine gidilebilecektir[551]. Maden hakkının niteliğinin maden siciline yanlış işlenmesinden dolayı devletin sorumluluğu tartışmalı bir hususdur[552]. Maden siciline madene ilişkin her türlü husus kayıt edilir. Maden üzerindeki ipotek, rehin, haciz, ihtiyati tedbir, buluculuk hakkı vs. gibi hususlar yazılır. Bunlar, maden ruhsatının ya da madenin

[549] TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, a.g.e, s. 456.
[550] Kadastro tespit işlemlerinin tapu sicilinin tutulması kapsamına girmediğine dair bkz. YHGK, 26.11.1980 tarihli ve E. K. 4-624/2478 (YKD 1981, s. 274).
[551] Lale SİRMEN, *Tapu Sicilinin Tutulmasından Doğan Zararlardan Devletin Sorumluluğu*, Ankara 1976, s. 57.
[552] SİRMEN, a.g.e, s. 48.

niteliğini oluşturmaktadır. Sicile kayıt edilen hakların içeriğinden devlet sorumlu tutulamaz. Ancak sicil memuru maden grubunu yanlış yazmış, birinci grup madeni ikinci grup, ikinci grup madeni üçüncü grup maden olarak kayıt etmiş ve bundan dolayı da bir zarar doğmuşsa devlet bu durumdan sorumlu tutulmalıdır[553].

Maden sicilinde, bir maden ruhsatı için yanlışlıkla mükerrer sayfa açılması durumunda devlet yine sorumlu tutulacaktır. Sahte vekaletnameye dayanılarak ya da sahte mirasçılık belgesine istinaden tutulan maden sicili işlemlerinden dolayı da devletin doğan zarardan sorumluluğuna gidilebilecektir[554]. Meydana gelen zarar, maden sicilinin yanlış tutulmasından kaynaklanmalıdır. Maden sicil memurunun yapmış olduğu işlemden kaynaklanan zarar, olumlu bir hareket ya da olumsuz bir hareket neticesi olabilir. Olumlu hareket, maden sicilinde kayıtlı olan tescil, tadil, terkin, şerh ve beyan gibi hususların bir örneğinin, tasdikli suretinin çıkartılıp ilgilisine verilmesi, kayıtların tahrif edilmesi; olumsuz hareket ise bir mahkeme kararının sicile işlenmemesi, sicilde zorunlu olan bir hususun unutularak sicile işlenmemesi gösterilebilir[555]. Maden sicilinin yanlış tutulmasından dolayı devletin sorumlu tutulabilmesi için zararın sicil memurunun davranışından doğması, zararla yapılan işlem arasında illiyet bağı kurulabilmelidir[556].

(2)Maden sicilinin tutulması hukuka aykırı olmalıdır

Maden sicilinin tutulmasından devletin sorumlu tutulabilmesi için, sicil hukuka aykırı olarak tutulmalıdır. Hukuka aykırılığın var olabilmesi için, maden sicilinin tutulmasına ilişkin kanun hükmünün ihlal edilmesi, ihlal edilen bu hükmün, zarar görenin hak ve menfaatlerini koruyan bir düzenleme olması gerekmektedir. Maden ruhsatı üzerindeki ipotekleri görmeden eksik sicil sureti vererek sicil memurunun kontrol etme yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde kanun hükmü ihlal edilmiş olacaktır. Hukuka aykırılık şartının gerçekleşmesi için yapılan işlemde hukuka

[553] SİRMEN, a.g.e, s. 50.
[554] TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, a.g.e, s. 458. AKİPEK, a.g.e, s. 343. REİSOĞLU, a.g.e, s. 230.
[555] TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, a.g.e, s. 455. İhtiyati tedbir kararının sicile işlenmemesi durumunu devletin sorumluluğu olarak kabul eden Yargıtay kararı için bkz. YHGK, 21.1.1971 T. E. 969/4-487, 350.
[556] TEKİNAY/AKMAN/BURCUOĞLU/ALTOP, a.g.e, s. 449, 450.

uygunluk sebebinin de bulunmaması gerekmektedir. Dolayısıyla, zarar gören, işleme rıza göstermesi durumunda hukuka aykırılık şartı da gerçekleşmeyecektir.

(3)Maden sicilinin tutulmasından bir zarar doğmuş olmalıdır

Maden sicilinin tutulmasından kaynaklanan zarar maddi zarar olarak kabul edilmektedir. Bu zararlar, hukuka aykırı olarak yapılan işlem dolayısıyla açılacak dava için yapılan yargılama giderleri de bu kapsamdadır.

(4)Sicilin tutulmasındaki eksiklik ile gerçekleşen zarar arasında uygun illiyet bağı bulunmalıdır

Sicil memuru, sicilin tutulmasında gerekli ihtimam ve özeni göstermeden bir hakkın kaybına ya da gerçeğe uygun bir şekilde kaydedilmesine sebebiyet vermesi halinde, hayatın olağan akışına göre eksik kayıt etme fiilinin zarara sebebiyet vermesi beklenebilir olmalıdır. Buradaki fiilin, doğrudan zarara sebebiyet veren fiil olması önemlidir. Zira sicil memurunun doğrudan sebebiyet vermediği ve onun kişisel kusuruna bağlanamayan sadece hizmet kusuru çerçevesinde bir evrakı ya da belgeyi yanlış ya da eksik yorumlaması sonucu sebebiyet verdiği zararların illiyet bağını kurmayacağını düşünüyoruz.

(5)Maden sicili görevlisinin kusuru şart değildir

Maden sicilinin tutulmasından dolayı devletin sorumluluğunda sicil memurunun kusurlu olması gerekmez. Zira, buradaki sorumluluk bir sebep sorumluluğu olarak kabul edilmektedir. Sicil memurunun görevini ifa ederken herhangi bir kusuru bulunmasa dahi devlet meydana gelen zarardan sorumlu tutulacaktır. Sicil memurunun kusuru "*ek kusur*" dur. Şayet bu ek kusurla birlikte zarara uğrayan da sicilin tutulmasından dolayı kusurlu bulunuyorsa, bu durum "ek kusur" derecesini de belirleyecektir.

b.Kusursuz sorumluluk

İdarenin hiçbir şekilde kusurlu bir davranışı olmasa da meydana gelen zarardan dolayı sorumlu tutulmasına kusursuz sorumluluk denilmektedir. Bu sorumluluk

türünde kusur aranmamaktadır. İdarenin de kusursuzluğunu ileri sürerek bu sorumluluktan kurtulması mümkün değildir[557].

Kusursuz sorumluluğun özellikleri şu şekildedir:

a.İkincil olma niteliği: İdare hukukunda kusur sorumluluğu asıl sorumluluktur. Kusursuz sorumluluk ise ikincil sorumluluktur. İdarenin sorumluluğu araştırılırken öncelikle kusur sorumluluğunun şartlarının varlığına bakılır. Şayet kusur sorumluluğunun şartlar yoksa bu defa kusursuz sorumluluğun şartlarının varlığı araştırılır[558].

Danıştay bir kararında, "*idare mahkemesince, davalı idarenin tazmin sorumluluğu belirlenirken hem hizmet kusuru ilkesine hem de kusursuz sorumluluk ilkesine dayanılarak idarenin tazmin sorumluluğuna gidilmesi hukuken mümkün değildir. Olayın oluşumu ve zararın niteliği irdelenip önce hizmet kusuru araştırılarak, hizmet kusuru yoksa kusursuz sorumluluk ilkesinin uygulanıp uygulanamayacağı incelenmek suretiyle idarenin tazmin sorumluluğunun belirlenmesi gerekmektedir..*"[559] Karardan da anlaşılacağı üzere Danıştay, kusursuz sorumluluğun ikincil olma niteliği üzerinde durmaktadır.

b.Mağdur için elverişlilik: Kusursuz sorumluluk mağdur için elverişli bir sorumluluk türüdür. Zira bu sorumluluk türünde idarenin sorumluluğunun ispatlanması zorunluluğu bulunmamaktadır[560].

c.Zararın anormal ve özel olması: Kusursuz sorumluluk, daha ağır ve özel bir sorumluktur. Basit zararlardan dolayı idarenin sorumluluğu doğmaz. Zira, zararın daha ağır ve özel oluşu, toplumun tümünün katlanacağı türden bir külfet ancak daha ağır ve özel zarar olarak kabul edilmektedir[561].

[557] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s. 624.
[558] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s. 625.
[559] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s. 625, dipnot no.159.
[560] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s.625.
[561] ÇAĞLAYAN, a.g.e, s.625.

2.Dava Açma Süresi

İdari yargıya başvurma belirli bir süreye bağlıdır. Bu süre geçtikten sonra idari işleme karşı dava açma hakkı ortadan kalkar. 3213 sayılı Maden Kanunu'u maden ruhsatı ve sicili işlemlerine karşı özel bir dava açma süresi öngörmemiştir. Burada genel dava açma süresi Danıştay ve idare mahkemelerinde altmış gündür[562].

Dava açma süresi, yazılı bildirimin yapıldığı tarihi izleyen günden itibaren başlar. Bu duruma göre, bir ruhsat ya da sicil işlemine karşı açılacak idari davalarda, dava açma süresinin başlaması için, bunlara ilişkin idari işlemin ilgiliye yazılı olarak bildirilmesi gerekmektedir. Şayet ruhsat ve sicile ilişkin idari işlem, birden çok kişiyi ilgilendirmekteyse, yazılı bildirimin de her birine yapılması gerekir[563]. Maden ruhsatı ve sicil işlemlerinin yayımlanmadığı dikkate alındığında, üçüncü kişiler yönünen dava açama süresinin işlemeye başlamaması gerekir[564].

Bir maden ruhsatı ve sicili işlemine karşı dava açma süresinin başlayabilmesi için şunlar gereklidir:

(1)Bildirim tam olmalıdır: Dava açma süresi, yazılı yapılan bildirimin, şekil ve usul kurallarına uygun ve eksiksiz yapılması ile başlar. Örneğin, kararın alındığı belirtilerek kararın içeriğinin gönderilmesi tam bildirim değildir. Kararın sadece sonuç kısmının gönderilmesi de yeterli değildir[565].

(2)Başvurulacak yer ve sürenin gösterilmesi gereklidir: Anayasa m. 40 uyarınca, "Devlet işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır" hükmü, ilgilinin hakkını koruyucu nitelikte olup, bunun yapılmaması dava süresinin işlemeye başlamasını engeller[566].

(3)Bildirimin belgelendirilmesi: Dava açma süresinin işlemeye başlaması için bildirimin kanıtlanması ya da belgelendirilmesi gerekmektedir. Bunun sebebi, dava

[562] İYUK, m.7.
[563] TAN, a.g.e, s. 1050.
[564] TAN, a.g.e, s. 1051.
[565] TAN, a.g.e, s. 1052.
[566] TAN, a.g.e, s.1053.

açma süresinin ne zaman işlemeye başlayacağının saptanmasıdır. Bunun mümkün olmaması durumunda ise Danıştay, idarenin süre aşımı savunmasını dikkate almamakta, bildirim tarihi belli olmayan işlerde başvuru tarihini kararın tebliğ tarihi saymakta, bu da yoksa en geç uygulamanın başladığı tarihte yazılı bildirim yapılmış sayılmaktadır[567].

[567] TAN, a.g.e, s. 1054

SONUÇ

Madenlerin devletin hüküm ve tasarrufunda bulunmaları, Anayasa koyucu tarafından temelde ekonomik değer olarak görülmelerinden kaynaklanmaktadır. Bir ekonomik değeri olmayan bir nesnenin bizzat Anayasa koyucu tarafından bu şekilde açık bir hükümle devletin hüküm ve tasarrufunda yazılması başka bir şekilde de izah edilemez. Kanun koyucu bu ekonomik değerin üretilmesinden işletilmesine kadar ki tüm süreci hukusal düzenleme ve süreçlere tabi tutmak suretiyle meseleye nasıl yaklaştığını ortaya koymuştur. Bu bakımdan Osmanlıdan günümüze maden hukuku ile ilgili düzenlemelere bakıldığında madenlerin mülkiyetinin ve buna bağlanan sonuçların genel itibariyle aynı düzlemde devam ettirildiği gözlenmektedir. Ancak bir farkla ki, Osmanlı döneminde madenler, imtiyazlar şeklinde daha geniş bir haklar manzumesi çerçevesinde ele alınmışken, Cumhuriyet döneminde iktisadi ve ekonomik kalkınmaya koşut bir şekilde "işletme hakkı", "arama ve işletme ruhsatı" şeklinde ve yeni devletin ulusal kalkınma öncelikleri dikkate alınarak kabul edilmiştir. Gerek Osmanlı ve gerekse Cumhuriyet döneminde madenlere ilişkin hakların kapsamı ile niteliği devletin genel iktisadi ve ekonomik görünümden ayrı düşünülmemiştir.

Osmanlı döneminde toprağın çıplak mülkiyeti devlete ait olup kullanma hakkı tebaya bırakılmıştır. Cumhuriyet döneminde ise vatandaş, toprak mülkiyetine sahip kılınmış, madenlere ilişkin mülkiyet hakkı ise devlete bırakılmıştır. Devlet arzın içinde bulunan madenler üzerinde mutlak tasarruf yetkisine sahiptir. Ancak bu tasarruf yetkisi, kanunla belirlenen hüküm ve koşullara göre kullanma hakkına konu edilebilecektir. Madenler üzerindeki devletin hüküm ve tasarruf yetkisi, kamu hizmetinin görülüş usullerinden birisi olan izin ya da ruhsat yöntemi ile kullandırılabilecektir. Bu yöntem, idari kolluk yetkisi bakımından, kamunun dirlik, esenlik ve sağlık unsurları ile kolluk murakabesine tabi tutulması anlamına gelir. Devlet, madenler üzerindeki hakların kullandırılmasını planlar, programlar, nezaret eder, kontrol eder ve izler. İşte bu ameliyeler maden ruhsatı ve maden sicili süreçleri içinde tanınmakta ve maden haklarının herkese karşı ileri sürülebilmesi ancak bu ruhsat ve kayıt sistemi üzerinden mümkün olmaktadır.

Türk hukukunda maden ruhsatı ve siciline ilişkin müstakil ve sistematik düzenlemeler 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 1985 yılında kabul edilmesine kadarki süreçte yürürlükte olmasına rağmen, bu tarihten sonra maalesef istikrarlı hukuki düzenlemelere

konu edilmemiştir. Özellikle madenlerin taşınmaz olarak kabul edildiği 2001 yılında mülga olan Türk Kanunu Medenisi rejimi ile bu tarihten sonra madenlerin hukuki niteliğine ilişkin somut bir belirleme yapılmamıştır. Mülga Türk Kanunu Medenisi döneminde madenlerin gayrimenkul hükümlerine tabi tutulmaları, arzın mütemmim cüzü olarak kabul edilmelerinin sağlayacağı hukuksal düzenden kaynaklanmıştır. Bu hukuksal düzene göre Türk Kanunu Medenisi'nde "şey" ya da "eşya" tanımı, taşınır ve taşınmaz malları kapsamaktaydı. Medeni hukuk rejimi de bu malların kapsam ve içerikleri bakımından oluşturulmuştu. 3213 sayılı Maden Kanunu'nun kabul edildiği 1985 yılında kanun koyucunun aklına gelmeyen özel ve ayrıksı bir nesne olan maden, 2001 yılında mülga olan Türk Kanunu Medenisi'nden sonra da nasıl bir nesne olduğu sorusuna cevap bulamamıştır. Bu anlamlandırmanın yapılamayışı kanımızca madenlerin, salt devlete ait nesneler ve bizatihi ekonomik değer olmalarından kaynaklanmaktadır. Ancak, hukuksal açıdan maden kavramının Türk hukuk düzeninde neye karşılık geldiği bir "eşya" mı, bir "nesne" mi oldukları üzerinde halen dahi somut bir tanım yapılamamıştır. Anayasa Mahkemesi'nin madenlere ilişkin "nesneler düzeni" şeklindeki tanımlaması da meseleye doyurucu bir yaklaşım getirmemiş, hukuksal düzenlemeler madenlerin sadece ekonomik bir değer olması yaklaşımına koşut olarak kabul edilmiş ve böyle de kalmıştır.

Türk maden hukukunda, ruhsat, sicil ve rödövans kavramsal ve hukuksal açıdan net bir muhtevaya kavuşturulmamıştır. Maden ruhsatlarında, kesin ve ayrılabilir bir ölçüt içermeyen ve beklenilmesi gereken bir zaman dilimi olarak ayırımlanan arama dönemlerine ilişin bölümler ile işletme dönemi, madenlere hukuksal bir düzlemde değil yukarıda izah edildiği üzere herhangi bir iktisadi değer olarak bakılması düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Meseleye maden sicili açısından da baktığımızda aynı sonuca ulaşmaktayız. Zira maden sicili, maden ipoteği tesis edilmesi açısından Türk Medeni Kanunu'na, şahsi hakların tesisi bakımından Borçlar Kanunu'na, sicili tutan görevliler ile sicil tutulmasından doğan sorumluluk bakımından idare hukukuna tabidir. Özellikle sicil ve sicile ilişkin kayıtlar, sicilin etkileri, hukuksal sonuçları ile hakların devri gibi düzenlemeler, yeknesak bir sicil sisteminden uzaktır. 3213 sayılı Kanunda son on yılda yapılan düzenlemelere bakıldığında, kanun koyucu maden sicili ile bu sicilin etki ve sonuçları üzerine değil ekonomik sonuçları üzerine yoğunlaşmıştır. Yapılan düzenlemeler, sektörün ekonomik aktivitesine koşut ve güncel maden sorunlarına yönelik olarak başka bir deyişle günü kurtarma düşüncesi ile olmuştur. Ancak sicilin hukuksal işlevine ilişkin tatmin edici düzenlemeler yapılmamıştır.

Madenlere ilişkin bütüncül bir yaklaşımı ortaya koyan sicil hükümlerinin 3213 sayılı Kanun'da ayrıntılı bir şekilde yer almasına ihtiyaç vardır. Kanunda yapılması gereken düzenlemeler, tescil, tadil ve terkin hükümlerinin açık bir şekilde düzenlenmesi, finansal kiralamaya konu edilebilmesi, ipotek, ipotek tescili ve benzer işlemlerin yapılabilmesi, İcra ve İflas Kanunu ile 6183 sayılı Kanun hükümlerinin tatbikine ilişkin esaslar eski kanundan gelen haklar ve bunların hükümleri, sair takyidatlara ilişkin hükümler ile sicile ilişin genel hükümlere yapılacak atıf usulleridir. Kanunun düzenlemediği hususlarda ise yürürlükte bulunan mevzuat hükümlerine atıf, her bir sicil işlemi bakımından önem arz etmektedir. Diğer taraftan, 3213 sayılı Kanunun amaçlarını gerçekleştirmek için maden sicilinin tutulacağı yer ile sicil irtibat büroları, sicile kayıt edilecek hakların açık bir şekilde yazılacağı, sicil üzerine hangi bilgilerin kaydolunacağı, madene ilişkin rezerv, tahmini ekonomik değer ile içinde bulunduğu taşınmaza ilişkin bilgiler bu sicile kaydolunmalıdır.

Türk hukukunda madenler arama ve işletilmeye yönelik olarak farklı hukuki rejime tabi tutulmuşlardır. Madenlerin aranması, arama döneminde, işletilmesi ya da üretilmesi işletme döneminde mümkündür. Madene ilişkin arama ve işletme dönemi, maden faaliyetlerinin temel hukuki dönemleridir. Bu hukuki dönemler, hüküm ve sonuçlarını temelde ruhsat ve sicil üzerinde doğurmaktadır. Dolayısıyla bir arama ruhsatı almak suretiyle arama dönemindeki haklar, işletme ruhsatı almak suretiyle de işletme dönemindeki haklar elde edilebilmektedir.

Yine bilinmesi gereken bir husus da şudur ki; Türk hukukunda madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunmasına bağlanan sonuçlar farklı hukuksal düzenlemelere de konu edilmişlerdir. Bunlardan en önemlisi bir maden sicili sisteminin oluşturularak bu sisteme kayıt edilen bir ruhsatın varlığıdır. Devlet, kendisine Anayasa'nın 168. maddesine göre verilen görevin gereklerini yerine getirmek, madenlerin çıkarılması ve işletilmesi faaliyetinin kamu hizmetine yaklaşan niteliğine uygun olduğu ölçüde bazı iş ve işlemleri yapmak zorundadır. Kanun koyucu bu düzenlemeleri temelde bir sicil oluşturmak, sicilin doğru ve düzgün bir şekilde tutulmasını sağlamak, ruhsat vermek vb. işlemler olarak belirlemiştir. Maden siciline devlet ile kişiler, kişiler ile kişiler arasındaki maden hak ve borçlarının karşılıklı olarak belirlenmesine bağlanan sonuçlar kaydedilecek, kaydedilen bu sonuçlar herkese karşı ileri sürülebilecektir. Hukuksal güvenliğin sağlandığı bu sicil sayesinde, madenlere ilişkin iktisadi faaliyetler sağlıklı bir şekilde icra edilecektir. Yine bu

sicil sayesinde, madene ilişkin hakların ileri sürülebilmesi ile vergi, resim ve devlet hakkı gibi gelir getiren bir takım yükümlülükler daha iyi bir şekilde takip edebilecektir. Sicil defterine ve elektronik ortama kayıt edilen bir sicil ayrıca devlet hakkının tahsil edilmesini de sağlayacaktır.

Maden siciline dayanılarak devlet tarafından maden arama ve işletme hakkına sahip olacak kişilere verilen belgeye ruhsat denilmektedir. Ancak sicil ve ruhsat eşanlı hukuksal süreçte yürütüldüğünden dolayı bir ruhsat işleminin derhal sicile tescil edilmesi ruhsata bağlı hukuksal sonuçların doğması açısından da şarttır. Aksine, sicile tescil edilmeyen bir ruhsatın varlığından bahsedilemeyecektir.

Ruhsat, bir kamu hizmetinin özel kişiler eliyle gördürülebilmesi şeklinde de mümkün olabilir. Maden ruhsatının kamu hizmetine ya da özel hukuk ilişkisine yaklaşan yönlerinin bu çerçevede farklı hukuk disiplinleri açısından ele alınması zorunludur. Maden ruhsatında idare, devletin bir amaç olarak ekonomiye kazandırılması faaliyeti olarak gördüğü madenlerin çıkarılması ve işlenmesi ameliyesini, üçüncü kişilere belirli kayıt ve koşullar altında gördürendir. Devlet, ruhsat işlemi ile kamu hizmetinin asıl sunucusu olarak ortaya çıkarak belirli zaman ve kapsamda bu ruhsata bağlı hak ve yükümlülükleri de düzenleyebilecektir. Tabi burada devletin sınırsız bir serbestisi bulunmamaktadır. Maden ruhsatı, veriliş itibariyle diğer idari işlemlerle benzer niteliktedir. Dolayısıyla diğer idari işlemler için geçerli olan tüm unsurlar maden ruhsatı için de geçerlidir. Maden ruhsatının verilmesi ya da verilmemesinde idarenin yetkisi işte tüm bu unsurlar dikkate alınarak sağlanmaktadır. Türk hukukuna göre, madenler devletin hüküm ve tasarrufu altında olup, içinde bulundukları arzın mülkiyetine tabi olmadıklarına göre, arzın maliki ile madenler arasında bir mülkiyet ilişkisinin varlığından da bahsedilemez. Dolayısıyla arzın maliki ile madenler arasındaki hukuki ilişkide özel mülkiyet ilişkisi söz konusu olamaz. Buna karşılık, madenler ile arzın malikine bir mülkiyet ilişkisi bahşetmeyen Anayasa 168 delaletiyle 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 4 üncü maddesi, madenler ile devlet arasında kamu hukukuna dayanan bir hukuki ilişki tesis etmiştir ki bu ilişki ancak ruhsat ile mümkündür.

Maden ruhsatı eşya hukukunun konusu bakımından sınırlı aynî hakka benzemektedir. Taşınmaz konusu olan mülkiyet ve sınırlı aynî hakların mutlak hak olarak ya da herkese karşı ileri sürülebilmesi, taşınmaz konusu üzerinde malikine serbestçe tasarruf etme, kullanma ve semerelerinden istifade etme hakkı vermektedir. Aynî haklar ile maden

ruhsatının birbirine benzediği hususlar ise her iki hakka ilişkin kanunlarda tadad edilmeleridir. Dolayısıyla taraflar isteseler dahi herhangi bir madenin ruhsata bağlanmasını ya da yeni bir hak oluşturulmasını kararlaştıramayacaklardır. Bu yasak idare açısından da geçerlidir. Diğer taraftan, mülga 6309 sayılı Maden Kanunu'na göre Bakanlar Kurulu kararıyla da bazı madenler, maden grupları içine alınabilmekteydiler. Mülga 6309 sayılı Kanun'un yerine gelen 3213 sayılı Maden Kanunu ise devlete böylesine bir belirleme yapma yetkisi vermemiştir. Dolayısıyla bugün için madenler ancak Kanunda belirlenen madenler açısından geçerlidirler. Bu duruma bağlanan sonuç ise ancak Kanun'da belirlenen maden grupları için maden ruhsatının düzenlenebileceğidir.

Maden ruhsatları, kolluk işlemine de benzemektedirler. Burada kolluğun dirlik, esenlik ve sağlık ögelerine göre isteyen herkesin madencilik faaliyeti yapamayacağı bu iznin ancak idare tarafından usul ve esasları belirlenmiş kurallara göre ve ancak idarenin uygun gördüğü yerlerde madencilik faaliyetinin yapılabileceği açıkça ortaya konulmaktadır. Örneğin, mıcır ocağının bulunduğu yerde herhangi bir kişi mermercilik faaliyeti yapamayacaktır. Zira, devlet hangi faaliyetin ve nerede kamu yararına uygun madenciliğe sebebiyet vereceğini takdir edebilecektir. Madencilik faaliyetinin kimi zaman patlatma gibi yüksek risk barındırması, çevre ve insan sağlığına zarar vermesi niteliği onun kolluk işlemlerine benzer bir düzenlemeye tabi olmasını zorunlu kılmaktadır. Maden ruhsatında bu anlamda idarenin kolluk faaliyeti ile bir kamu hizmetinin görülüş usulü olma niteliği ön plana çıkmaktadır.

Türk maden sicili, tapu sicili, ticaret sicili ve gemi sicili gibi diğer sicillerden farklı hukuki muhtevaya sahiptir. Maden sicili ağırlıklı olarak bir idari sicildir. Dolayısıyla sicilin idare nezdinde tutulması, sicil memurlarının yetkilerinin idari nitelik taşıması, sicil işlemleri üzerinde idari yargı mercilerinin denetim yapabilmeleri, sicil üzerinde yapılan ve maddi hata dışındaki yanlışlık ve eksikliklerin ya da gerçeğe aykırı durumların ancak idari işlem türü olan geri alma işlemi ile mümkün olması bu sicili daha çok idare hukuku alanına taşımıştır. Bu durumun kanun koyucu tarafından bilinçli olarak tercih edildiğini düşünüyoruz. Zira Anayasa m. 168 açıkça madenlerin aranması ve işlenmesi ameliyesini devlete bir ödev olarak yüklemiştir. Bu ödev, idarenin üstün ve ayrıcalıklı yetkileri ile meseleye yaklaşılmasını gerekli kılmaktadır. Maden sicilinin muhtevasına uygun düştüğü ölçüde rehin, ipotek, irtifak ve intifa hakları gibi sınırlı aynî haklar bu sicilin özel hukuk niteliği barındırdığını da göstermektedir.

Madenler üzerindeki ipotek de tıpkı medeni hukuktaki taşınmaz ipoteği gibi hüküm ve sonuç doğuracak, devreden ve devralanın sorumluluğu bu ipoteğe uygun olarak belirlenecek, devralanın ipotek borcundan şahsen sorumlu olmaması yine bu hukuk sistematiği üzerinden çözülebilecektir. 3213 sayılı Kanun medeni hukuk dizgesindeki ipotek ve rehin hükümlerini kabul etmiş bunların dışında tamamlayıcı hukuk kuralları olarak medeni hukuka ve ticaret hukukuna atıf da yapmamıştır. Bu durum tamamlayıcı hukuk normlarına atıf yapmayan bir maden kanununu ortaya çıkarmıştır. Oysa Türk Uluslararası Gemi Sicili gibi bazı sicillerde, geminin taşıdığı iktisadi fonksiyona uygun olarak onun ticari işlemlere konu olabileceğini öngörmek suretiyle temel kanun niteliğindeki 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile Türk Medeni Kanun'a atıf yapılarak mesele çözülmüştür. Maden Kanunu'nda da bu çerçevede bir yaklaşımla sicile ilişkin düzenlemeler yapılabilir. Maden sicili sistemimiz bugün için başıbütün bir sicil görünümü vermemektedir. Bunun nedenlerine gelince, ticaret sicili gibi bazı sicillerde sicil memurunun gerçeği araştırma, kamu düzenine ve emredici hukuk kurallarına aykırılığı tespit edip bu duruma göre sicil işlemlerini gerçekleştirme yetkisi bulunmaktayken maden sicili memurunun bu tür yetkileri bulunmamakta, sicil memuru ile bağlı bulunduğu idare çoğu zaman sicile ilişkin hukuka aykırılıkların mevcut olması durumunda dahi sükût edebilmektedir. Bu durumu önlemek, kamu yararı ve kişilerin meşru menfaatlerini tesis etmek için maden sicili memuruna re'sen inceleme ve araştırma ile gerçeği bulma, kamu düzenine ve emredici kurallara aykırılığı görüp hukuka uygun olan işlemi tesis etme yetkisi verilmelidir.

Sonuç itibariyle, 3213 sayılı Kanun'da maden ruhsatı ve sicili hükümleri uzun, karışık ve belirli bir sistematikten yoksundur. Maden ruhsatı ile sicilin tutulması, meseleye sadece bir ekonomik aktivite olarak yaklaşılmamasını zorunlu kılar. Bununla birlikte, 3213 sayılı Kanunun son on yılda yapılan düzenlemelerinde, sicilin etkileri, güven ilkesi, açıklık ilkesi, aynilik ilkesi gibi temel sicil ilkeleri hiçbir mevzuat düzenlemesinde yer almamıştır. Maden sicilinin tutulmasında görevli personelin tabi oldukları hukuki rejim ile sicilin tutulması esaslarında eksiklik bulunmaktadır. Maden sicilinin tutulmasından doğan zararların tazmin edilmesi idare hukukunun sorumluluk hükümlerine tabidir. Bu bakıımdan devletin sicilin tutulmasından doğan sorumluluğunu açıkça kabul etmek şarttır. 2001 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanunu'ndan sonra madenlerin gayrimenkul sayılmamalarının yerine ikame bir hukuki kavram oluşturulmalıdır. Bu açıdan 2001 yılından sonraki hukuki rejimde madenlerin ayrı ve istisnai bir hukuki nesne olarak kabul edilmeleri isteniliyorsa,

buna bağlanacak ruhsat ve sicil esaslarının belirlenmesi mümkün kılınmalıdır. Maden sicili üzerine hangi hakların kaydolunacağı ve sicil defterleri ile bunlara bağlanacak hukuki sonuçlar kanunda belirlenmelidir. Diğer taraftan kanuni düzenleme öncesinde de 3213 sayılı Kanunun 38.maddesi uyarınca müstakil bir *"Maden Sicili Yönetmeliği"* istihsal edilmelidir. Söz konusu yönetmelik, tanımlar, maden sicilinin muhtevası, sicile tescil edilecek haklar, tescil esasları, haklardan yararlanma, sicilin tutulması, kayıt usulü ve defterlerin tutulma şekli, elektronik kayıt, sicilden suret alınabilme esasları gibi unsurlara haiz kılınmalıdır. Yine, sicilin elektronik ortamda tutulmasına ilişkin usul ve esaslar ile veri tabanı, maden sicilinin kuruluşu gibi esaslar, sicile tescilin istem üzerine yapılıp yapılmayacağı, re'sen ya da kamu kurum ve kuruluşlarının bildirimi üzerine tescile ilişkin hükümler düzenlenmelidir. Maden sicili ilgililerinin sicil üzerinden suret alma hakları, tescil isteme süresi, sürenin madene ilişkin bir olgunun ya da işlemin gerçekleştiği ya da bir senet ya da belge düzenlenmesi durumunda bu tarihten itibaren başlayıp başlamayacağı düzenlenmelidir. Aynı şekilde, tescil edilen hususlardaki değişikliklerin de tescil edileceği bunu re'sen ya da istem üzerine yapma süresi de bu düzenlemede yer almalıdır. Diğer taraftan sicil memurunun inceleme görev ve yetkisinin kapsamı, geçici tescil, emredici hükümlere aykırılık bulunup bulunmadığı, tescil edilecek hususların gerçeği tam olarak yansıtması, üçüncü kişilerde iltibasa meydan vermeyecek ve kamu düzenine aykırı olmayacak bir tescilin yapılması zorunluluğu, çözümü bir mahkeme kararına bağlı olan ve sicil memuru tarafından kesin bir şekilde tescil edilmesinde duraksanan hususlarda, ilgililerin talebi üzerine geçici tescil yapılıp yapılmayacağı, ilgililerin belirli bir sürede mahkemeye ya da kanunla belirlenmiş başka bir merciye talepte bulunmaması durumunda ya da ilgililerin aralarında anlaştıklarını ispat edememesi halinde sicilin sonucunun ne olacağı hususları da düzenlenmelidir.

3213 sayılı Kanun sicilden dolayı sorumluluk için özel bir hüküm getirmemiş olup idarenin sorumluluğuna ilişkin genel hükümler bu sorumluluğa uygulanmaktadır. Maden sicilinin kusurlu tutulmasından dolayı devletin sorumluluğu hizmet kusuru esasına göre çözümlenmektedir. Maden sicilinin tutulmasından dolayı üçüncü kişilerin uğradığı zararların tazmin edilmesi, sicilden doğan sorumluluğu gündeme getirmiştir. Sicil işlemleri için kötüniyetle gerçeğe aykırı beyanda bulunmak, tescili zorunlu bir hususu ya da sicilde değişiklik yapılmasını gerektiren bir sorumluluğu yerine getirmeyenler üçüncü kişilere karşı sorumlu olacaklardır.

Maden sicili üzerindeki işlemlere karşı, TTK, tapu sicili ya da gemi sicilindeki gibi adli yargıda (Asliye Hukuk Mahkemesi) değil idari yargıya gidilmektedir. Maden Kanunu'nda mahkemeye başvuruya ilişkin idari para cezaları gibi özel ve ayrıksı bir düzenlemeye de gidilmemiştir. Bu konuda idari yargı yerleri genel yetkili mahkemeler olarak kabul edilmektedir. Sicil üzerinde tesis edilen bir işlemin iptal edilmesi, düzeltilmesi, terkin edilmesi ya da bir hakkın tesis edilmesi hep idari yargı organlarınca çözüme kavuşturulmaktadır. Ancak özel hukuk uyuşmazlığı doğuran rödövans sözleşmesi, ipotek tesis edilmesi gibi hukuki işlemler açısından durum böyle değildir. Bu durumda, adli yargı yerleri genel görevli mahkemeler olarak kabul edilmektedir. Buradaki ayırım ilişkinin eşit taraflar arasında olup olmadığı, işlemin idarenin mi özel hukuk kişisinin mi işlemine dayandığı, hukuki ihtilafın idare hukuku mu yoksa özel hukuk karakteri mi taşıdığı hususunun bilinmesidir. Örneğin sicil üzerinde geçici hukuki koruma tedbirlerinden ihtiyati haciz ya da ihtiyati tedbir, rödövans sözleşmesinin sicile şerh edilmesi adliye mahkemelerince, maden ruhsatına ilişkin iş ve işlemler ise idare mahkemelerince karara bağlanmalıdır.

Bunun gibi, sicil işlemlerini mevzuata uygun olarak yerine getirmeyen sicil memurlarının sorumlulukları cihetine de gidilecektir. Maden sicili memurunun fiilinin aynı zamanda suç teşkil etmesi durumunda cezai sorumluluğuna ilişkin herhangi bir düzenleme 3213 sayılı Kanunda bulunmamaktadır. Bu durumda 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu hükümleri uygulanacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, sicil memurunun, TCK anlamında memur sıfatını taşıyor olmasıdır. Maden sicilinde tescil, tadil ve terkin gibi yükümlülüklerini zamanında yapmayan ya da gerçeğe aykırı sicil işlemlerinin düzeltilmesini istemeyen ilgililer ile sicilin yanlış tutulmasında kusuru bulunan sicil memurları üçüncü kişilere vermiş oldukları zarardan sorumludurlar. Açılacak dava, maden sicilinde haksız hukuki görünüşe sebebiyet veren ilgililerin yükümlülüklerini vaktinde ve gerçek olarak yerine getirmelerini sağlamak amacıyla kabul edilen bir yaptırımdır. Maden sicilinin tutulmasından doğan zararlardan dolayı temel sorumluluk şartı bunun hukuka aykırı tutulmasıdır. Hukuka aykırı tutulan sicil gerçeğe aykırı beyana istinaden tutulmaktadır. Bunun dışında gerektiği hallerde sicil kaydında düzeltme istememek de hukuka aykırılığa sebebiyet vermektedir. Sicile kayıt edilmesi gereken bir husus, sicil memuru tarafından kötüniyetle gerçeğe aykırı kayıt edilmişse, bundan dolayı zarar görenlerin tazminat hakları bulunmaktadır. Tazminat talebi, idareye ve kötüniyetle sicil kaydı yaptıran kişiye karşı

açılacaktır. Diğer taraftan, tescil edilen bir hususun gerekmesi halinde değiştirilmesini, terkin edilmesini istemeyenler de bundan dolayı üçüncü kişilerin zararlarını karşılayacaklardır. Hukuka aykırı fiil ile sicilin tutulmasında aktif bir davranış bulunmakta iken, gerekmesi halinde sicilde değişiklik istemeyenlerin davranışında ise pasif davranış bulunmaktadır. Böylelikle, sicilin doğruluğu esasından hareketle sicil ilgililerinin güveni korunmuş olmaktadır. Sicil memurunun görevini yerine getirdiği sırada meydana getirdiği zararlardan dolayı sorumlu olacağı muhakkaktır. Söz konusu sorumluluk, sicil memurunun bir hareketinden kaynaklanabileceği gibi, bir eylemsizliğinden de kaynaklanabilir. Sicil memurunun sorumluluğunu doğuracak hareketlere, kayıtların yanlış tutulması, yanlış sicil sureti verilmesi, haklı olan bir talebin kabul edilmemesi, bir sicil kaydının zamanında tutulmaması, kayıt sırasında kayırmacılık yapılması, kaydın dikkat ve özene uygun olarak yerine getirilmemesi örnek gösterilebilir. Sicil memurunun davranışından dolayı devletin sorumlu tutulabilmesi için, genel sorumluluk şartlarının gerçekleşmesi gerekmektedir. Buna göre sicil memurunun kusurlu bir hareketinin bulunması, hukuka aykırılık, zarar ve nedensellik bağının mevcut olması şarttır. Bu şartların olması durumunda zarara uğrayan üçüncü kişiler zararlarının tazmin edilmesini devlete karşı açacakları tazminat davası suretiyle isteyebileceklerdir. Türk maden hukukunda ruhsat ve sicile ilişkin düzenlemelerin 3213 sayılı Kanunda ruhsat ve sicile ilişkin hükümleri bütüncül bir bakış açısıyla düzenlemek, kanunda bulunmayan meselelerde ise 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununa atfı düzenleyen hükümlere yer verilmelidir. Maden Yönetmeliği içinde yer alan ruhsat ve sicil düzenlemelerin bir sicil hukuku muhtevasına göre daha ayrıntılı ve diğer hukuk disiplinlerine atfı içerek bir kapsamda yeniden ele alınması sağlanarak meseleye çözüm üretilebilecektir.

KAYNAKÇA

Ahmet Emre KAPLAN, "6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu Kapsamında Ticaret Sicili ile İlgili Yenilikler ve Değişiklikler", İzmir Barosu Dergisi, Mayıs 2015.

Atıf KIR, *Kamu Hizmetinin Görülme Usullerinden Ruhsat Usulü ve Elektrik Piyasası Örneği,* Yetkin Yayınları, Ankara, 2013.

A. Naim İnan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1984.

A. FERRORA**,** Relations Between Landowners and Mining Concessionaries in Countries with a Highly Developed Mining Industry: How Can Legislation Help Both Sides' Interests? Applied Earth Science, C.111(3), 2002.

Albania Mining Laws and Regulations Handbook, Strategic Information and Basic Laws.

Alper Uyumaz/ Fatma Güngör, "Rödövans Sözleşmesi", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIX, Y. 2015, S.4.

Anthony Scott/James Johnson, "Property Rights: Developing the Characteristics of Interest in Natural Resources", *Progress in Natural Resources Economics* (ed. Anthony Scott) , Clarendon Press, Oxford, 1985.

Antonio Nieto/Alek Duerksen, "The effects of mine safety legislation on mining technology in the USA, Int. J. Mining and Mineral Engineering, Vol. 1, No.1, 2008.

Arbi Sheu/Florjan Vladi, "Mining Cadastre System a Necessity for Permits Management in Albania,", International Journal of Science and Research, Volume 4, Issue 11, November 2015.

A. Şeref Gözübüyük / Turgut Tan, İdare Hukuku, Cilt 1, "Genel Esaslar", Turhan kitabevi, Ankara, 2001.

Ayferi GÖZE, *Maden ve Petrol Hukukumuz,* Ders Notları, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1976.

Aydın GÜLAN, *Maden İdare Hukukumuzun Ana İlkeleri ve Temel Müesseseleri-Mevzuat ve Yargı Kararları Işığında Eleştirel Bir Yaklaşım Denemesi,* Lamure Yayınevi, İstanbul, 2008.

Bahtiyar AKYILMAZ, Murat SEZGİNER, Cemil KAYA, *Türk İdare Hukuku*, Seçkin Yayınları, 5. Baskı, Ankara-İstanbul 2017.

Bahtiyar AKYILMAZ, "İdari İşlemlerde Gerekçe Yükümlülüğü", Prof. Dr. A. Şeref GÖZÜBÜYÜK'e ARMAĞAN, Turhan Kitabevi, Ankara, Mayıs 2005.

Basics of Mining Law-Selected Jurisdictions, Globalaw The International Law Group, GlobalMine Basics of Mining Law.

Batı Avustralya Yüksek mahkemesi Re Micheal: ex p WMC Resources Ltd (2003) WASCA 288.

B. Fatih DOĞAN, "Teiaş'ın Uyguladığı Cezai Şartların Hukuka Uygunluğu", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:4, Sayı:1, Yıl, 2013.

Bülent SÖZER, *Deniz Ticareti Hukuku-I, (Ders Kitabı), Giriş-Gemi Donatan ve Navlun Sözleşmeleri,* Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.

Carol A. Tilt/Christopher F. Symes, "Environmental disclosure by Australian mining companies: environmental conscience or commercial reality", Accounting Forum Vol. 23, No.2, June 1999.

Carol Ann Woody/Robert M. Hughes/Eric J. Wagner/Thomas P. Quinn, Leanne H. Roulson, Lori M. Martin, Kitty Griswold, The Mining Law of 1872: Change is Overdue, Fisheries, Volume 35, Issue 7.

Cengiz Arıkan, Türk Anayasa Hukukunda Yasama Yetkisinin Devredilmezliği İlkesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Tezi, Ankara, 2011.

Cont. Firm: Jackson McDonald Lawyers, "Basics of Mining Law-Selected Jurisdictions, Globalaw The International Law Group", GlobalMine Basics of Mining Law.

David Paul Grinlinton**,** *"Legal Aspects of Large Scale Mineral Developments: A Case Study of Western Australia"* University of Dundee Centre for Petroleum and Mineral Law Studies, 1988.

David D. Caron, "Deep seabed mining; A comparative study of US and West German municipal legislation", Marine Policy, Volume 5, Issue 1, January 1981.

Eastern European Countries Mineral Industry Handbook, Volume 1, Strategic Information and Regulations, International Business Publications, USA, 2015.

Ender Ethem ATAY, *İdare Hukuku*, 3. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2012.

Erdoğan GÖGER, *Maden Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No:441, Sevinç Matbaası, Ankara, 1979.

E. P. Youngman, *Mining Laws of Autria,* US Dept. Of Commerce, Bureau of Mines, 1931, Dijital ortama aktarma 15.09.2009, Michigan University.

E.Swart, “The South African Legislative Frame Work For Mine Closure”, Departmant of Minerals and Energy.

Fikret EREN, *Toprak Hukuku*, Sevinç Matbaası, Ankara 1991.

Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 18. Bası, Ankara 2015, s.166; Kılıçoğlu, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler,18. Bası, Ankara 2014.

Fikret EREN, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler,* Yetkin Yayınları, 2.Bası, Ankara 2015.

Galip ESMER, *Mevzuatımızda Gayrimenkul Hükümleri ve Tapu Sicili,* Tapu ve Kadastro Vakfı Yayınları, Ankara, 1998.

Gökhan Antalya, “Eşya Hukukuna Hakim İlkelerden Aleniyet İlkesi”, MÜHF, Prof. Dr. Bülent TAHİROĞLU’na Armağan.

Gökhan SAYAR, *Türk Hukukunda Marka Suçları,* Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı, İstanbul 2011.

Hakan AKÇIN, “Türk Maden Hukuku Mevzuatındaki Son Gelişmeler ve Madenlerde Ölçme ve Planlamaya Olan Etkilerinin İncelenmesi”, 8.Ulusal Mühendislik Ölçmeleri Sempozyumu, 19-21 Ekim 2016, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Hamdi Genç, *Ereğli Kömür Madenleri (1840-1920),* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Tarihi Bilim Dalı, İstanbul 2007.

Hamza AKTAN, *İslâmda Madenlerin Hukuki Statüsü,* Atatürk Üniversitesi Yayınları No:633, İlahiyat Fakültesi Yayınları No:9, Araştırmalar Serisi No:6, Erzurum 1986.

Haluk TANDOĞAN, Borçlar Hukuku Özel Borç ilişkileri, C.I/2, 3.Bası, Ankara 1985.

Hayrettin KURT, ‘İdari Yaptırım Kararlarına Karşı Güvenceler’, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVIII, Y. 2014, Sa.1.

Hikmet Sami TÜRK, “Devletçe İşletilecek Madenler Hakkında Kanun Üzerinde Açıklamalar, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Yayın Tarihi: 1979 Sayı: 1-4 Cilt: 36 Yayınlandığı Sayfalar: 83-119.

Hüseyin Rifat ÖZSOYU, “Sapropeller ve Sapropel Oluşumunda Killerin Evrimi”, Doğal Kaynak ve Ekonomi Bülteni (2015) 20, s. 47.

Hüseyin Hatemi, *Eski Hukukumuzda Mülkiyet Kavramı ve Medeni Kanun Dönemi ile Karşılaştırılması,* Medeni Kanun’un 50.Yılı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1977.

İsmet SUNGURBEY, *Kişisel Hakların Tapu Kütüğüne Şerhi*, İstanbul 1963.

İsmail Demir, "Yeni Bağlama Kütüğü Rejimi Üzerine Değerlendirmeler", AÜHFD, Cilt 64 Sayı 1, 2015.

Jale AKİPEK, *Türk Eşya Hukuku*, I, Zilyetlik ve Tapu Sicili, 2. Bası, Ankara 1972.

John P. Williams, "Global Trends and Tribulations in Mining Regulation", Journal of Energy & Natural Resources Law, Vol.30, No.4, 2012

Johann-Christian Pielow/Çeviren: Mehmet Zelkifli YILDIRIM, "Almanya'da Maden Hukuku", Küresel Bakış, Yıl:4, Sayı: 14 (Temmuz 2014).

John Dobra/Matt Dobra, "State Mineral Production Taxes and Mining Law Reform", Resources Policy 38 (2013).

Kazım AYDIN, *Türkiye Elektrik Piyasasında Fiyat Değişimlerinin Analizi,* Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, Şubat 2010.

Kemal GÖZLER, *İdare Hukuku-1,* Ekin Kitabevi, Bursa, 2003.

Kemal Oğuzman/Özer Seliçi, *Eşya Hukuku*, İstanbul 1975.

Kemal T. GÜRSOY/Fikret EREN/Erol CANSEL, *Türk Eşya Hukuku*, II.Bası, Ankara 1984

Kendra E. Dupuy, "Community Development Requirements in Mining Laws", The Extractive Industries and Society 1 (2014).

Lale SİRMEN, *Tapu Sicilinin Tutulmasından Doğan Zararlardan Devletin Sorumluluğu,* Ankara 1976.

Lütfi DURAN, *İdare Hukuku Meseleleri,* Gözden Geçirilmiş İlaveli Yeni Yayın, İÜHF Yayını, İstanbul, 1964.

Madenlerimizin İstismar Durumu ve Düzeltilmesi İçin Düşünülenler, MTA Yayınları, Ankara, 1961.

Mahmud Talegani, *İslam ve Mülkiyet*, Çeviren: Ahmet Saidoğlu, Yöneliş Yayınları, İstanbul 1989, s. 133.

Mark Gerus, "The Functions and Powers of The Warden of Mines In Open Court and The Reform of Warden's Court Procedure Under The Mining Act 1978 (WA), (2003) 22 ARELJ Functions of Warden of Mines & Reform of Court Procedure under Mining Act 1978.

M. Deniz YENER, "Yargıtay Kararları Kapsamında İmara Aykırı Yapılarda Tescil ve Tazminat Talepleri", Cevdet Yavuz'a Armağan.

Mehmet Emin BİLGE, *Ticaret Sicili,* Beta Yayınları, 1.Bası, İstanbul, 1999.

Mehmet Emin BİLGE, "İlanın Ticaret Sicilinin Sahip Olduğu Hukuki Etkiler Üzerindeki Rolü", A.Ü. Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt III, Sayı:1.

Mehmet ÜNAL, *Şekli Eşya Hukuku,* Ankara 1989.

Mehmet TOPTAŞ/Selahattin ÇİMEN/Nevzat KAVAKLI, "5995 sayılı Maden Kanunu ile Yapılan Değişikliklerin Ruhsat Sayıları ve Toplanan Harç Gelirleri Üzerindeki Etkileri", MT Bilimsel, Yer Altı Kaynakları Dergisi, Yıl:3, Sayı:6, Temmuz:2014

Melih TURHAN, *Madencilikte Önemli Bazı Ülkelerde Maden Hukuku ile İlgili Mevzuat,* Türkiye Madenciler Derneği Yayınları, Mayıs 2014.

Metin GÜNDAY, *İdare Hukuku,* İmaj Yayınevi, Ankara, 2013, 10. Baskı.
Johann-Christian Pielow/Çeviren: Mehmet Zelkifli YILDIRIM, "Almanya'da Maden Hukuku", Küresel Bakış, Yıl:4, Sayı: 14 (Temmuz 2014).

Mineral, Mining Sector Investment and Business Guide, Volume 1, Strategic Information and Regulations, Global Investment Center, USA, 2012

Muhlis ÖĞÜTCÜ, *Çevre Kolluk İşlemleri,* Yayımlanmış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İzmir, 2000.

Murat Doğan, "Teslime Bağlı Olmayan Sicilli Motorlu Taşıt Rehni", EÜHFD, Cilt XII, S. 3-4, 2008.

Mustafa AŞULA, *Türkiye'de Medeni Kanun Bakımından Maden Rejimi ve Mülkiyeti*, Ankara 1968.

Mustafa TOPALOĞLU, *Maden Hukuku,* Karahan Yayınları, Birinci Baskı, Ocak, 2011.

Mustafa TOPALOĞLU, "Madencilikle İlgili Yasal Düzenlemelerdeki Küresel Eğilimler ve Türkiye Uygulaması", Scientific Mining Journal, 2018, 57 (Special Issue).

Mustafa TOPALOĞLU, *Maden Hukuku İle İlgili Makaleler,* Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019.

Mustafa Alper Gümüş, Borçlar Hukuku Özel Hükümleri İstanbul 2012.

Mark Gerus, "The Functions and Powers of The Warden of Mines In Open Court and The Reform of Warden's Court Procedure Under The Mining Act 1978 (WA), (2003) 22 ARELJ Functions of Warden of Mines & Reform of Court Procedure under Mining Act 1978.

M. Işık Turgay, "Deniz Hukuku ve Denizlerdeki Mineral Kaynakları", Madencilik, Haziran, 1984, Cilt XXIII, Sayı: 2.

Mahmud Talegani, *İslam ve Mülkiyet*, Çeviren: Ahmet Saidoğlu, Yöneliş Yayınları, İstanbul 1989.

Mustafa Topaloğlu, "Son Yasal Gelişmeler ve Yargı Kararları Işığında Rödövans Sözleşmesi", www.mtopaloğlu.av.tr.

Mustafa Topaloğlu, "Rödövans Sözleşmesi; Hukuksal Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Türkiye 17 Uluslararası Madencilik Kongresi ve Sergisi-TUMAKS 2001.

Mustafa Topaloğlu, "Son Yasal Gelişmeler ve Yargı Kararları Işığında Rödövans Sözleşmesi", www.mtopaloğlu.av.tr.

Mustafa TOPALOĞLU, *Maden ve Taşocakları Hukuku*, Adana 2002.

Mustafa Topaloğlu, "7061 sayılı Kanunla Maden Kanununda Yapılan Değişiklikler", www.mtopaloglu.av.tr.

Yaşar Kayserili/Mustafa Topaloğlu, Türk Maden Hukuku ve Yeraltı Zenginlikleri Mevzuatı, Kazancı Hukuk Yayınları, Sayı 75, İstanbul, 1990.

Murat DOĞAN, "Teslime Bağlı Olmayan Sicilli Motorlu Taşıt Rehni", EÜHFD, C. XII, S. 3-4 (2008).

Mustafa KARABULUT, *İdari Yaptırımların Hukuki Rejimi*, Ankara, 2008, 183, Turhan Kitabevi.

Mücahit ÜNAL, "Marka Tescilinden Doğan Haklarla İlgili Hukuki İşlemler", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 18, Sayı 1, Yıl 2010.

Nejat Tamzok, "Madencilik Yatırım Projelerinde İşletme Dönemi Giderleri", Madencilik Projelerinin Hazırlanması ve Değerlendirilmesi Semineri, Maden Mühendisleri Odası, Ankara, Ocak 2017.

Nejat Tamzok, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminden Çok Partili Döneme Madencilik Politikaları, 1861-1948", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Yıl: 2008, Cilt: 63, Sayı: 4.

Osman Güven Çankaya, "Rödövans Alt İşverenlik Sözleşmesi Midir?", Kamu-İş, C. 13, S.3/2014.

Ömer GÜNAY, *Maden Hukuku, Kavramlar-İlkeler-Tanımlar,* Seçkin Yayıncılık, Ankara, Şubat 2016.

Özkan KESKİN, ‘Osmanlı Devleti’nde Maden Hukukunun Tekâmülü’, OTAM, 29/Bahar 2011.

Özcan UÇKAN, *Türk Hukukunda Madenciliğe İlişkin Haklar ve Bunların Ticaret Şirketlerine Sermaye Olarak Getirilmesi,* Anadolu Üniversitesi Yayınları No:8, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları No:3, Eskişehir, 1983.f

P. J. BADENHORST, “Security of Mineral Tenure in South Africa: Carrot or Stick?”, Journal of Energy & Natural Resorces Law, Vol.32, No.1, 2014.

Ralph HAMANN, “Corporate social responsibility, partnerships, and institutional change: The case of mining companies in South Africa”, Natural Resources Forum/Volume 28, Issue 4.

Rayegan KENDER/Ergon ÇETİNGİL/Emine YAZICIOĞLU, *Deniz Ticareti Hukuku, Temel Bilgiler, Cilt-1,* On İki Levha Yayınları, İstanbul, Ekim 2012.

Rebecca A. ADLER, Marius CLAASSEN, Linda GODFREY, Anthony R. TURTON, “Water, mining, and waste: An historical and economic perspective on conflict management in South Africa”, The Economy of Peace and Security Journal, ISSN 1749-852X, Vol.2, No.2 (2007).

Reha POROY/Hamdi YASAMAN, *Ticari İşletme Hukuku,* Vedat Kitapçılık, Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 14. Bası, İstanbul 2012.

Rıza AYHAN, Mehmet ÖZDAMAR, Hayrettin ÇAĞLAR: *Ticari İşletme Hukuku*, Genel Esaslar, 4.Baskı.

Rona SEROZAN/Başak BAYSAL/Kerem Can SANLI, *Borçlar Hukuku Özel Bölüm,* Oniki Levha, 4. Baskı, İstanbul 2019

Rona SEROZAN, “Nisbi Hakların Güçlendirilmesi”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Yıl 1974, Cilt 40, Sayı 1-4.

R.W. TANK, Legal Aspect of Geology, New York, NY 1993.

Safa REİSOĞLU, *Türk Eşya Hukuku*, Cilt 1, Giriş-Zilyetlik-Tapu sicili ve Kadastro ve Tapu Tahriri Kanunu-Tapulama Kanunu, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No. 440, Altıncı Bası, Ankara 1980.

Saibe OKTAY, İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşlukların Tamamlanması, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LV, 1996, s. 263-296.

Safa REİSOĞLU, *Eşya Hukuku*, 7. Bası, Ankara 1984.

Safa REİSOĞLU, Türk Eşya Hukuku, Cilt 1, Giriş-Zilyedlik-Tapu Sicili ve Kadastro ve Tapu Tahriri Kanunu-Tapulama Kanunu, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No. 440, 6. Bası, Ankara 1980.

Selahattin TEKİNAY/Sulhi AKMAN/Haluk BURCUOĞLU/Atilla ALTOP, *Eşya Hukuku,* Cilt I, 5. Bası, İstanbul 1989.

Sedat ÇAL, *Türk İdare Hukukunda Ruhsat,* Seçkin Yayınevi, İkinci Baskı, Ankara, 2012.

Serap TELLİ, *İdare Hukuku ve Uluslararası Hukuk Açısından Madenler,* S Yayınları, Ankara, 1989.

Selahattin Sulhi TEKİNAY, *Eşya Hukuku*, İstanbul 1970.

Sevda Gültekin GÖKTOLGA, *"Yapı Ruhsatları Açısından Kazanılmış Hak",* Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Hukuku Anabilim Dalı, İstanbul, 2014.

Sıddık Sami ONAR, *İdare Hukukunun Umumi Esasları,* I. Cilt, Akgün Yayınları, İstanbul, 1966.

Sıddık Sami ONAR, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, Cilt II, Akgün Yayınları, 1966.

Serap TELLİ, *İdare Hukuku ve Uluslararası Hukuk Açısından Madenler,* S Yayınları, Ankara, 1989

Sibel CENGİZ, "Türkiye'nin Elektrik Enerjisi Piyasasında Yeniden Yapılanma", Yönetim Bilimleri Dergisi (4:1) 2006 Journal of Administrative Sciences, (4:1), 2006.

Suat ŞİMŞEK, *Türk Hukukunda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı,* Maliye Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2011/413, Ankara 2011.

Turan YILDIRIM/Melikşah YASİN/Nur KAMAN/H. Eyüp ÖZDEMİR/Gül ÜSTÜN/Okay TEKİNSOY, *İdare Hukuku,* On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Kasım 2016.

Turgut TAN, *İdare Hukuku,* Turhan Kitabevi, 6.Bası, Ankara, Eylül 2017.

Turgut TAN, "Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Yönetimin Düzenleme Yetkisi", Anayasa Yargısı, Cilt 3, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara, 1987.

Yakup GÖNEN, "Elektrik Piyasası Faaliyetlerinin Kamu Hizmeti Niteliğine İlişkin Bir Değerlendirme", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XIV, Y. 2010, Sa. 2,.

Yavuz FINDIKGİL, *Maden Hukuku,* İstanbul Teknik Üniversitesi Kütüphanesi, Sayı: 656, İstanbul Teknik Üniversitesi Matbaası, Gümüşsuyu, İstanbul, 1966.

Yahya Kazım ZABUNOĞLU, *İdare Hukuku*, C.1, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.

Yvonne SCANNELL, "The Regulation of Mining and Mining Waste in the European Union", 3 WASH. & LEE J. ENERGY, CLIMATE, & ENV'T 177 (2012)

https://en.wikipedia.org/wiki/General_Mining_Act_of_1872.

https://www.blm.gov/programs/energy-and-minerals/mining-and-minerals/about.

http://www.energy.gov.za/files/esources/pdfs/energy/liquidfuels/act28r.pdf.

https://www.asser.nl/upload/eel-webroot/www/documents/national/albania/mining.pdf.